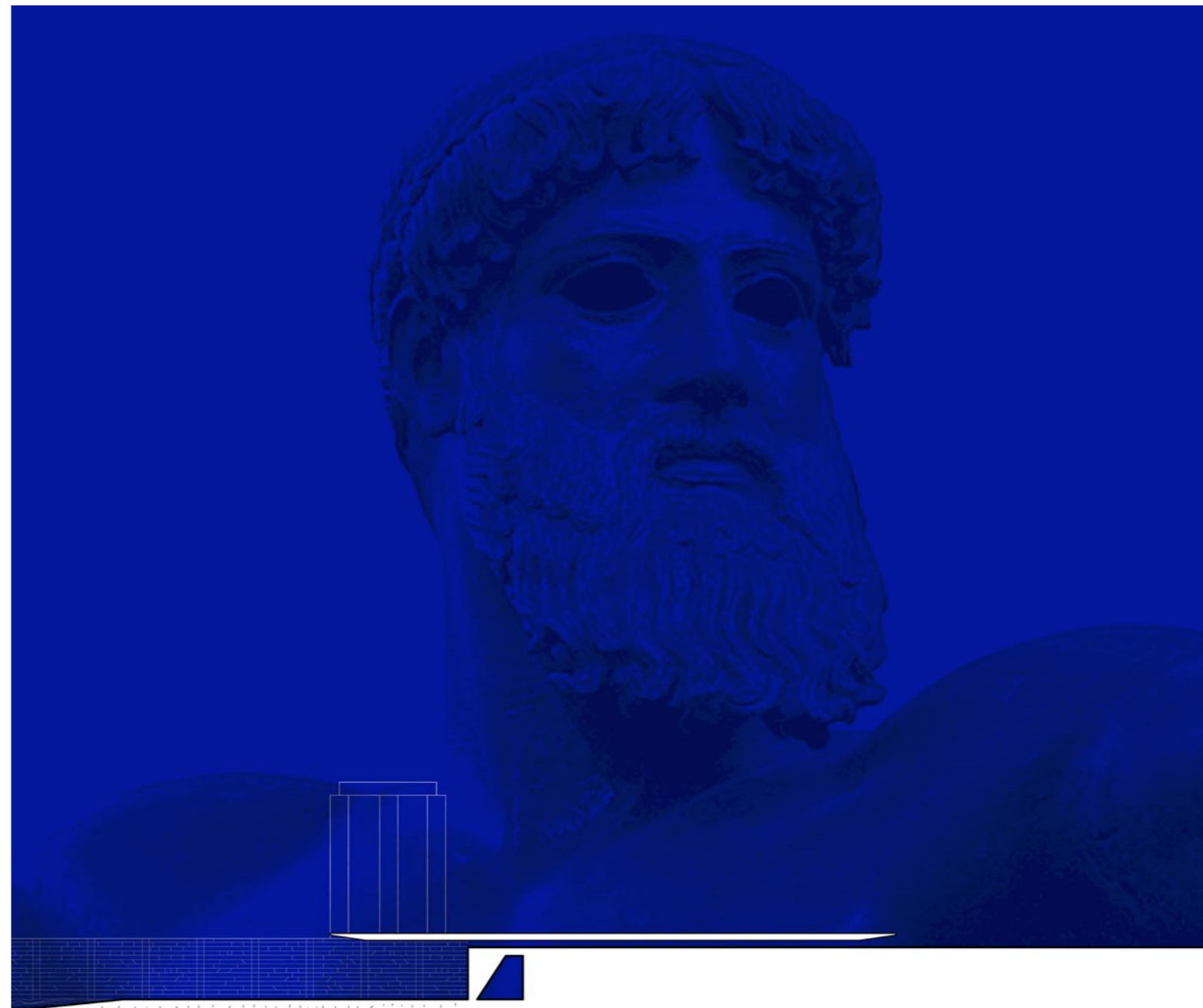

“... τοῦ δὲ Ὀλυμπίου Διὸς **Δευκαλίωνα** οἰκοδομῆσαι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον ἱερόν”

Π α υ σ α ν ῖ α ς

18.8, Αττικά, Ελλάδος Περιήγησις

Κ Α Τ Ω Α Π Ο Τ Ο Β Λ Ε Μ Μ Α Τ Ο Υ Δ Ι Α

ΕΠΑΝΑΣΧΕΔΙΑΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΟ ΠΑΡΙΛΙΣΙΟ ΠΕΔΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

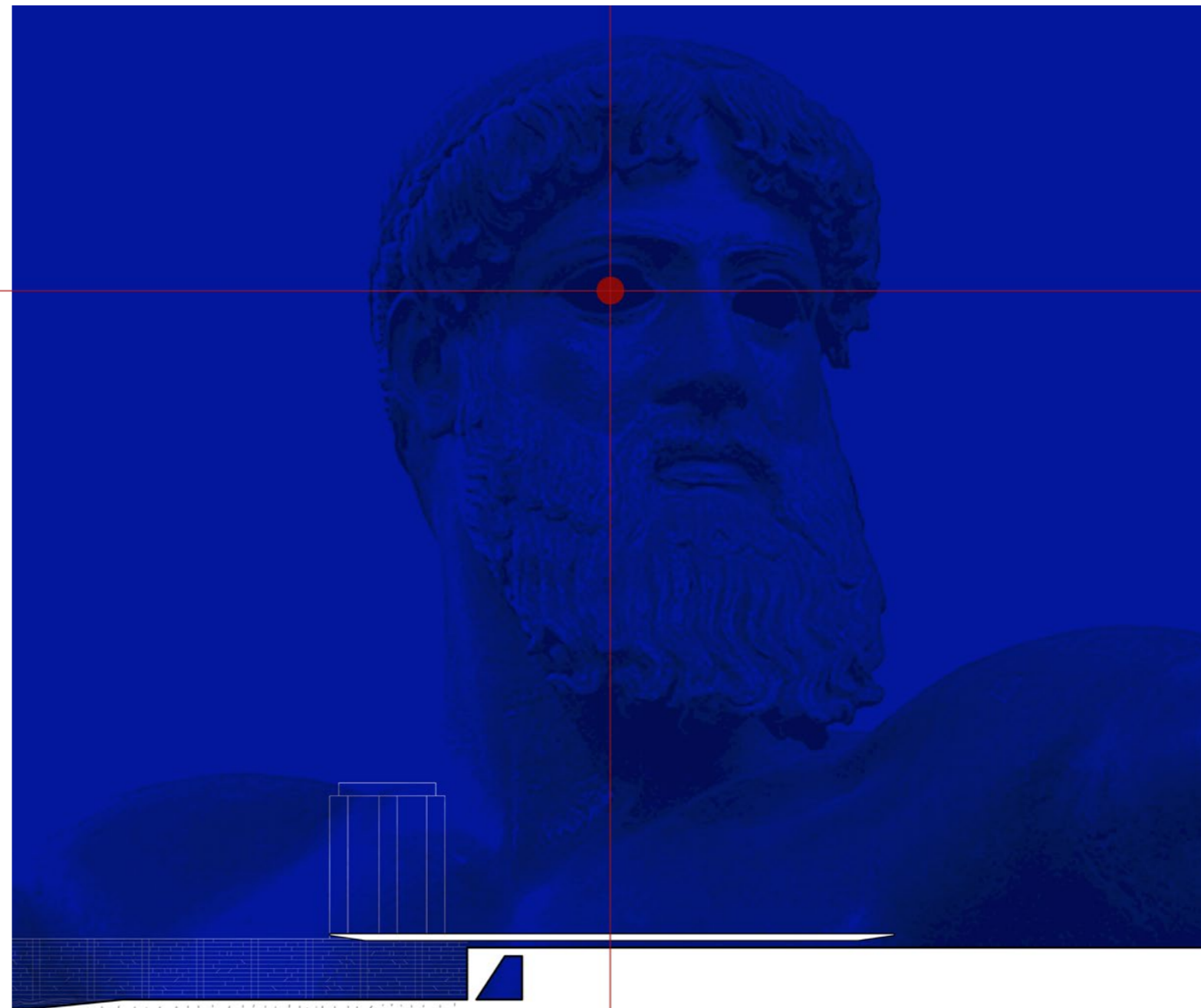
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Ακαδημαϊκό Έτος 2022-23

Διπλωματική Εργασία
Αθήνα, Φεβρουάριος 2023

Ό ν ο μ α
Ιωάννα Διαμαντή

a r 1 6 0 0 2

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Αριάδνη Βοζάνη

UNDER THE GAZE OF ZEUS

REDESIGN OF PUBLIC SPACES IN THE
PARILISIAN FIELD OF ATHENS

A b s t r a c t

The *Parilisian Field*, which stands for «*field near the Ilissus river*», was once the second greatest religious center of Ancient Athens, developing concurrently with the Acropolis Rock. Within this field, among various religious places of worship, the *Temple of Olympian Zeus* was located, its sublime *Columns* still standing today, making it one of the few preserved monuments in the area.

Yet, *under the gaze of Zeus*, a whole forgotten world, associated with the *Origins of Athens*, exists, buried under modern problematic facilities.

This Diploma Thesis continues an analysis based on *Myth and History* that began in the context of the homonymous Research Thesis, «*Under the Gaze of Zeus _ Parilisian Field: Myth and Locus*». The former, suggested a *reconnaissance with the locus* (topos) through the composition of various *mnemonical maps* and a final *interpretive topographical drawing* of the *Parilisian Field*.

The project's aim, is the *syntax of a new inscription in the Athenian landscape*, which reinstates the *Parilisian Field* as an active *public space* in the modern city. The proposed inscription, attempts to integrate the area of interest with the neoclassical complex of National Garden and Zappeion, thus forming an *extensive urban garden*. At the same time, the boundaries between public and archaeological spaces are dissolved, creating an *outdoor museum*, which belongs to the city and

encompasses historical traces of all eras; harmoniously incorporated with the environment that prescribed their genesis.

The proposal consists of *three distinct public interventions*, enabling diverse interpretations of the *Parilisian Field's landscape* through multiple pathways around the site. Briefly, they are the following: I. *The Eye of Zeus (Diós Ophthalmós)*, a floating square-observatory, *adjacent to the temple of Olympian Zeus* II. *The Passage Under Earth (Chthonios Póros)*, an elevated plateau, tracing the ancient Roman Walls, housing various parilisian antiquities within it, III. *The Garden of Ilissus (Ilissaiós Kípos)*, a garden open to future excavations, containing ancient ruins and traces.

It is a *non-linear narrative*, uniting the *Past*, the *Present* and the *Future* of the *Parilisian Field* into a seamless continuum, while addressing that unique moment when the *Cataclysmic Myth of Deucalion* converges with the necessity of *dwelling* this sacred place, dedicated to the father of the gods, Zeus.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑ

ΕΠΑΝΑΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΧΩΡΩΝ
ΣΤΟ ΠΑΡΙΛΙΣΙΟ ΠΕΔΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Σ ύ ν ο ψ η

Το *Παριλίσιο Πεδίο*, που κατά λέξη σημαίνει «*πεδιάδα κοντά στον ποταμό Ιλισσό*», κάποτε υπήρξε το δεύτερο μεγαλύτερο θρησκευτικό κέντρο των Αρχαίων Αθηνών, με εξέλιξη παράλληλη μ' εκείνη του Βράχου της Ακροπόλεως. Εντός του, μεταξύ πλήθους άλλων ιερών χώρων λατρείας, ήταν τοποθετημένος κι ο *Ναός του Ολυμπίου Διός*- οι *Στύλοι* του οποίου εξακολουθούν και δεσπόζουν επιβλητικοί μέχρι σήμερα, αποτελώντας ένα από τα ελάχιστα διασωθέντα μνημεία του τόπου.

Κάτω όμως από το βλέμμα του Δία, βρίσκεται ένας ολόκληρος λησμονημένος κόσμος, που, αν και συσχετισμένος με την *Καταγωγή της Πόλεως των Αθηνών*, μαραζώνει κρυμμένος ανάμεσα σε σύγχρονες, προβληματικές εγκαταστάσεις.

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία, αποτελεί συνέχεια μιας έρευνας βασισμένης στον *Μύθο* και την *Ιστορία* που είχε ήδη ξεκινήσει στα πλαίσια της ομώνυμης Διάλεξης, με τίτλο «*Κάτω από το Βλέμμα του Δια _ Παριλίσιο Πεδίο: Μύθος και Τόπος*». Σε αυτή, προτάθηκε μια *νέα ανάγνωση του τόπου*, μέσα από την σύνθεση διάφορων *μνημονικών χαρτών* και ενός τελικού *ερμηνευτικού τοπογραφικού σχεδίου του Παριλίσιου Πεδίου*.

Στόχος της Διπλωματικής, είναι η *σύνταξη μιας νέας εγγραφής στο Αθηναϊκό τοπίο*, που επαναφέρει το *Παριλίσιο Πεδίο* ενεργά στον *δημόσιο βίο* της σύγχρονης πόλης. Η προτεινόμενη εγγραφή, έρχεται να ενοποιήσει την περιοχική ενδιαφέροντος με το νεοκλασικό όμορο συγκρότημα του Εθνικού Κήπου και του Ζαπείου, συγκροτώντας

με τον τρόπο αυτό έναν ενιαίο, μεγάλο, *αστικό κήπο*. Ταυτόχρονα, τα όρια μεταξύ δημόσιου και αρχαιολογικού χώρου αίρονται. Ένα *ανοικτό-υπαίθριο μουσείο* δημιουργείται, το οποίο ανήκει στην πόλη και περιλαμβάνει τα ιστορικά ίχνη όλων των εποχών, σε αρμονία με το περιβάλλον που έχει προδιαγράψει τη γένεσή τους.

Η πρόταση απαρτίζεται από *τρεις επιμέρους παρεμβάσεις δημοσίου χαρακτήρα*, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα πολλαπλών αναγνώσεων του *Παριλίσιου τοπίου* μέσα από διάφορες χωρικές ποιότητες και κινήσεις σε αυτό. Συνοπτικά, είναι οι εξής: I. *Διός Οφθαλμός*, μια αιωρούμενη πλατεία-θεωρείο, σε γειτνίαση με τον *Ναό του Ολυμπίου Διός*, II. *Χθόνιος Πόρος*, ένα υπερυψωμένο πλάτωμα, που ακολουθεί το ίχνος των Ρωμαϊκών Τειχών: εντός του, βρίσκονται εκτιθέμενες διάφορες παριλίσιες αρχαιότητες, III. *Ιλισσαίος Κήπος*, ένας κήπος ανοικτός σε δύναμη μελλοντικές εκσκαφές, που περιέχει αρχαία ερείπια και ίχνη.

Πρόκειται για μια *μη γραμμική αφήγηση*, που συγκεντρώνει το *Παρελθόν*, το *Παρόν* και το *Μέλλον* του *Παριλίσιου Πεδίου* σε ένα συνεχές, ενώ πραγματεύεται εκείνη τη μοναδική στιγμή όπου ο *Κατακλυστικός Μύθος του Δευκαλίωνα*, συναντάει την ανάγκη *κατοίκησης* του ιερού αυτού τόπου, του αφιερωμένου στον πατέρα των θεών, Δια-Ζεους.

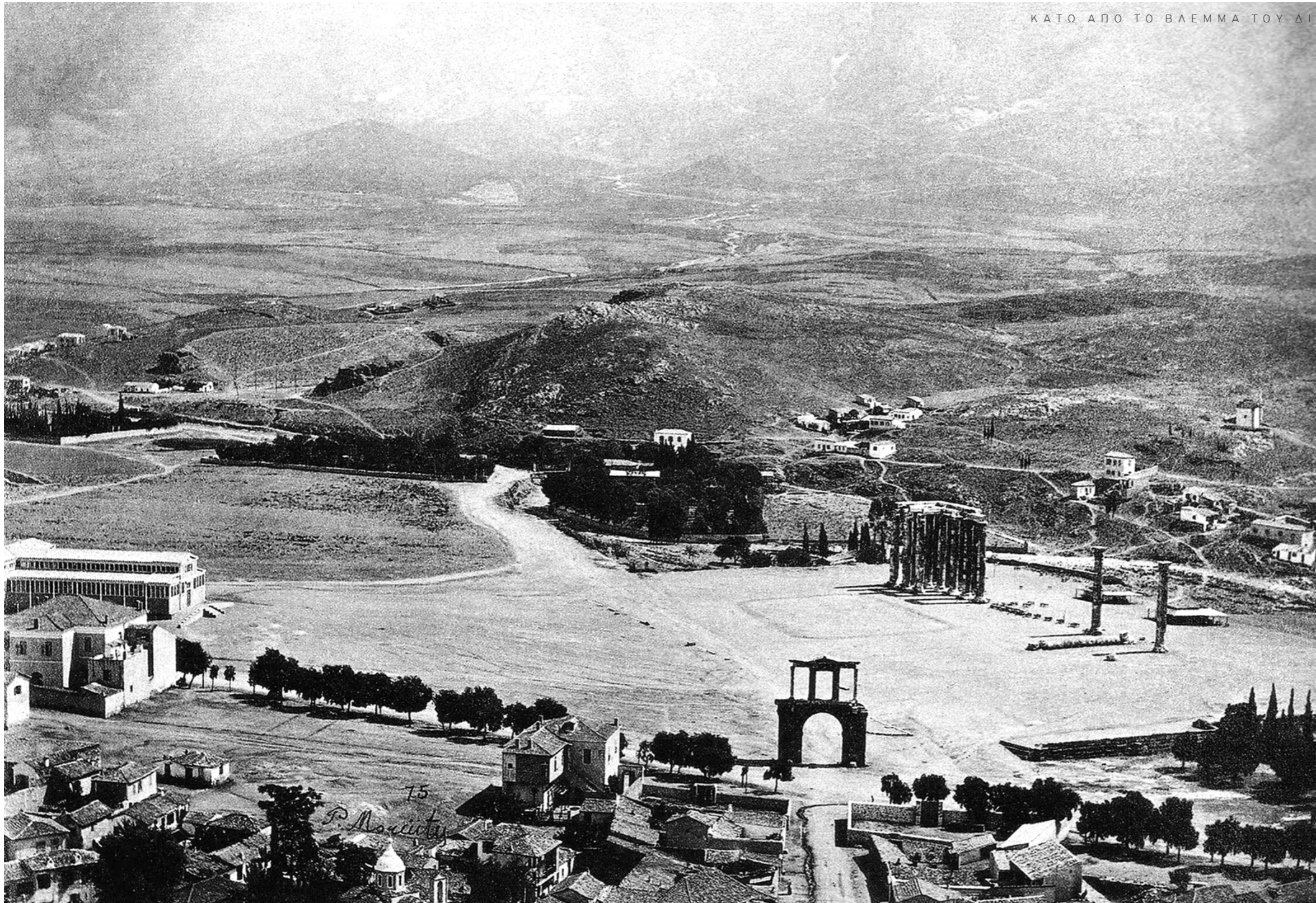

Σχέδιο 1. A Storm is Coming

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Προοίμιο: Η Νέα Ανάγνωση του Τόπου	1
I. Παριλίσιο Πεδίο: Μύθος και Τόπος	13
I.A. 4 + 2 Χάρτες	21
I.B. Τοπογραφικό 1.0	41
I.Γ. Τοπογραφικό 2.0	45
II. Παριλίσιο Πεδίο 2023	55
III. Η Ιδέα: Προθέσεις, Αφετηρίες, Αναζήτηση	65
IV. Η Πρόταση: Μια Νέα Εγγραφή στο Παριλίσιο Πεδίο	81
IV.A. Διός Οφθαλμός	91
IV.B. Χθόνιος Πόρος	101
IV.Γ. Ιλισσαίος Κήπος	133
Επιμύθιο: 2 Παρουσιάσεις	141
Ευχαριστίες	155
Παράρτημα	157
Βιβλιογραφία	165
Ευρετήριο	169

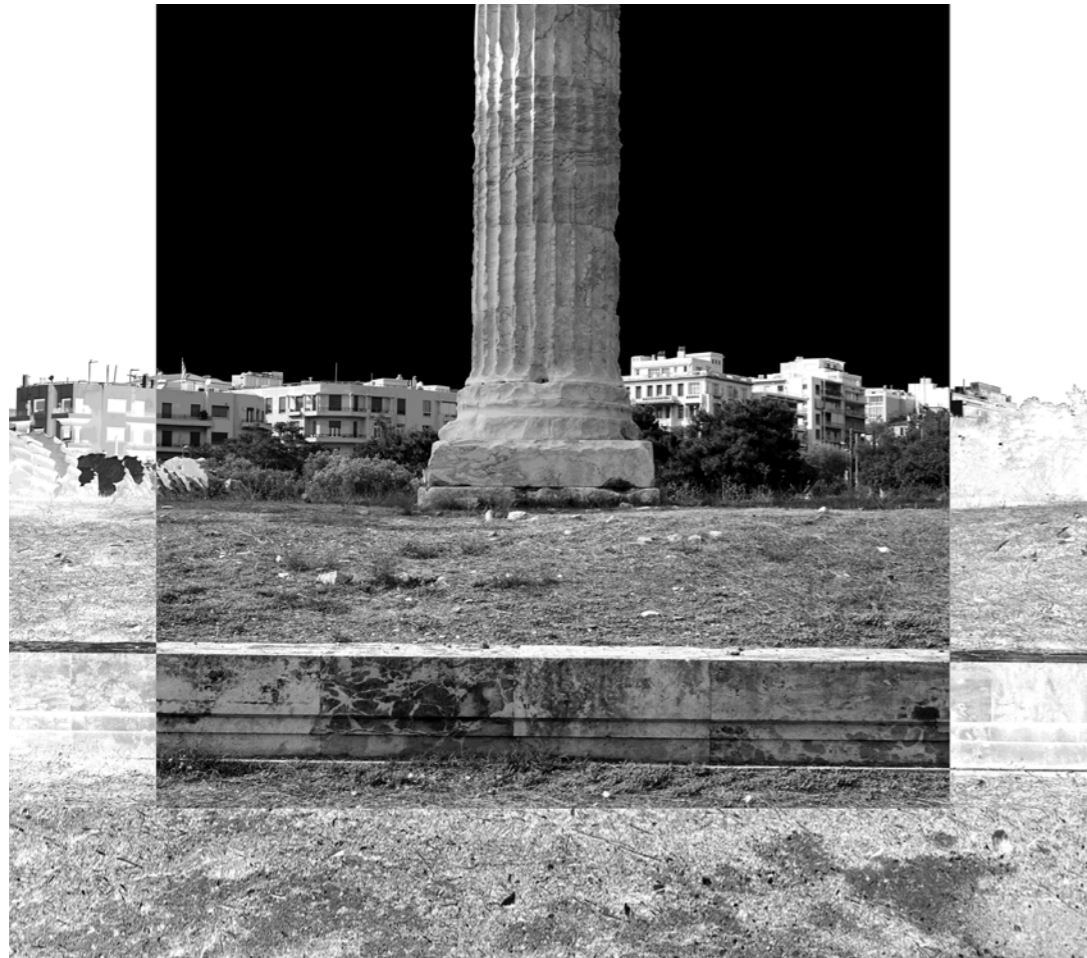

Παρίλσιο Πεδίο < παρά του Ιλισσού πεδίο =
η πεδιάδα κοντά στον Ιλισσό

Εικόνα 1. Πανοραμική άποψη της περιοχής του Παρίλσιου Πεδίου,
1870 _ Πέτρος Μωραΐτης

Ανάγνωση < αναγιγνώσκω < ανά + γιγνώσκω (γνωρίζω) = αναγνωρίζω,
δ η λ . γ ν ω ρ ί ζ ω κ ά τ ι ξ α ν ά

Εικόνα 2. Άποψη από τον περίβολο του Ολυμπίου, 2021 _ Προσωπικό Αρχείο

Προοίμιο: Η Νέα Ανάγνωση του Τόπου

Παριλίσιο Πεδίο. Μια ονομασία άγνωστη σήμερα, που κατά λέξη σημαίνει «πεδιάδα κοντά στον ποταμό Ιλισσό». Πώς να μην είναι άγνωστη εξάλλου, μιας που ο *Ιλισσός* – αυτό το έντονο στοιχείο που κάποτε ρηγμάτωνε την πόλη των Αθηνών - έχει πλέον χαθεί κάτω από τον σημερινό αστικό ιστό. Κι' όμως αν και άγνωστο, το *Παριλίσιο Πεδίο* συννορεύει με περιώνυμους γείτονες: Ακρόπολη στα δυτικά, Παναθηναϊκό Στάδιο στα ανατολικά, Ζάππειο και Εθνικός Κήπος στα βόρεια- όλοι ενεργοί δημόσιοι χώροι του Αθηναϊκού ιστορικού κέντρου.

Μα, είναι άραγε τόσο άγνωστο το Παριλίσιο Πεδίο;

Αν, μήπως, αντί για Παριλίσιο Πεδίο, λέγαμε Ολυμπείο;

Κατευθείαν, στο μυαλό σχηματίζεται μια και μόνο εικόνα: ένα εκτενές κρηπίδωμα πάνω στο οποίο δεσπόζουν επιβλητικοί –σα να τους κρατάει νήμα θεϊκό- οι εναπομείναντες στύλοι του πάλαι ποτέ θεόρατου *Ναού του Διός*. Κι' όμως, το *Ολυμπείο*, παρότι αποτελεί πράγματι σημαντικό σημείο αναφοράς, δεν είναι παρά ένα κτίσμα εντός του *Παριλίσιου Πεδίου*· μια ανθρώπινη εγκατάσταση εντός ενός τόπου, που λανθασμένα έχει ταυτιστεί με τον ίδιο τον τόπο. Διότι, πέριξ των *Στύλων*, βρίσκεται ένας ολόκληρος λησμονημένος κόσμος, στοιχεία του οποίου είτε έχουν επιβιώσει και κρύβονται ανάμεσα σε σύγχρονες -προβληματικές- εγκαταστάσεις, είτε έχουν χαθεί και το μόνο που παραμένει από αυτά δεν είναι παρά μια ανάμνηση, όπως εκείνη του θαμμένου ποταμού *Ιλισσού*.

Κάποιοι ιεροί τόποι διακατέχονται από ένα πνεύμα¹, που διαπνέει και στοιχειώνει τα εδάφη τους. Αυτό πάντα το διαισθανόταν ο άνθρωπος και δε τους άφηνε ποτέ σε αργία. Αν και με το πέρασμα των αιώνων, τα ονόματα και τα επίθετα των θεών που τους διαφεντεύουν αλλάζουν, το ουσιαστικό

τους περιεχόμενο παραμένει το ίδιο.

Ένας τέτοιος τόπος, είναι και το *Παριλίσιο Πεδίο*, το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο ενδιαφέροντος και διερεύνησης ήδη από τα πλαίσια της ομώνυμης *Διάλεξης*, με τίτλο «Κάτω από το Βλέμμα του Δια Παριλίσιο Πεδίο: Μύθος και Τόπος»². Κύριος στόχος και πρότασή της, ήταν μια νέα ανάγνωση· μια *επανερμηνεία του τόπου* – τα όρια του οποίου είναι ασαφή- μέσω της αποκάλυψης του λανθάνοντος στον χώρο και χρόνο κόσμου που τον συστήνει.

Ανάγνωση, από το «αναγιγνώσκω», που με τη σειρά του σημαίνει «αναγνωρίζω», δηλαδή γνωρίζω κάτι ξανά... Αυτή η *επαναγνωριμία* με τον τόπο, βασίστηκε στον Μύθο και την Ιστορία, όπως παραδίδονται μέσα από σημαντικά κειμενικά θραύσματα αρχαίων και νεότερων συγγραφέων³, καθώς και από την αρχιτεκτονική των κτισμάτων που ανεγείρονται στο *Παριλίσιο Πεδίο* μέχρι τους χρόνους του αυτοκράτορα *Αδριανού* (2ος αι. μ.Χ.), ορίζοντας σημεία εντός του και διαμορφώνοντας συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του. Ο μύθος που ενδιαφέρει στην προκειμένη και ενεργοποιεί την αναζήτηση αφορά τον *Μεγάλο Κατακλυσμό του Δευκαλίωνα*.

Η νέα αυτή *ανάγνωση*, οδήγησε στη συγκρότηση ενός νέου τοπογραφικού σχεδίου του *Παριλίσιου Πεδίου*, που, μέσω της *Ποιητικής*, της *Γραφής* και της *Γεωμετρίας*, επιχείρησε να συνθέσει σ' ένα ενιαίο σύνολο, τα ανευρεθέντα από την αναζήτηση (και συνυφασμένα με το Μύθο) στοιχεία του τόπου. Πρόκειται για έναν *φανταστικό χάρτη*- ένα *παλίμψηστο ερμηνευτικής Μνήμης του μύθου του Δευκαλίωνα στο Παριλίσιο Πεδίο*- που καταδεικνύει, στο μέγιστο δυνατό, τη διαλεκτική μεταξύ *Μύθου* και *Τόπου*.

Μένει τώρα μόνο ν' αναρωτηθούμε...

Τι είναι κρυμμένο κάτω από το βλέμμα του Δια;

1. Norberg - Schulz C., *Το Πνεύμα του Τόπου: Για μια Φαινομενολογία της Αρχιτεκτονικής*, εκδ. Ε.Μ.Π. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 2009

2. Διαμαντή Ι., *Κάτω από το βλέμμα του Δια _ Παριλίσιο Πεδίο : Μύθος και Τόπος*, Ακαδημαϊκή Διάλεξη, εκδ. Ε.Μ.Π. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 2022

3. Κειμενικά θραύσματα που χρησιμοποιήθηκαν:

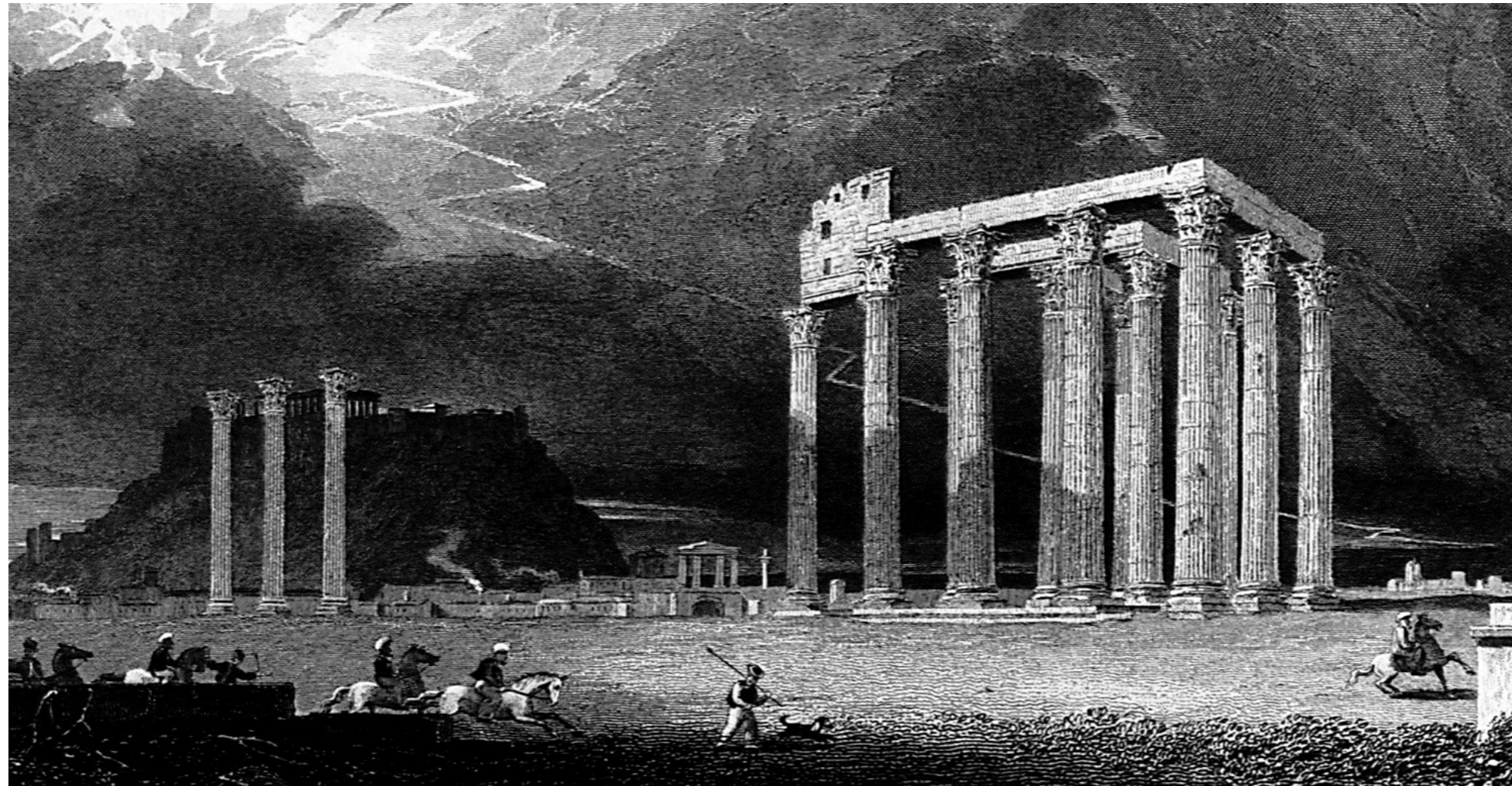
i. Πουσανίας 18.6-18.8, *Αττικά*, *Ελλάδος Περιήγησις*

ii. Πλάτων, 230b-c, *Φαίδρος*

iii. Θουκυδίδης, 2.15.3, *Ιστορία*, *Βιβλίο Β'*

iv. Yourcenar M., *Αδριανού Απομνημονεύματα*, σελ.206

Θ Ρ Α Υ Σ Μ Α Ι

[6] πρὶν δὲ ἐς τὸ ἱερὸν ἰέναι τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου [...]

[6] Πρωτοῦ μπεις στο ἱερό του Ολύμπιου Δία. [...]

[7] ἔστι δὲ ἀρχαῖα ἐν τῷ περιβόλῳ [...] τέμενος <Γῆς> [τὴν] ἐπὶ κλισίῳ Ὀλυμπίας. ἐνταῦθα ὄσον ἐς πῆχυν τὸ ἔδαφος διέστρεψε, καὶ λέγουσι μετὰ τὴν ἐπομβρίαν τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνα συμβῆσαν ὑπορρυῆναι ταύτῃ τὸ ὕδωρ, ἐσβάλλουσί τε ἐς αὐτὸ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἄλφιστα πυρῶν μέλιτι μίξαντες.

[7] τα αρχαία που βρίσκονται στον περίβολο είναι [...]το τέμενος της Γης που επονομάζεται Ολυμπία. Στο σημείο αυτό το έδαφος έχει ανοίξει γύρω στον ένα πήχη, απ' όπου λένε ότι έφυγαν τα νερά μετά τον Κατακλυσμό της εποχής του Δευκαλίωνα- στο χάσμα αυτό ρίχνουν κάθε χρόνο αλεύρι σταριού ανακατωμένο με μέλι .

[8] [...] τοῦ δὲ Ὀλυμπίου Διὸς Δευκαλίωνα οἰκοδομῆσαι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον ἱερόν, σημεῖον ἀποφαίνοντες ὡς Δευκαλίων Ἀθήνησιν ᾤκησε τάφον τοῦ ναοῦ τοῦ νῦν οὐ πολὺ ἀφεστηκότες.

[8] [...] Λένε ότι το αρχαίο ἱερό του Ολύμπιου Δία χτίστηκε από τον Δευκαλίωνα και για ν' αποδείξουν πως ο Δευκαλίωνας κατοίκησε στην Αθήνα επικαλούνται το ότι ο τάφος του βρίσκεται κοντά στον τωρινό ναό.

Παυσανίας, 18.6-18.8. Αττικά, Ελλάδα Περιήγησης ⁴

4. Παυσανίας,
Ελλάδος Περιήγησης,
Πρώτος Τόμος:
Αττικά – Κορινθιακά –
Λακωνικά, κεφ. Περιοχή
Ολυμπίου, εκδ.
Κάκτος, 2005

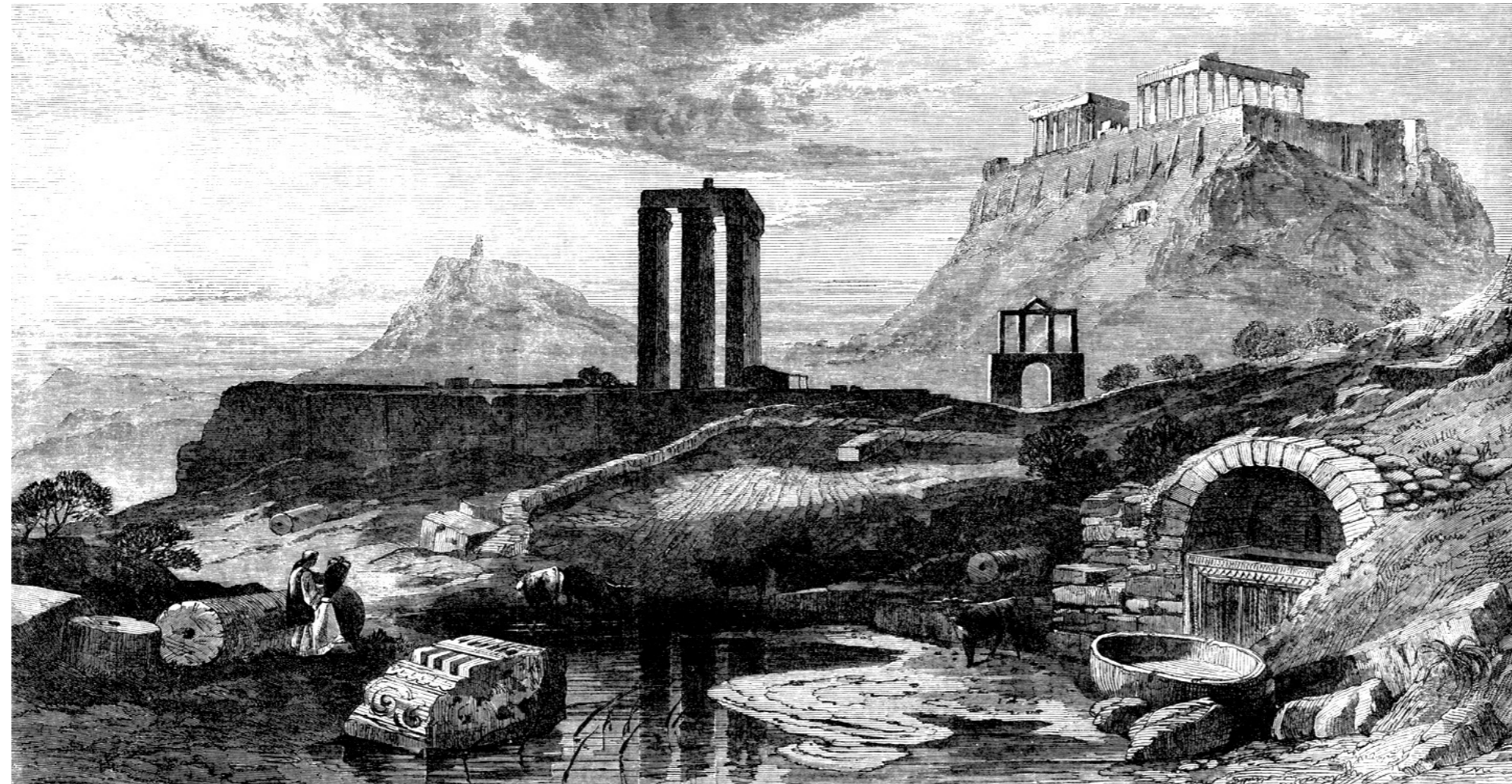
Θ Ρ Α Υ Σ Μ Α Ι Ι

[Σω.]: Μα την Ήρα, όμορφο μέρος. Και το πλατάνι αυτό εδώ έχει πυκνό ολόγουρα τον ίσκιο και είναι ψηλό, και της λυγαριάς το ύψος και ο ίσκιος είναι πανώρια, και καθώς είναι στην ακμή του ανθού της γεμίζει τον τόπο με ευωδία· η πηγή πάλι όλη χάρη αναβρύζει εδώ κάτω από την πλατάνα κατάκρυο νερό, που το νιώθεις κιόλας στα πόδια. Και φαίνεται από τα αγάλματα και τις κόρες, πως είναι τόπος ιερός, αφιερωμένος σε κάποιες Νύμφες και στον Αχελώο. Κι αν ακόμα θέλεις, το αεράκι του τόπου αυτού είναι τόσο καλόδεχτο και ευφραίνει πολύ· και καλοκαιρινό όπως είναι και ελαφρό συνοδεύει απαλά το τραγούδι των τζιτζικιών. Μα την πιο πολλή χάρη την έχει η κλόη, που πάει τόσο απαλά προς τα πάνω και είναι τόσο πλούσια, που αν ξαπλωθείς κάτω θα έχεις θαυμάσιο προσκέφαλο. Κι έτσι, αγαπητέ Φαίδρε, έγινες άριστος ξεναγός μου.

5. Θεοδωρακόπουλος
Ι.Ν., Πλάτωνος Φαίδρος:
Εισαγωγή, Αρχαίο και
Νέο Κείμενο με Σχόλια,
χωρίο 230 b-c, εκδ.
Εστία, Αθήνα, 2013

Π λ ά τ ω ν , 2 3 0 b - c , Φ α ί δ ρ ο ς ⁵

Εικόνα 5. Η πηγή Καλλιρρόη και ο Ιλισσός, Λιθογραφία, 1844_ Harry John Johnson

Θ Ρ Α Υ Σ Μ Α Ι Ι Ι

[2.15.3] τὸ δὲ πρὸ τοῦ (Θησέως) ἡ ἀκρόπολις ἢ νῦν οὕσα πόλις ἦν, καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν πρὸς νότον μάλιστα τετραμμένον.

[2.15.3] Πριν από τον Θησέα η πολιτεία δεν ήταν παρά η σημερινή Ακρόπολη και ο συνοικισμός που βρίσκεται κάτω από τον Βράχο, προς τον νοτιά.

[2.15.4] τεκμήριον δέ· τὰ γὰρ ἱερά ἐν αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλων θεῶν ἐστὶ καὶ τὰ ἔξω πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως μᾶλλον ἴδρυται, τό τε τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τὸ Πύθειον καὶ τὸ τῆς Γῆς καὶ τὸ «τοῦ» ἐν Λίμναις Διονύσου, ᾧ τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια [τῇ δωδεκάτῃ] ποιεῖται ἐν μνηί Ἀνθεστηριῶνι, ὥσπερ καὶ οἱ ἀπ' Ἀθηναίων Ἴωνες ἔτι καὶ νῦν νομίζουσιν. ἴδρυται δὲ καὶ ἄλλα ἱερά ταύτῃ ἀρχαῖα.

[2.15.4] Απόδειξη ότι έτσι ἦσαν τα πράγματα είναι ότι και άλλων θεῶν οι ναοί βρίσκονται στην Ακρόπολη και ότι, όσοι ναοί βρίσκονται ἔξω από την πόλη, είναι χτισμένοι μᾶλλον προς το νότιο μέρος, ὅπως ο ναός του Ολυμπίου Διός, του Πυθίου Απόλλωνος, της Γης, του Λιμναίου Διονύσου όπου τον Ανθεστηριώνα μήνα, στην δωδεκάτη μέρα του, εορτάζονται τα αρχαιότερα Διονύσια. Την παράδοση αυτή την διατηροῦν ἔως σήμερα οι Ἴωνες που κατάγονται από τους Αθηναίους. Στην ίδια περιοχή είναι, ἄλλωστε, χτισμένοι και ἄλλοι αρχαῖοι ναοί.

Θουκυδίδης, 2.15.3, Ιστορία, Βιβλίο Β' ⁶

6. Θουκυδίδης, Ιστορία, Δεύτερος Τόμος: Πελοποννησιακός Πόλεμος, Βιβλίο Β': κεφ. Συνοικισμός της Αθήνας από τον Θησέα, χωρίο 2.15.3-2.15.4, εκδ. Ζήτρος, 2006

Θ Ρ Α Υ Σ Μ Α Ι Ν

[Αδριανός]: Τρεις μήνες αργότερα, στην Αθήνα, η αφιέρωση του Ολυμπείου έδωσε την ευκαιρία σε γιορτές που θύμιζαν ρωμαϊκές επισημότητες, αλλά ό, τι στη Ρώμη συνέβαινε πάνω στη γη, εδώ διαδραματιζόταν στον ουρανό. Ένα ξανθό απόγευμα του φθινοπώρου, στάθηκα κάτω από κείνη την πύλη που είχε συλληφθεί στα υπεράνθρωπα μέτρα του Δία. Αυτό το μαρμάρινο ιερό, υψωμένο στο σημείο όπου ο Δευκαλίωνας είδε να παύει ο Κατακλυσμός, φαινόταν σαν να είχε χάσει το βάρος του, πλανιόταν όμοιο μ' ένα βαρύ άσπρο σύννεφο [...] Τότε ήταν που μου απόνειμε η Ελλάδα αυτές τις θείες προσφωνήσεις, στις οποίες έβλεπα μια πηγή γοήτρου μαζί με την ευδωση, την πιο μυστική, των έργων της ζωής μου: Ευεργέτης, Ολύμπιος, Επιφανής, Άρχοντας των Πάντων...

7. Yourcenar
Μ., Αδριανού
Απομνημονεύματα, σελ.
206, εκδ. Χατζηνικολή,
2012

Yourcenar Μ., Αδριανού Απομνημονεύματα, σελ.206 ⁷

Δευκαλίων < Δευσ + καλίων < Ζευσ + καλίων =
αυτός που έχει το κάλλος του Διός

Εικόνα 7. Ζεύς (Tornado-Zeus Battling Typhon), Χαρμακτικό, 1795 _ William Blake

I. Παρίλισιο Πεδίο: Μύθος και Τόπος

Κεντρικής σημασίας παράμετρος για τη συγκρότηση της έρευνας, αποτέλεσε ο *Μύθος*, ο οποίος είναι άμεσα συνυφασμένος με τη *Μνήμη*⁸. Η πρακτική του, ξεκίνησε στους προϊστορικούς χρόνους, κυρίως σε κοινωνίες δίχως γραφή και διαδιδόταν από γενιά σε γενιά μέσω της προφορικής αφήγησης - παράδοσης. Είχε δηλαδή αρχικά ηχητική μορφή, μέσω του εκφραζόμενου εσωτερικού λόγου. Το πέρασμα (ετυμολογικά συγγενικό με τη λέξη «παράδοση») από μια γενιά στην άλλη, πρόσδιδε στο *Μύθο* τα σημεία του χρόνου που πέρασε, και εμπλούτιζε το σώμα του με το απόσταγμα του πέρασματος.

Με την πάροδο του χρόνου και την ανάπτυξη της ανθρώπινης σκέψης, το νόημα του *Μύθου* επαναπροσδιοριζόταν, και προσαρμοζόταν στις ανάγκες και την κοσμοθεωρία της κάθε εποχής που τον διηγούνταν. Πέρα από τον κοινό πυρήνα που μοιράζονταν, καμία από τις διηγήσεις των εκάστοτε μύθων δεν έμοιαζε με κάποια άλλη. Οι εκδοχές των μύθων που διασώζονται σήμερα, είναι ελάχιστες σε σχέση με το πόσες πράγματι ήταν στο σύνολό τους.

Ο *Μύθος*, λόγω της εγγενούς δυνατότητάς του να παραμένει ανοιχτός σε ερμηνείες, επαναπροσδιορίζεται λοιπόν διαρκώς μέσω των πολλαπλών του αναπαραστάσεων και κατ' επέκταση διασώζεται στο χρόνο. Πρόκειται για ένα δυναμικό και όχι σταθερό πεδίο- ένα υπόβαθρο το οποίο παίρνει υπόσταση από τις διαφορετικές αναπαραστάσεις και εκδοχές του. Το μόνο σταθερό στοιχείο του *Μύθου* είναι ο *πυρήνας* του- το βαθύτερο νόημά του- που εμπλουτίζεται κάθε φορά διαφορετικά ανάλογα την ερμηνεία και αναπαράστασή του.

Η δυναμική φύση του *Μύθου*, διαφυλάσσει τη *Μνήμη* στο χρόνο, επανερμηνεύοντάς την στο εκάστοτε *Παρόν*. Αντίστοιχα λειτουργεί και ο *Τόπος*⁹. Η δομή του δεν αποτελεί μια σταθερή, αιώνια κατάσταση.

Κατά κανόνα, ο *Τόπος* αλλάζει, ορισμένες φορές γοργά. Αυτό δεν σημαίνει όμως, ότι το *πνεύμα* του (*genius loci*), αναγκαστικά αλλάζει κι αυτό ή χάνεται. Κάθε *Τόπος* πρέπει να έχει την «ικανότητα» να δέχεται διαφορετικά «περιεχόμενα», φυσικά μέσα σε κάποια όρια. Ένας *Τόπος* που είναι κατάλληλος για ένα μόνο ειδικό σκοπό σύντομα θα καταστεί άχρηστος. Εξάλλου, μπορεί να ερμηνευτεί με διαφορετικούς τρόπους. Η προστασία και η συντήρηση του *πνεύματος του Τόπου* σημαίνει να συγκριμμενοποιεί κανείς την ουσία του σε διαρκώς νέα ιστορικά πλαίσια.

Μύθος και *Τόπος* έχουν μια αμφίδρομη σχέση. Ο ένας τροφοδοτεί και δίνει νόημα στον άλλο, μέσα σε νέα διαρκώς ιστορικά πλαίσια και vice versa. Ο *Μύθος λειτουργεί ως εργαλείο αποκρυπτογράφησης του Τόπου*, και μεθοδολογικά προτείνεται η εξής διαδικασία: από τη στιγμή που ο *Μύθος* επανερμηνεύει τον *Τόπο* και αντίστροφα, αναζητούνται σήμερα τα στοιχεία εκείνα του *Μύθου* που επιτρέπουν την συγκρότηση μιας νέας εκδοχής του *Τόπου*, μιας νέας φαντασιακής πραγματικότητας. Καθ' ένα από αυτά τα στοιχεία θα συμβάλει στη γνωριμία με άγνωστες πτυχές του *Παρίλισιου Πεδίου*, που συνδέονται με τον έναν ή τον άλλο τρόπο όλες με τον *Κατακλυσμικό Μύθο*.

Σημαντικό πρώτα όμως, είναι να παρατεθεί και ν' αναλυθεί ο *Κατακλυσμικός μύθος του Δευκαλίωνα*, ο οποίος αποτελεί άμεση συνέχεια του *Κοσμογονικού μύθου*, είναι δηλαδή συνυφασμένος με την *Αρχή των Όντων*. Η συνολική του παράθεση, καθώς και η αναζήτηση του υπερβατικού του συμβολισμού, θα βοηθήσει να κατανοήσει κάποιος καλύτερα το γιατί ο *Δευκαλίων* συνδέεται με τον τόπο του *Παρίλισιου Πεδίου*.

Κατακλυσμικοί μύθοι αρχικά, εντοπίζονται σε όλα τα μέρη του κόσμου, και είναι συχνά συσχετισμένοι

8. Για την *Μνήμη* και τον *Μύθο* χρησιμοποιήθηκαν:

i. Yates A.F., *Τέχνη της Μνήμης*, κεφ. 1 και κεφ.2, σελ. 17-64, εκδ. ΜΙΕΤ, 2014

ii. Vernant J.P., *Μύθος και Σκέψη στην Αρχαία Ελλάδα*, Μέρος Α', κεφ. Μυθικές πλευρές της μνήμης, σελ.139-174, εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, 1989

iii. Marotta A., *Stratigraphies: Archaeology as a threshold and Passage*, άρθρο στην πλατφόρμα City, Territory and Architecture, 2014

iv. A. Βοζάνη, *The Architectural Correspondence of Space and Speech in Tragedy*, κεφ. 2.3.2. The Problem of Reference in Drama - The Relation to the Myth, σελ. 102-106, Διδακτορική Διατριβή, 2003

v. Hugo V., *Η Παναγία των Παρισίων*, Βιβλίο Πέμπτο, κεφ. Αυτό θα σκοτώσει εκείνο, σελ. 238-256, εκδ. Σμίλη, 2005

με μύθους που εξιστορούν την *Αρχή των Όντων*. Όποιος γνωρίζει την ιστορία του Νώε, όπως αυτή περιγράφεται στην Παλαιά Διαθήκη, εύκολα αντιλαμβάνεται πως η ιστορία του Δευκαλίωνα εμφανίζει αρκετές ομοιότητες. Δεν είναι όμως μόνο αυτές οι δύο ιστορίες που έχουν μεταξύ τους κοινά στοιχεία· στο αρχαιότερο καταγεγραμμένο έπος, το Πίλαμης των αρχαίων Σουμέριων και Βαβυλωνίων συναντάμε έναν αντίστοιχο ήρωα, τον Ουτναπιστίμ, ενώ αντίστοιχα στην Ινδουιστική Μυθολογία συναντάμε τον Μανού, και ούτω καθεξής. Η λίστα από *Κατακλυσμικούς μύθους* έχει τεράστια έκταση – είναι αυτές οι πολλαπλές εκδοχές του *Μύθου* - και το γεγονός ότι αυτοί συναντώνται σε όλα σχεδόν τα μέρη του κόσμου- ακόμη και σε εκείνα που είναι απίθανο να έχουν συμβεί πραγματικές πλημμύρες, υποδηλώνει την ανθρώπινη εμμονή τόσο στην ατέλεια, όσο και στη δυνατότητα λύτρωσης⁹.

Ο *Κατακλυσμός*, ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα «κατακλύζω», που σημαίνει «καθαρίζω» ή αλλιώς «σκεπάζω με νερό, με κύματα». Συμβολίζει το νέο ξεκίνημα, μια δεύτερη ευκαιρία αναζωογόνησης για την αμαρτωλή ανθρωπότητα ή και για την ίδια τη Δημιουργία. Τα *Νερά του Κατακλυσμού* έπειτα, συμβολικά αποτελούσαν ένα μέσο αναγέννησης αλλά ήταν εξίσου και στοιχείο κάθαρσης (το ρήμα «κατακλύζω» εξάλλου, απ' όπου ο Κατακλυσμός, σημαίνει και «καθαρίζω»). Η φύση τους ήταν συνυφασμένη με εκείνη των *Αρχέγονων Νερών της Δημιουργίας*, των οποίων ήταν, θα μπορούσε να πει κανείς, μια δεύτερη έκφανση.

Συνήθως στο αφηγηματικό μοτίβο του μύθου, υπάρχει ένας θνητός ήρωας που έχει την εύνοια του εκάστοτε θεού (ή θεών) που εξαπολύει την πλημμύρα. Το πρόσωπο αυτό, μαζί με μερικούς συντρόφους του, εν τέλει καταφέρνει και επιζεί της καταστροφής, συμβολίζοντας έτσι την ανθρώπινη επιθυμία για ζωή και επιβίωση. Για τον ήρωα που ενδιαφέρει στην προκείμενη, τον Δευκαλίωνα,

Εικόνα 8. Ο Βιβλικός Κατακλυσμός (The Biblical Deluge), Χαρακτικό, 1844 _ William Miller, John Martin

9. Για τον Τόπο χρησιμοποιήθηκαν:

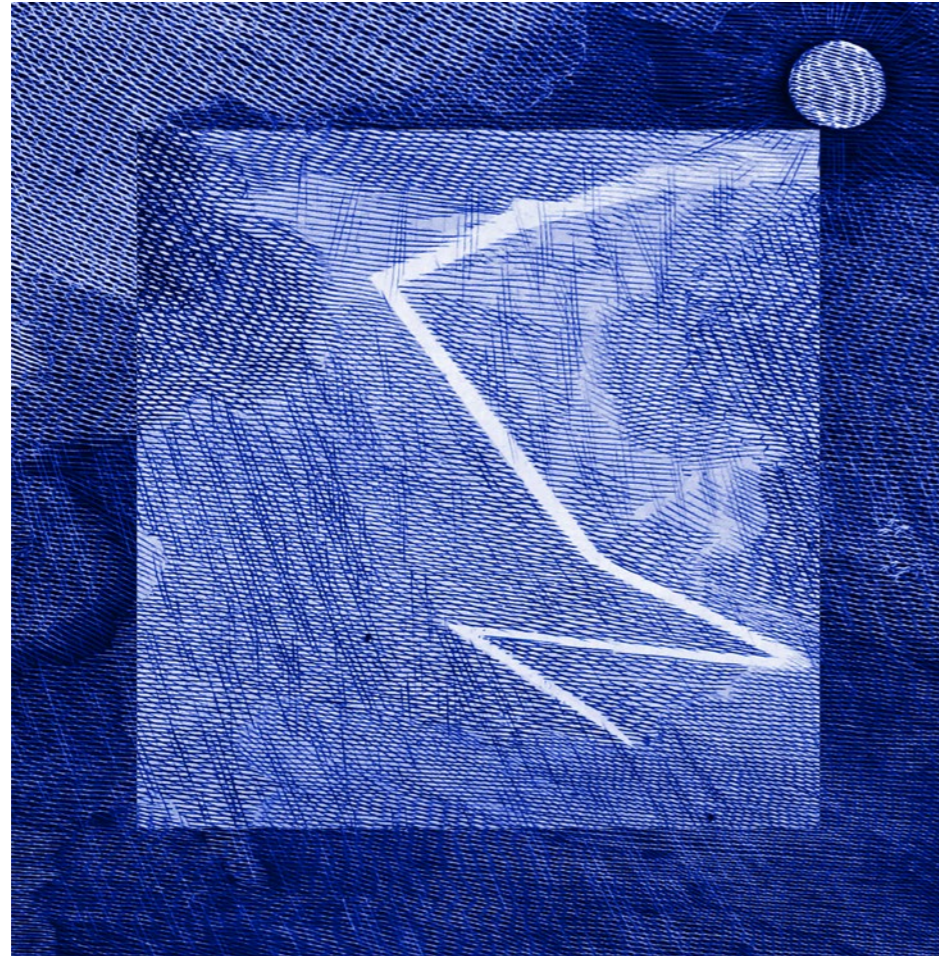
i. Heidegger M., «... Ποιητικά Κατοικεί ο Άνθρωπος...», εκδ. Πλέθρον, 2009

ii. Norberg - Schulz C., *Το Πνεύμα του Τόπου: Για μια Φαινομενολογία της Αρχιτεκτονικής*, σελ. 6-21, εκδ. Ε.Μ.Π. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 2009

10. Leeming D., *The Oxford Companion to World Mythology*, σελ. 138, εκδ. Oxford University Press Inc, 2009

Κατακλυσμός < κατακλύζω < κατά + κλύζω =
καθαρίζω, σκεπάζω με νερό, με κύματα

Εικόνα 9. Γη Καρποφόρος Κατά Μαντεϊάν _ Προσωπικό Αρχείο

το ίδιο το όνομά του συσχετίζεται με εκείνο του Διός, καθώς «Δευς» και «Ζευς» έχουν κοινή ρίζα. Ο Δευκαλίων είναι εκείνος «που έχει τη χάρη του Δία». Ήταν γιος του μυθικού ήρωα, του Προμηθέα και κυριαρχούσε στη θεσσαλική χώρα Φθία μαζί με την γυναίκα του, την Πύρρα, κόρη του Επιμηθέως και της Πανδώρας.

Ο μύθος ξεκινάει με τον θεό Δία, που όντας θυμωμένος με το διεφθαρμένο χάλκινο γένος των ανθρώπων, αποφασίζει να εξαπολύσει έναν καταστροφικό κατακλυσμό προκειμένου να το αφανίσει. Από το σημείο αυτό και μετά, διάφορες παραλλαγές έχουν φτάσει καταγεγραμμένες σήμερα. Όπως τονίστηκε άλλωστε στο προηγούμενο κεφάλαιο, λόγω της ρευστής δυναμικής που διακατέχει το Μύθο, οι πολλαπλές εκδοχές του ήταν ένα σύννηθες φαινόμενο. Η εκδοχή που επιλέγεται να παρατεθεί σε αυτή την ερευνητική αναζήτηση, είναι ένας συγκεκριασμός δύο επιμέρους παραλλαγών του μύθου του Δευκαλίωνα, όπως αυτές καταγράφηκαν από τους μελετητές Carl Kerényi¹¹ και Robert Graves¹².

Ο θεός Δίας λοιπόν, αποφασίζει να αφανίσει το χάλκινο γένος των ανθρώπων. Ο Δευκαλίων, αφού ειδοποιήθηκε γι' αυτό από τον πατέρα του, τον Προμηθέα, έφτιαξε μια ξύλινη κιβωτό, έβαλε μέσα όλα τα αναγκαία και επιβιβάστηκε σε αυτή μαζί με την Πύρρα. Ύστερα, φύσηξε ο Νότιος Άνεμος, έπεσε βροχή, και τα ποτάμια κύλησαν μουγγρίζοντας προς τη θάλασσα, που υψώθηκε με εκπληκτική ταχύτητα σαρώνοντας όλες τις πόλεις στα παράλια και τις πεδιάδες. Ολόκληρος ο κόσμος πλημμύρισε, εκτός από μερικές βουνοκορφές και φάνηκε πως όλα τα θνητά πλάσματα είχαν αφανιστεί εκτός από αυτούς τους δύο. Εννιά μέρες και εννιά νύχτες, η κιβωτός έπλεε εδώ κι εκεί, ώσπου τελικά τα νερά υποχώρησαν. Η κιβωτός, πήγε και άραξε στο όρος Παρνασσό, και λέγεται ότι ο Δευκαλίων βεβαιώθηκε πως η βροχή σταμάτησε στέλνοντας ένα περιστέρι σε εξερευνητική πτήση.

Ο Δευκαλίων και η Πύρρα αποβιβάστηκαν σώοι και αβλαβείς. Αφού προσέφεραν θυσία στον Πατέρα Δια, το σωτήρα των κατατρεγμένων, κατέβηκαν να προσευχηθούν κοντά σε ποταμό της Αττικής –μερικοί μάλιστα εικάζουν ότι ήταν ο Ιλισσός. Ικέτευσαν εκεί για την αναβίωση του ανθρώπινου είδους, και ο Δίας ακούγοντας τις φωνές τους από μακριά, έστειλε τον Ερμή να τους διαβεβαιώσει ότι στο εξής οποιοδήποτε αίτημά τους θα έβρισκε ανταπόκριση.

Ο Ερμής, τους μετέφερε τα λόγια του Δία: «Σκεπάστε τα κεφάλια σας και ρίξτε πίσω σας τα κόκαλα της μητέρας σας!»

Δεδομένου ότι είχαν διαφορετικές μητέρες, ο Δευκαλίων και η Πύρρα αποφάσισαν ότι ο Δίας εννοούσε τη *Μεγάλη Μητέρα*, τη *Γη*, που τα κόκαλά της ήταν οι πέτρες που κείτονταν στην όχθη του ποταμού. Έτσι, σκύβοντας με σκεπασμένα τα κεφάλια τους, μάζεψαν πέτρες και τις έριξαν πάνω από τους ώμους τους· οι πέτρες αυτές γίνονταν άντρες ή γυναίκες, ανάλογα με το ποιος τις είχε πιάσει, ο Δευκαλίων ή η Πύρρα. Έτσι το ανθρώπινο είδος αναβίωσε και έκτοτε ο «λαός» και «πέτρα» (< *lāas*) είναι εν πολλοίς η ίδια λέξη σε πολλές γλώσσες.

Ο μύθος κλείνει κάπως έτσι: από την πρώτη πέτρα που πέταξε ο Δευκαλίωνας προήλθε ο Έλληνας, ο γενάρχης των Ελλήνων. Ο Δευκαλίων δηλαδή, εκτός των άλλων, συσχετίζεται και με την *Καταγωγή των Ελλήνων*. Η *Καταγωγή*, προερχόμενη από το ρήμα «κατάγω», σημαίνει «κατέβασμα από ψηλό μέρος», δηλαδή τη γενεαλογική προέλευση.

Ο *Κατακλυσμικός μύθος του Δευκαλίωνα* επομένως, είναι εξίσου κι ένας *Καταγωγικός μύθος*, και η *Καταγωγή* είναι άμεσα συνυφασμένη με τις *Απαρχές* - με το ξεκίνημα της ζωής.

11. Kerényi C., *Η Μυθολογία των Ελλήνων*, κεφ. Η Μοίρα του Ανθρώπινου Γένους, σελ. 216-217, εκδ. Εστία, 2012

12. Graves R., *Οι Ελληνικοί Μύθοι*, *Πρώτος Τόμος*, κεφ.38: Ο Κατακλυσμός του Δευκαλίωνα, σελ. 149-155, εκδ. Κάκτος, 1998

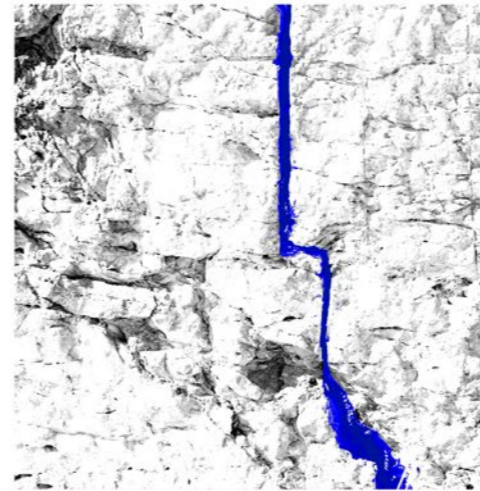
Εικόνα 10. Ο Ωκεανός και η Τηθύς, Λεπτομέρεια, Μελανόμορφο Αγγείο, 580 π.Χ. _ Σώφιλος (Αγγειογράφος)

Εικόνα 11. Ο Μεγάλος Κατακλισμός, Χαρακτικό, 1733 _ Thomas Stackhouse

Εικόνα 12. Γυναίκες στην Εννεάκρουνη, Υδρία, 5ος αι. π.Χ. _ Βρετανικό Μουσείο

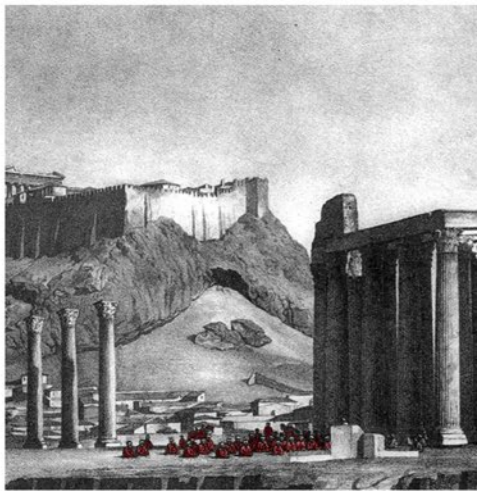
Εικόνα 19. Χάσμα _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 20. Ζευσ (εναντίον Τιφών), Λεπτομέρεια, Θραύσμα Αγγείου, 6ος αι. π.Χ.

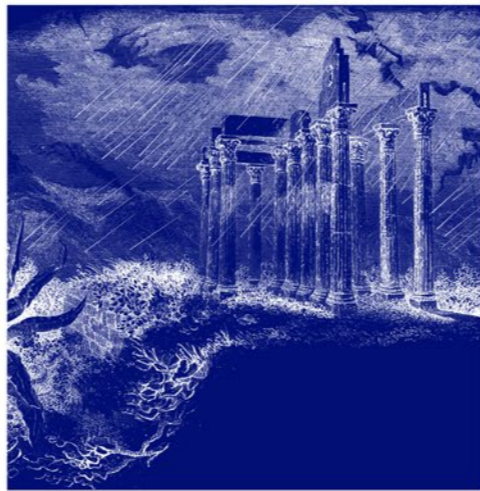
Εικόνα 21. Οι καταρράκτες του Ιλισσού, το Ολυμπιεϊόν, η Ακρόπολη και ο Λυκαβηττός, 1805 _ Edward Dodwell

Εικόνα 13. Το Προσκήνιο των Αραπάδων στο Ολυμπιεϊό, Λεπτομέρεια, Χαρακτικό, 1827 _ Louis Dupré

Εικόνα 14. Ο Βροχοποιός του Ιλισσού, Θραύσμα Αγγείου, 8ος αι. π.Χ.

Εικόνα 15. Ο ναός του Ολυμπιεϊού υπό καταρρακτώδη βροχή, Χαρακτικό, 1882 _ Christopher Wordsworth

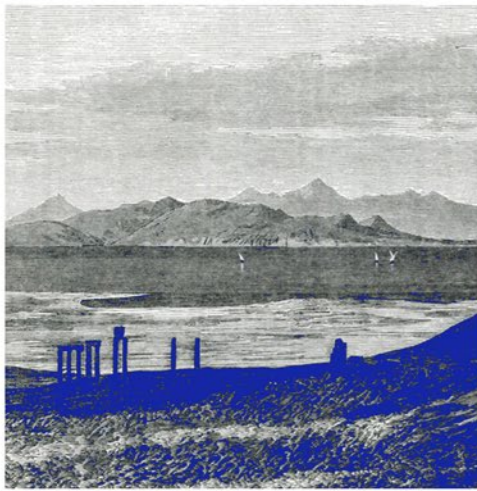
Εικόνα 22. Αυτοκράτορας Αδριανός και Ολυμπιεϊό _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 23. Πέτρωμα Διασωθέντος Τμήματος του Λόφου της Πρώτης Κατοίκησης, 2021 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 24. Μνήμη (Memory), Λάδι σε Ξύλο, 1870 _ Eilhu Vedder

Εικόνα 16. Παριλίοιο Πεδίο και πίσω ο Φαληρικός Όρμος, Λεπτομέρεια _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 17. Μαγεία της Βροχής, Σπηλαιογραφία, Προϊστορικοί Χρόνοι _ Νότια Ροδεσία

Εικόνα 18. Ναός του Ολυμπιού Διός και Ακρόπολη, 1862 _ Francis Bedford

Εικόνα 25. Η πηγή Καλλιρρόη και δεξιά ο Αμερικανός ποδηλάτης William Sachtleben, 7 Μαρτίου 1891 _ Thomas Gaskell Allen Jr.

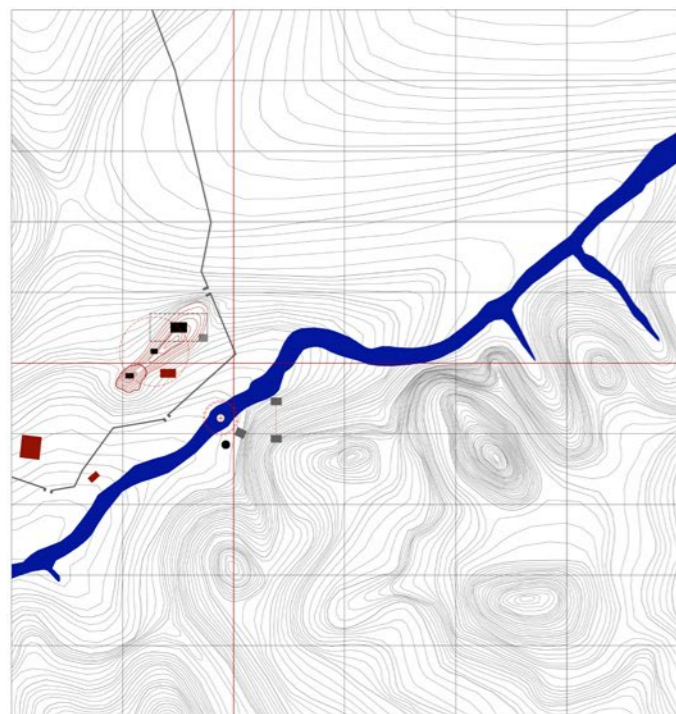
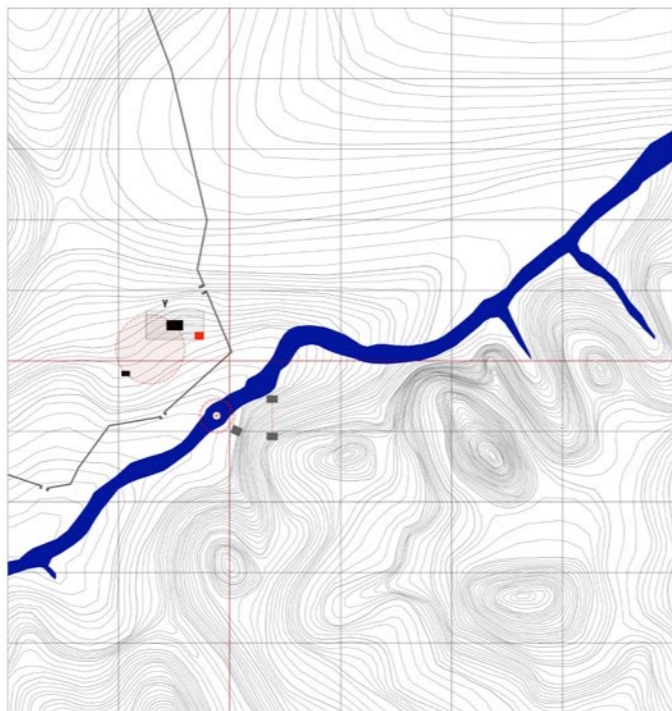
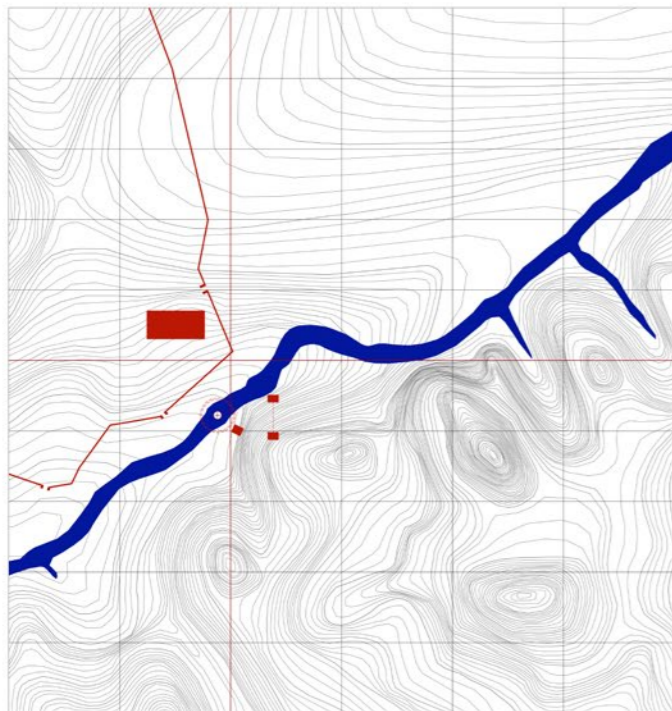

Εικόνα 26. Χάος (Chaos), Χαρακτικό, 1677 _ Wenceslaus Hollar

Εικόνα 27. Πύλη του Αδριανού, ΒΔ και ΝΔΠλευρά, 1865 _ Άγνωστος Φωτογράφος

I. A. 4 + 2 Χάρτες

Ο Μύθος, προαναφέρθηκε πως είναι άμεσα συνυφασμένος με τη Μνήμη, η οποία είναι κάτι το διαφορετικό από το Παρελθόν- καθώς είναι άμεσα αντιληπτή και χρωματίζεται από το Παρόν¹³. Η Μνήμη, είναι ζωντανή μέσα από την ερμηνεία του Παρελθόντος - την απόδοση αξίας και νέας ζωής σε αυτό στο σήμερα- και τούτο επιτυγχάνεται διαμέσου του Μύθου και της ερμηνείας που του δίνεται κάθε φορά.

Αυτός ο τρόπος σκέψης ήταν κυρίαρχος κατά τους Αρχαίους Χρόνους. Με άλλα λόγια, για τον πρωτόγονο άνθρωπο (αλλά και για τον αρχαίο καθώς και μεσαιωνικό αργότερα) δεν υπήρχε σαφής διάκριση μεταξύ ψυχικού και μη-ψυχικού, φυσικού και υπερφυσικού¹⁴. Και τα δύο αποτελούσαν στοιχεία του κόσμου του. Είναι αναχρονιστικό να φαντάζεται κανείς ότι οι άνθρωποι της αρχαιότητας έκαναν διακρίσεις μεταξύ ιστορικών γεγονότων, προσώπων και θρυλικών ή πλασματικών χαρακτήρων και γεγονότων.

Ο Μύθος γι' αυτούς, προηγούνταν κάθε διάκρισης που θα μπορούσε σήμερα να γίνει μεταξύ του πραγματικού και του φανταστικού, του ιστορικού και του μυθικού. Μέσα στο πεδίο του Μύθου, όλα τα υπόλοιπα συνυπήρχαν, και μονάχα εντός του, ολόκληρη η ομάδα των θεών και των θεοτήτων έβρισκε ένα καταφύγιο για να αναπτύξει ένα σύνθετο σύστημα σχέσεων, στο πλαίσιο της θρησκευτικής αναγκαιότητας. Στον πρωτόγονο - αρχαίο κόσμο, δεν υπήρχε -και δε χρειαζόταν- διάκριση μεταξύ Μύθου και Λόγου¹⁵. Τότε δεν υπήρχε διαχωρισμός μεταξύ Παρελθόντος - Παρόντος - Μέλλοντος ή Θεού - ανθρώπου, αλλά όλα λειτουργούσαν εντός μιας ενιαίας ενότητας. Με την πάροδο βέβαια της Αρχαιότητας και την σταδιακή επικράτηση της ορθολογιστικής νόησης της Νεότερης Εποχής, ο Μύθος αποκόπηκε από τον Λόγο- με τον δεύτερο εξ αυτών τελικά να υπερισχύει.

Μία από τις εκφάνσεις του Λόγου, είναι και η Ιστορία¹⁶, που στοχεύει στην ανάδειξη ενός γενικού, καθολικού νοήματος πίσω από το εκάστοτε αντικείμενο διερεύνησης. Αυτό σημαίνει, ότι δεν επιδέχεται ερμηνεία (ή ερμηνείες) όπως γίνεται στην περίπτωση του Μύθου. Η Ιστορία, αναφέρεται σε συγκεκριμένα γεγονότα και επιχειρεί να τα κατανοήσει, εγγράφοντάς τα σε ευρύτερα εξηγητικά εννοιολογικά σχήματα και σε αφηρημένα νοητικά πλαίσια. Γι' αυτήν, το Παρελθόν είναι ένα ανενεργό και παγιωμένο στοιχείο, το οποίο δεν έχει περιθώρια επανερμηνείας: «είναι αυτό που είναι». Η διερεύνηση της γίνεται με χρονική συνέχεια και συνέπεια, με αποτέλεσμα να έχει αναπόφευκτα έναν χαρακτήρα γραμμικό. Σε αντίθεση με τον Μύθο, η Ιστορία βγάζει από την εξίσωσή της την ενδόρρηξη των γεγονότων και την συνύπαρξή τους σε πολλούς χρόνους ταυτόχρονα, οδηγώντας άθελά της τον άνθρωπο να αντιλαμβάνεται το Παρελθόν ως κάτι το πεπαλαιωμένο.

Το φανταστικό και το ιστορικό παρόλα αυτά, είναι δύο εξίσου αναγκαίες συνιστώσες για την κατανόηση του Τόπου. Δεν υπήρξε πρόθεση της ερευνητικής αυτής να απαξιώσει τη συνεισφορά της Ιστορίας στη διαφύλαξη του Παρελθόντος. Η συμβολή της αντιθέτως, ήταν άκρως σημαντική για την έκβαση της αναζήτησης, καθώς σύμφωνα με τον μελετητή R. Graves¹⁷, η αληθινή μελέτη του Μύθου αποτελεί μια αυτοτελής επιστήμη, η οποία θα έπρεπε να αρχίζει από τη μελέτη της αρχαιολογίας, του ιστορικού λόγου και της συγκριτικής θρησκείας- που αποτελούν όλα υποσύνολα της Ιστορίας.

Κατά συνέπεια, αυτό που διατάθηκε η έρευνα, είναι ότι ο Μύθος προηγείται, και η Ιστορία έρχεται στη συνέχεια να τον επιβεβαιώσει. Στην προκείμενη περίπτωση, η Ιστορία θα επιβεβαιώσει τον Κατακλυσμικό μύθο του Δευκαλίωνα μέσα από τον εντοπισμό στοιχείων εντός του Παριλίσσιου Πεδίου,

13. Marotta A., *Stratigraphies: Archaeology as a threshold and Passage*, άρθρο στην πλατφόρμα City, Territory and Architecture, 2014

14. Ζήσης Β., *Η Μαγική Τοπογραφία των Αθηνών*, σελ.25-26, εκδ. Mundus, 2017

15. A. Βοζάνη, *The Architectural Correspondence of Space and Speech in Tragedy*, κεφ. 2.3.2. The Problem of Reference in Drama - The Relation to the Myth, σελ. 102-106, Διδακτορική Διατριβή, 2003

16. Για την Ιστορία χρησιμοποιήθηκαν:

i. Le Goff J., *Ιστορία και Μνήμη*, Ενότητα: Ιστορία, σελ. 147-243, εκδ. Νεφέλη, 1998

ii. Λιάκος Α., *Δοκίμιο για μια Ποιητική της Ιστορίας*, σελ.259-290 στην περιοδική έκδοση ιστορικών σπουδών Τα Ιστορικά, εκδ. Μέλισσα, 1999

17. Graves R., *Οι Ελληνικοί Μύθοι*, Πρώτος Τόμος, Εισαγωγή, σελ. ιβ'-λ', εκδ. Κάκτος, 1998

18. Διαμαντή I., Κάτω από το βλέμμα του Δία _ Παριλίσιο Πεδίο : Μύθος και Τόπος, Ακαδημαϊκή Διάλεξη, εκδ. Ε.Μ.Π. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 2022:

i. κεφ. III.A. Ποτάμι: Ο Θεός Ιλισσός και οι Ιερές του Όχθες, σελ. 35

ii. κεφ. III.B. Βροχή: Γη Καρποφόρος Κατά Μαντείαν, σελ. 49

iii. κεφ. III.Γ. Γεγονός: Η Πρώτη Κατοίκηση και ο Χαμένος Λόφος, σελ. 61

iv. κεφ. III.Δ. Το Παριλίσιο Πεδίο της Αδριάνειας Εποχής, σελ. 79

που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με αυτόν. Τέτοια στοιχεία, είναι κτίσματα και μνημεία, γεωλογικά χαρακτηριστικά και καιρικά φαινόμενα του τόπου, ιστορικά γεγονότα όπου έλαβαν χώρα σε αυτόν και άλλα. Προκειμένου να επαληθευτεί η ύπαρξη τους στο *Παριλίσιο Πεδίο*, ενεργοποιήθηκαν αρχαιολογικά ευρήματα, διασωθέντα μνημεία, κείμενα (από καταγραφές περιηγητών και αρχαίων συγγραφέων, μέχρι μελέτες αρχαιολόγων και άλλων μελετητών), αλλά και η βιωματική εμπειρία από την περιοχή.

Έτσι εντοπίστηκαν, όσο το δυνατόν περισσότερα, ορατά και αόρατα –χαμένα ή κρυφά- στοιχεία της *Παριλίσιας περιοχής*, καθώς και οι σχέσεις που αναπτύσσουν μεταξύ τους, και συντάχκαν *τέσσερεις* (και δύο περαιτέρω επεξηγηματικοί) *μνημονικοί χάρτες*. Καθένας από τους *χάρτες* είναι στην πραγματικότητα μια χρονική *στρώση* (*layer*) του *τελικού τοπογραφικού*. Οι «θεματικές» των *χαρτών* -το πώς οργανώθηκαν με άλλα λόγια οι σχέσεις μεταξύ των ανευρεθέντων από την *Ιστορία* στοιχείων- είναι, όπως προέκυψαν, οι παρακάτω:

Χάρτης Α: Ο Θεός Ιλισσός και οι Ιερές του Όχθες^{18.i}

Ο *Ιλισσός*, υπήρξε ένα γενεσιουργό και ζωοδόχο στοιχείο εντός του *Παριλίσιου Πεδίου*. Ήταν μια έντονη *ρωγμή στο έδαφος*, που ανάλογα την εποχή και τη ροή του νερού διαμόρφωνε διαφορετικές χωρικές ποιότητες εντός του τόπου. Ήταν ένας εποχιακός ποταμός, δηλαδή τις χειμερινές βροχερές ημέρες μετατρεπόταν σε χείμαρρο, οπότεαν γινόταν πλωτός και πλημμύριζε τις όχθες των γύρω περιοχών, τις οποίες καθιστούσε ιδιαίτερα εύφορες. Όντας όμως ξερός κατά το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου, αποτελούσε έναν δυνάμει τρίτο χώρο εντός της πεδιάδας. Η γονιμοποιητική του δύναμη έκανε τη γη γύρω από

ις όχθες του εύφορη και ώθησε τους αρχαίους να πλάσουν μια σειρά δοξασιών και τελετουργιών -*γαμήλιων και εξαγνιστικών*- ώστε να τιμήσουν με τον τρόπο τους το ποτάμι αυτό που είχαν μετατρέψει σε *θεό*. Πολλές από αυτές τις τελετουργίες διαφυλάχτηκαν στην παράδοση των Αθηναίων εως και τον 19ο αι. μ.Χ. Η έννοια της (*άνα*)*δημιουργίας* και *αναγέννησης* ήταν άμεσα συνυφασμένη με τον *Ιλισσό*, τα νερά του οποίου κάθε χρόνο υπερχειλίζαν- καταστρέφοντας μεν, αναζωογονώντας δε τον κόσμο που είχε δημιουργηθεί κατά μήκος του. Έτσι ακριβώς όπως αφηγείται και ο *Κατακλυσμικός Μύθος*.

Έχοντας λοιπόν το κάλλος που αρμόζει σ’ έναν *ποτάμιο θεό*, ο *Ιλισσός* αποτέλεσε το θέατρο σημαντικών μυθολογικών και λατρευτικών μνημών, φιλοξενώντας παράλληλα κάποια από τα παλαιότερα και σημαντικότερα μνημεία και ιερά του αρχαίου κόσμου. Ακριβώς έξω από τα τείχη της πόλης της Κλασικής Περιόδου, κάτω από το Πεισιστράτειο Ολυμπίο (άγνωστη η συνολική του μορφή), συναντάται η περιώνυμη Εννεάκρουνος ή αλλιώς Καλλιρρόη μεταξύ των καταρρακτών του Ιλισσού και απέναντι από το Ιερό της θεάς Εκάτης (πλέον εκκλησία της Αγίας Φωτεινής). Εκεί κοντά, βρίσκονται επίσης δύο πολύ σημαντικά ιερά της Αθήνας των Κλασικών Χρόνων, το Μητρώον εν Άγραις και ο Ναός της Αγροτέρας Αρτέμιδος, στα οποία λάμβαναν χώρα τα *Μικρά «εν Άγραις» Μυστήρια*, με τις όχθες του ποταμού γύρω από τους χώρους λατρείας να ονομάζονταν *«μυστικάί»*.

Χάρτης Β: Γη Καρποφόρος Κατά Μαντείαν^{18.ii}

Η σύνδεση *Βροχής-Κατακλυσμού* είναι αυτονόητη και το *Παριλίσιο Πεδίο*, ήταν μια *Γη Καρποφόρος Κατά Μαντείαν*, που σήμαινε ότι αποτελούσε τόπο ιερό, στον οποίο οι αρχαίοι *Βροχοποιοί Βασιλιάδες* προσκαλούσαν με γητειές τη βροχή.

Οι παρακλήσεις για την πρόσκληση βροχής κάτω από τον αθηναϊκό ουρανό, αποτελούσαν μια συνήθης πρακτική, ήδη από τους Πρωτοελλαδικούς Χρόνους (3200-1050 π.Χ.), και η ιδιότητα του *Βροχοποιού* ήταν για τους Πρωτοέλληνες ιερή. Φορέας της τεχνικής αυτής ήταν ο *Πρωτόγονος Βασιλιάς*, ο οποίος κατείχε το αξίωμα του μάγου και είχε την ικανότητα να καλεί τη βροχή με μαγικές ιερουργίες. Η βροχή, όπως και το ποτάμι, ήταν ο όρος της γονιμότητας, και ο λόγος της βροχοποιίας του *Βασιλιά* ήταν ο σύνδεσμός του με την ευφορία της χώρας. Ο θεός Δίας, δεν ήταν άλλος από τον *Πρωτόγονο Βροχοποιού Βασιλιά*, όταν εκείνος κατά την παγίωση του Ελληνικού Δωδεκάθεου, θεοποιήθηκε. Οι ιδιότητες του Δία, ήταν ουσιαστικά οι ιδιότητες του *Βροχοποιού Βασιλιά*, γι’ αυτό και αποδόθηκαν στο Δια προσωνυμίες όπως *«Νεφεληγερέτης»* (αυτός που συνάζει τα σύννεφα) , *«Ομβριος»* και *«Κεραυνός»*. Διόλου περιεργο συνεπώς γιατί στον *Κατακλυσμικό μύθο*, ο Δίας είναι ο θεός που, εξαπολύοντας κεραυνούς, βροντές και αστραπές, προκάλεσε την καταστροφική καταιγίδα, η οποία αφάνισε και αναδημιούργησε το ανθρωπίνο γένος.

Το σημείο όπου συνέβαιναν οι τελετουργίες των *Βροχοποιών* πιθανότατα βρισκόταν στη θέση που κτίστηκε το Ολυμπίο. Πριν το Ολυμπίο όμως, στο ίδιο σημείο βρισκόταν το Αρχαίο Ιερό του Διός - ο πρώτος οριοθετημένος χώρος λατρείας του θεού. Ακολουθεί στη συνέχεια η λατρεία της Μητέρας-Θεάς Γης, που ήταν άμεσα συσχετισμένη με τη λατρεία του Διός καθώς ήταν η προσωποποίηση της ξερής και άγονης γης που ζητούσε να γίνει με τη βροχή (που εξουσίαζε ο Ζευς) ξανά εύφορη. Δεν είναι συνεπώς τυχαίο, που το Τέμενος της Γης βρισκόταν σε ελάχιστη απόσταση από το Ιερό του Διός, στα νοτιοδυτικά του. Τέλος, είναι φυσικά το Προσκύνημα των Αραπάδων· το τετράγωνο υπαίθριο τζαμί της Τουρκοκρατίας στη νοτιοανατολική

γωνία των Στύλων του ναού του Ολυμπίου, που αποτελεί τη συνέχεια της μακράς και αρχαίας παράδοσης των *Βροχοποιών*. Σε αυτόν τον χώρο, συγκεντρώνονταν οι Μουσουλμάνοι στις μεγάλες θρησκευτικές εορτές τους, τα *«Μπαϊράμια»*, αλλά και σε έκτακτες περιπτώσεις, όπως ήταν οι περίοδοι μακροχρόνιας ανομβρίας, προκειμένου να προσευχηθούν στον Αλλάχ να φέρει βροχή.

Χάρτης Γ: Η Πρώτη Κατοίκηση και ο Χαμένος Λόφος^{18.iii}

Οι μύθοι, αρκετές φορές αναφέρονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα, βασιλείς και ήρωες, που διάφορα περιστατικά της ζωής τους συνδέονται με γεγονότα ή σημεία ενός τόπου. Και στην περίπτωση του *Παριλίσιου Πεδίου*, κάτι αντίστοιχο συμβαίνει· πίσω από τον *Κατακλυσμικό μύθο του Δευκαλίωνα*, κρύβεται ένα πολύ συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός, που -πιθανότατα- αποτέλεσε την αφορμή για τη δημιουργία του όλου φανταστικού.

Όπως πληροφορεί ο Θουκυδίδης και επιβεβαιώνουν οι αρχαιολόγοι, η *Πρώτη Κατοίκηση* του Αθηναϊκού Λεκανοπεδίου, το 3500 π.Χ., έλαβε χώρα στο *Παριλίσιο Πεδίο*, δίπλα ακριβώς από το ποτάμι. Ο *συνοικισμός παρά τον Ιλισσό* προηγούνταν χρονικά από εκείνον της Ακροπόλεως - αν και με την πάροδο του χρόνου επικράτησε τελικά ο δεύτερος, και η πόλη διαμορφώθηκε γύρω από τον Βράχο. Ο πρώτος πυρήνας κατοίκησης όμως δεν ξεχάστηκε, και με την έλευση των Ιστορικών Χρόνων μετατράπηκε από χώρο κατοίκησης σε ιερό έδαφος.

Ο πυρήνας αυτού του *πρώτου συνοικισμού* βρισκόταν στη θέση που αργότερα ανεγέρθηκε ο Ναός του Ολυμπίου Διός. Φαίνεται μάλιστα πως σ’ αυτό ακριβώς το σημείο, υπήρχε λόφος- ο *Λόφος του Ολυμπίου*, στοιχείο που έχει χαθεί ήδη από την αρχαιότητα- από τον 6ο αι. π.Χ.. Ήταν τότε που,

προκειμένου να διαμορφωθεί το εκτενές πλάτωμα πάνω στο οποίο θα υψωνόταν ο Ναός του Δία, ο Λόφος ισοπεδώθηκε, και δε σώθηκαν παρά ελάχιστα που επιβεβαιώνουν την ύπαρξη του. Πάνω του, βρίσκονταν κατά τον Πausανία, τα τρία από τα τέσσερα αρχέγονα σημεία λατρείας του Παριλίσσιου Πεδίου: το Αρχαίο Ιερό του Διός, το Τέμενος της Γης και ο Τάφος του Δευκαλίωνα. Σήμερα, το μόνο εμφανές ίχνος του Λόφου που εναπομένει, σε μια μακρινή ανάμνηση της Πρώτης Κατοίκησης, εντοπίζεται νοτιοδυτικά της θέσεως του Ολυμπίου (στη νοτιή προέκταση του άξονα της Λεωφόρου Α. Συγγρού).

Μερικά ακόμα ίχνη που σχετίζονται το καθένα με τον τρόπο του με την Πρώτη Κατοίκηση, είναι: ο Ναός του Δελφίνιου Απόλλωνα (Οικία του Αιγέως), στη θέση του οποίου προϋπήρχε το Ανάκτορο του Βροχοποιού Βασιλιά, οι Αιγέως Πύλαι, βόρεια του Ολυμπίου στα τείχη της Κλασικής Περιόδου, ο Ναός του Πυθίου Απόλλωνα (Πυθίον) και ο Ναός του Λιμναίου Διονύσου, που ήταν εξίσου, σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, δύο από τα παλαιότερα ιερά της Παριλίσσιας περιοχής και τέλος, το τέταρτο αρχέγονο σημείο λατρείας: το Κατακλυσμαίο Χάσμα, η θέση του οποίου ταυτίζεται με εκείνη του Σπήλαιου του Πανός- που ήταν αρχικά κατοικία κατά τους Πρωτοελλαδικούς Χρόνους.

Χάρτης Δ: Το Παριλίσσιο Πεδίο της Αδριανείας Εποχής^{18,v}

Ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Αδριανός, υπήρξε φιλέλληνας και συχνός επισκέπτης των Αθηνών του 2ου αι. μ.Χ. Μεγάλη του επιθυμία ήταν να επαναφέρει την πόλη στο παλιό της μεγαλείο και κύρος, προκειμένου αυτή ν' αποτελέσει κέντρο –ίσως και πρωτεύουσα- της ελληνικής κοινοπολιτείας που επιθυμούσε να δημιουργήσει. Με το που ανέλαβε τα αυτοκρατορικά του καθήκοντα, ο Αδριανός ξε-

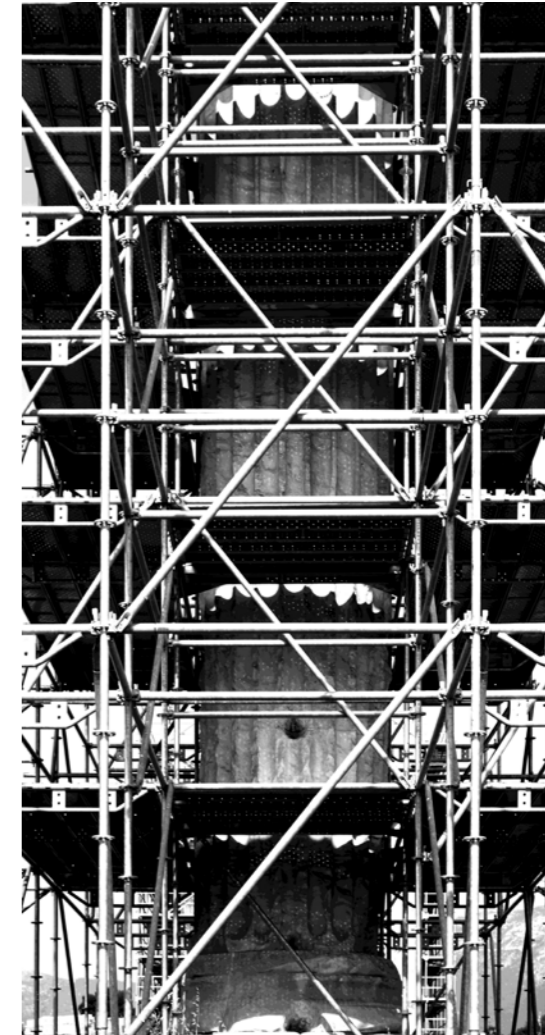
κίνησε μια σειρά έργων αναβάθμισης της πόλης. Το σπουδαιότερο από αυτά, ήταν η επέκταση της Αθήνας «προς ανατολάς», το νέο τμήμα της πόλης, που καταλάμβανε ολόκληρη την σημερινή πλατεία Συντάγματος, τον Εθνικό Κήπο, το Ζάππειο και την περιοχή του Παριλίσσιου Πεδίου. Στο χώρο αυτόν ανεγέρθηκαν, εν μέσω μεγάλων κήπων, πληθώρα μεγαλοπρεπών νέων κτιρίων: Γυμνάσια, κρήνες, Βαλανεία (λουτρικές εγκαταστάσεις), ναοί και πολλές επαύλεις, πλούσιων Αθηναίων και Ρωμαίων κατοίκων.

Ο Αδριανός ξεχώρισε το Παριλίσσιο Πεδίο σαν τόπο και το επέλεξε να αποτελέσει την καρδιά της ζωής της νέας πόλης. Μέχρι τον 2ο αι. μ.Χ., όποτε και το αντικρίζει ο Αδριανός, το Παριλίσσιο Πεδίο είχε συγκεντρώσει βαθμιαία εντός του, πλήθος από ναούς, ιερά, δημόσια κτίσματα και βωμούς, με αποτέλεσμα να θεωρείται από τους κατοίκους της πόλης ως ο «δεύτερος μεγαλύτερος θρησκευτικός πόλος της Αθήνας». Είχε εξέλξη παράλληλη με τον Βράχο της Ακροπόλεως, με τον οποίο άλλωστε γειτνίαζε. Να μη λησμονείται εξάλλου, ότι το δίπολο που αναπτύσσεται μεταξύ των δύο παραπάνω ιερών τόπων, πάει πίσω στους Προϊστορικούς Χρόνους, όταν αυτοί οι δύο υπήρξαν οι πρώτοι πυρήνες κατοίκησης των Αθηνών- με εκείνον τον Παριλίσσιου Πεδίου να προηγείται χρονικά. Η συνέχεια στην εξέλιξη ήταν αναπόφευκτη και τούτο το αντιλήφθηκε ο Αδριανός, ο οποίος αντί να στραφεί προς την Ακρόπολη –όπου ότι κι αν έκανε, δε θα μπορούσε να συναγωνιστεί σε μεγαλείο τον Παρθενώνα-, στράφηκε προς το Παριλίσσιο Πεδίο, το οποίο και προίκισε με έργα ανανέωσης.

Μεταξύ αυτών, ήταν και αποπεράτωση του ημιτελούς Ναού του Ολύμπιου Διός- η κλίμακα του οποίου υπερβαίνει εκείνη του Παρθενώνα. Ο Αδριανός, θαυμάζοντας την κλίμακα και την υπόστασή του, αποφάσισε ότι ήταν ο καταλληλότερος τόπος

λατρείας για να νοηματοδοτήσει το όραμά του για τη νέα Αθήνα.

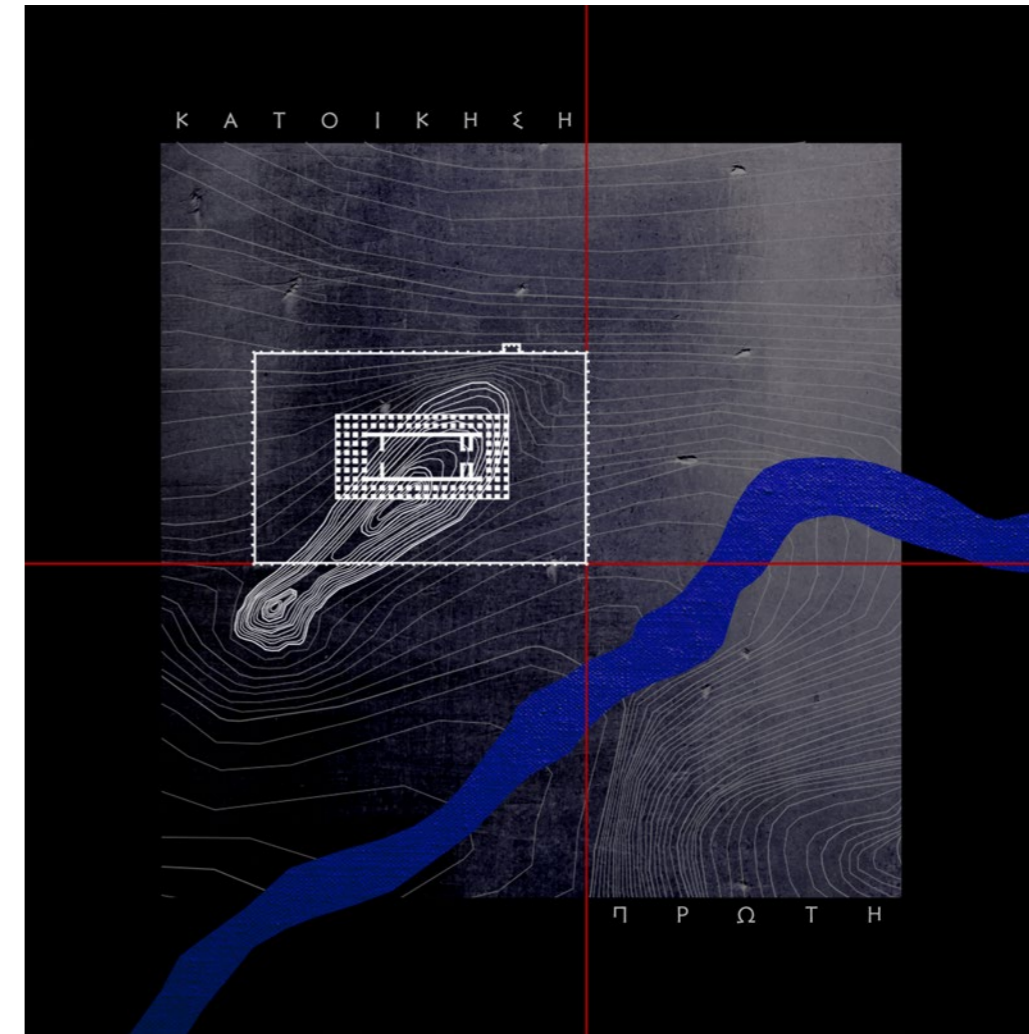
Πέραν της αποπερατώσεως του ναού, ο Αδριανός περιέβαλλε το κτίσμα με περίβολο 205 επί 130 μέτρων (διστάσεις οι οποίες αποτέλεσαν και το χωρικό κάναβο των χαρτών-layers και του τοπογραφικού της παρούσας ερευνητικής). Στο τέλος του βόρειου τμήματος του περιβόλου, οι Αθηναίοι έστησαν επίσης, προς τιμήν του αυτοκράτορα, θριαμβευτική ασπίδα- σήμερα διασωθείσα και γνωστή ως Πύλη του Αδριανού. Ήταν τοποθετημένη σε τέτοιο σημείο, ώστε να λειτουργεί σαν όριο της παλιάς με τη νέα πόλη. Υπήρχαν δύο επιγραφές σε αντίθετες κατευθύνσεις πάνω στην πύλη –ευδι-άκριτες ακόμα και σήμερα- που έχριζαν το Θησέα και τον Αδριανό ως τους δύο ιδρυτές των Αθηνών. Από την πύλη τέλος, πενούσε δρόμος –η αρχαία οδός Τριπόδων (σήμερα είναι στο ίδιο σημείο η οδός Λυσικράτους) που συνέδεε την Ακρόπολη με το Παριλίσσιο Πεδίο.

Εικόνα 28. Σκαλωσιές στο Ναό του Ολύμπιου Διός, 2021_ Προσωπικό Αρχείο

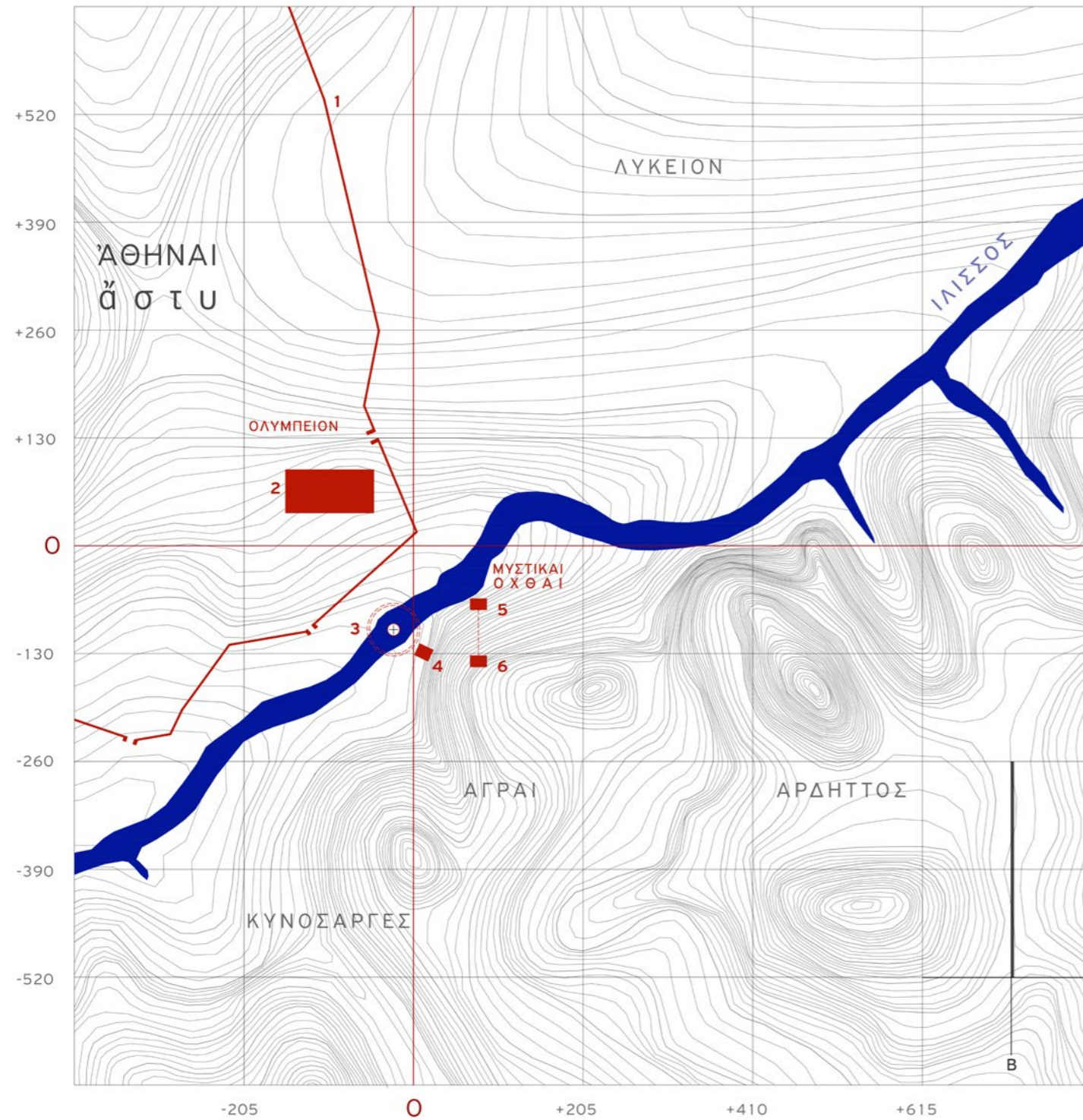

Σχέδιο 3. Ο Θεός Ιλισός (Θραύσμα από το Δυτικό Αέτωμα του Παρθενώνα)

Σχέδιο 4. Η Πρώτη Κατοίκηση και ο Χαμένος Λόφος

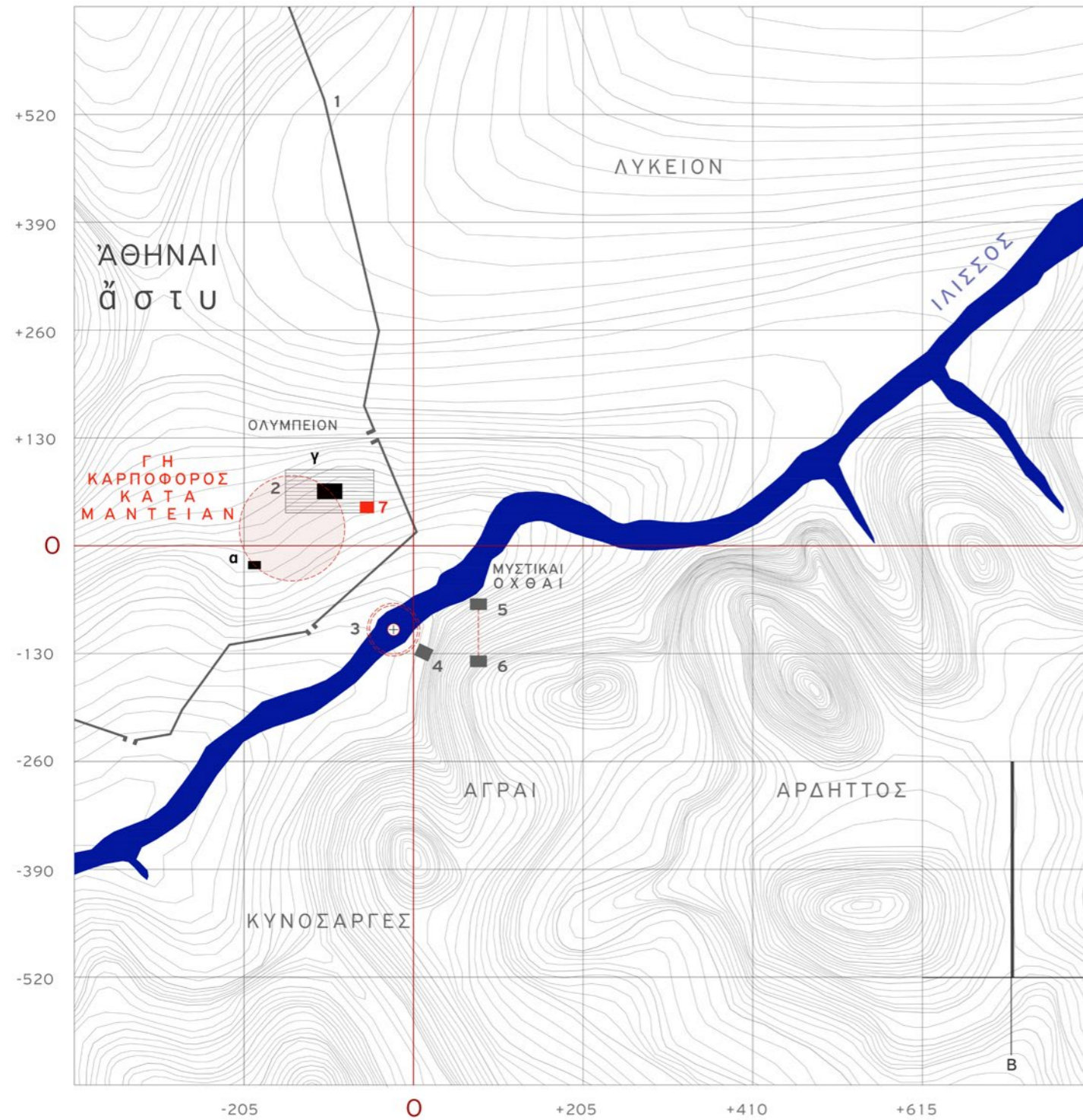

Χ Α Ρ Τ Η Σ Α

Ο Θεός Ιλισσός και
οι Ιερές του Όχθες
κλ. 1 : 5000

- 1. Τείχη Κλασικής Περιόδου _ 5ος αι. π.Χ.
- 2. Πεισιστράτειο Ολυμπεϊό _ 6ος αι. π.Χ.
- 3. Εννεάκρουνη / Καλλιρρόη _ 6ος αι. π.Χ.
- 4. Ιερό Εκάτης / Εκκλησία Αγίας Φωτεινής
- 5. Μητρώον εν Άγραiais _ 5ος αι. π.Χ.
- 6. Ναός Αγροτέρας Αρτέμιδος _ 5ος αι. π.Χ.

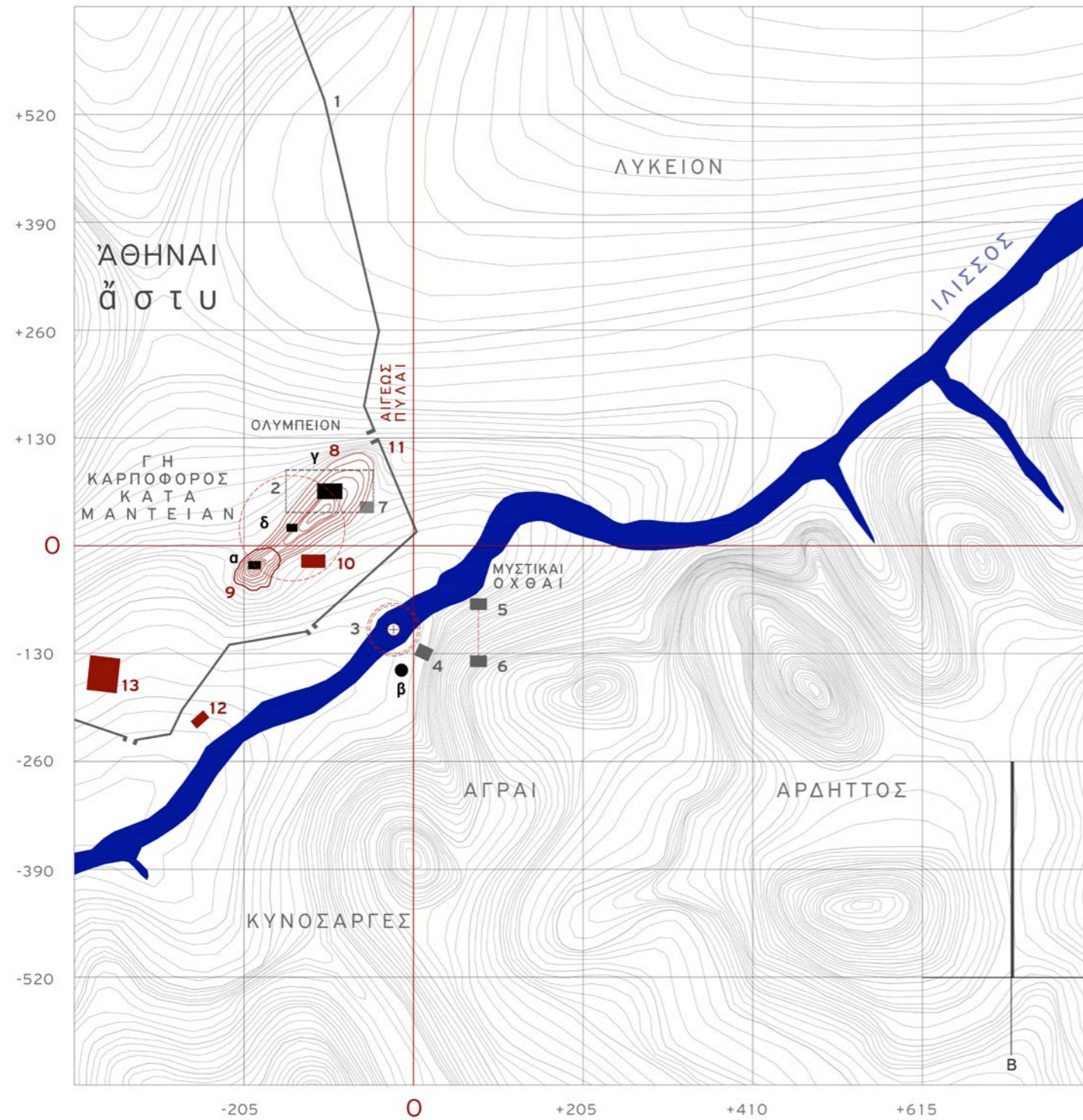
Χ Α Ρ Τ Η Σ Β

Γη Καρποφόρος
Κατά Μαντείαν
κλ. 1 : 5000

- 1. Τείχη Κλασικής Περιόδου _ 5^{ος} αι. π.Χ.
- 2. Πεισιστράτειο Ολυμπίο _ 6^{ος} αι. π.Χ.
- 3. Εννεάκρουνη / Καλλιρρόη _ 6^{ος} αι. π.Χ.
- 4. Ιερό Εκάτης / Εκκλησία Αγίας Φωτεινής
- 5. Μητρώον εν Άγραiais _ 5^{ος} αι. π.Χ.
- 6. Ναός Αγροτέρας Αρτέμιδος _ 5^{ος} αι. π.Χ.

- γ. Αρχαίο Ιερό του Διός _ Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας
- α. Τέμενος της Γης _ Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας
- 7. Προσκύνημα των Αραπάδων _ Τουρκοκρατία

Χ Α Ρ Τ Η Σ Γ

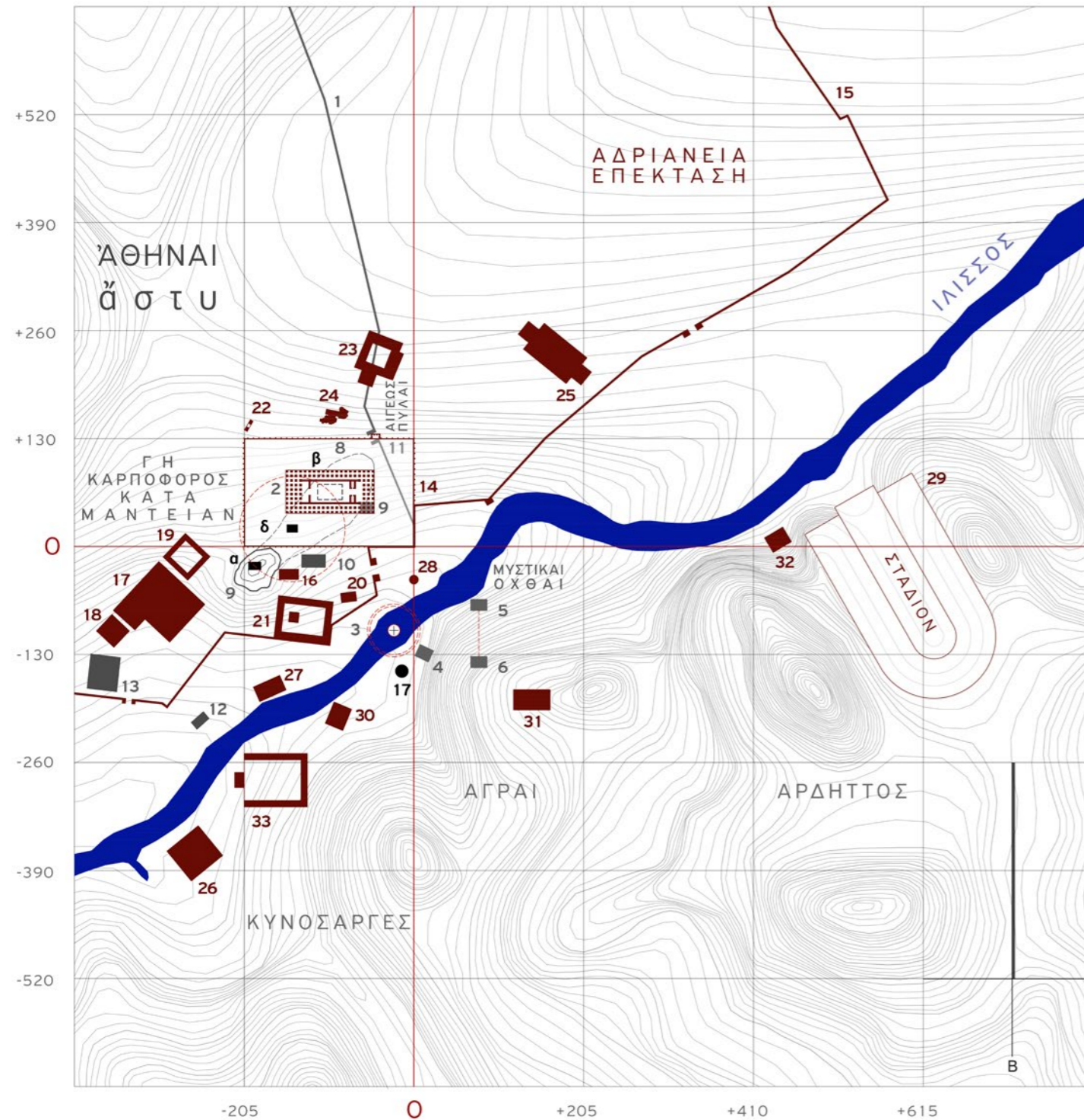
Η Πρώτη Κατοίκηση
και ο Χαμένος Λόφος
κλ. 1 : 5000

- 1. Τείχη Κλασικής Περιόδου _ 5^{ος} αι. π.Χ.
- 2. Πεισιστράτειο Ολυμπεϊό _ 6^{ος} αι. π.Χ.
- 3. Εννεάκρουνη / Καλλιρρόη _ 6^{ος} αι. π.Χ.
- 4. Ιερό Εκάτης / Εκκλησία Αγίας Φωτεινής
- 5. Μητρώον εν Άγραϊας _ 5^{ος} αι. π.Χ.
- 6. Ναός Αγροτέρας Αρτέμιδος _ 5^{ος} αι. π.Χ.

- γ. Αρχαίο Ιερό του Διός _ Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας
- α. Τέμενος της Γης _ Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας
- 7. Προσκύνημα των Αραπάδων _ Τουρκοκρατία

- 8. Χαμένος Λόφος της Πρώτης
Κατοίκησης _ 3500 π.Χ.
- δ. Τάφος του Δευκαλίωνα _ Αρχέγονο
Σημείο Λατρείας
- 9. Διασωθέν Τμήμα Χαμένου Λόφου
- 10. Ανάκτορο Βροχοποιοῦ Βασιλιά _
Πρωτοελλαδικοί Χρόνοι / Ναός Δελφίνιου
Απόλλωνα _ 5^{ος} αι. π.Χ.
- 11. Αιγέως Πύλαι _ 5^{ος} αι. π.Χ.
- 12. Πυθίον _ προ του 6^{ου} αι. π.Χ.
- 13. Ναός του Λιμναίου Διονύσου _ προ του
6^{ου} αι. π.Χ.
- β. Κατακλυσμιαίο Χάσμα _ Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας / Σπήλαιο του Πανός _ 5^{ος} αι. π.Χ.

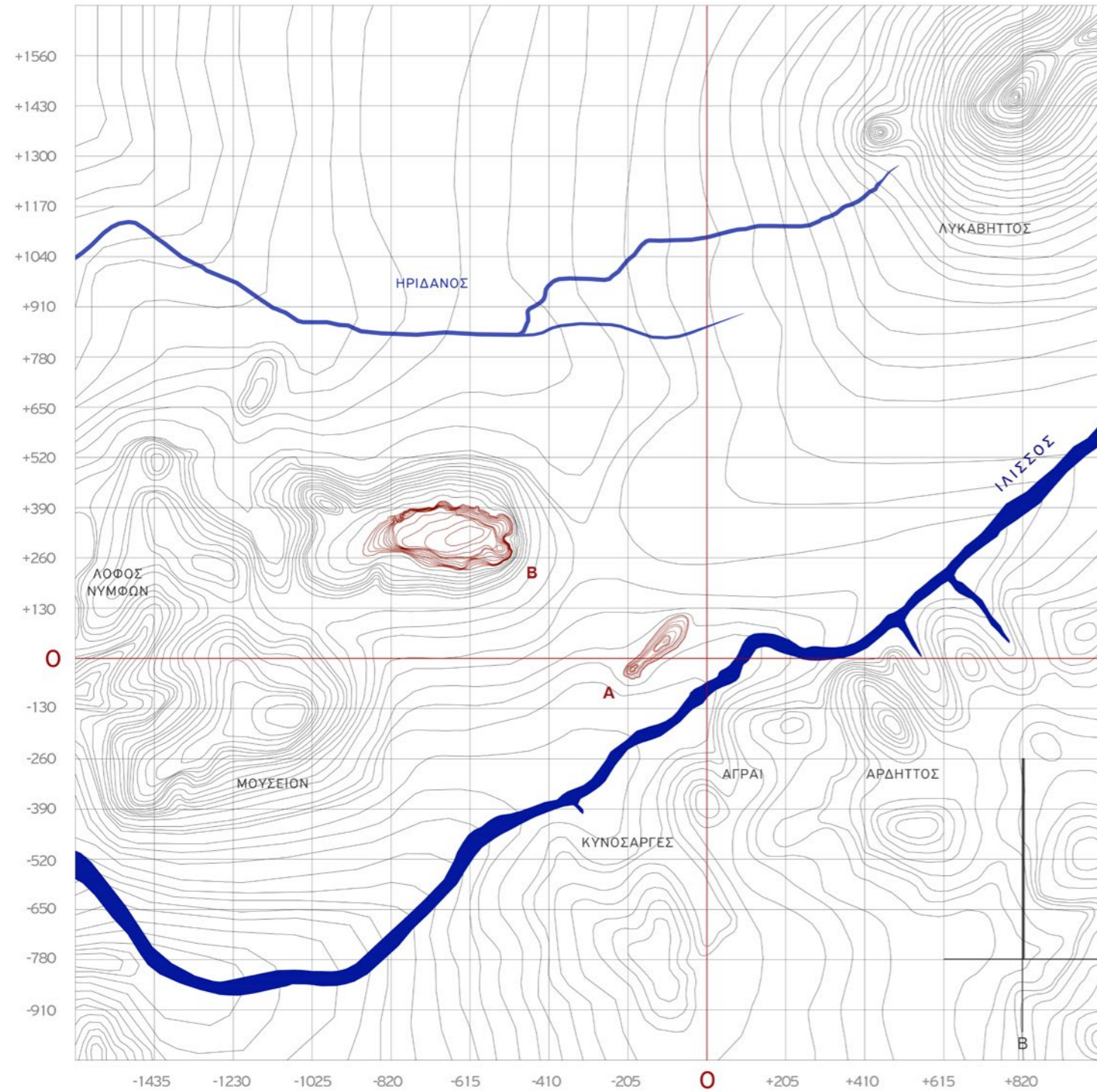

Χ Α Ρ Τ Η Σ Δ

Το Παριλίσιο Πεδίο της
Αδριανείας Εποχής
κλ. 1 : 5000

- 1. Τείχη Κλασικής Περιόδου _ 5^{ος} αι. π.Χ.
- 2. Πεισιστράτειο Ολυμπείο _ 6^{ος} αι. π.Χ.
- 3. Εννεάκρουνη / Καλλιρρόη _ 6^{ος} αι. π.Χ.
- 4. Ιερό Εκάτης / Εκκλησία Αγίας Φωτεινής
- 5. Μητρώον εν Αγραίας _ 5^{ος} αι. π.Χ.
- 6. Ναός Αγραοτέρας Αρτέμιδος _ 5^{ος} αι. π.Χ.
- 8. Χαμένος Λόφος της Πρώτης Κατοίκησης_ 3500 π.Χ.
- δ. Τάφος του Δευκαλίωνα _ Αρχέγονο Σημείο Λατρείας
- 9. Δισαωθέν Τμήμα Χαμένου Λόφου
- 10. Ανάκτορο Βροχοποιοῦ Βασιλιά_ Πρωτοελλαδικοί Χρόνοι / Ναός Δελφίνιου Απόλλωνα_ 5ος αι. π.Χ.
- 11. Αιγέως Πύλαι _ 5ος αι. π.Χ.
- 12. Πυθίον _ προ του 6ου αι. π.Χ.
- 13. Ναός του Λιμναίου Διονύσου _ προ του 6ου αι. π.Χ.
- β. Κατακλυσμιαίο Χάσμα _ Αρχέγονο Σημείο Λατρείας / Σπήλαιο του Πανός _ 5ος αι. π.Χ.
- 14. Αδριανέιο Ολυμπείο και Περιβόλος_ 2ος αι. μ.Χ.
- 15. Ρωμαϊκή Επέκταση των Τειχών_ 2ος -3ος αι. μ.Χ.
- 16. Επί Δελφίνιω Δικαστήριο _ 6ος αι. π.Χ.
- 17. Ιερό Κόδρου Νηλέως και Βασίλης_ 5ος αι. π.Χ.
- 18. Παλαίστρα του Ταυρέου _ 5ος αι. π.Χ.
- 19. Δικαστήριο επί Παλλαδίω_ 4ος αι. π.Χ.
- 20. Ναός Κρόνου και Ρέας _ 2ος αι. μ.Χ.
- 21. Ναός Ἴρας και Διός Πανελληνίου _ 2ος αι. μ.Χ.
- 22. Πύλη του Αδριανού_ 2ος αι. μ.Χ.
- 23. Γυμνάσιο _ 2ος αι. μ.Χ.
- 24. Βαλανείο _ 2ος αι. μ.Χ.
- 25. Βαλανείο_ 2ος αι. μ.Χ.
- 26. Αρχαϊκό Γυμνάσιο Κυνοσάργων _ 6ος αι. π.Χ.
- 27. Ιερό της Αφροδίτης εν Κήποις_ 5ος αι. π.Χ.
- 28. Βωμός του Βορέως_ 5ος αι. π.Χ.
- 29. Παναθηναϊκό Στάδιο_ 4ος αι. π.Χ.
- 30. Ιερό του Ηρακλέους _ άγνωστης χρονολογίας
- 31. Ιερό του Ελικώνιου Ποσειδώνος _ άγνωστης χρονολογίας
- 32. Ιερό Αχελώου, Πανός και Νυμφών _ άγνωστης χρονολογίας
- 33. Γυμνάσιο_ 2ος αι. μ.Χ.

3 5 0 0 π . Χ .

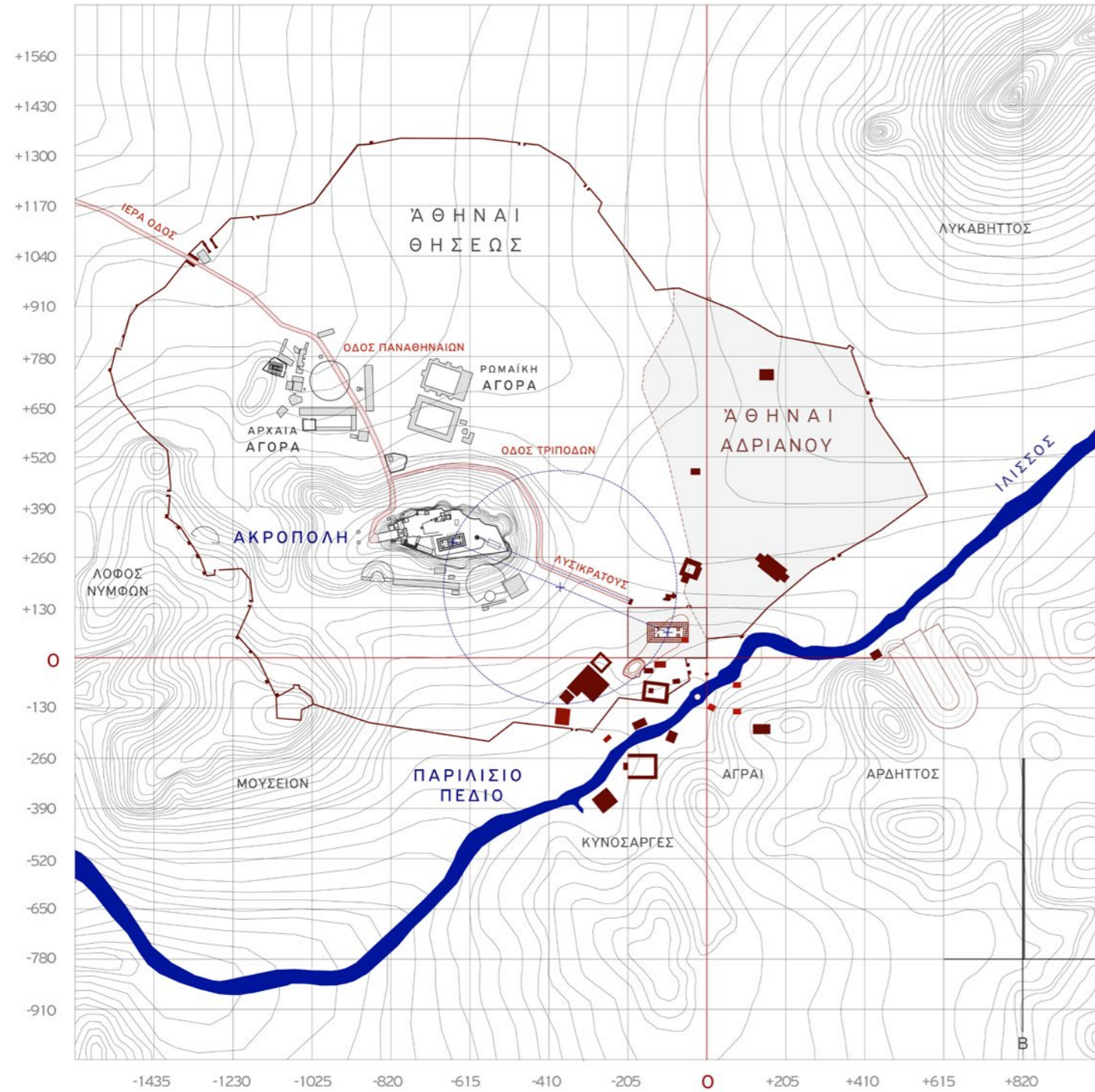
ΧΑΡΤΗΣ Ο 1

Οι Δύο Πρώτοι Συνοικισμοί των Αθηνών
κλ. 1 : 5000

A. Συνοικισμός Παρίλισιου Πεδίου
B. Συνοικισμός Ακροπόλεως

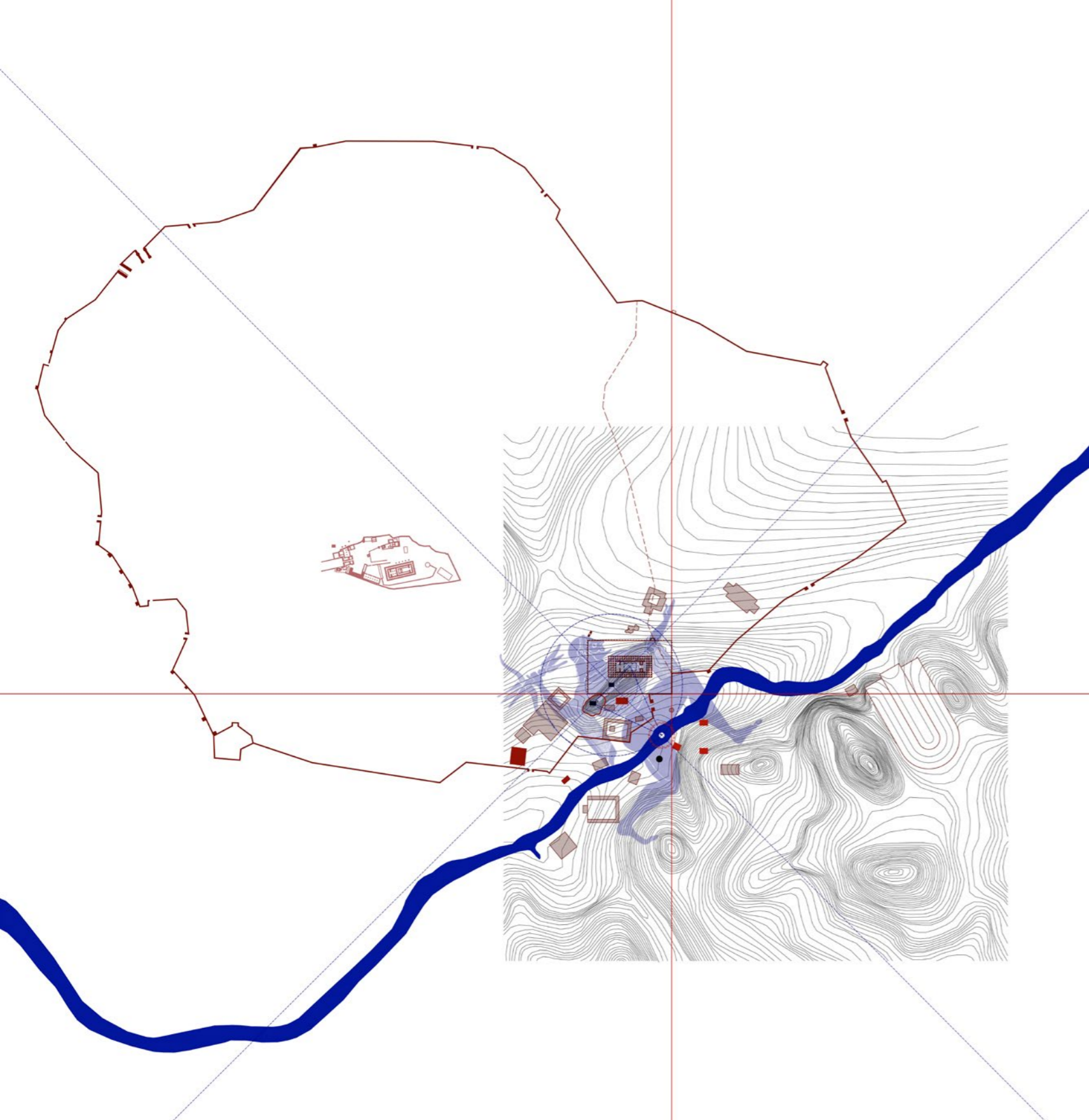
2 ο ς α ι . μ . χ .

ΧΑΡΤΗΣ 02

Η Αδριάνεια Αθήνα
κλ. 1 : 7500

I. B. Τοπογραφικό 1.0

Η *Μνήμη* δεν είναι παθητική θύμηση αλλά ενεργητική ανάμνηση, μια αναπαράσταση της επιθυμίας. Αντί ν' αναπολεί κανείς απεγνωσμένα το παρελθόν για τα χαμένα αντικείμενα της *Μνήμης*, πρέπει να προβάλλει τη *Μνήμη* προς τα εμπρός, επιθυμώντας...

Στην παρούσα έρευνα, αυτό επιτεύχθηκε μέσω μιας νέας ανάγνωσης του τόπου: της νέας ερμηνείας η οποία επέτρεψε την επαναγνωριμία με το Παρίλισιο Πεδίο.

Επαναγνωριμία σημαίνει αφύπνιση της *Μνήμης*. Δεν είναι κάτι ριζικά καινούργιο, όσο κάτι το οποίο προϋπάρχει και περιμένει να βγει ξανά στο φως ένα Παρελθόν που είναι ζωντανό και μπορεί ν' αναμορφωθεί. Η βαθύτερη ουσία του όμως, είναι η ίδια. Εν τέλει, αυτός είναι και ο κυριότερος συμβολισμός πίσω από το μύθο του Δευκαλίωνα: η αναδημιουργία, η αναγέννηση- μια καινούργια ευκαιρία να επαναπροσδιοριστεί το Παρελθόν.

Η αφύπνιση της *Μνήμης*, πραγματοποιήθηκε μέσα από τη σύνθεση του τοπογραφικού σχεδίου-στατικές συνιστώσες του οποίου είναι η *Γραφή*, η *Γεωμετρία* και η *Ποιητική* (αφήγημα), που κάνουν το τοπογραφικό ν' αποκτήσει ψυχή και νόημα. Ο Μύθος, στην προκειμένη ο μύθος του Δευκαλίωνα, χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο αποκρυπτογράφησης του τόπου, με σκοπό να αποκαλυφθεί ο λανθάνων κόσμος που συστήνει το Παρίλισιο Πεδίο. Τα στοιχεία του κρυμμένου αυτού κόσμου και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους, εντοπίστηκαν με τη βοήθεια της *Ιστορίας*, που καθοδηγούμενη από τον *Κατακλυσμικό μύθο*, τα υπέδειξε στον τόπο ως εγγραφές, συστήνοντας τέσσερις επιμέρους χάρτες. Όπως προαναφέρθηκε, καθένας από τους χάρτες είναι μια χρονική στρώση (layer) του τελικού τοπογραφικού.

Το τοπογραφικό που συντέθηκε-φέρνοντας όλες

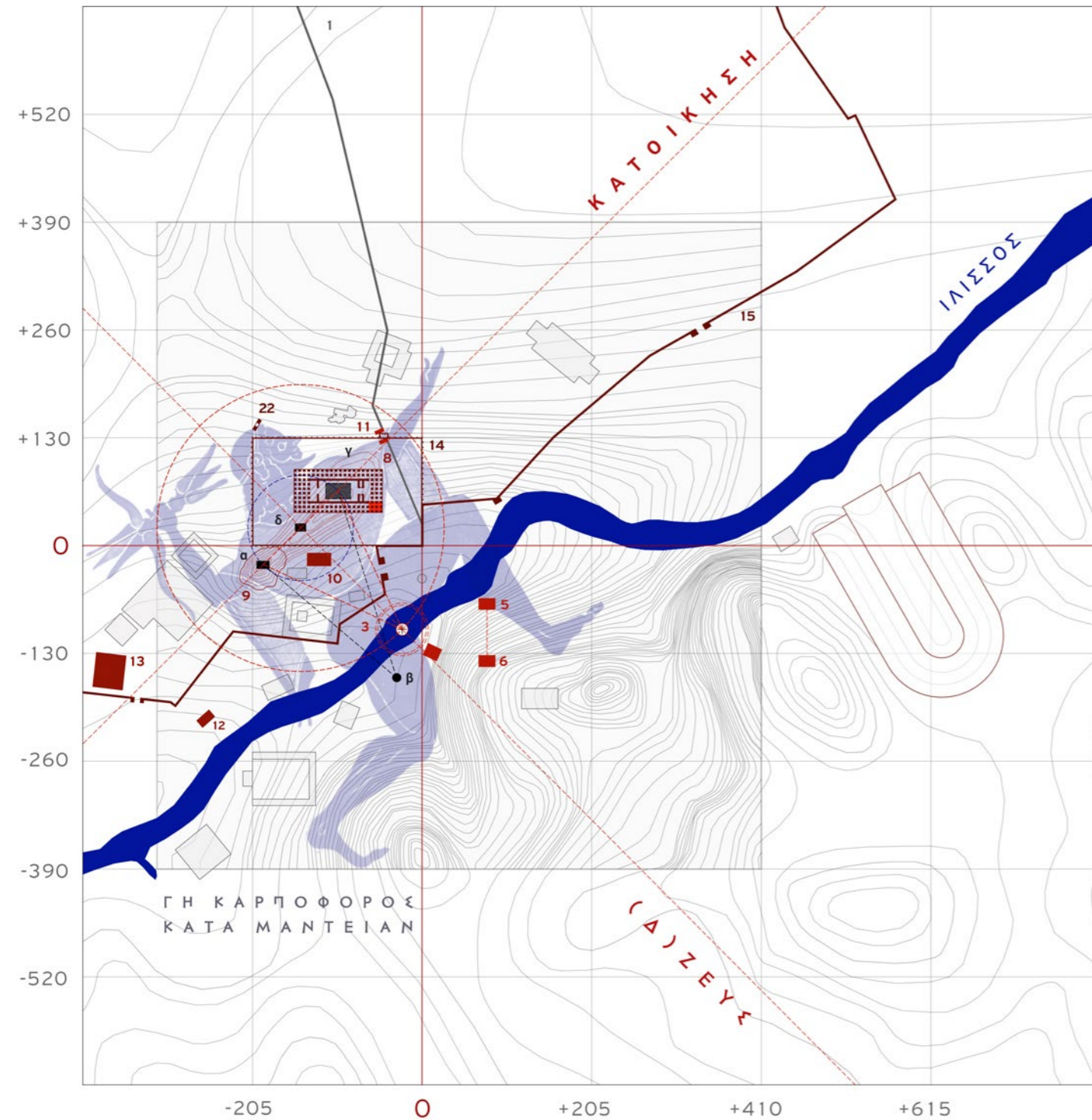
τις στρώσεις που αποκαλύφθηκαν προηγουμένως μαζί σε ένα- αποτελεί έναν φανταστικό (κι όχι έναν αρχαιολογικό) χάρτη. Όντας ένα παλίμψηστο της ερμηνευτικής *Μνήμης* του μύθου του Δευκαλίωνα στο Παρίλισιο Πεδίο, το τοπογραφικό καταδεικνύει, στο μέγιστο δυνατό, τη σχέση μεταξύ Μύθου και Τόπου.

«...Τα ανευρεθέντα από την έρευνα σημεία, ιεραρχούνται. Η ιεράρχηση αυτή, που γίνεται βάσει της βαρύτητας των σημείων στον τόπο και των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ τους, αποκαλύπτει γεωμετρίες, οι οποίες συγκεντρώνουν το απόσταγμα της αναζήτησης που προηγήθηκε. Οι γεωμετρίες αυτές οριοθετούν τον πυρήνα του τόπου, εντός του οποίου χωροθετούνται οι σημαντικότερες ανθρώπινες εγγραφές συσχετισμένες με το μύθο του Δευκαλίωνα. Συμβολικά, αυτό επιχειρείται ν' αναπαρασταθεί με τη μορφή του Διός (Δευσ ή Ζευσ), που, σαν αστερισμός, διέρχεται από τα σημεία ενδιαφέροντος. Είναι, με άλλα λόγια, ο Μύθος που αποκωδικοποιεί τον Τόπο...»

Είναι σημαντικό να σημειωθεί, πως η ανάγνωση των σχέσεων και συνδέσεων του τόπου που επιχειρήθηκε, έχει έναν προσωπικό χαρακτήρα. Κάποιος άλλος, θα μπορούσε να είχε δοκιμάσει μια άλλη, διαφορετική ανασύνθεση των στοιχείων. Ένα τέτοιου είδους σχέδιο όμως, πάντα έχει χαρακτήρα υποκειμενικό. Αυτή είναι κι η μαγεία του.

Το τοπογραφικό αυτό σχέδιο, ήταν και το «συμπέρασμα» της έρευνας που εκκίνησε η Διάλεξη· η κορωνίδα της ερμηνείας του Τόπου που επιχειρήθηκε.

Είναι η νέα ανάγνωση του Τόπου.

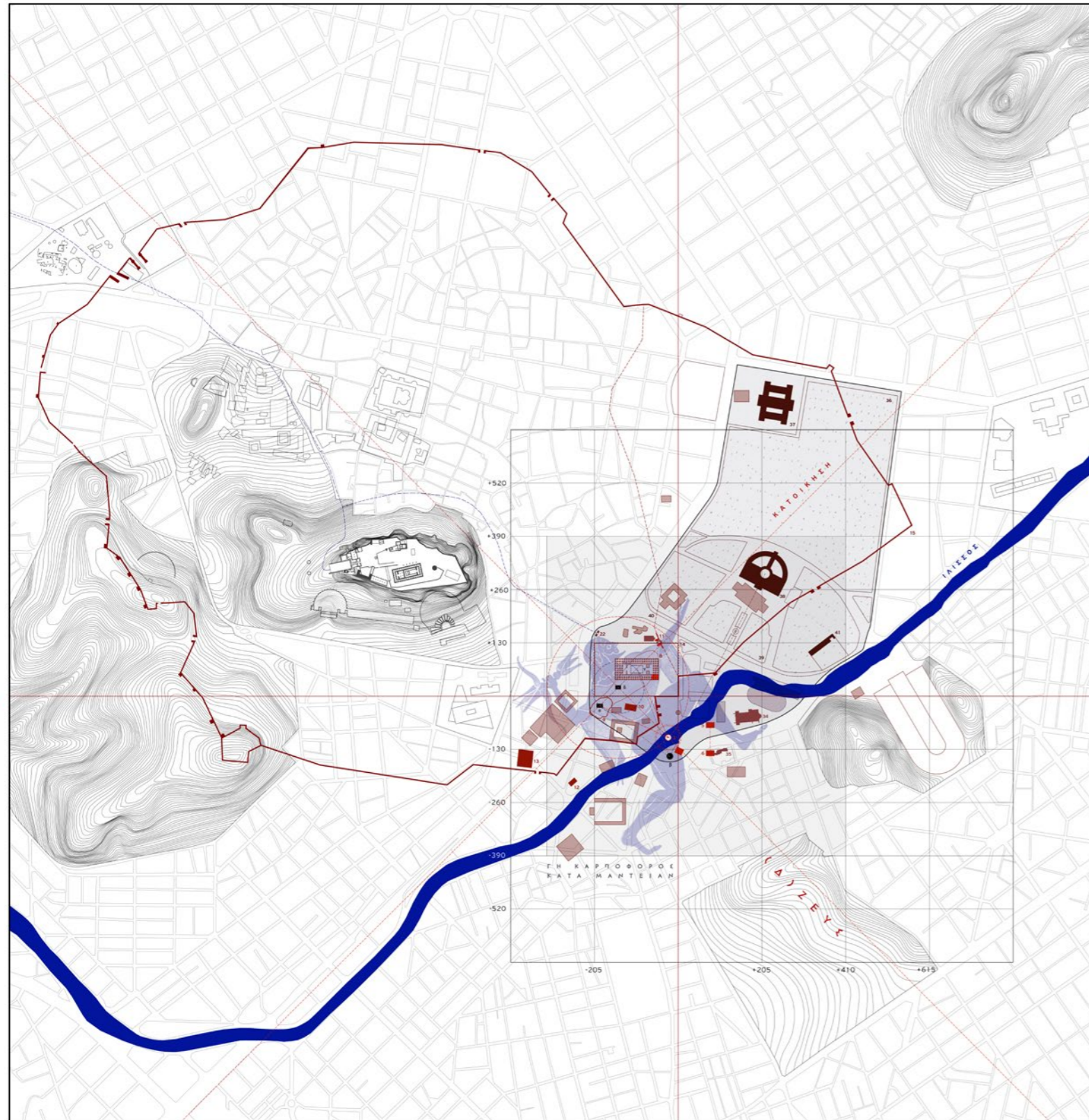

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ 1.0 ΠΑΡΙΛΙΣΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

κλ. 1 : 5000

- 3. Εννεάκρουνη / Καλλιρρόη _ 6ος αι. π.Χ.
5. Μητρών εν Άγραις _ 5ος αι.π.Χ.
6. Ναός Αγροτέρας Αρτέμιδος _ 5ος αι. π.Χ.
- γ.Αρχαίο Ιερό του Διός_Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας
α.Τέμενος της Γης _ Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας
- 8. Χαμένος Λόφος της Πρώτης
Κατοίκησης_3500 π.Χ.
δ. Τάφος του Δευκαλίωνα _ Αρχέγονο
Σημείο Λατρείας
9. Διασωθέν Τμήμα Χαμένου Λόφου
10. Ανάκτορο Βροχοποίου Βασιλιά_
Πρωτοελλαδικό Χρόνοι / Ναός Δελφίνιου
Απόλλωνα _ 5ος αι. π.Χ.
11. Αιγέως Πύλαι _ 5ος αι. π.Χ.
12. Πυθίον _ προ του 6ου αι. π.Χ.
13. Ναός του Λιμναίου Διονύσου _ προ του
6ου αι. π.Χ.
β. Κατακλισμαίο Χάσμα _ Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας / Σπήλαιο του Πανός _ 5ος αι. π.Χ.
- 14.Αδριάνειο Ολυμπείο και Περίβολος _ 2ος
αι. μ.Χ.
15.Ρωμαϊκή Επέκταση των Τειχών_ 2ος -3ος
αι. μ.Χ.
22. Πύλη του Αδριανού_2ος αι. μ.Χ

Ι.Γ. Τοπογραφικό 2.0

Με αρωγούς το Μύθο και την Ιστορία, η Μνήμη επανεμφανίστηκε στο τοπογραφικό του Παριλίσσιου Πεδίου, ολοκληρώνοντας έτσι την νέα ανάγνωση του τόπου, που αποτελούσε κι εξαρχής τον στόχο της Διάλεξης. Το τοπογραφικό όμως αυτό δεν είναι ένα «κλειστό» σχέδιο. Είναι μια μήτρα – μια βάση-πάνω στην οποία προστίθενται νέες χρονικές στρώσεις (layers), με αποτέλεσμα ένα νέο σχέδιο να γεννιέται κάθε φορά.

Σήμερα, από την εποχή του αυτοκράτορα Αδριανού, έχουν περάσει κοντά δύο χιλιάδες χρόνια. Προκειμένου να διερευνηθούν, λοιπόν, τα όρια του Παριλίσσιου Πεδίου εντός του σύγχρονου αστικού ιστού της Αθήνας, το τοπογραφικό σχέδιο της Διάλεξης (Τοπογραφικό 1.0), εμπλουτίστηκε με νέες στρώσεις, ώστε να συντεθεί το Τοπογραφικό 2.0.

Οι δύο επιπλέον στρώσεις που προστίθενται, είναι αυτές των Μέσων και των Νεότερων Χρόνων, στις οποίες υπάρχουν σημαντικά υστερορωμαϊκά-βυζαντινά και νεοκλασικά ίχνη αντίστοιχα.

Μέσοι Χρόνοι ¹⁹

Η ταχεία διάδοση του Χριστιανισμού από τον 4ο αι. μ.Χ., έφερε και το θάνατο της αρχαίας θρησκείας και όπως είναι φυσικό την εγκατάλειψη των ναών και των ιερών της, που αφέθηκαν στην ερήμωση και την καταστροφή. Την μοίρα αυτή ακολούθησε εξίσου το σύνολο των ιερών χώρων του Παριλίσσιου Πεδίου, τα ερείπιά των οποίων καλύφθηκαν σταδιακά από τα χώματα και τις πέτρες που σώρευαν επάνω τους οι αιώνες.

Παράλληλα όμως, η νέα θρησκεία άρχισε να κτίζει τους δικούς της ιερούς χώρους. Ο αρχαιότερος χριστιανικός ναός της Αθήνας – και ο μοναδικός που δεν προήλθε από μετατροπή αρχαίου «ειδω-

λολατρικού» ιερού- ήταν η Βασιλική του Ιλισσού, που κτίστηκε στις όχθες του ποταμού γύρω στα μέσα του 5ου αι. μ.Χ., όταν αυτοκράτειρα του Βυζαντίου και σύζυγος του αυτοκράτορα Θεοδοσίου Β', ήταν η Αθηναία Αθηναΐς – Ευδοκία. Πρόκειται για μια μνημειώδης τρίκλιτη ξυλοσκεπή βασιλική (διαστάσεων 55 μ. μήκος και 33 μ. πλάτος), με δύο εγκάρσια κλίτη στο ιερό βήμα και στο νάρθηκα. Στο βόρειο τοίχο της, βρισκόταν το «Μαρτύριο του Αγίου Λεωντίου», μια υπόγεια τετράγωνη κρύπτη με ημισφαιρική οροφή, η είσοδός στην οποία γινόταν από το εσωτερικό του ναού με τη χρήση κλίμακας. Εκεί βρίσκονταν τα λείψανα του Αγίου Λεωντίου (3ος αι. μ.Χ.) και άλλων επτά γυναικών, που υπήρξαν μαθήτριές του. Στην είσοδο του ναού, εμπρός δηλαδή από το νάρθηκα, υπήρχε ένα μεγάλο αίθριο διακοσμημένο με θαυμάσια ψηφιδωτά δαπέδου. Σε σεισμό του 1651, η Βασιλική κατέρρευσε και η πάροδος του χρόνου ολοκλήρωσε την καταστροφή. Σήμερα διασώζεται μονάχα το ίχνος της, αλλά ακέραιη η κρύπτη της, προστατευόμενη από κιγκλιδωμα, στο χώρο ανάμεσα στο στίβο του Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου και την λεωφόρο Αρδηττού.

Την ίδια περίοδο με την Βασιλική, έγινε και η μετατροπή του ναού της Αγροτέρας Αρτέμιδος (5ος αι. π.Χ.) σε εκκλησία με εκτενές παλαιοχριστιανικό νεκροταφείο πλησίον της. Μετονομάστηκε σε Παναγία στην Πέτρα, από τους βράχους που δέσποζαν στην περιοχή. Για τον σκοπό αυτό, προστέθηκε στον αρχαίο ναό τρούλος κεραμοσκεπής και στο πίσω μέρος του αφιδωτό ιερό, στην τοικοποιία του οποίου εντάχθηκαν και οι κίονες του πίσω μέρους του ναού. Η εκκλησία κατεδαφίστηκε το 1778, προκειμένου τα οικοδομικά υλικά της να ενταχθούν στο νέο τείχος της πόλης, ύστερα από διαταγή του βοεβόδα των Αθηνών Χατζή Αλί Χασεκί. Η μοναδική απεικόνιση της Παναγίας στην Πέτρα, διασώζεται σε μια γκραβούρα των Άγγλων περιηγητών Stuart και Revett, στο βιβλίο τους «The Antiquities of Greece» (1753).

19. Για τους Μέσους Χρόνους χρησιμοποιήθηκαν:

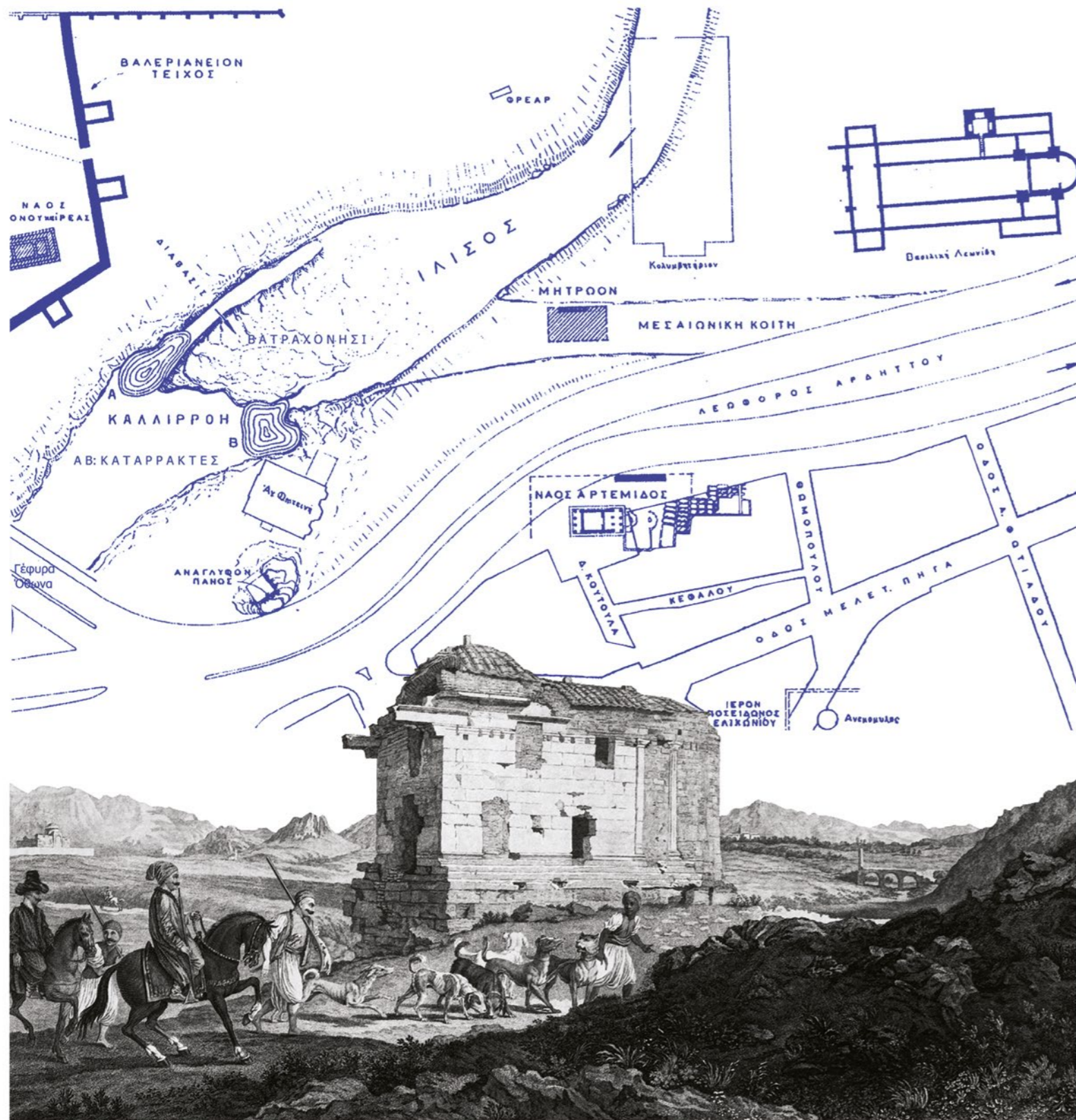
i. Βουγιούκα Μ., Μεγαρίδης Β., *Αρδηττός: Στάδιο - Μετς*, κεφ. Στους Μέσους και Νεότερους Χρόνους, σελ. 28-35, εκδ. Φιλιππότ, 2017

ii. Τραυλός Ι., *Πολεοδομική Εξέλιξη των Αθηνών*, κεφ. VII. Η Πόλις από των Χρόνων Θεοδοσίου του Β' μέχρι των Χρόνων του Ιουστινιανού, σελ. 135-148, εκδ. Καπόν, 1993

iii. Αγνωστού Συγγραφέα, *Βασιλική του Ιλισσού – Μαρτύριο του Αγίου Λεωντίου*, άρθρο στην ιστοσελίδα Βυζαντινή Αθήνα

iv. Αγνωστού Συγγραφέα, *Ιστορική Σπουδαιότητα του Ναού της Αγροτέρας Αρτέμιδος και της Τοποθεσίας*, άρθρο στην ιστοσελίδα Αρχαιολογικός Χώρος Αρτέμιδος Αγροτέρας

Εικόνα 29. Αποτύπωση της Παριλίσις Περιοχής με την Βασιλική του Ιλισσού και τον Ναό της Αρτέμιδος, 1950 _ Ι. Τραυλός και Παναγία στην Πέτρα, Γκραβούρα, 1753 _ J. Stuart και N. Revett

Εικόνα 30. Εμφανή ΐχνη της Βασιλικής του Ιλισσού, 2022 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 31. Απομεινάρι Ψηφιδωτού της Βασιλικής, 2022 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 32. Όθωνας και Αμαλία στο Ολυμπείο _ Γραμματόσημο Εποχής

Εικόνα 33. Ο Φωκιανός τη δεκετία του 1950_ Άγνωστος Φωτογράφος

Νεότεροι Χρόνοι ²⁰

Έπειτα από τέσσερις αιώνες Τουρκοκρατίας (1456-1830), στο *Παριλίσιο Πεδίο* κυριαρχεί κατά κύριο λόγο η ερημιά, μαζί με τη συνεχιζόμενη καταστροφή των παλιών αρχαίων κτισμάτων. Την ψυχία της περιοχής διέκοπταν περιστασιακά οι δραστηριότητες στο χώρο του *Ιλισσού*• τα τούρκικα βυρσοδεψεία (ταμπάκικα) στο χώρο της *Καλλιρρόης* ή οι Αθηναίες πλύστρες, που έπλεναν τα ρούχα τους και διάφορα άλλα οικιακά είδη στο ποτάμι. Κατοικίες στην περιοχή ανάμεσα στο *Ολυμπείο* και τον *Ιλισσό* δεν υπήρχαν παρά ελάχιστες, που ανήκαν σε Αρβανίτες.

Μετά την Απελευθέρωση, ο Βαυαρός Όθωνας αναγορεύθηκε βασιλιάς της Ελλάδας και το 1834 εγκαθίσταται στην Αθήνα, η οποία είχε μόλις οριστεί ως πρωτεύουσα του κράτους. Η εικόνα της πόλεως σταδιακά ξεκίνησε να αλλάζει, και μαζί με αυτήν, και εκείνη του *Παριλίσιου Πεδίου*, καθώς πλήθος νέων έργων αναγείρονται πλησίον και εντός του- προσδίδοντας έναν αέρα αναζωογόνησης στην παραμελημένη περιοχή. Το σύνολο των έργων αυτών μάλιστα, ανεγέρθηκαν στο ίδιο χώρο όπου κάποτε βρισκόταν η *νέα Αθήνα του Αδριανού*, εντός δηλαδή της ρωμαϊκής επέκτασης της αρχαίας πόλης.

Η ανοικοδόμηση των *Ανακτόρων του Όθωνα* (Βουλή των Ελλήνων) στην παραπάνω περιοχή, υπήρξε κομβική για την εξέλιξή της. Η πρόταση προήλθε από τον επίσημο αρχιτέκτονα της βαυαρικής αυλής F. Gaertner, ενώ προηγουμένως είχαν απορριφθεί οι προτάσεις του L. Klenze, για τον Κεραμεικό, του K. F. Schinkel για την Ακρόπολη και των Σ. Κλεάνθη και E. Schaubert για την Ομονοία. Ακριβώς δίπλα στο κτίριο των Ανακτόρων διαμορφώθηκε, με την προσωπική φροντίδα της βασίλισσας Αμαλίας, ο *Βασιλικός Κήπος* (πλέον Εθνικός), ο οποίος κάλυπτε την έκταση που έχει μέχρι και σήμερα. Η

φύτευση του, ανατέθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1840 στο Γάλλο κηποτέχνη F. L. Bareaud, ο οποίος σχεδίασε το εσωτερικό δίκτυο των οδών και καθόρισε τη μορφή και τη θέση των διακοσμητικών στοιχείων, των κτισμάτων, των υδάτινων εκτάσεων και των περιφρακτών χώρων του. Εντός του Κήπου, υπάρχουν εμφανή μεταξύ άλλων, ρωμαϊκά ίχνη από την πάλη ποτέ πόλη του Αδριανού.

Την ίδια εποχή, και μέχρι τα μέσα του 19ου αι., η *Παριλία περιοχή*, ανάμεσα στον *Ιλισσό* και το *Ολυμπείο*, γέμισε από εφήμερες κατασκευές που στέγαζαν ποικίλους χώρους αναψυχής• από καφενεία μέχρι υπαίθρια θέατρα, που λειτούργησαν ως τα καλλιτεχνικά στέκια της τότε αθηναϊκής αστικής κοινωνίας. Οι ονομασίες αυτών των *παριλίσιων κέντρων*, ήταν άμεσα συνυφασμένες με την μνήμη του τόπου: το «*Άντρον των Νυμφών*», ο «*Κήπος των Ιλισσιάδων Μουσών*», ο «*Κήπος των Χαρίτων*», το «*Θεάτρον Παράδεισος*»- όλα ένας μελαγχολικός απόηχος ενός ένδοξου μυσταγωγικού παρελθόντος. Μετά τις δεκαετίες του 1870 και 1880, άρχισε σταδιακά η παρακμή των παριλίσιων κέντρων, με αποτέλεσμα οι εγκαταστάσεις τους να κατεδαφιστούν. Την χαριστική βολή για την εγκατάλειψή τους, την έδωσε η *διεξαγωγή των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων* στην Αθήνα το 1896, και συγκεκριμένα, ως τόπος διεξαγωγής, επιλέχθηκε το *Παριλίσιο Πεδίο*.

Οι επιλογή του *Παριλίσιου Πεδίου* για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, δεν ήταν φυσικά τυχαία• σε αυτό βρισκόταν το αρχαίο *Παναθηναϊκό Στάδιο* (4ος αι. π.Χ.), θαμμένο μέσα στο έδαφος με ελάχιστα εμφανή ίχνη, το οποίο όμως κρίθηκε ως χώρος κατάλληλος για την διεξαγωγή των Αγώνων. Έτσι, το 1896 γίνεται η *Αναμαρμάρωση του Παναθηναϊκού Σταδίου*, με δαπάνες του Γ. Αβέρωφ, πάνω σε σχέδια του Α. Μεταξά και του Ε. Ziller. Λίγο νωρίτερα, το 1869, ανεγείρεται στην περιοχή μεταξύ των Βασιλικών Κήπων και του *Ναού του Διός*, σε

20. Για τους Νεότερους Χρόνους χρησιμοποιήθηκαν:

i.Βουγιούκα Μ., Μεγαρίδης Β., *Αρδητός: Στάδιο - Μετς*, κεφ. Η Νέα Εποχή, σελ. 36-73, εκδ. Φιλιππίτη, 2017

ii.Τραυλός Ι., *Πολεοδομική Εξέλιξη των Αθηνών*, κεφ. XII, Αι Αθήναι Πρωτεύουσα του Ελληνικού Κράτους, σελ. 235-258, εκδ. Καπόν, 1993

iii.Μπίρη Κ.Η., *Αι Αθήναι, από τον 19ο αι. εις τον 20ο αι.*, εκδ. Μέλισσα, 1999

iv.Βιριράκη Κ., *Τα Παλαιά Ανάκτορα των Αθηνών 1836 - 1986*, εκδ. Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, 1994

v.Άγνωστου Συγγραφέα, *Κήποι Ζαπφείου*, άρθρο στην ιστοσελίδα *Ζάππειον Μέγαρον*

vi.Άγνωστου Συγγραφέα, *Ιστορία του Εθνικού Κήπου*, άρθρο στην ιστοσελίδα *Δήμος Αθηνών*

σχέδια του T. Hansen, το νεοκλασικό *Ζάπειο Μέγαρο* -όπως ονομάστηκε από τον ευεργέτη του, Ε. Ζάππα. Πρόκειται για το πρώτο κτίριο παγκοσμίως που δημιουργήθηκε αποκλειστικά για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Μπροστά από το Μέγαρο, είχαν ήδη ξεκινήσει να δενδροφυτεύονται από το 1857, οι *Κήποι του Ζαπείου*, οι οποίοι με την περάτωση του κτιρίου επανασχεδιάστηκαν από τον Hansen, ακολουθώντας αρχικά τα αυστηρά γαλλικά γεωμετρικά πρότυπα, ενώ αργότερα συμπληρώθηκαν με ελεύθερες χαράξεις αγγλικού τύπου. Επίθυμία του Ζάππα, ήταν μέσω των Κήπων ν' αναδείξει το ειδυλλιακό και ιστορικό τοπίο του *Παριλίσσιου Πεδίου*.

Τέλος, στο πνεύμα του αθλητισμού που έφεραν στην περιοχή οι Ολυμπιακοί Αγώνες, ιδρύθηκε στα τέλη του 19ου αι., πλησίον των Κήπων του Ζαπείου, ο *Εθνικός Γυμναστικός Σύλλογος Αθηνών*, από των Ι. Φωκιανό. Το νεοκλασικό κτίριο που στέγαζε το πρώτο γυμναστήριο της Αθήνας, λειτουργεί μέχρι σήμερα με την ονομασία «*Φωκιανός*», προς τιμήν του ιδρυτή του.

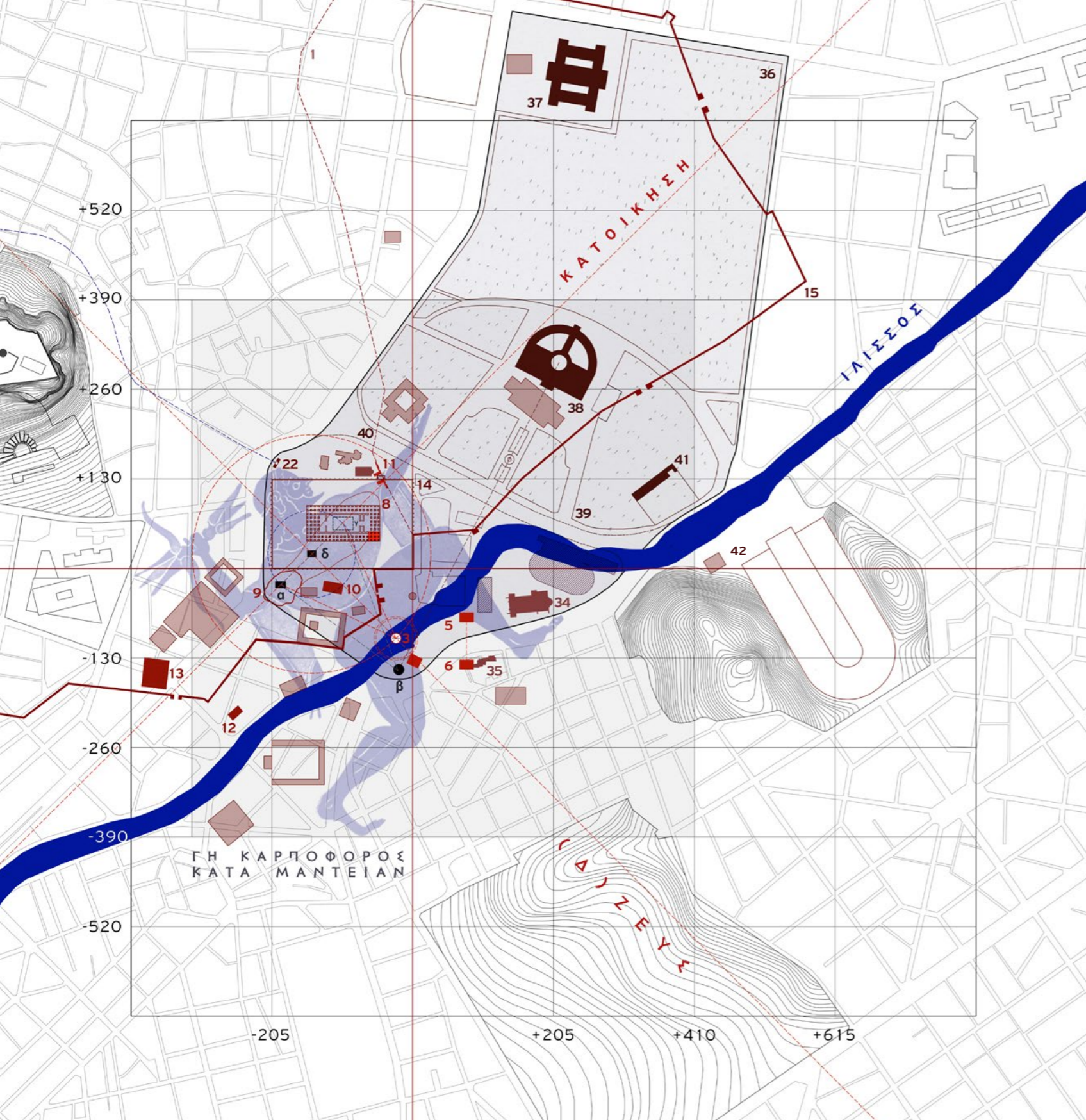
Το *Τοπογραφικό 2.0*, με τις προσθήκες που έγιναν (Βασιλική του Ιλισσού, Παναγία στην Πέτρα, Παλαιά Ανάκτορα, Εθνικός Κήπος, Παναθηναϊκό Στάδιο, Ζάπειο Μέγαρο, Κήποι Ζαπείου, Φωκιανός), αποκάλυψε ένα εκτεταμένο σύνολο δημοσίων χώρων μέσα στον ιστό της Αθήνας- το οποίο ξεκινάει από τον Εθνικό Κήπο στο βορρά και καταλήγει στην Παριλίσσια περιοχή της Αγ. Φωτεινής στο νότο.

Το σύνολο όμως αυτό δεν μπορεί να διαβαστεί αυτή τη στιγμή σαν *ένα*, εξαιτίας της περιοχής κάτω από το Ζάπειο Μέγαρο και δίπλα στον αρχαιολογικό χώρο του Ολυμπείου: *την περιοχή που ενδιφέρει την παρούσα διπλωματική.*

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ 2.0 ΠΑΡΙΛΙΣΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

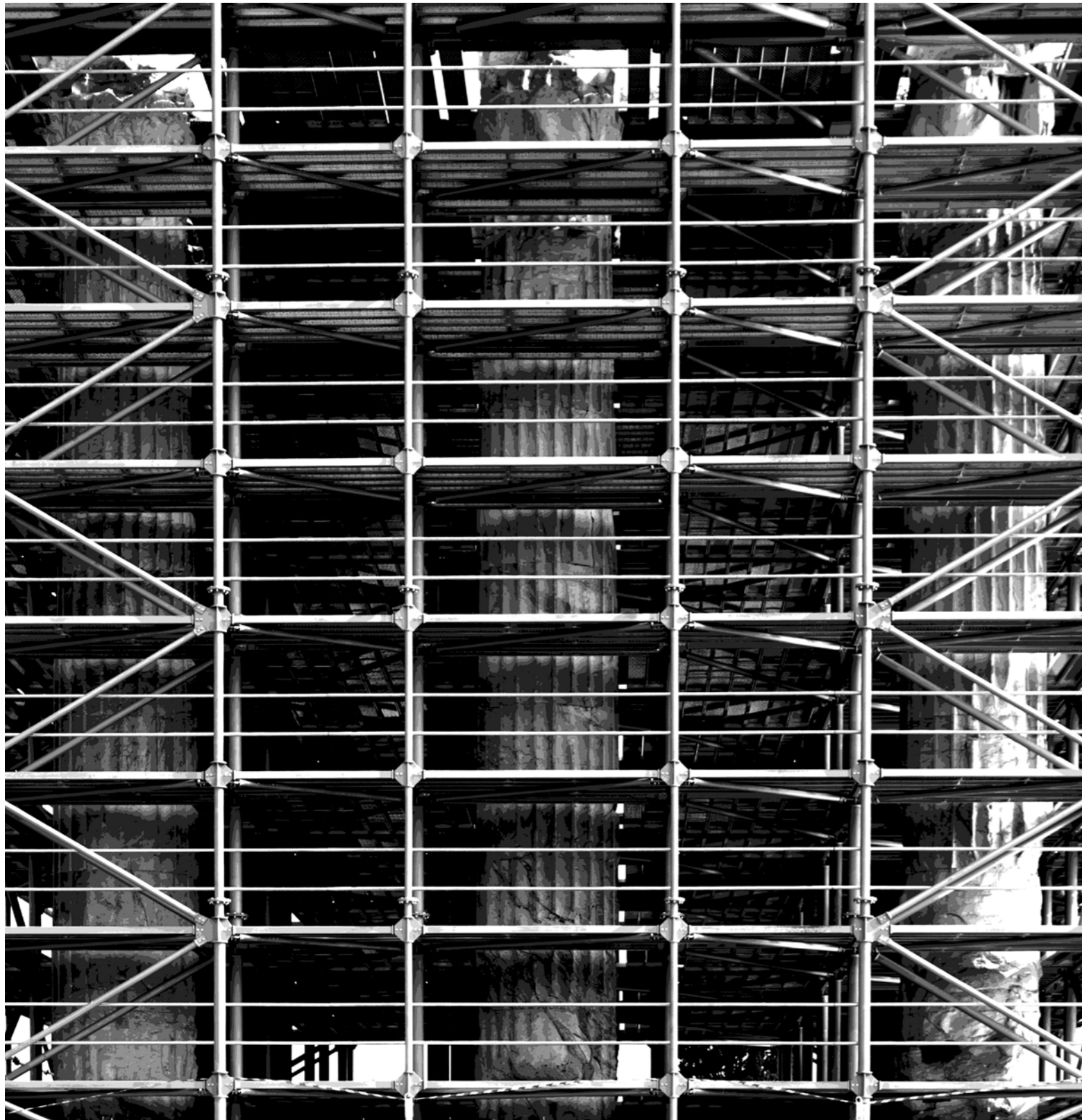
κλ. 1 : 5000

- 3. Εννεάκρουνη / Καλλιρρόη _ 6ος αι. π.Χ.
- 5. Μητρών εν Άγραις _ 5ος αι.π.Χ.
- 6. Ναός Αγροτέρας Αρτέμιδος _ 5ος αι. π.Χ.
- γ.Αρχαίο Ιερό του Διός_Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας
- α.Τέμενος της Γης _ Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας
- 8. Χαμένος Λόφος της Πρώτης
Κατοίκησης_3500 π.Χ.
- δ. Τάφος του Δευκαλίωνα _ Αρχέγονο
Σημείο Λατρείας
- 9. Διασωθέν Τμήμα Χαμένου Λόφου
- 10. Ανάκτορο Βροχοποιοῦ Βασιλιά
Πρωτοελλαδικό Χρόνοι / Ναός Δελφίνιου
Απόλλωνα _ 5ος αι. π.Χ.
- 11. Αιγέως Πύλαι _ 5ος αι. π.Χ.
- 12. Πυθίον _ προ του 6ου αι. π.Χ.
- 13. Ναός του Λιμναίου Διονύσου _ προ του
6ου αι. π.Χ.
- β. Κατακλυσμιαίο Χάσμα _ Αρχέγονο Σημείο
Λατρείας / Σπήλαιο του Πανός _ 5ος αι. π.Χ.
- 14.Αδριάνειο Ολυμπιείο και Περιβολος _ 2ος
αι. μ.Χ.
- 15.Ρωμαϊκή Επέκταση των Τειχών_ 2ος -3ος
αι. μ.Χ.
- 22. Πύλη του Αδριανού_2ος αι. μ.Χ

- 34. Βασιλική του Ιλισσού / Μαρτύριο του
Λεωνίδα _ 5ος αι. μ.Χ.
- 35. Παναγία στην Πέτρα και Παλαιοχριστιανικό
Νεκροταφείο
- 36. Εθνικός Κήπος _ 1840 μ.Χ.
- 37. Παλαία Ανάκτορα / Βουλή των Ελλήνων
_ 1834 μ.Χ.
- 38. Ζάππειο Μέγαρο _ 1869 - 1888 μ.Χ.
- 39. Κήποι Ζαππείου _ 1857 μ.Χ.
- 40. Λεωφ. Βασιλίσσης Όλγας _ 19ος αι. μ.Χ.
- 41. Φωκιανός / Εθνικός Γυμναστικός
Σύλλογος Αθηνών _ τέλη 19ου αι. μ.Χ.
- 42. Αναμαρμάρωση Παναθηναϊκού Σταδίου _
1895 μ.Χ.

II. Παρίλισιο Πεδίο 2023

Η περιοχή που βρίσκεται κάτω από το Ζάππειο Μέγαρο με τους Κήπους του και δίπλα στον αρχαιολογικό χώρο του *Ολυμπίου*, κάποτε υπήρξε η *καρδιά του Παρίλισιου Πεδίου*- του πρώτου εκείνου τόπου κατοίκησης και του δεύτερου μεγαλύτερου θρησκευτικού κέντρου της Αρχαίας Αθήνας.

Σήμερα, εκτός από απόληξη του *τεράστιου νεοκλασικού συγκροτήματος* του Εθνικού Κήπου και του Ζαππείου, πρόκειται για μια περιοχή που αποτελεί σημείο συνάντησης αρκετών κεντρικών αρτηριών κυκλοφορίας της σύγχρονης πόλης- ειδικότερα εκείνων που συνδέουν το νότιο τμήμα της με το ιστορικό κέντρο των Αθηνών. Εδώ, καταλήγουν οι λεωφόροι Συγγρού, Βουλιαγμένης, Ηλιουπόλεως και Καλλιρρόης, η κυκλοφορία των οποίων, διοχετεύεται ύστερα σε άλλες μεγάλες λεωφόρους και δρόμους που περιβάλλουν τα όρια της: την Βασιλίσσης Αμαλίας στα δυτικά, την Αρδηττού, την Βασιλέως Κωνσταντίνου και την Ηρώδου Αττικού στα ανατολικά και την Αθανάσιου Διάκου στα νότια. Το βόρειο τμήμα της περιοχής, οριοθετείται από την λεωφόρο Βασιλίσσης Όλγας- περιορισμένης κυκλοφορίας πλέον και πεζοδρομημένη κατά το ήμισυ. Αυτή διασχίζει το τραμ για να καταλήξει από την λεωφόρο Βασιλίσσης Αμαλίας σε εκείνη της Αρδηττού.

Παρά όμως την κομβική της τοποθεσία και την *μνήμη* που αυτή φέρει, στην περιοχή αυτή σήμερα επικρατεί ένα *κλίμα γενικής σύγχυσης και παρακμής*.

Σε μεγάλο βαθμό, το πρόβλημα ξεκίνησε με τα *έργα υπογειοποίησης του Ιλισσού*, στις αρχές του 20ου αιώνα. Με τον ενταφιασμό του ποταμού κάτω από το έδαφος, ο τόπος έχασε κατά κάποιον τρόπο την ταυτότητά του. Το μόνο ισχυρό στοιχείο που έμεινε να θυμίζει το πάλαι ποτέ ένδοξο παρελθόν του *Παρίλισιου Πεδίου*, είναι οι *ναός του Ολυμπίου Διός*.

Πάνω στις όχθες του *Ιερού Ποταμού των Αθηνών*

και μεταξύ αρχαίων ερειπίων, αναγέρθηκαν κατά τη διάρκεια του προηγούμενου αιώνα διάφορες *αθλητικές εγκαταστάσεις*- στον απόηχο που άφησαν στον τόπο οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1896. Πιο συγκεκριμένα, στο όριο του ανατολικού τμήματος του περιβάλλου του *Ολυμπίου*, βρίσκεται τοποθετημένος ο *Όμιλος Αντισφαιρίσεως Αθηνών*- ιδιωτικός φορέας, ενεργός ακόμη, με πρόσβαση στο χώρο μόνο από τα εγγεγραμμένα μέλη. Δίπλα του, και ακριβώς πάνω στα ίχνη της κοίτης του *Ιλισσού*, βρίσκονται άλλοι δυο δημόσιοι φορείς: οι εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις του *Κολυμβητηρίου του Ζαππείου* -με πίσίνα διαστάσεων 50 μέτρων, χώρο αποδυτηρίων και άλλων βοηθητικών χώρων- και οι ενεργές εγκαταστάσεις του *Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου*, που περιλαμβάνουν χώρο στίβου, διάφορα κλειστά γήπεδα και αναψυκτήριο.

Πέραν από τις αθλητικές εγκαταστάσεις, μια ακόμη παράμετρος του προβλήματος, είναι τα *-επίσης-δυσλειτουργικά όρια του αρχαιολογικού χώρου* που αυτές γειτνιάζουν. Στην πραγματικότητα, ελάχιστο τμήμα του συνόλου του αρχαιολογικού είναι ανοικτό στο κοινό. Εκτός από τον *ναό του Ολυμπίου Διός* και των ρωμαϊκών ιχνών πάνω από αυτόν, η περιοχή νότια του περιβάλλου του ναού, αυτή των *Παρίλισιων Ιερών* και του *Λόφου της Πρώτης Κατοίκησης*, δεν είναι προσβάσιμη. Επίσης κλειστός στο κοινό, είναι και ο αρχαιολογικός της Βασιλικής του *Ιλισσού*, που αποκομμένος από τα υπόλοιπα ερείπια, βρίσκεται στρωμαγμένος μεταξύ του *Κολυμβητηρίου* και του *Στίβου*, πίσω από κάγκελα. Δίπλα του, μπροστά από το εγκαταλελειμμένο *Κολυμβητήριο*, βρίσκεται σήμερα χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων.

Τέλος υπάρχει άλλος ένας ακόμη «κρυμμένος» αρχαιολογικός στο νοτιότερο κομμάτι- δίχως κάποια οριοθέτηση και προσβάσιμος από τον οποιονδήποτε περιπατητή: το *μοναδικό εμφανές τμήμα της κοίτης του ποταμού*. Είναι το σημείο όπου έρρεαν

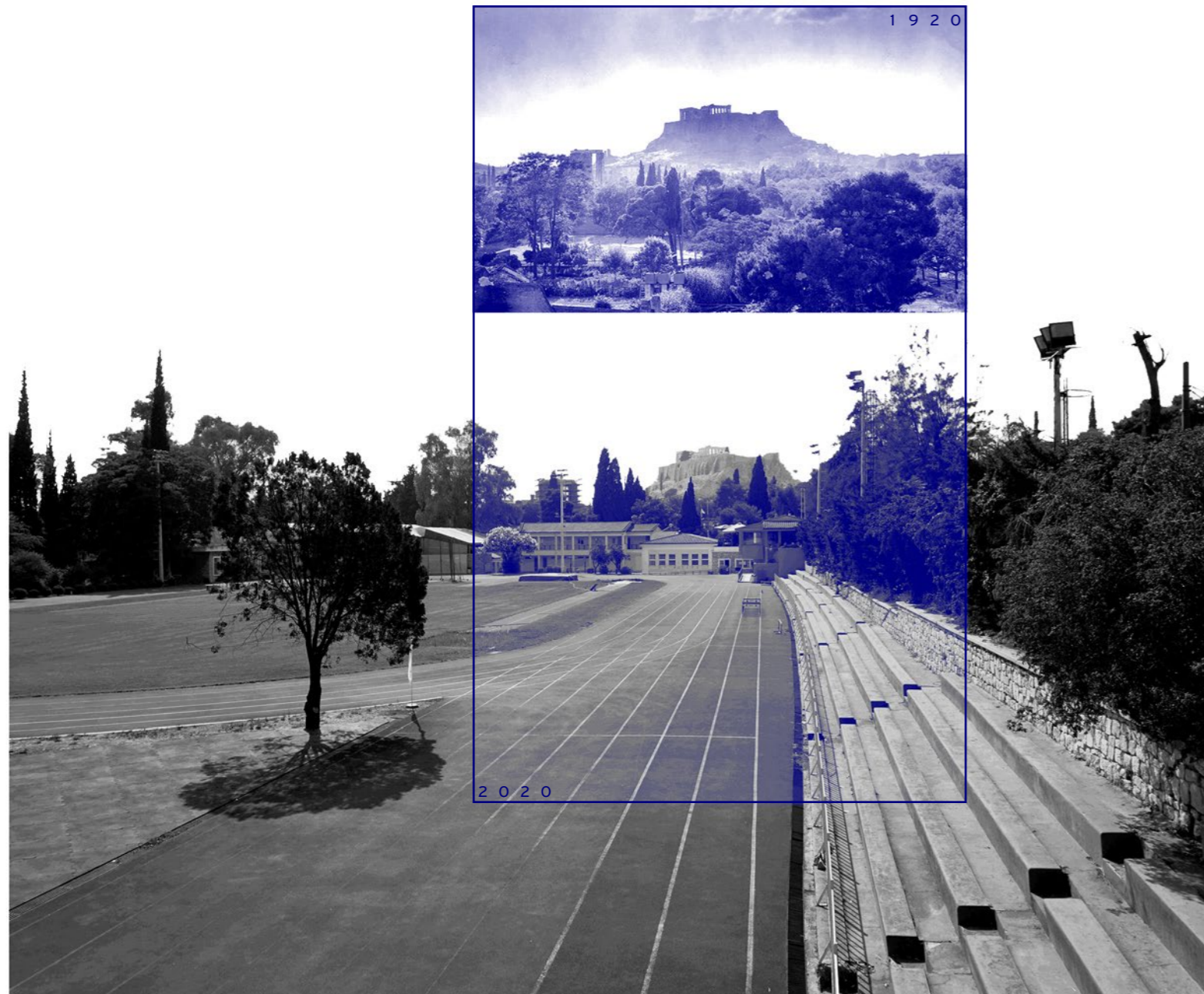

κάποτε οι περίφημοι *καταρράκτες του Ιλισσού* και η αρχαία πηγή *Καλλιρρόη*. Εκεί βρίσκεται επίσης ο *ναός της Αγ. Φωτεινής* (στη θέση του αλλοτινού ιερού της Εκάτης), το *αρχαϊκό σπήλαιο του Πανός* και η νεοκλασική *Γέφυρα του Όθωνα* (μοναδική διασωθείσα γέφυρα του Ιλισσού σήμερα) κάτω από το επίπεδο του δρόμου. Η φυσική κλωρίδα του ποταμού διατηρείται ακόμα, χαμένη δυστυχώς μέσα σε πυκνή και απεριποίητη βλάστηση και σκουπίδια, που εμποδίζουν σε πολλά επίπεδα την ουσιαστική κατανόηση του τόπου.

Ανακεφαλαιώνοντας, ο ενταφιασμός του Ιλισσού και η ανέγερση αθλητικών εγκαταστάσεων πάνω στο ίχνος του, οι θραυσματικοί και μη προσβάσιμοι αρχαιολογικοί χώροι, η εγκατάλειψη, η παρακμή, και η πυκνή, ακανόνιστη βλάστηση, καθιστούν την περιοχή ενδιαφέροντος, παρά την ιερότητα και την μακρά της ιστορία, *τόπο δυσανάγνωστο μέσα στην πόλη*, αποκομμένο από τον δημόσιο βίο και τους υπόλοιπους ενεργούς ιστορικούς πυρήνες της Αθήνας.

Πόσο ακόμα άραγε, η Μνήμη του τόπου θα μείνει θαμμένη κάτω από το έδαφος μαζί με τον Ιλισσό;

Εικόνα 37. Η Παρίλιση Περιοχή με τον Βράχο της Ακροπόλεως στο βάθος, 1920 και 2020 αντίστοιχα _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 38. Πινακίδες _ Παρίλιση Πεδίο 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 39. Λεπτομέρεια Επιγραφής, 2ος αι. μ.Χ., Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 40. Απομεινάρια Ρωμαϊκού Λουτρού, Κήποι Ζαπτείου _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 41. Επιγραφή: Πρόπυλαιον, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 48. Κρύπτη: Μαρτύριο του Λεωνίδα, Βασιλική του Ιλισσού, 5ος αι. μ.Χ._ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 49. Θραύσματα Κιόνων, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

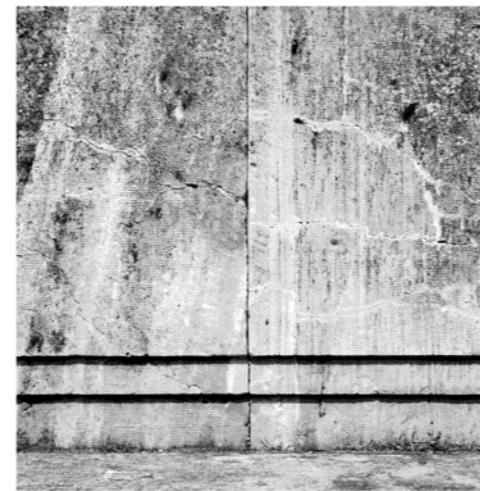
Εικόνα 50. Επιγραφή: Κήποι Ζαπτείου _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 42. Σπήλαιο του Πανός, Παρίλσια Περιοχή Αγ. Φωτεινής_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 43. Εκκαφή εν Εξελίξει, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 44. Μάρμαρο Πλατώματος Ναού του Διός, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 51. Πωρόλιθος Εξωτερικού Περιβάλλου Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 52. Θραύσματα Κιονόκρανων, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 53. Πέτρωμα του Πρώτου Λόφου Κατοίκησης, Περιοχή Παρίλσιων Ιερών_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 45. Γέφυρα του Όθωνα, Παρίλσια Περιοχή Αγ. Φωτεινής_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 46. Κρυμμένη Κατάβαση μεταξύ Αγ. Φωτεινής και Σπηλαίου του Πανός_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 47. Ίχνος: Βαλανείον (Ρωμαϊκό Λουτρό), Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 54. Ίχνος: Οδός που συνέδεε το Ναό του Διός με την Ακρόπολη, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

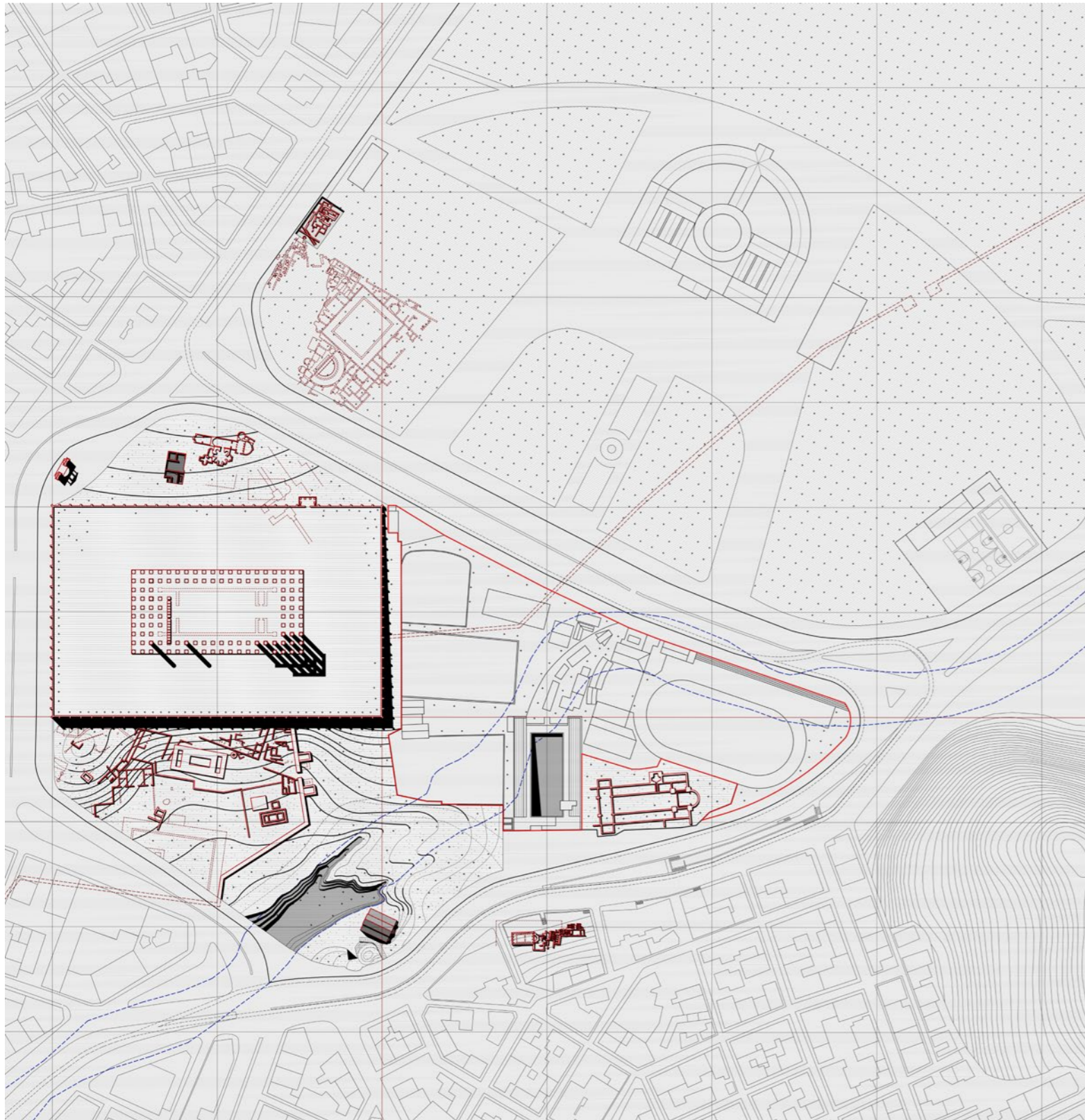

Εικόνα 55. Απομεινάρια Ρωμαϊκού Λουτρού, Κήποι Ζαπτείου _ Προσωπικό Αρχείο

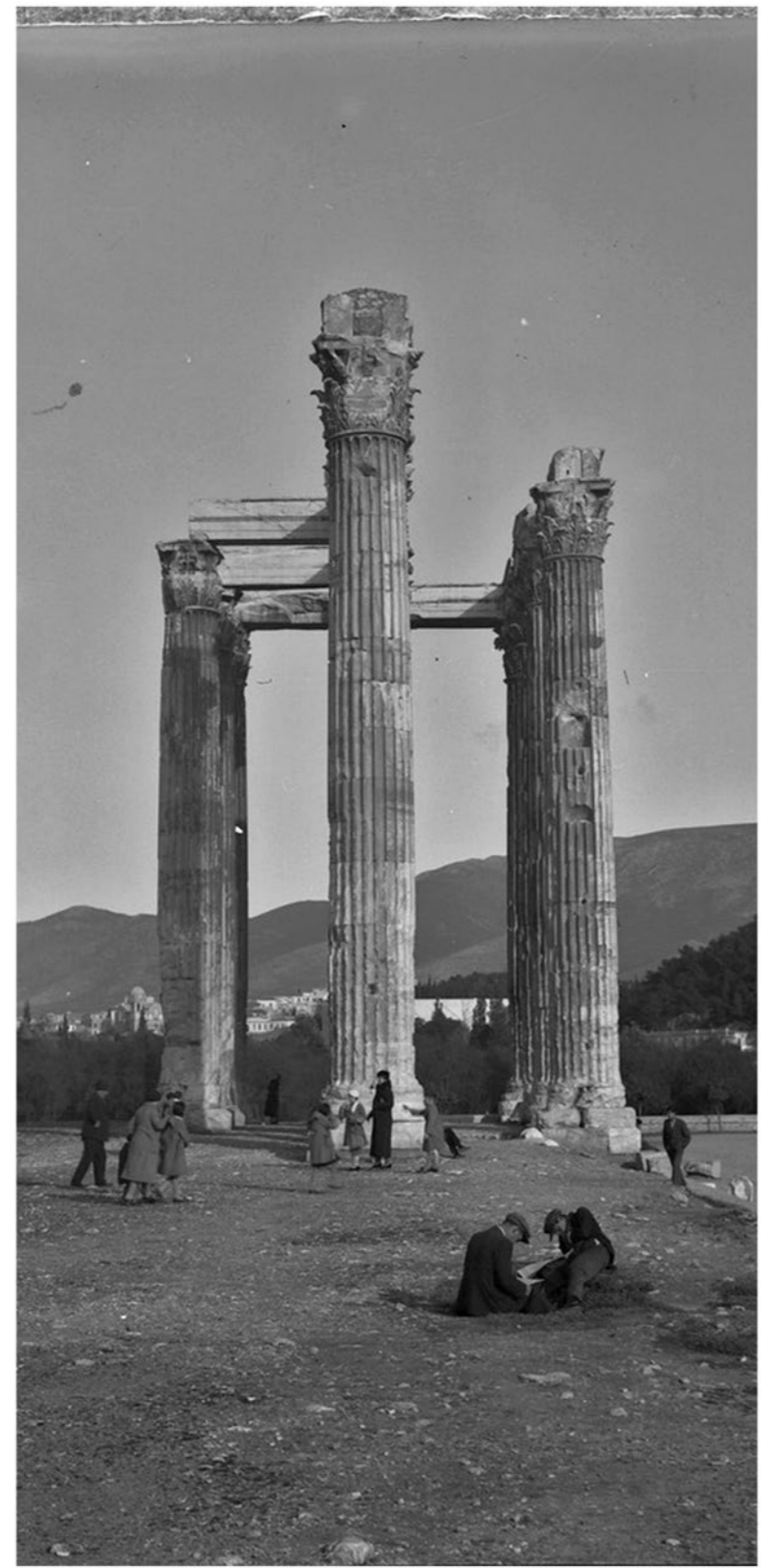
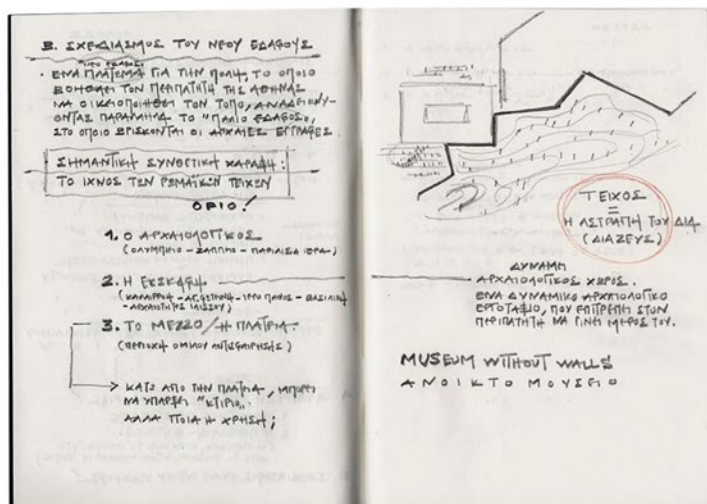
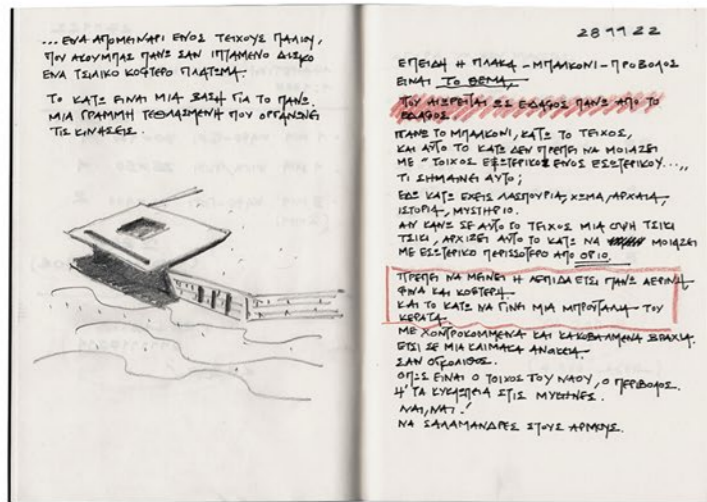
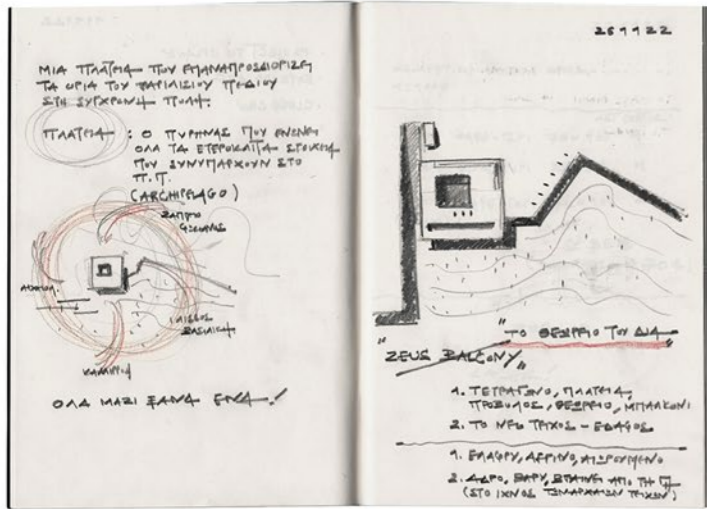
Εικόνα 56. Απομεινάρια Ρωμαϊκού Λουτρού, Κήποι Ζαπτείου _ Προσωπικό Αρχείο

Σχέδιο 15. Τοπογραφικό Υφιστάμενης Κατάστασης (2023) _ κλ. 1:1000

III. Η Ιδέα: Προθέσεις, Αφειτηρίες, Αναζήτηση

Λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα προαναφερθέντα προβλήματα της υφιστάμενης κατάστασης που επικρατεί στο *Παριλίσιο Πεδίο*, διαμορφώθηκαν κατ'επέκταση και οι πέντε κύριες προθέσεις της παρούσας διπλωματικής εργασίας:

I. *Ενοποίηση* της περιοχής μελέτης με το νεοκλασικό συγκρότημα του Εθνικού Κήπου - Ζαππείου, δημιουργώντας έτσι έναν μεγάλο αστικό κήπο μέσα στην πόλη.

II. *Απομάκρυνση* όλων των αθλητικών εγκαταστάσεων της περιοχής (Όμιλος Αντισφαιρίσεως, Κολυμβητήριο Ζαππείου, Εθνικός Γυμναστικός Σύλλογος) καθώς και της περιττής βλάστησης. Μεταφορά των παραπάνω αθλητικών κέντρων, σε άλλο σημείο της πόλης που έχει την απαιτούμενη έκταση παραλαβής τους (πχ. στον εγκαταλελειμμένο χώρο των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων).

III. *Σχεδιασμός*, στη θέση των προαναφερθέντων, χώρων δημοσίου χαρακτήρα που αναδεικνύουν την ιδιαίτερη ταυτότητα της περιοχής.

IV. *Άρση των ορίων του αρχαιολογικού και απόδοσή τους στο δημόσιο βίο της πόλης*. Δημιουργία ενός ανοικτού -υπαίθριου μουσείου μέσα από την απρόσκοπτη περιπλάνηση του περιηγητή στον τόπο.

V. *Επαναφορά της Μνήμης*, όχι ως παθητικής ανάμνησης αλλά ως ενεργητικής θύμησης στο *Παριλίσιο Πεδίο*: Δημιουργία μιας νέας, μη γραμμικής αφήγησης, που συγκεντρώνει το *Παρελθόν*, το *Παρόν* και το *Μέλλον* του τόπου - με όλα τα αρχέγονα στοιχεία του που αποκαλύφθηκαν στα πλαίσια της διάλεξης και του πρώτου εκείνου τοπογραφικού.

Όλες αυτές οι σκέψεις για τον τόπο, έπρεπε στη συνέχεια να μετουσιωθούν σε γραμμές...

Οι συνθετικές αφειτηρίες της πρότασης, ήταν οι εξής:

I. Το *Παριλίσιο Έδαφος*- με το πλάτωμα του *Ολυμπίου* να δημιουργεί επίπεδα στο χώρο καθώς και σχέσεις τομής- οι οποίες διαχωρίζουν, οριοθετούν και ενώνουν τον πάνω και τον κάτω κόσμο. Αποκάλυψη του αρχαίου, ιερού *παριλίσιου εδάφους* και της λιτότητας του σε δέντρα- αμυδρή ανάμνηση του οποίου υπάρχει ακόμα σε νοσταλγικές εικόνες του 19ου αι.

II. Το *Ίχνος του Ιλισσού*- και κατ' επέκταση το *Υδάτινο Στοιχείο*• η ανάγκη επανεμφάνισης του ενεργά στον τόπο.

III. Το *Ίχνος των Ρωμαϊκών Τειχών της Εποχής του Αδριανού*- με την τεθλασμένη τους χάραξη στο έδαφος• η έντονη αντίστίξη τους με την ροϊκότητα του ίχνους του ποταμού.

IV. Τα *Ιστορικά Ίχνη*²¹ (α. Εμφανής Κοίτη του Ιλισσού, Πηγή Καλλιρρόη, Σπήλαιο του Πανός, Αγ. Φωτεινή, β. Λόφος Πρώτης Κατοίκησης και Παριλίσια Ιερά, γ. Ναός Αγροτέρας Αρτέμιδος, δ. Παναθηναϊκό Στάδιο, ε. Ρωμαϊκές Οικίες του Ζαππείου, στ. Πύλη Αδριανού, Βαλανείον και άλλα Ρωμαϊκά ίχνη, ζ. Βασιλική του Ιλισσού, η. Ζάππειο και Κήποι, θ. Φωκιανός, και φυσικά, ο Ναός του Ολυμπίου Διός), που συνυπάρχουν στην περιοχή, δίχως ενότητα μεταξύ τους.

Ξεκίνησαν ύστερα διάφορες δοκιμές που προσπαθούσαν να συνδυάσουν όλα τα παραπάνω στοιχεία -το *Παριλίσιο Έδαφος*, το *Ίχνος του Ιλισσού*, το *Ίχνος των Ρωμαϊκών Τειχών* και τα *Ιστορικά Ίχνη*-μεταξύ τους.

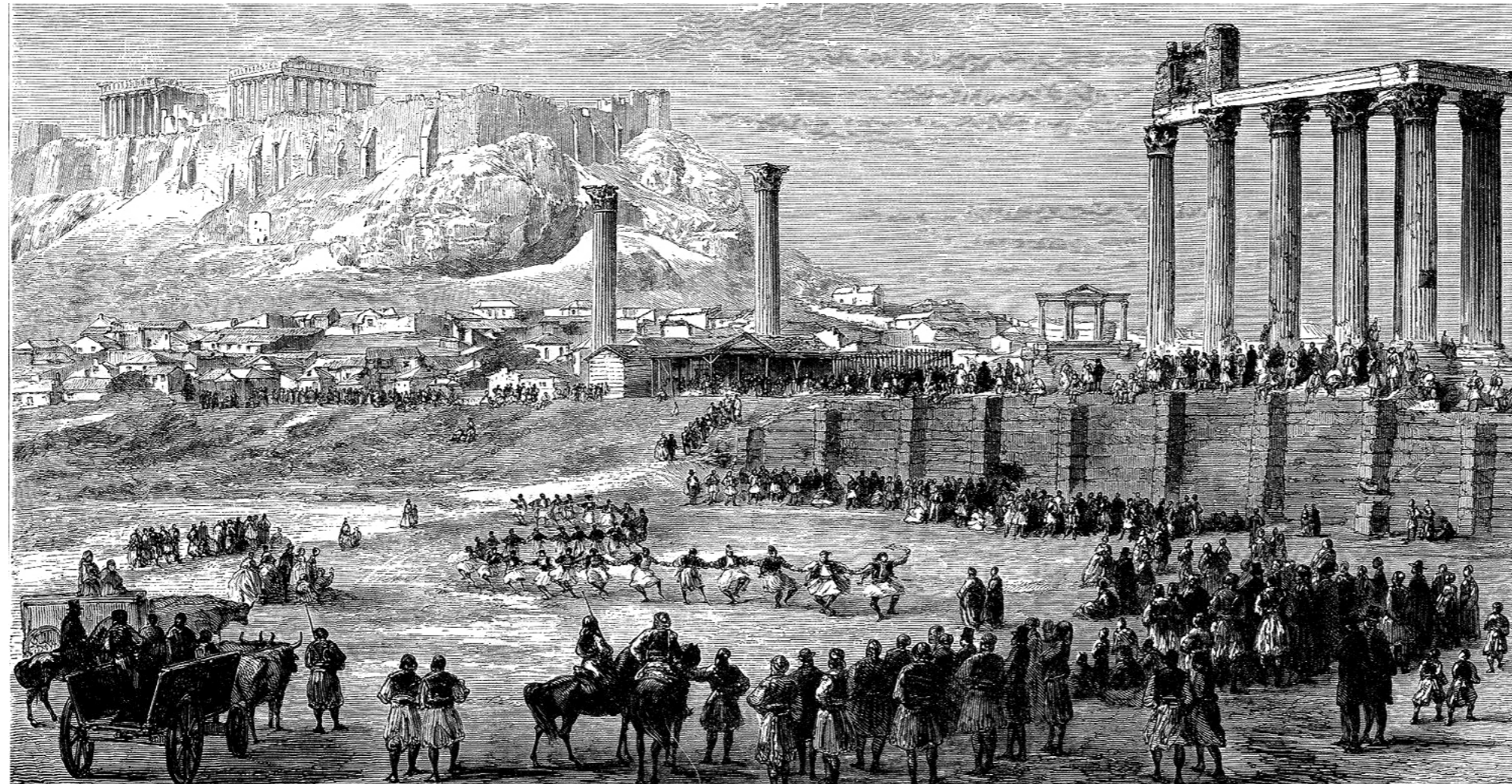
Εξαρχής όμως, υπήρχε μια σταθερά: η θέση του πυρήνα της πρότασης, στην περιοχή δίπλα από τον περίβολο του ναού του Ολυμπίου Διός, πάνω στο

21. Για τα *Ιστορικά Ίχνη*, βλ. το Σχέδιο 19 στη σελ.78

Εικόνα 57. Θραύσματα Διερεύνησης Ιδέας _ Προσωπικό Αρχείο

αρχαιολογικός χώρος = δημόσιος χώρος

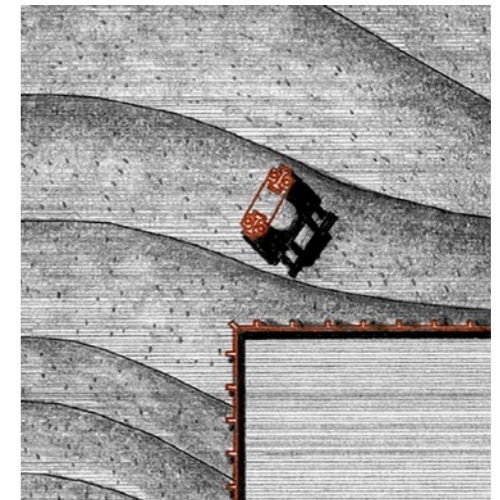
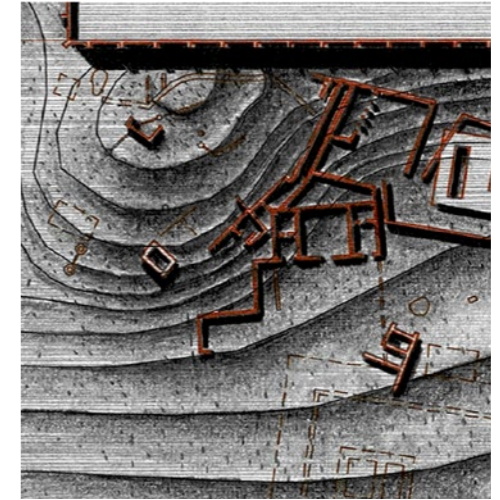
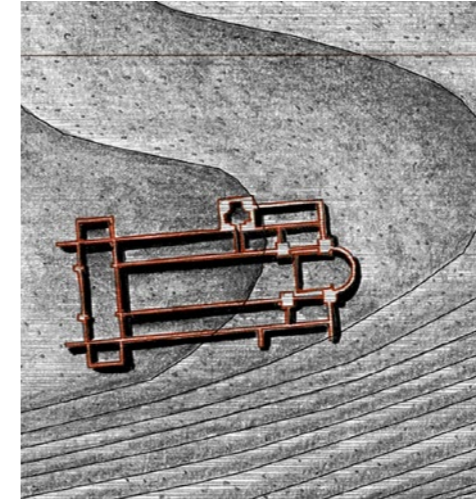
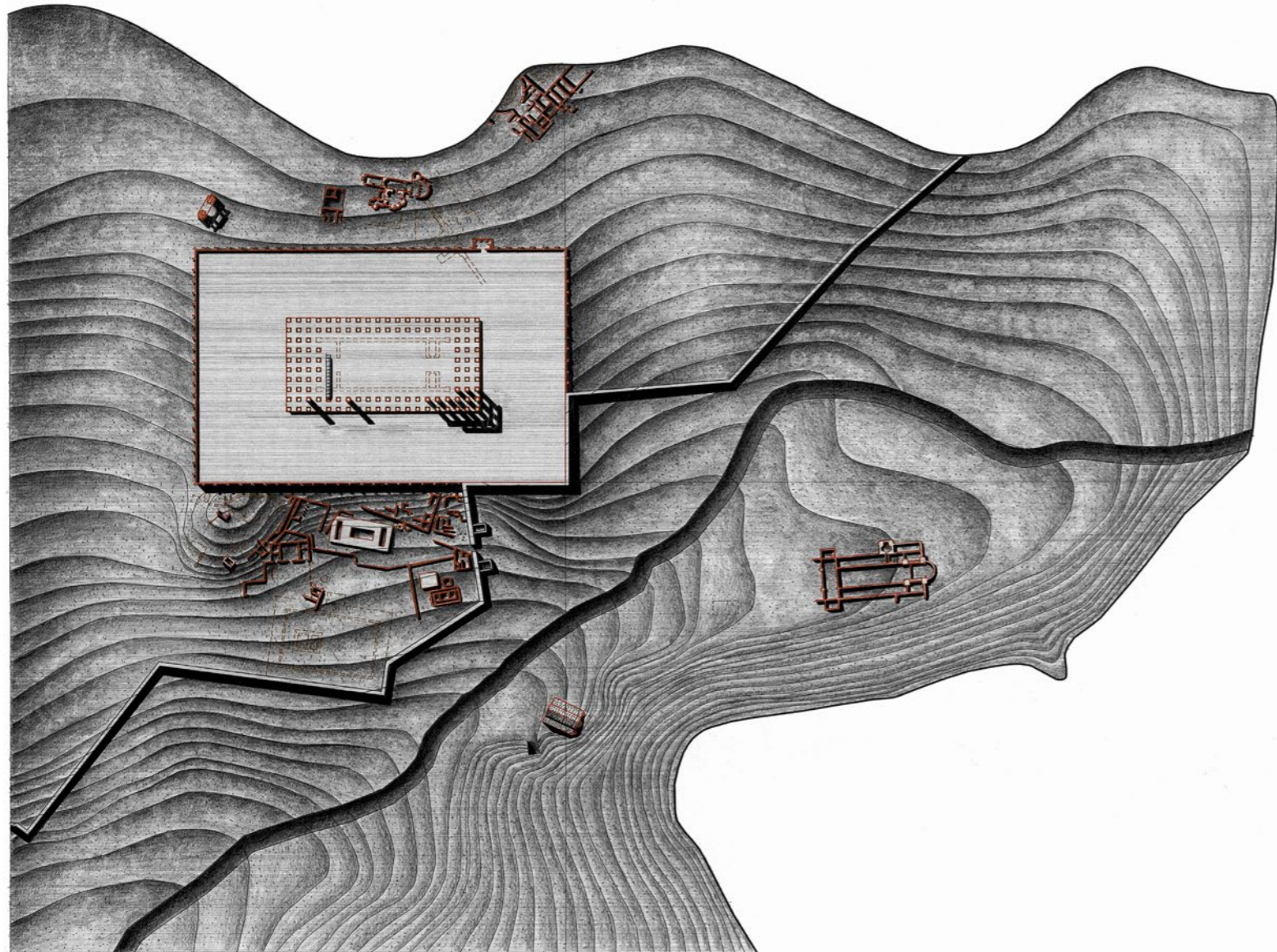

ίχνος των αρχαίων *Ρωμαϊκών Τειχών* (στην ίδια θέση όπου σήμερα βρίσκεται ο Όμιλος Αντισφαίρισης).

Στο σημείο αυτό, ακολουθώντας την τεθλασμένη χάραξη των *Τειχών* και ύστερα την οριζόντια χάραξη των Κήπων του Ζαππείου, αναδύθηκε από το έδαφος ένα *νέο πλάτωμα*, στο ύψος του περιβόλου του *Ολυμπίου*. Έτσι, σε τομή δημιουργήθηκε μια υψομετρική διαφορά έξι μέτρων ανάμεσα στο επίπεδο του Ζαππείου και σε εκείνο του *Ιλισσού*-καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη της ιδέας. Πρόκειται για ένα *καινούργιο τείχος*, μια σύγχρονη ανάμνηση των αδρών, αρχαίων τειχών που κάποτε οριοθετούσαν το Αθηναϊκό άστυ από την υπόλοιπη πόλη. Αυτό, θα οργανώσει τις κινήσεις εντός του *Παριλίσσιου Πεδίου*, προσφέροντας διάφορες δυνατότητες περιήγησης στο χώρο, και επίσης, θα αποτελέσει την βάση πάνω στην οποία θα εγκατασταθεί ένα δεύτερο, ελαφρύτερο και αιωρούμενο πλάτωμα: η *τετράγωνη πλατεία*, που λειτουργεί σαν σημείο αναφοράς εντός του *Παριλίσσιου Πεδίου*.

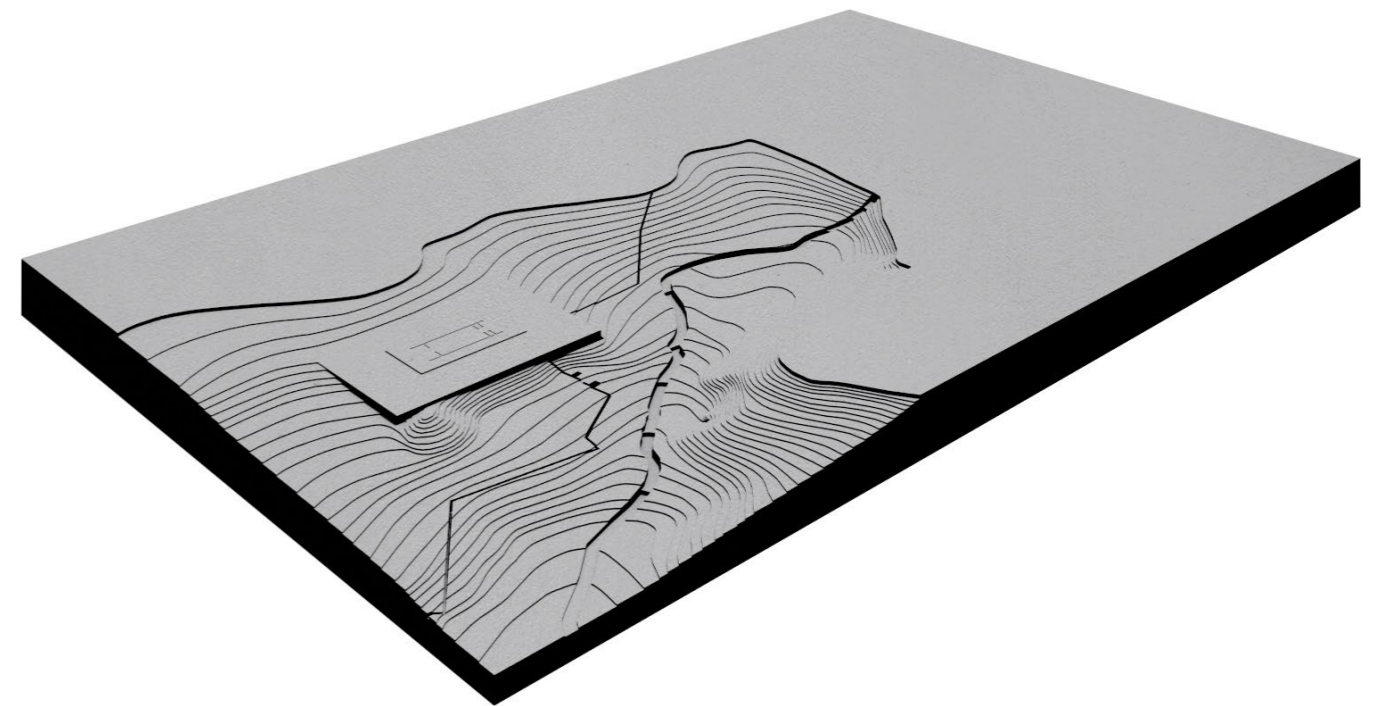
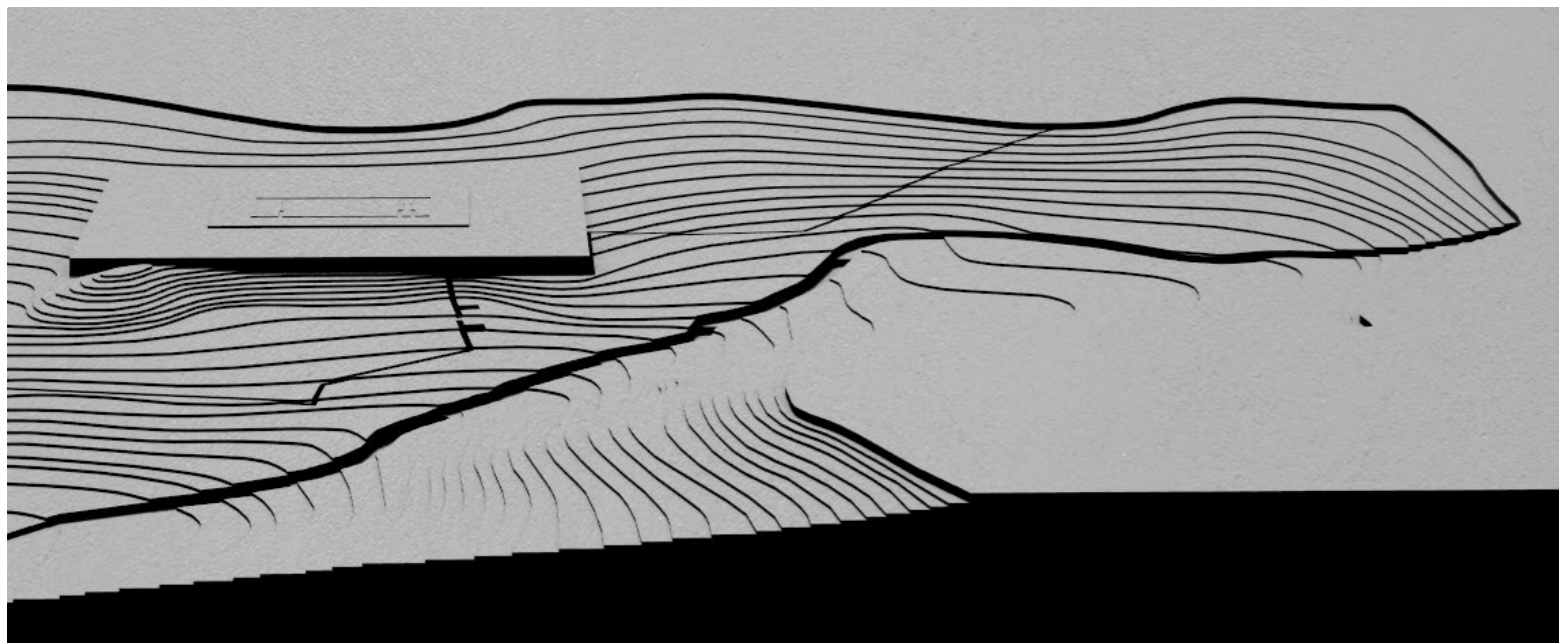
Τα δύο παραπάνω συνθετικά στοιχεία, υπήρξαν κομβικά στη διαμόρφωση του συνόλου της πρότασης, η οποία αποκρυστάλλωσε εν τέλει και την τελική της μορφή, όπως παρατίθεται στην επόμενη ενότητα.

Σχέδιο 16. Αποκαλύπτοντας το Αρχαίο Παριλίσιο Έδαφος _ Μολύβι σε Χαρτί, 80 x 60

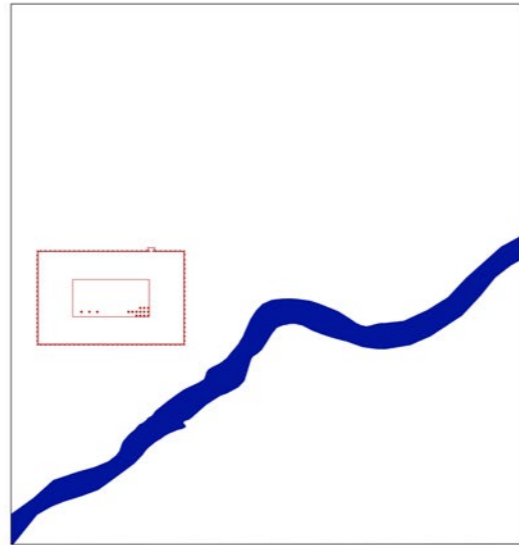
Πρόγραμμα 1. Αποκαλύπτοντας το Αρχαίο Παρίλισιο Έδαφος _ κλ. 1: 1500

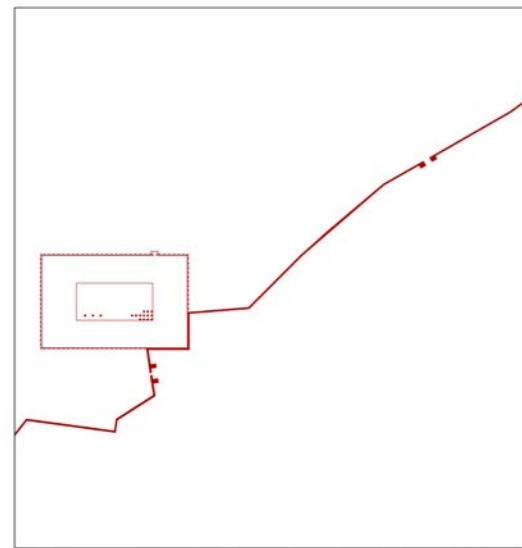
Α.Ι_ ΕΔΑΦΟΣ

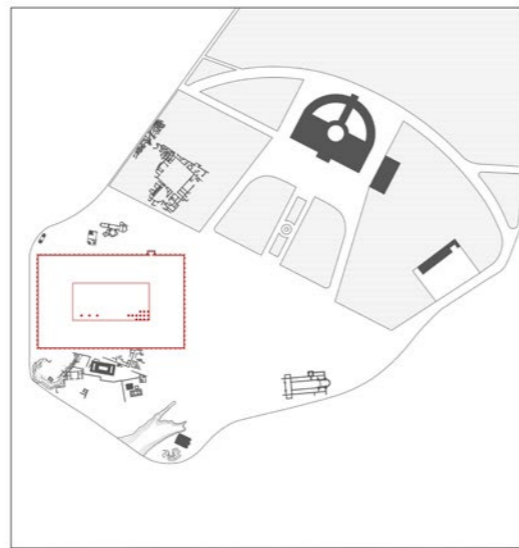
Α.ΙΙ_ ΠΟΤΑΜΙ / ΙΛΙΣΣΟΣ

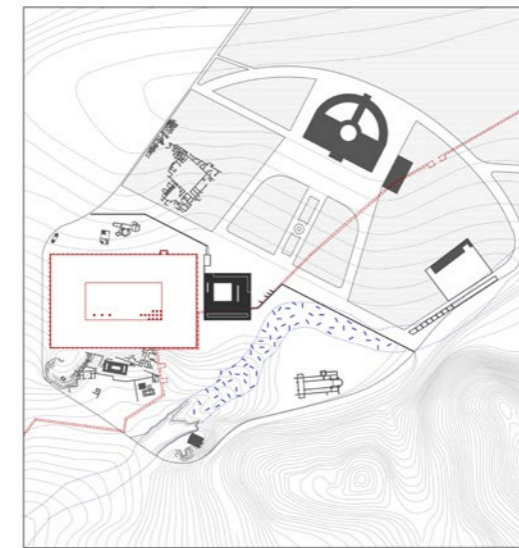
Α Φ Ε Τ Η Ρ Ι Ε Σ

Α.ΙΙΙ_ ΡΩΜΑΪΚΑ ΤΕΙΧΗ

Α.ΙV_ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΙΧΝΗ

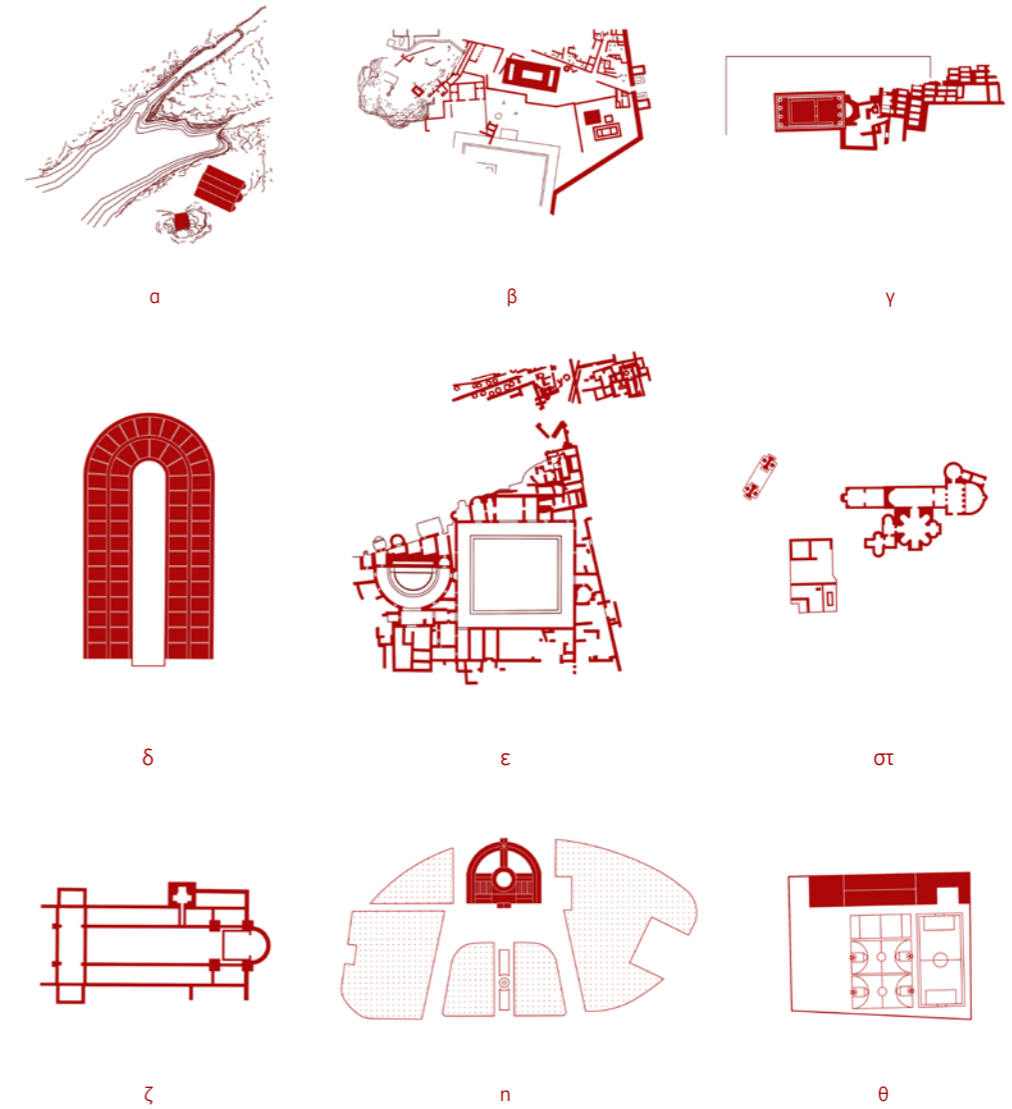

Π Ρ Ο Τ Α Σ Η

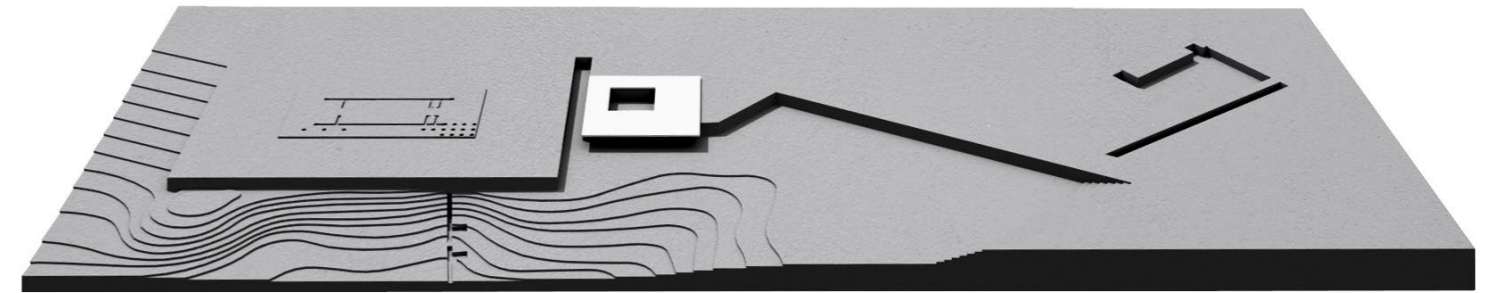
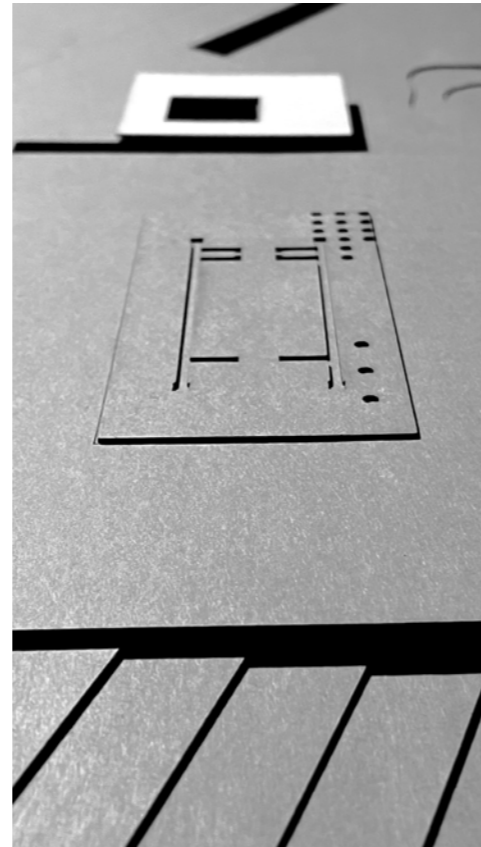
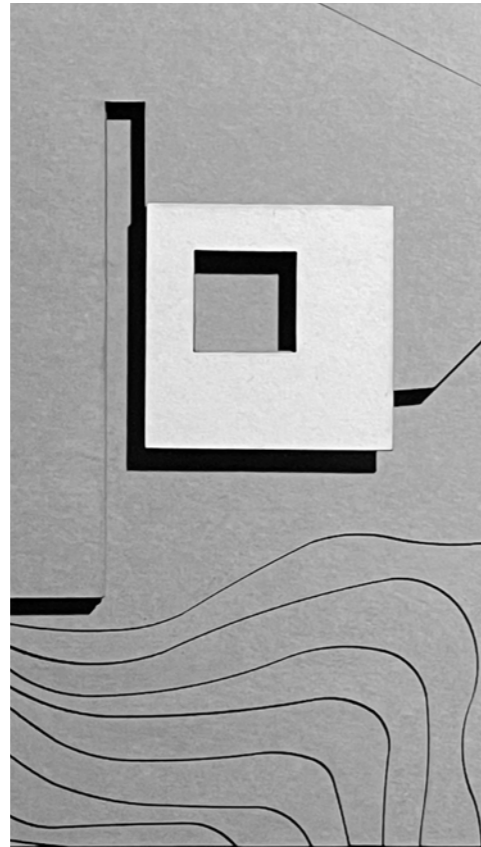
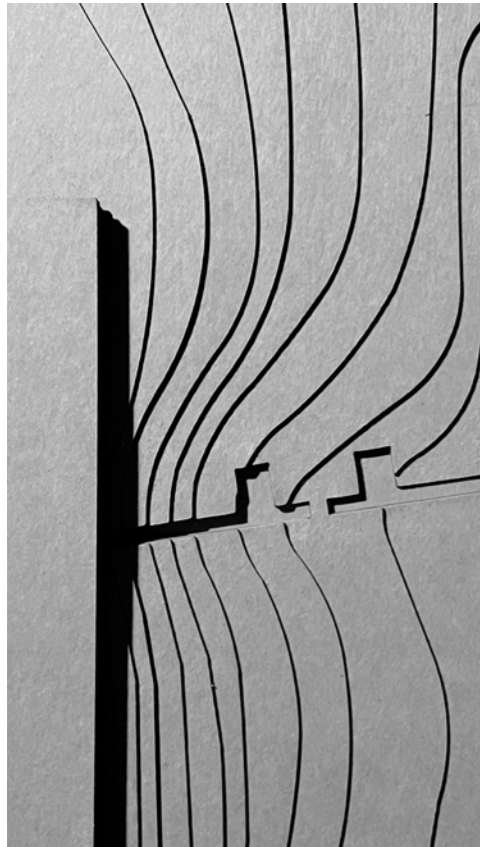

Σχέδιο 18. Τοπογραφικό Διερεύνησης_Χαράξεις και Γεωμετρίες_ κλ. 1:1000

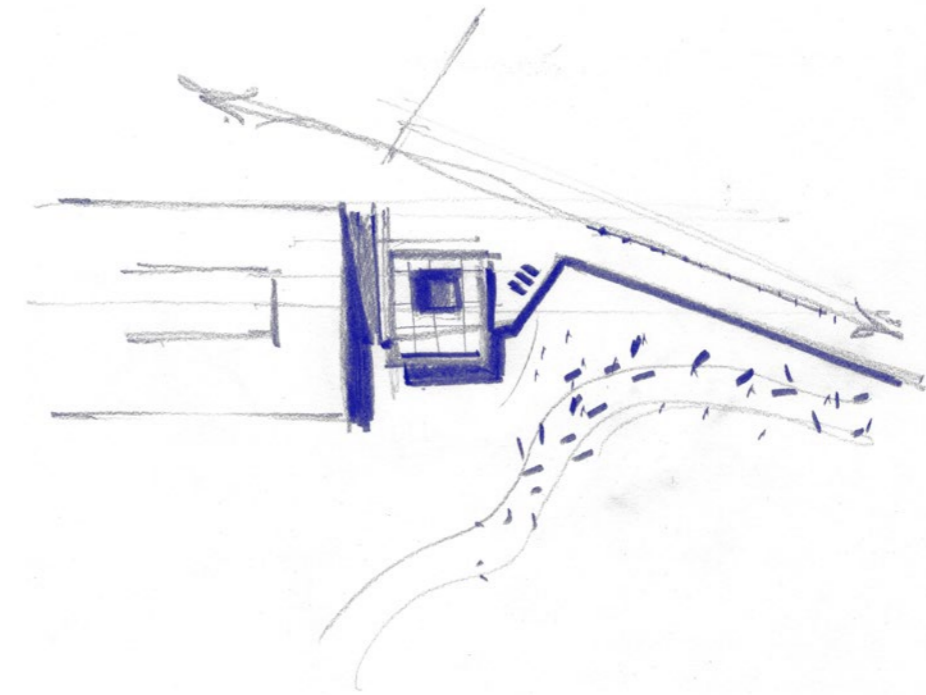
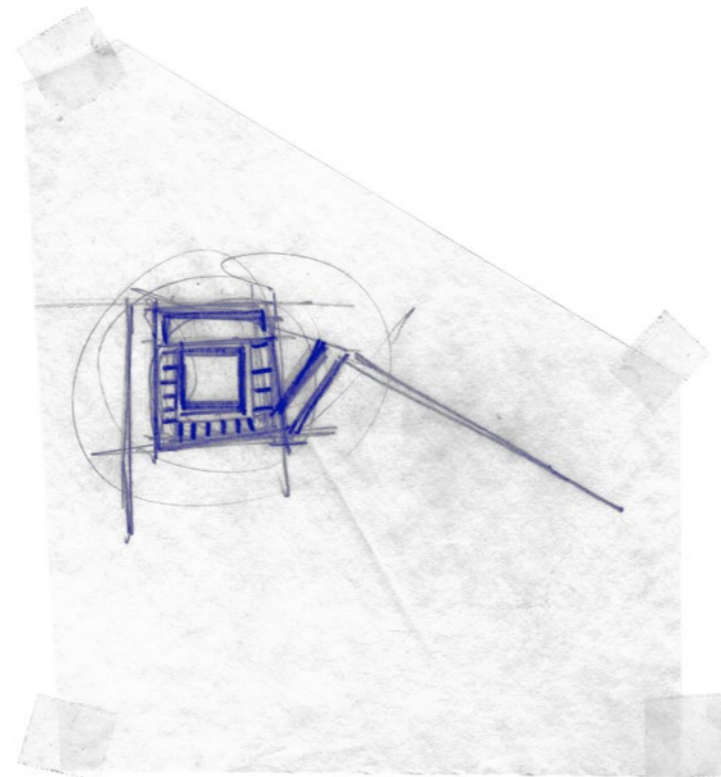
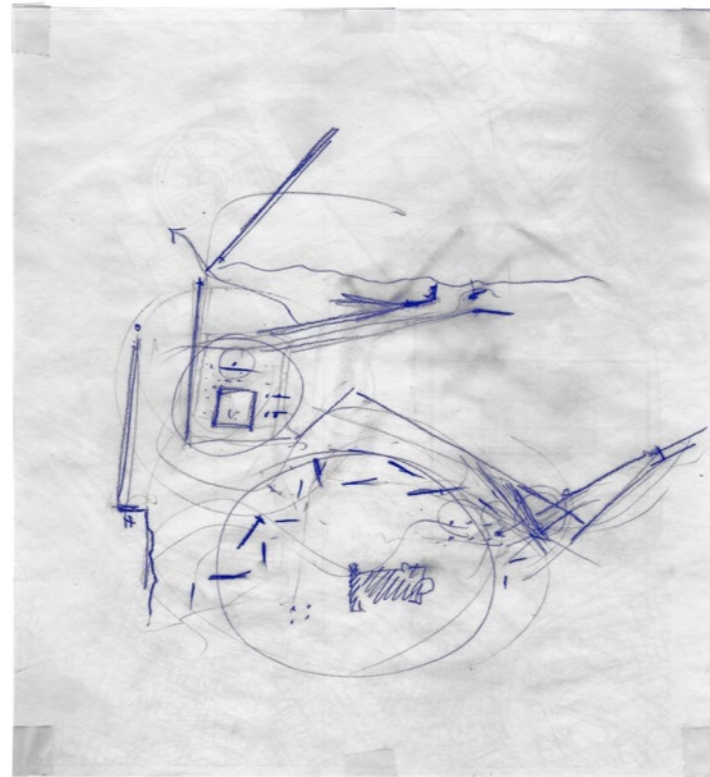
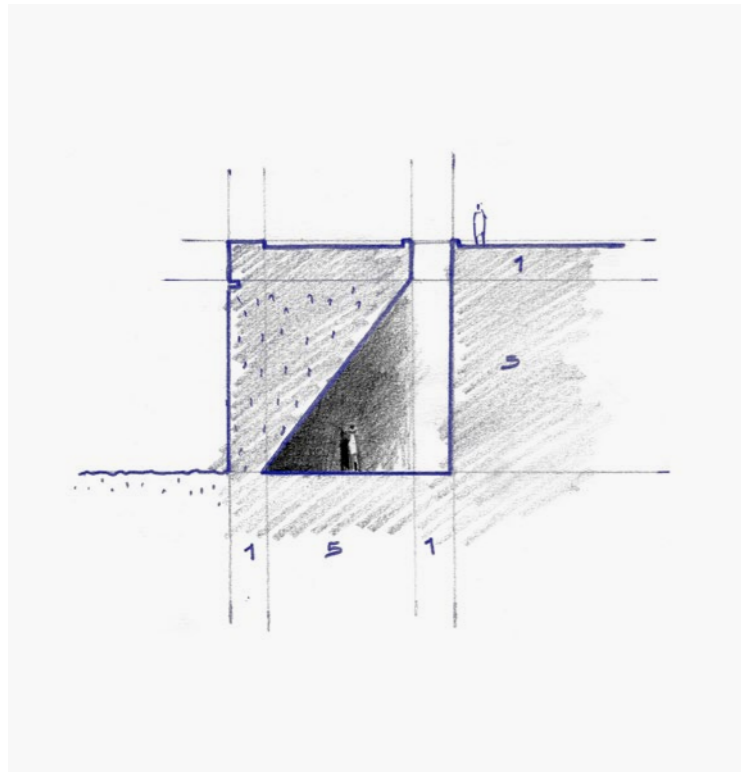
Σχέδιο 19. Διάγραμμα_ Ιστορικά ίχνη

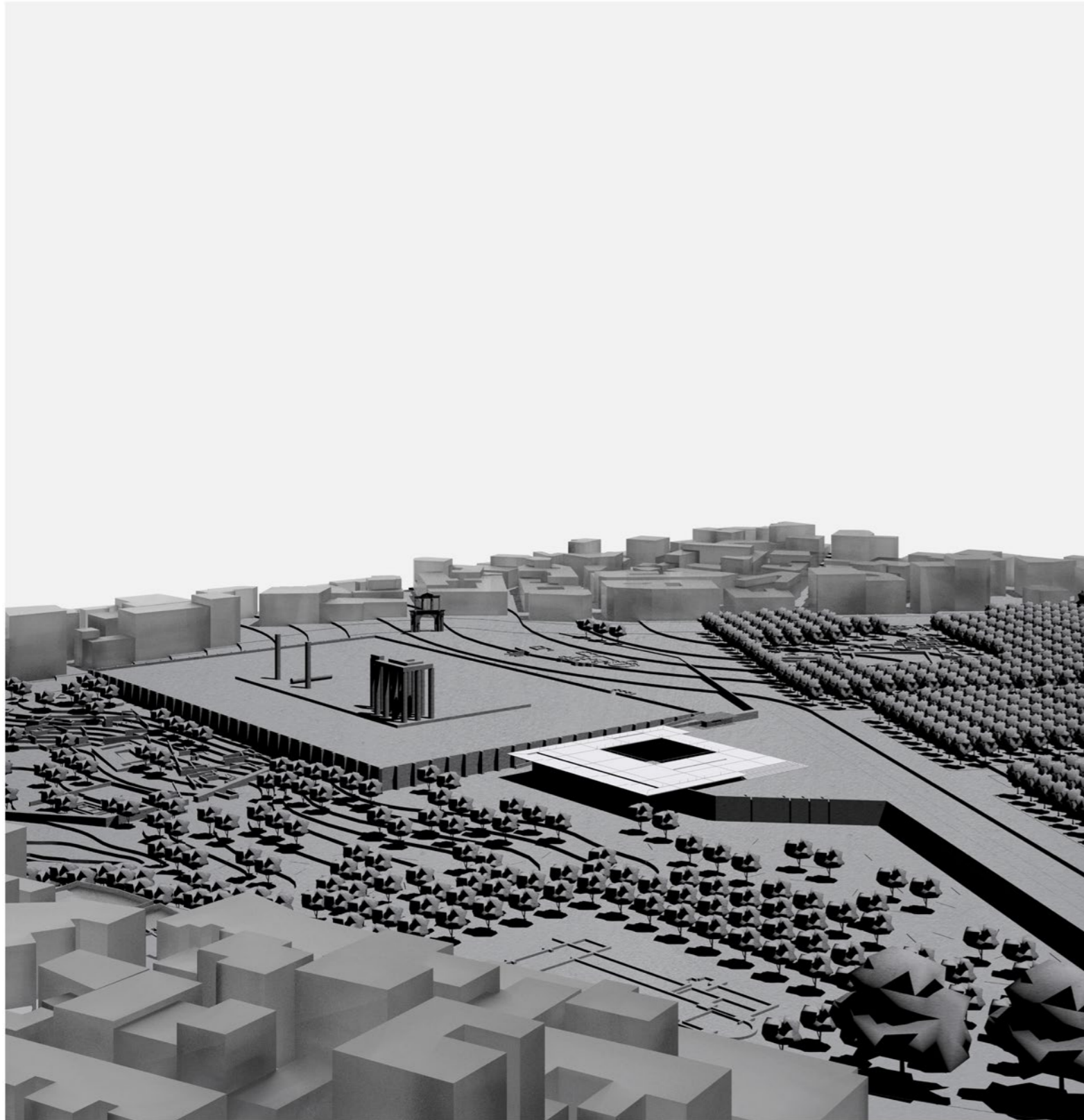
Πρόπλασμα 2. Συνθετική Ιδέα _ κλ. 1:1000

Σχέδια 20 - 24. Σκίτσα Διερεύνησης

IV. Η Πρόταση: Μια Νέα Εγγραφή στο Παριλίσιο Πεδίο

Μια *νέα εγγραφή* στο Παριλίσιο Πεδίο συντάσσεται, η οποία το επαναφέρει ενεργά στον δημόσιο βίο της σύγχρονης πόλης. Η προτεινόμενη εγγραφή, έρχεται να ενοποιήσει την περιοχή ενδιαφέροντος με το νεοκλασικό όμορο συγκρότημα του Εθνικού Κήπου και του Ζαπτείου, συγκροτώντας με τον τρόπο αυτό έναν ενιαίο, μεγάλο, *αστικό κήπο*. Ταυτόχρονα, τα όρια μεταξύ δημόσιου και αρχαιολογικού χώρου αίρονται. Ένα *ανοικτό – υπαίθριο μουσείο* δημιουργείται, το οποίο ανήκει στην πόλη και περιλαμβάνει τα ιστορικά ίχνη όλων των εποχών, σε αρμονία με το περιβάλλον το οποίο έχει προδιαγράψει τη γένεσή τους.

Η τελική σχεδιαστική πρόταση, απαρτίζεται από *τρεις επιμέρους παρεμβάσεις δημοσίου χαρακτήρα*, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα πολλαπλών αναγνώσεων του Παριλίσιου Πεδίου.

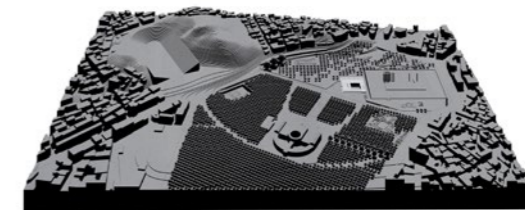
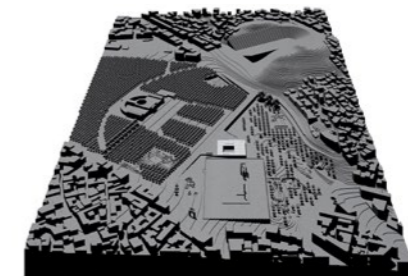
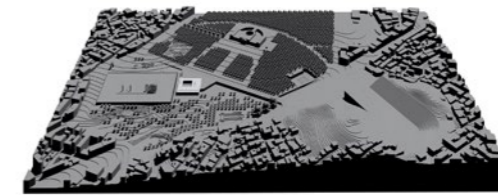
Συνοπτικά, είναι οι εξής:

A. Διός Οφθαλμός («*Το Μάτι του Δία*»), η αιωρούμενη τετράγωνη πλατεία – θεωρείο του Παριλίσιου Πεδίου.

B. Χθόνιος Πόρος («*Το Πέρασμα Κάτω από τη Γη*» / *χθόνιος*= αυτός που κατοικεί μέσα στη γη + *πόρος*=πέρασμα), ένα υπερυψωμένο πλάτωμα που ακολουθεί το ίχνος των Ρωμαϊκών Τειχών και δημιουργεί πολλαπλές δυνατότητες περιήγησης στο χώρο, πάνω και κάτω από τη γη: εντός του, βρίσκονται εκτιθέμενες διάφορες παριλίσιες αρχαιότητες.

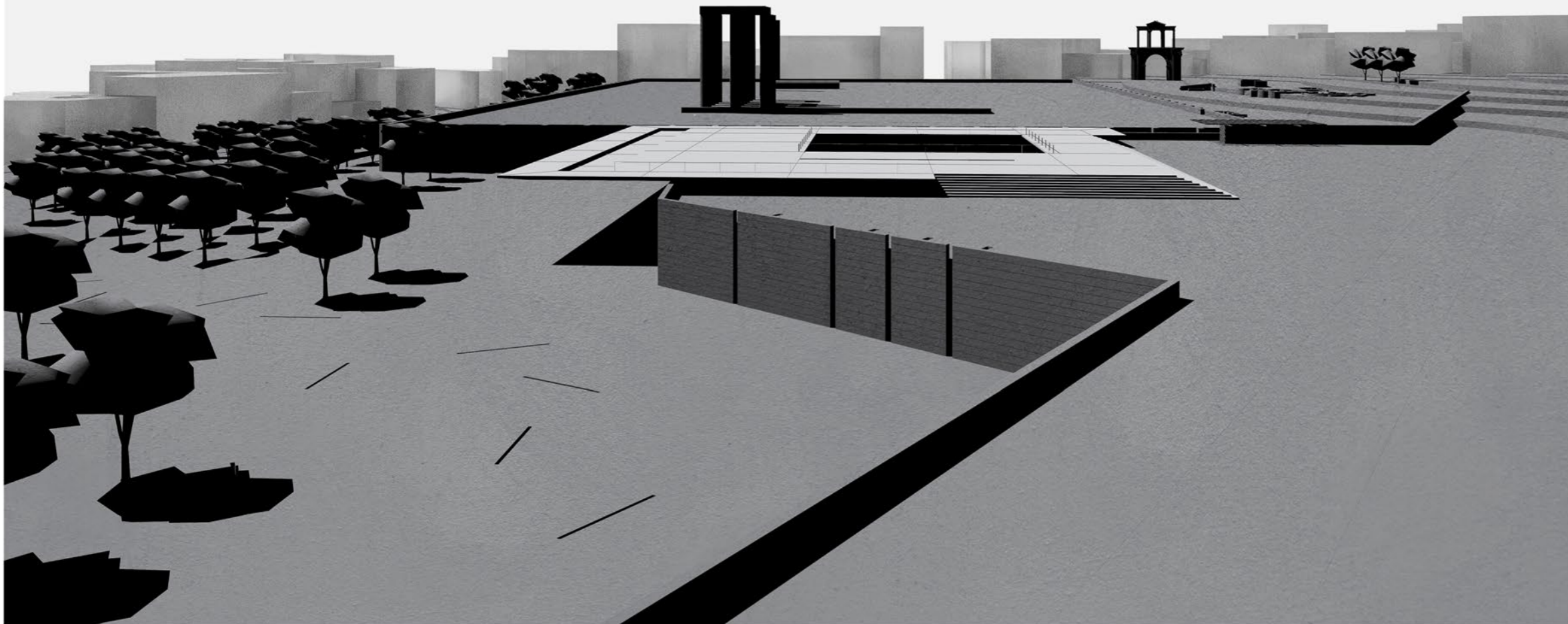
Γ. Ιλισσαίος Κήπος, ένας κήπος ανοικτός σε δύναμι μελλοντικές εκσκαφές, που περιέχει αρχαία ερείπια και ίχνη.

Πρόκειται για μια *μη γραμμική αφήγηση*, που συγκεντρώνει το *Παρελθόν*, το *Παρόν* και το *Μέλλον* του Παριλίσιου Πεδίου σε ένα συνεχές, ενώ πραγματεύεται εκείνη τη μοναδική στιγμή όπου ο *Κατακλυσμικός Μύθος του Δευκαλίωνα*, συναντάει την ανάγκη κατοίκησης του ιερού αυτού τόπου, του αφιερωμένου στον πατέρα των θεών, Δια-Ζευς.

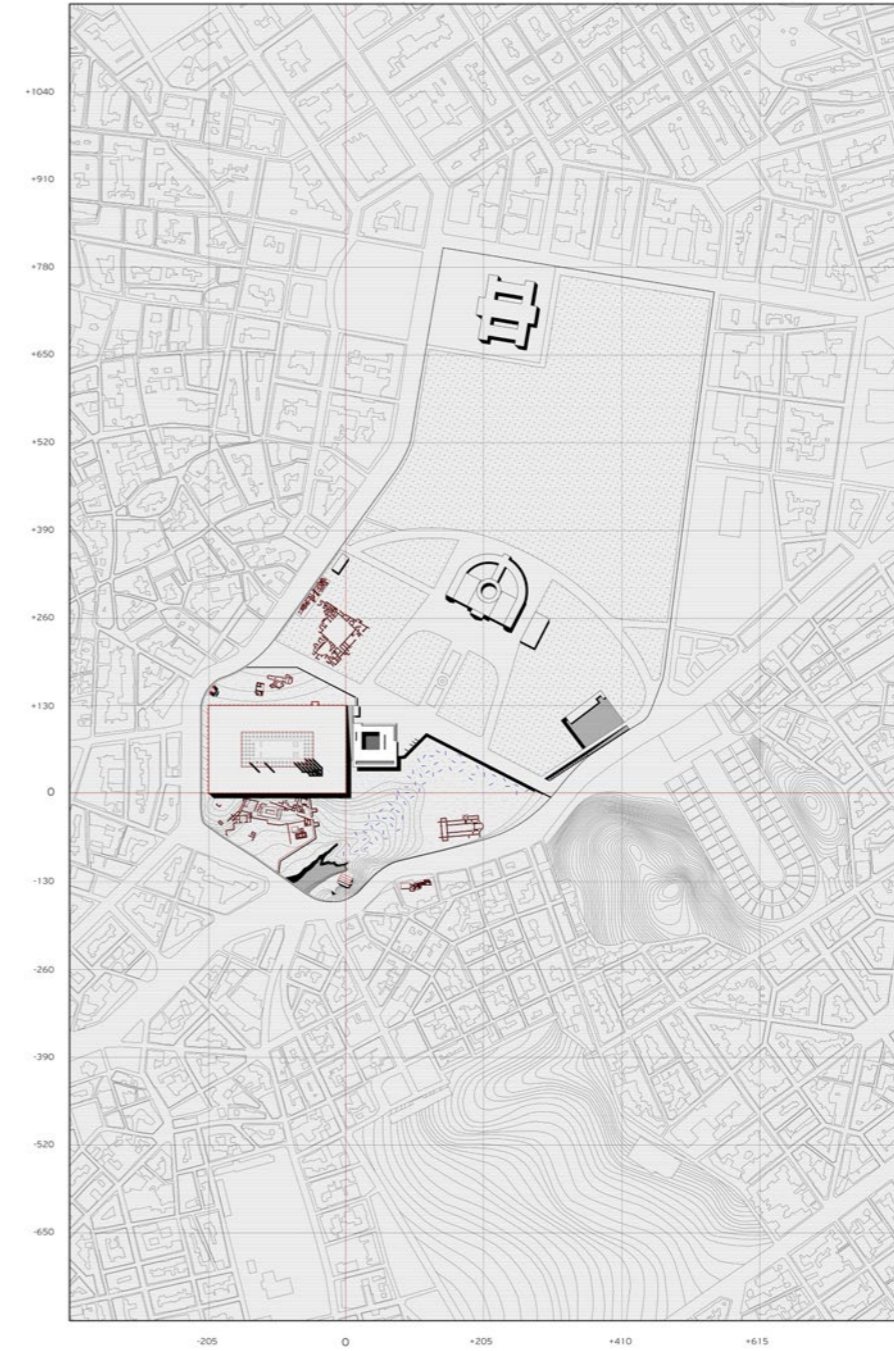
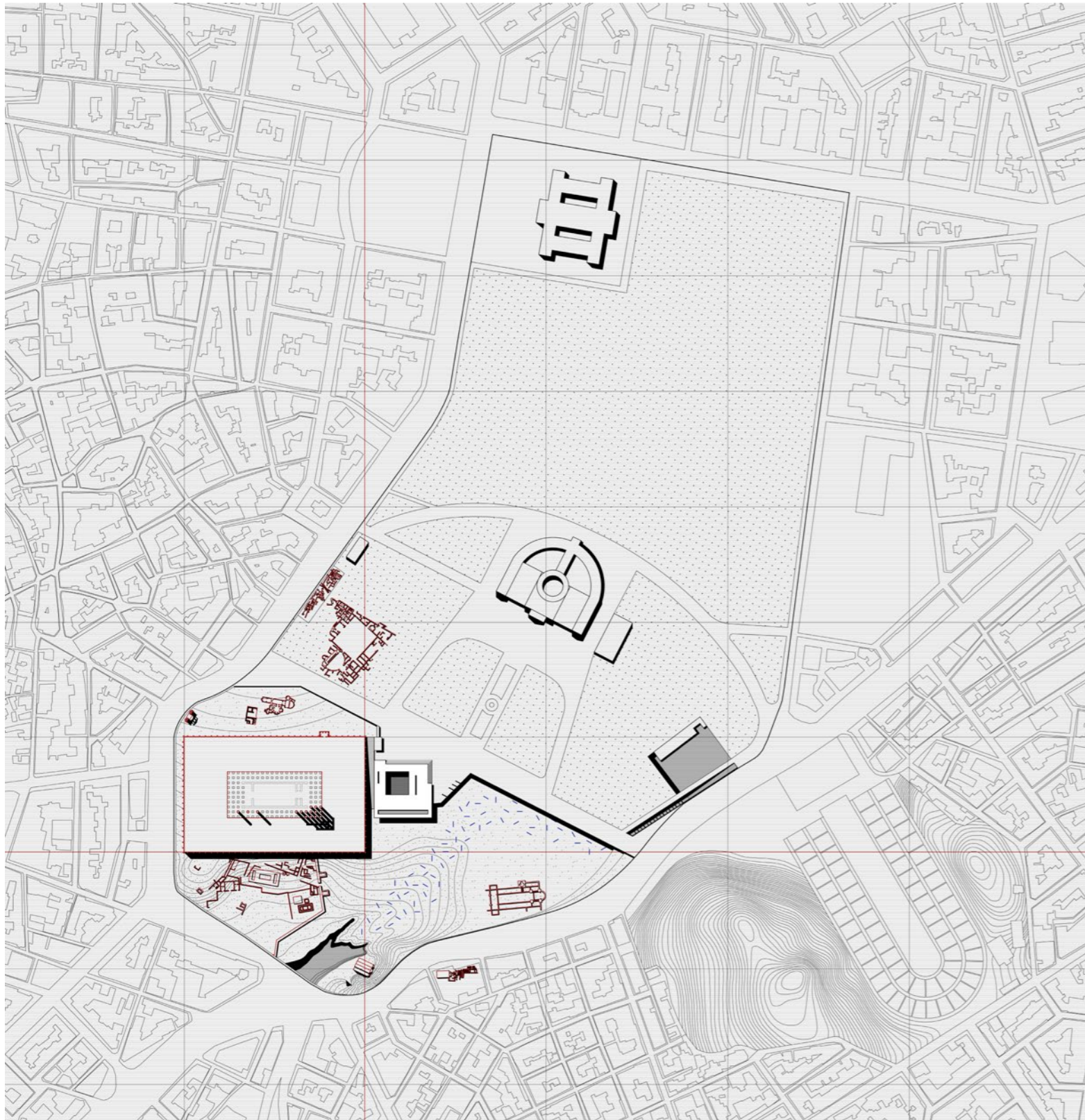
Πρόγραμμα 3. Η Πρόταση στον Σύγχρονο Αστικό Ιστό_ κλ. 1:1000

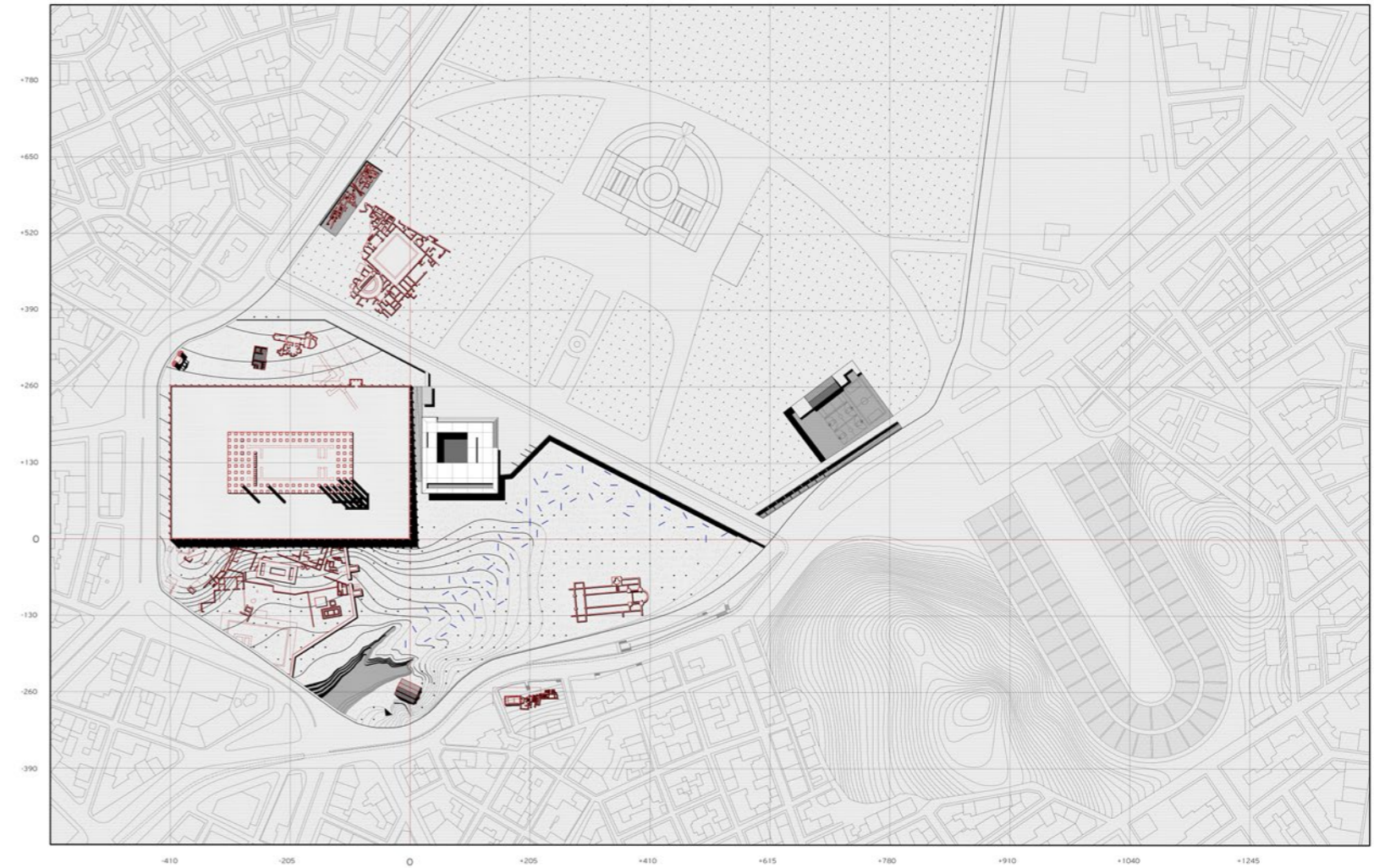
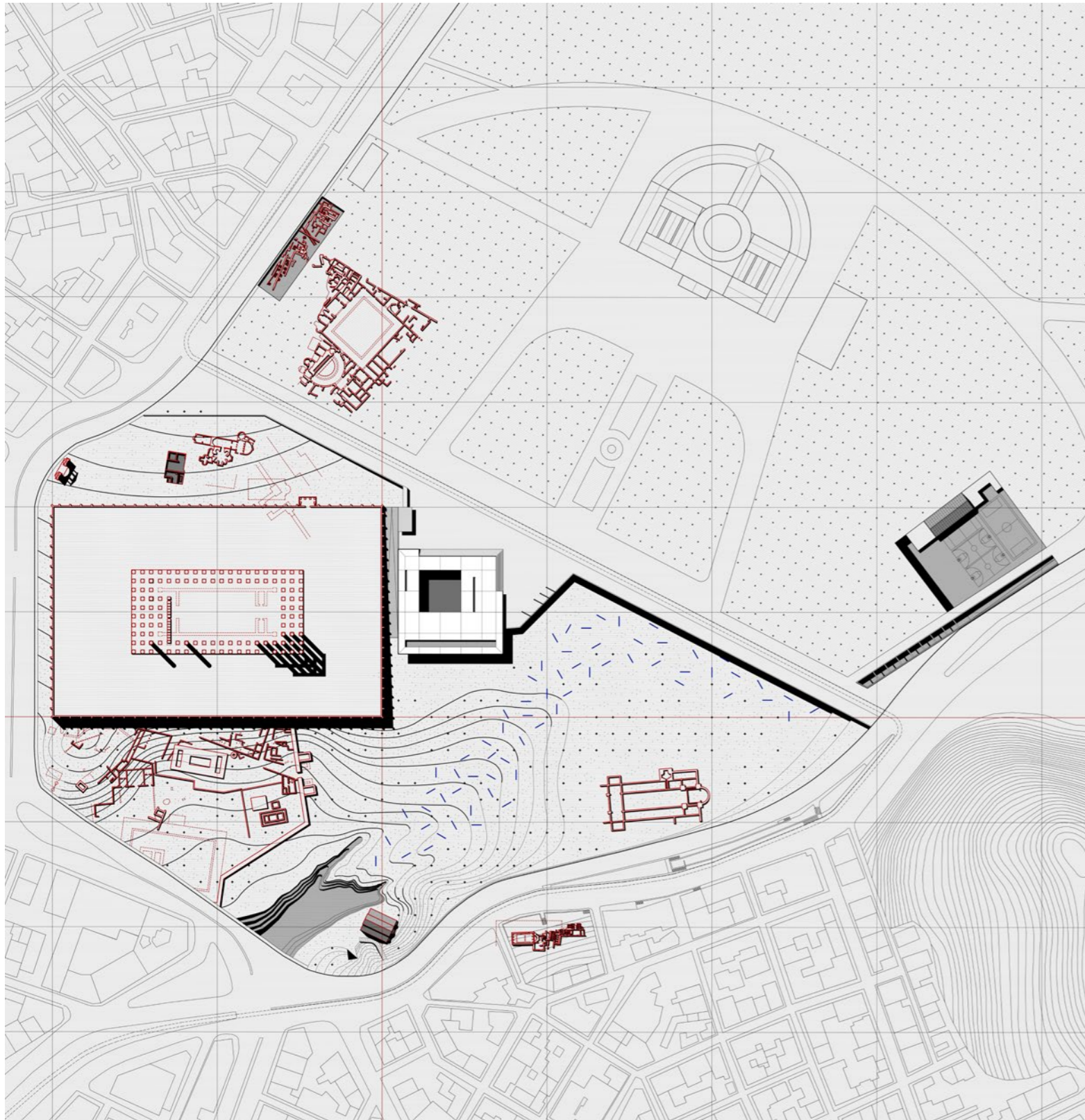
Εικόνα 60. Γενική Άποψη της Πρότασης στο Παρίσιο Πεδίο (II)

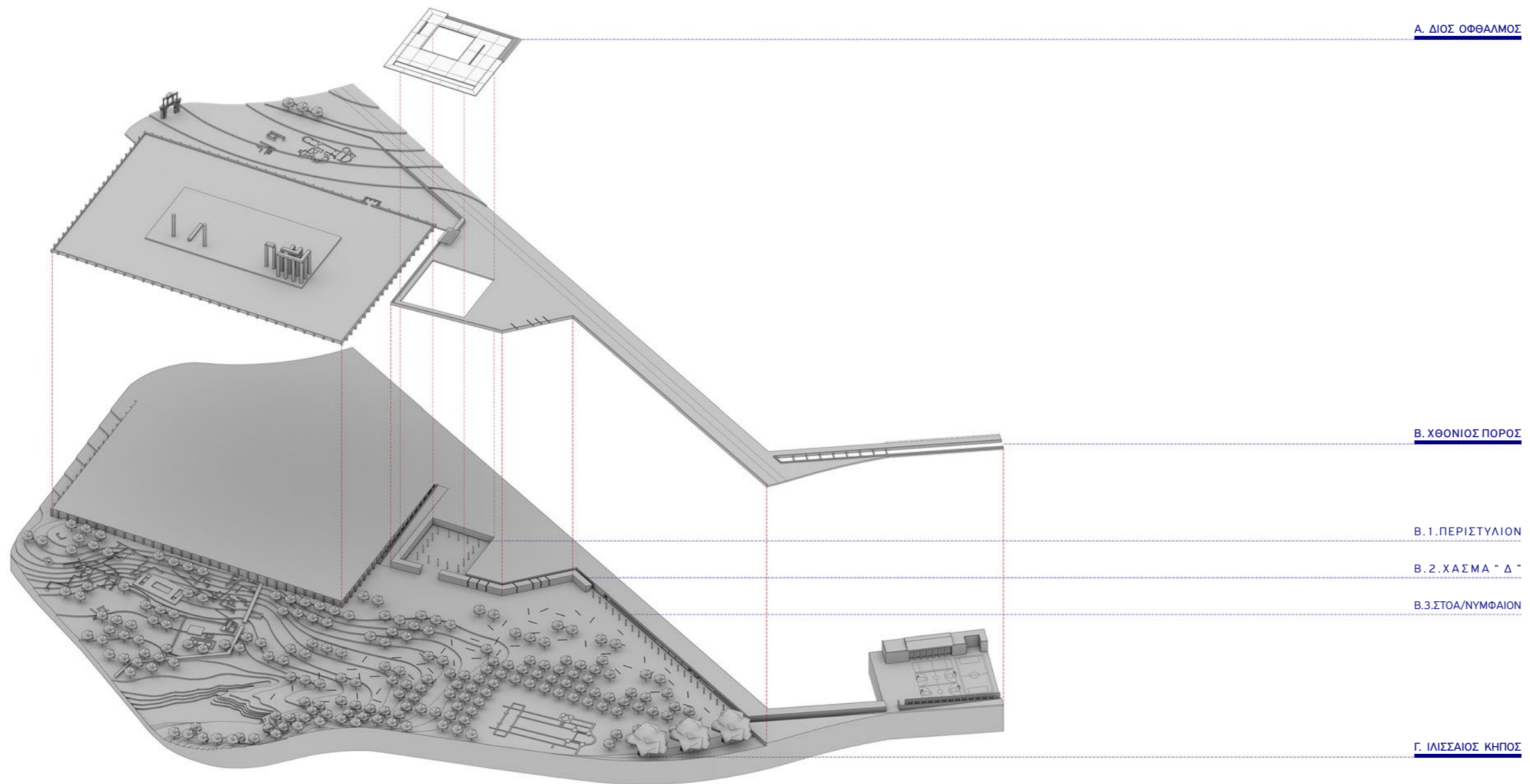
Σχέδιο 25. Ένας Μεγάλος Αστικός Κήπος_Τοπογραφικό Πρότασης_ κλ. 1: 2500

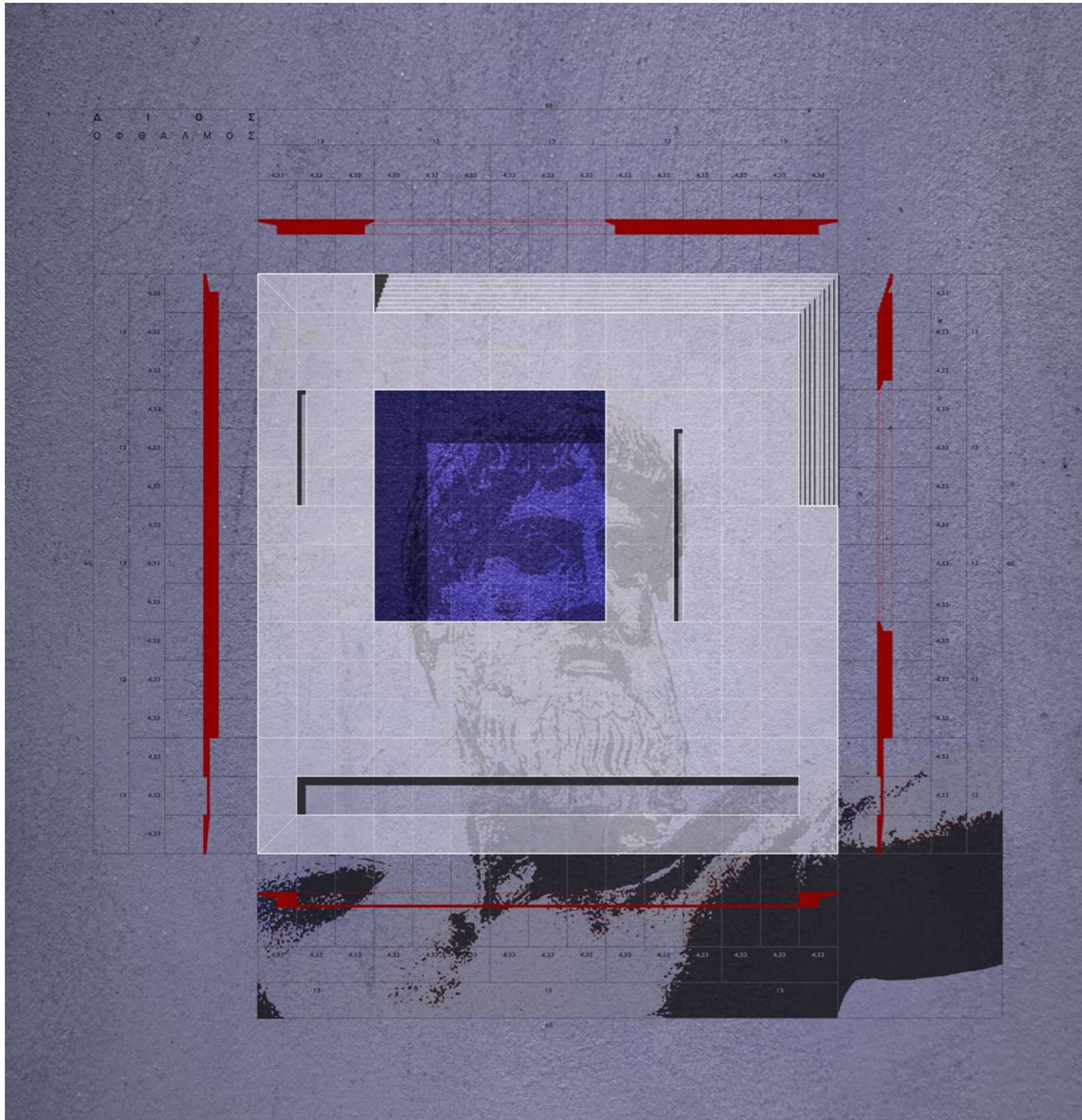
Σχέδιο 26. Τοπογραφικό Πρότασης _ κλ. 1 : 1 000

Εικόνα 61. Αξονομετρικό Διάγραμμα Πρότασης

IV. Α. Διός Οφθαλμός

Γεννημένος από τις αναλογίες του σκού του όμορου και ομώνυμου *Νασού*, ο *Οφθαλμός του Διός*, λόγω της ευθυγράμμισης του με τον άξονα βορρά-νότου και του τετράγωνου σχήματός του, λειτουργεί ως σημείο αναφοράς μέσα στο *Παρίλισιο Πεδίο*.

Πρόκειται για μια *αιωρούμενη πλατεία* –ένα θεωρείο σε πρόβολο– από την οποία μπορεί κάποιος να σταθεί και να παρατηρήσει την ακανή έκταση του *Παρίλισιου Πεδίου* να ξεδιπλώνεται τριγύρω του. Διαθέτει έκκεντρο -εξίσου- τετράγωνο αίθριο εντός της και ανυψώνεται ενάμιση μέτρο πάνω από τη στάθμη του *Χθόνιου Πόρου*. Αν ο προαναφερόμενος αναδύθηκε από το έδαφος, τότε η πλατεία αυτή κατέβηκε από τον ουρανό: είναι ένα πλάτωμα αμελητέου πάχους, λεπτό σε σχέση με τη βαριά βάση που το στηρίζει: *ένας ιπτάμενος δίσκος, που προσγειώθηκε σε ένα απομεινάρι τείχους παλιού.*

Η θέση και η γεωμετρία του *Οφθαλμού*, αντιπροσωπεύουν την ίδια την παρουσία του Διός στο *Παρίλισιο Πεδίο*– μια παρουσία που μέχρι σήμερα δεν έχει εγκαταλείψει ποτέ αυτόν το τόπο.

Ο Δίας ή αλλιώς Ζευς, πέραν από θεός του ουρανού και της καταιγίδας, ήταν επίσης ο θεός της τάξης και του νόμου. Ως άρχων θεών και ανθρώπων, συνδέεται με την απόλυτη κυριαρχία• κυβερνά τον κόσμο σύμφωνα με τα δικά του σχέδια και τη δική του θέληση.

Το τετράγωνο, ως σχήμα με καθαρή και απόλυτη γεωμετρία, συμβολίζει τη δομή, τη λογική, την τάξη και το νόμο. Αν ο κύκλος είναι το σύμβολο του θεϊκού στον ουρανό, τότε το τετράγωνο, είναι το σύμβολο του θεϊκού στη γη• είναι ο ανθρώπινος νους

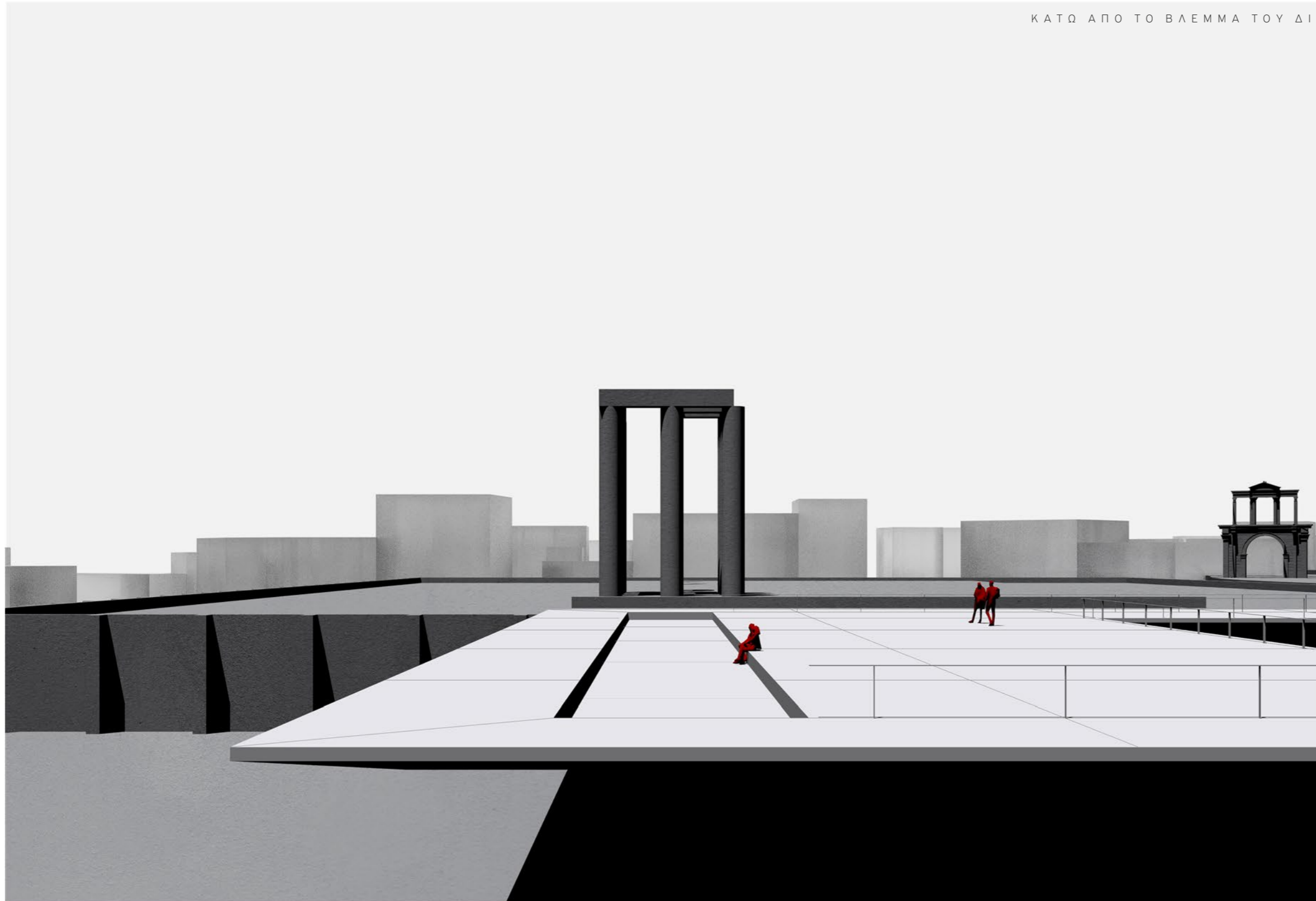
που προσπαθεί να οριοθετήσει, εντός ενός χωρικού καννάβου, το ουράνιο χάος. Διόλου τυχαία η επιλογή του τετραγώνου συνθετικά: *το τετράγωνο είναι το σχήμα του Δία.*

Οι διαστάσεις που επιλέχθηκαν για το τετράγωνο, είναι 65 x 65 μ. και ανάγονται με τη σειρά τους σε κάνναβο 13 x 13 μ. –όπως ακριβώς και εκείνες του *ναού του Διός* αντίστοιχα. Οι συγκεκριμένες όμως αναλογίες, πέραν ότι οργανώνουν με περίσσεια άνεση τους διάφορους χώρους πάνω και κάτω από την πλατεία, έχουν και έντονη συμβολική χρήση: ο αριθμός 13, συμβολίζει τον ατέρμονο κύκλο της ζωής και την αναγέννηση έπειτα από την καταστροφή, στοιχεία που συνδέονται όχι μόνο με την ουσία του *Κατακλυσμικού Μύθου του Δευκαλίωνα*, αλλά και με την ίδια τη φύση του ποταμού *Ιλισσού*.

Η τετράγωνη πλατεία, αποτελεί πράγματι τον «*Οφθαλμό του Διός*», διότι στεκόμενος κανείς πάνω σε αυτό το αιωρούμενο πλάτωμα, έχει τη δυνατότητα –για μια μοναδική στιγμή– να γίνει μέσω του αγναντέματος *ένα* με το *Παρίλισιο Τοπίο*• να γίνει ο ίδιος μέρος του, στεκόμενος στο κέντρο του: με τους *Στύλους του Ολυμπίου* δεξιά του, τον *Αρδητιτό* και το *Στάδιο* αριστερά του, το *Ζάππειο* πίσω του και τον *Ιλισσαίο Κήπο με φόντο την πόλη* να απλώνεται μπροστά του.

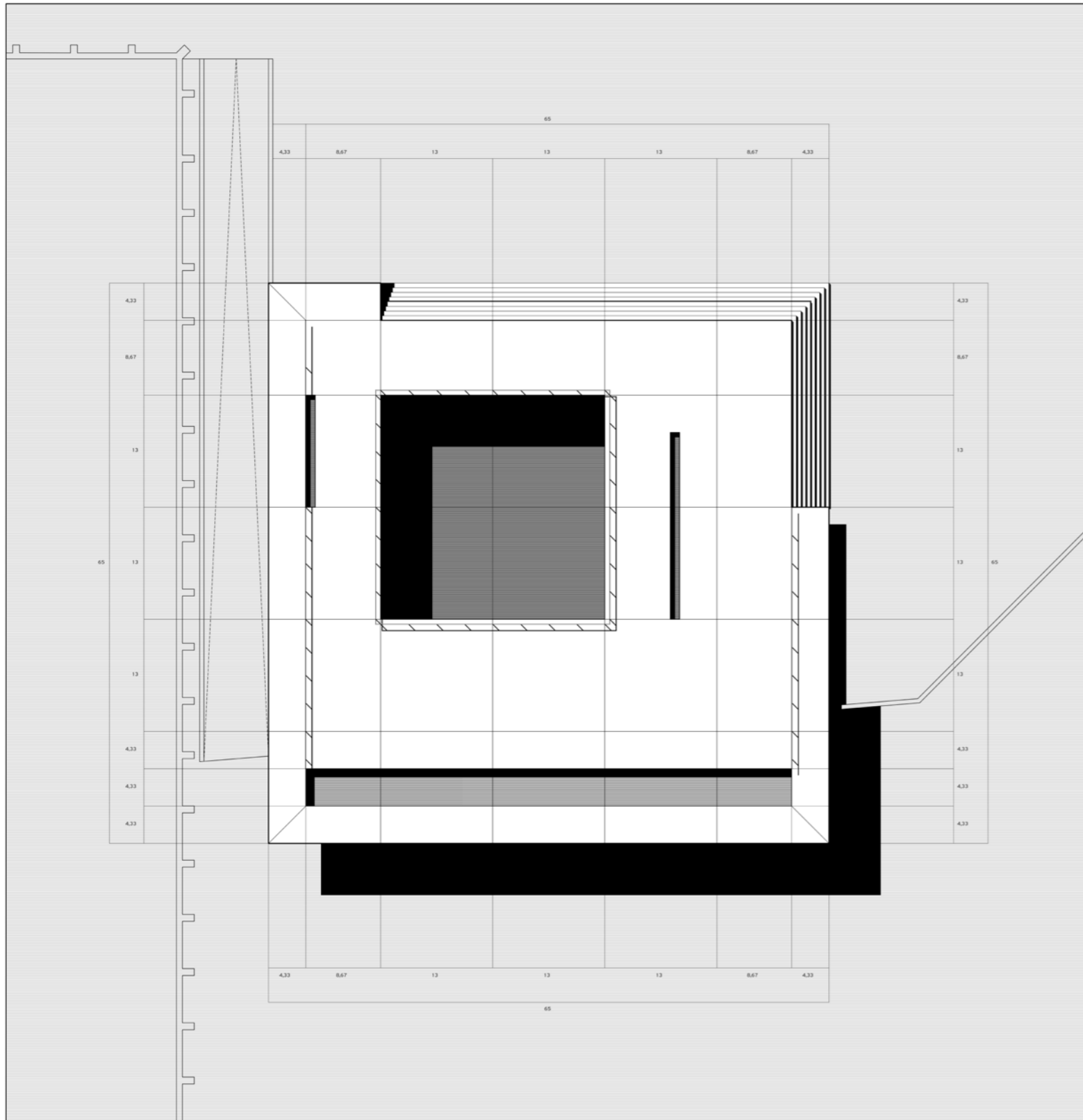
Για μια στιγμή, αντικρίζει τον κόσμο κάτω από το βλέμμα του Δία.

Εικόνα 62. Κάτω από το Βλέμμα του Δία: Χαρακτηριστική άποψη πάνω στο πλάτωμα του Οφθαλμού

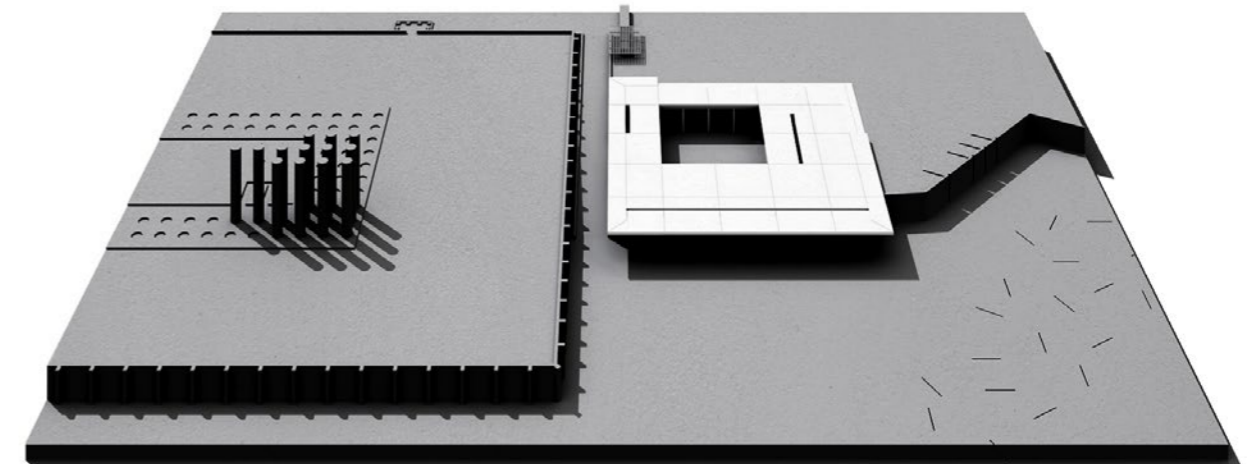
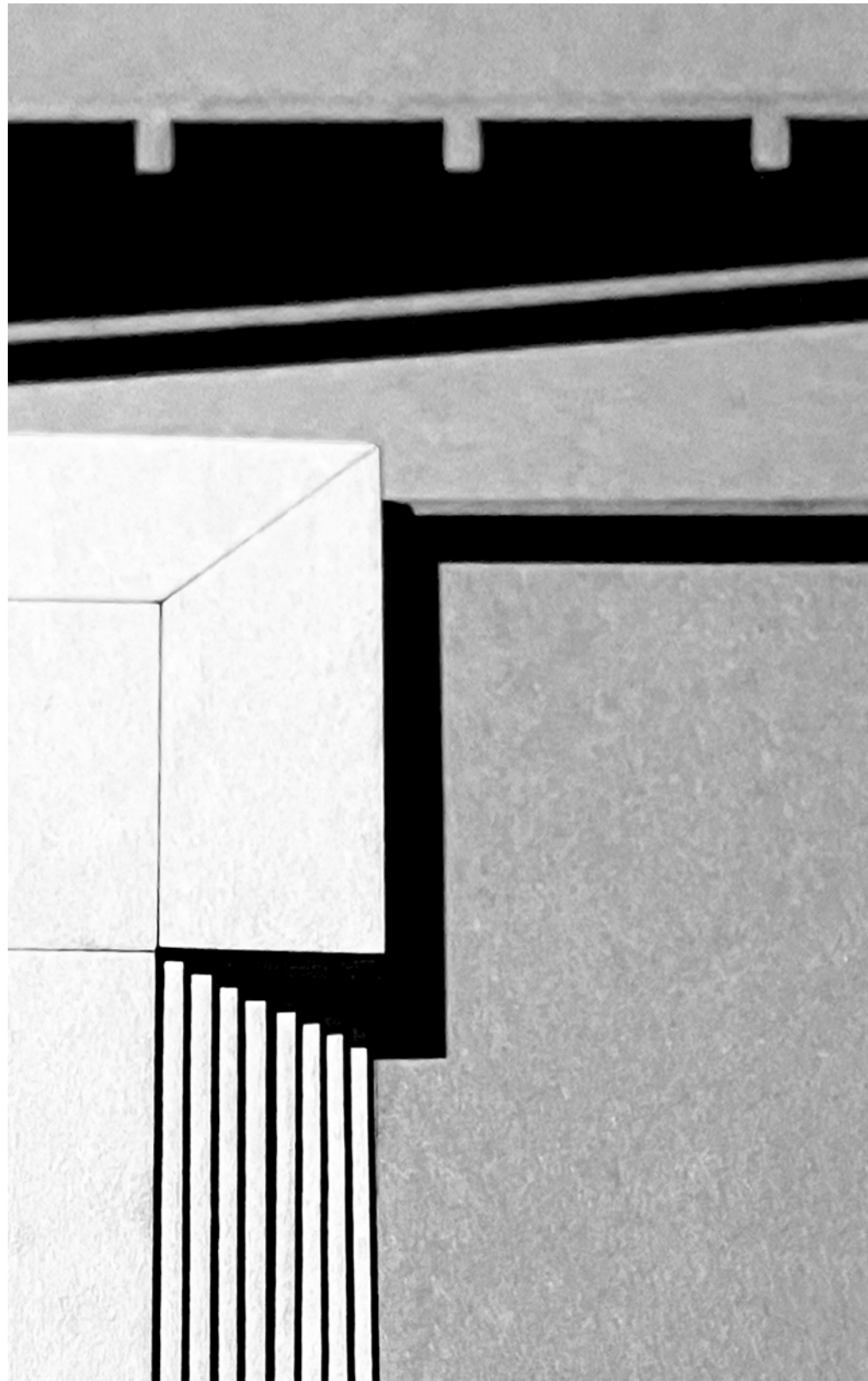

Σχέδιο 28. Διός Οφθαλμός_ Άνοψη _ κλ. 1:200

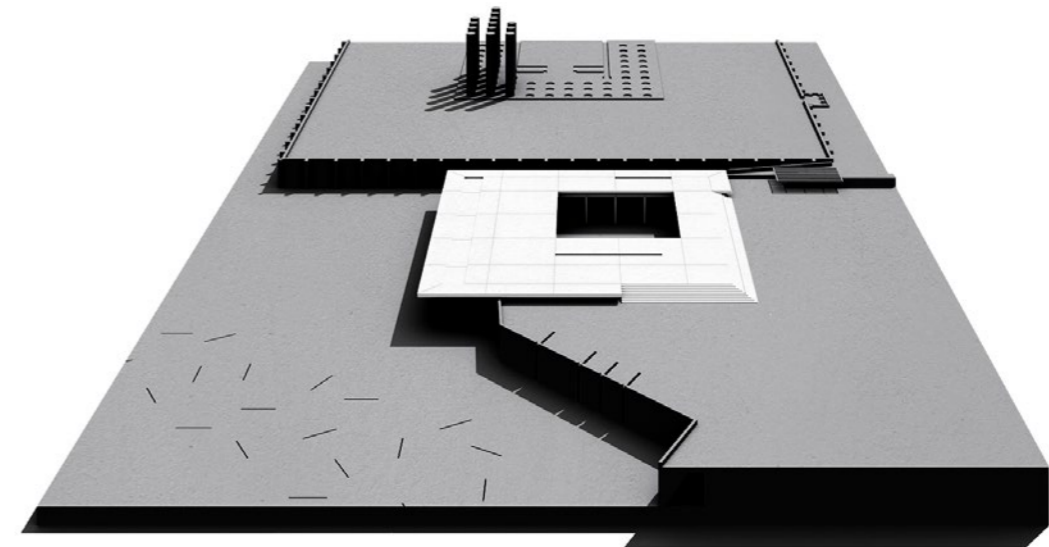
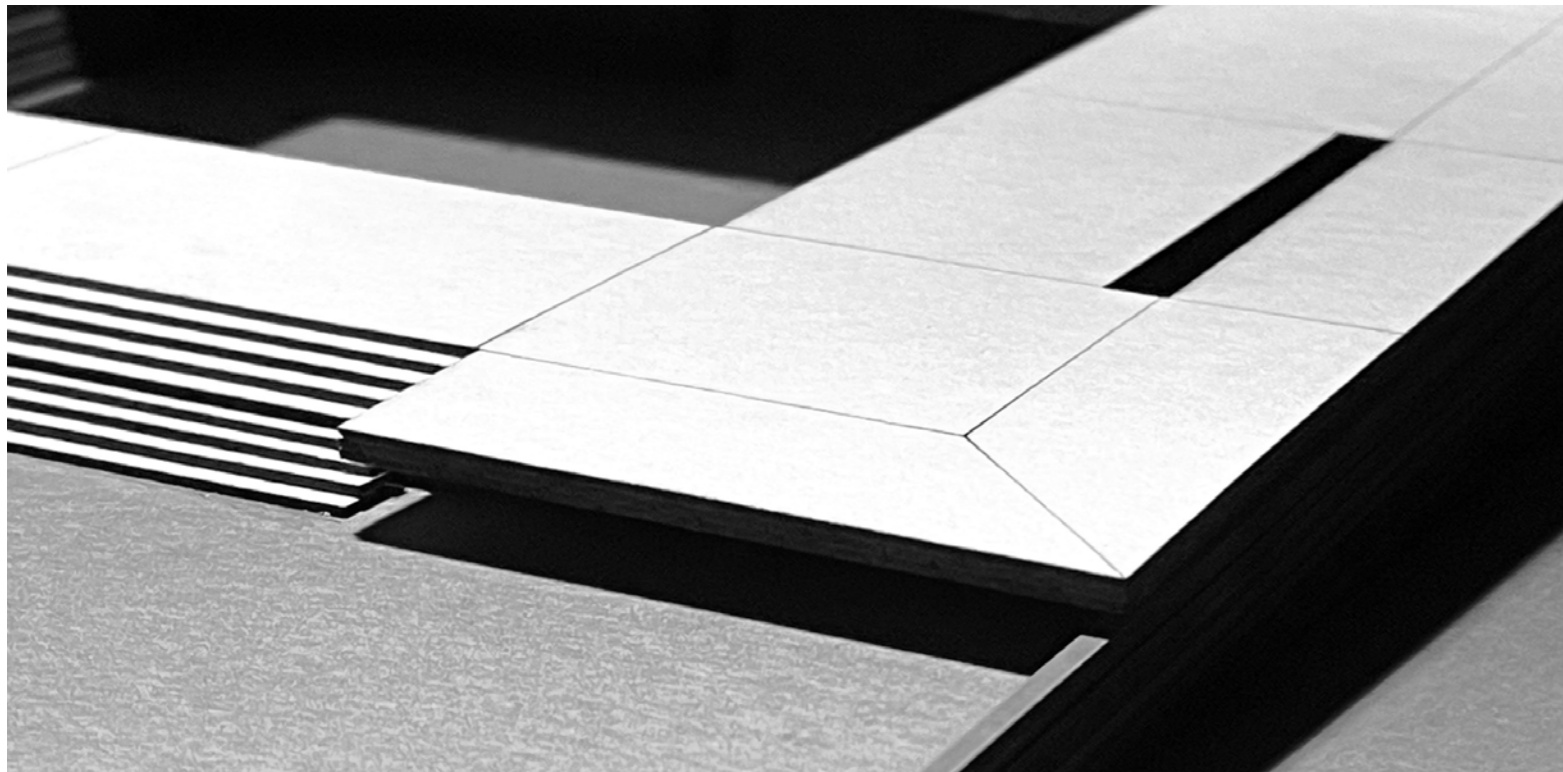
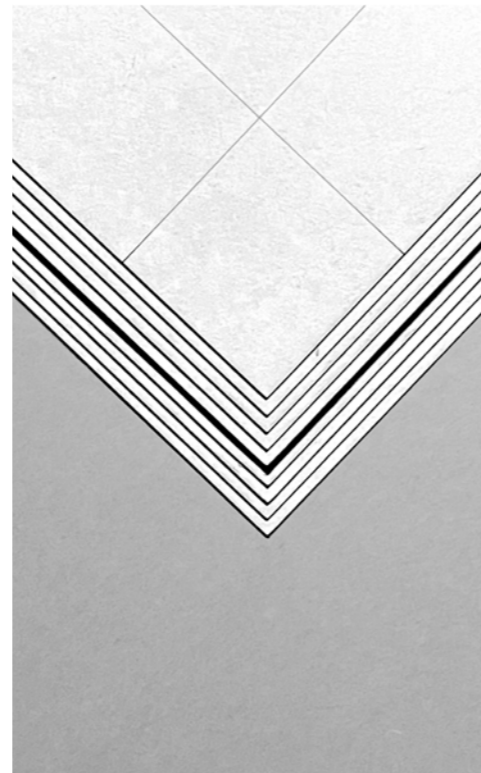
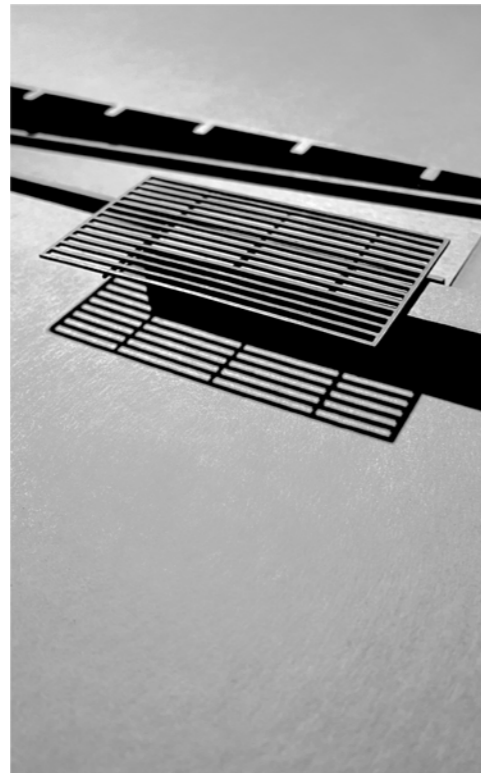
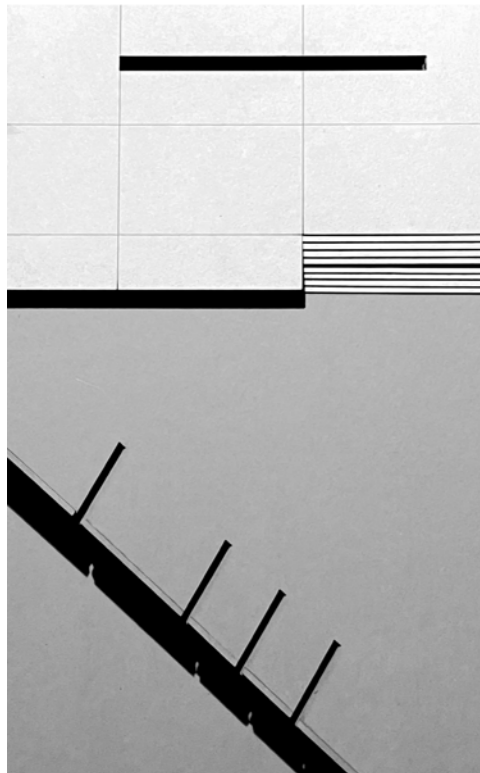
Εικόνα 63. Διός Οφθαλμός _ Δυτική Άποψη προς το Παναθηναϊκό Στάδιο και τον Αρδηττό

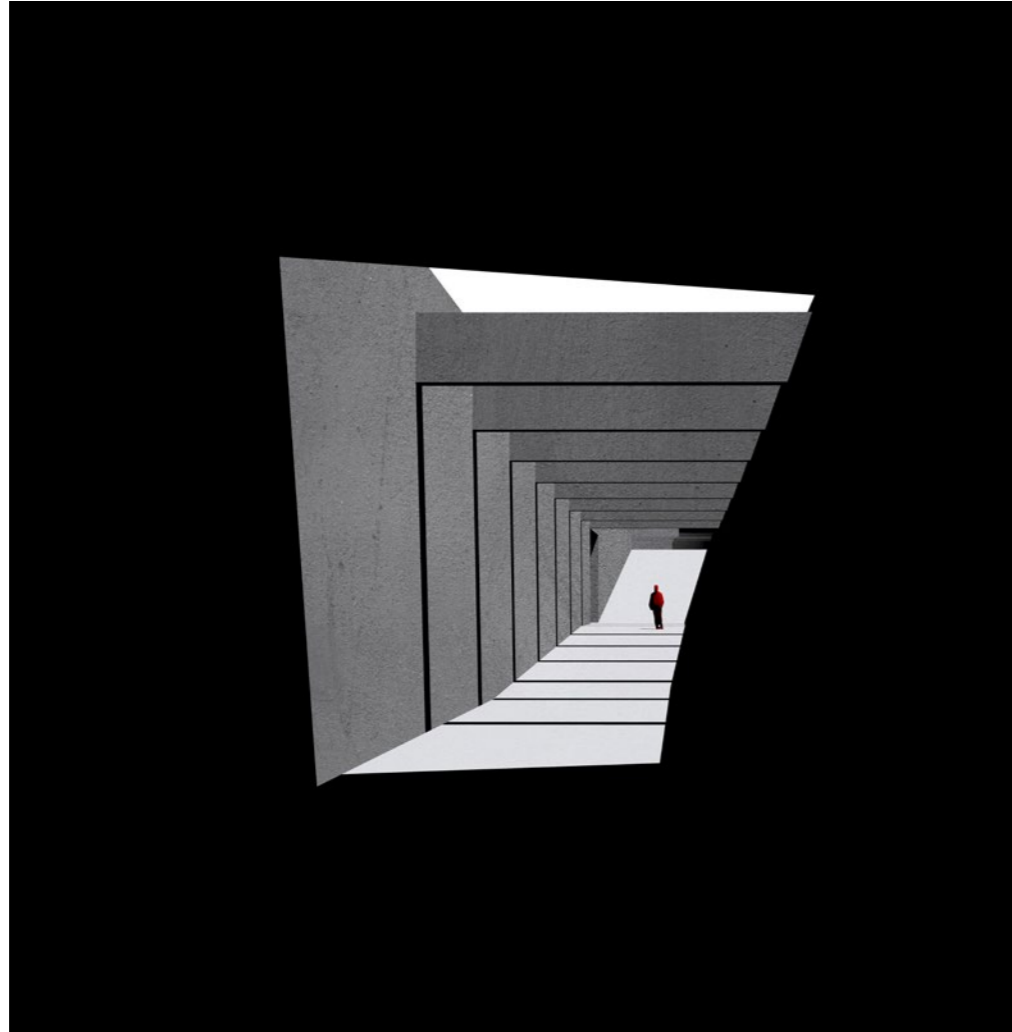
Πρόπλασμα 4. Διός Οφθαλμός _ κλ. 1:200

Πρόπλασμα 4. Διός Οφθαλμός _ κλ. 1:200

Εικόνα 64. Χθόνιος Πόρος _ Φωκιανού Κατάβασις

IV. Β. Χθόνιος Πόρος

Δίπλα από τον περίβολο του ναού του Ολυμπίου Διός, αναδύεται από το *παριλίσιο έδαφος* ένα νέο πλάτωμα, το οποίο ακολουθεί την τεθλασμένη χάραξη του ίχνους των αρχαίων *Ρωμαϊκών Τειχών* και ύστερα την οριζόντια χάραξη των Κήπων του Ζαπείου. Το πλάτωμα αυτό, πήρε την ονομασία *Χθόνιος Πόρος* και αυτολεξεί σημαίνει το «*πέρασμα κάτω από τη γη*» (*χθόνιος*= αυτός που κατοικεί μέσα στη γη + *πόρος*=πέρασμα).

Εξωτερικά, η όψη του έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να προσιδιάζει σε *τείχος* με θεόρατους πέτρινους τοίχους, αποτελούμενους από αδρό πωρόλιθο όμοιο με εκείνον του περιβόλου του Ολυμπίου, και ελάχιστες σχισμές έναντι μεγάλων ανοιγμάτων. Μάλιστα, ο ρυθμός που τοποθετούνται οι σχισμές της όψης του, είναι ίδιος με εκείνον των αντηρίδων του περιβόλου.

Καταγόμενος από το αρχαίο έδαφος του τόπου, ο *Χθόνιος Πόρος* στο εσωτερικό του αντιπροσωπεύει εννοιολογικά όλα εκείνα τα πρωτόγονα – αρχέγονα στοιχεία του *Παριλίσιου Πεδίου* που σχετίζονται με την *Πρώτη Κατοίκηση* και κατ' επέκταση με το *μύθο του Δευκαλίωνα*, μέσα από τον οποίο διασώζεται η μνήμη της. Η πορεία στο κατώτερο επίπεδο του, είναι υγρή και σκοτεινή (όπως ήταν άλλωστε και ο κόσμος μετά τον *Κατακλυσμό*), με το φως να εισέρχεται εντός μόνο σε συγκεκριμένα σημεία και σε διαφορετική κάθε φορά ποσότητα-υποβάλλοντας έτσι τον διερχόμενο σε ένα κλίμα μυσταγωγίας.

Ο *Χθόνιος Πόρος* αποτελεί τον βασικό οργανωτή της κίνησης στο *Παριλίσιο Πεδίο*- πάνω και κάτω από την γη. Η άνω στάθμη του, πέραν από υποδοχέας των περιπατητών του Ζαπείου, οργανώνει τα δύο βασικά σημεία εισόδου στην περιοχή, στα

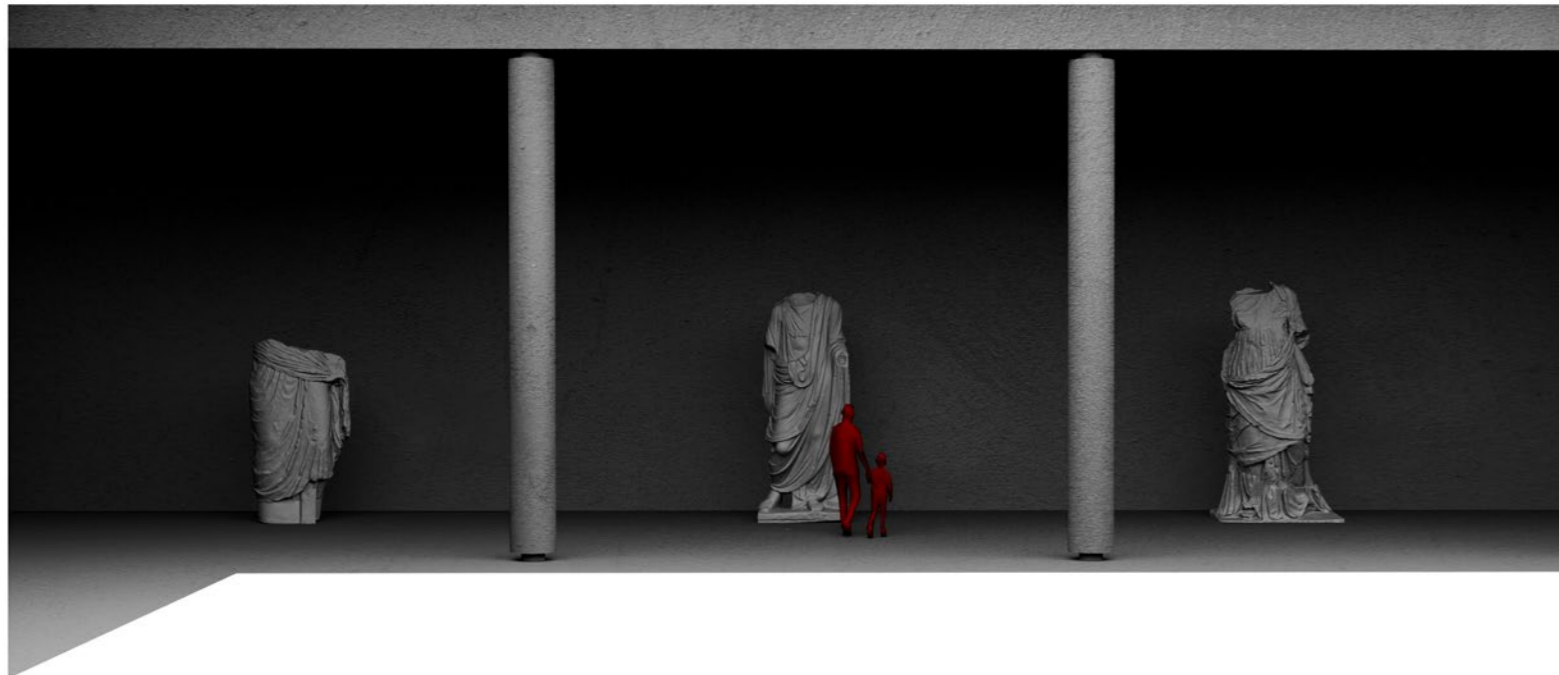
άκρα του άξονα όπου προηγουμένως βρισκόταν η λεωφόρος Βασιλίσσης Όλγας. Πλέον, η πρόσβαση των τροχοφόρων εδώ, έχει περιοριστεί μόνο στη διέλευση του τραμ και των οχημάτων έκτακτης ανάγκης• χώρος που οριοθετείται διακριτικά στο έδαφος με μια ζώνη κυβόλιθων στην ίδια απόχρωση με το χώμα, που αποτελεί και την βασική υλικότητα της άνω στάθμης.

Στο πρώτο σημείο εισόδου, μια συστάδα τριών οπωροφόρων δέντρων υποδέχεται τον διερχόμενο περιπατητή από την λεωφόρο Βασιλίσσης Αμαλίας. Εκεί, έχοντας από την μια πλευρά τους Κήπους του Ζαπείου και από την άλλη την Πύλη του Αδριανού μαζί με τα υπόλοιπα Ρωμαϊκά ίχνη, ένα χαμηλό τοίχιο καθοδηγεί σταδιακά προς την καρδιά της πρότασης, τον *Οφθαλμό του Διός*. Σε αυτό το ύψος, το τοίχιο απολήγει σε έναν στεγασμένο χώρο, ο οποίος αντικαθιστά το παλιό περίπτερο του αρχαιολογικού του Ολυμπίου. Στη θέση του, βρίσκεται *νέο περίπτερο*, το οποίο περιλαμβάνει ενημερωτικό κιόσκι με πληροφοριακό υλικό, σχετικό με την ιστορία και τις αρχαιότητες του *Παριλίσιου Πεδίου*, όπως επίσης και διάφορους βοηθητικούς χώρους λειτουργιών.

Στην άλλη πλευρά του άξονα της Βασιλίσσης Όλγας, ο περιπατητής, διερχόμενος από την λεωφόρο Βασιλέως Κωνσταντίνου ή την Ηρώδου Αττικού, συναντάει, δίπλα στο υποβαθμισμένο γυμναστήριο του Φωκιανού, μια ημιυπαίθρια ράμπα. Κατεβαίνοντας προς τα κάτω, μπορεί να επιλέξει είτε να εισέλθει στην είσοδο του Φωκιανού –που βρίσκεται σε αυτό το επίπεδο- είτε να κατέβει ακόμα πιο χαμηλά, φτάνοντας στην κάτω στάθμη του *Χθόνιου Πόρου* και στο επίπεδο του *Κήπου του Ιλισσού*.

Αν η άνω στάθμη του *Χθόνιου Πόρου*, που είναι συ-

σχετισμένη με τα στοιχεία της νεότερης πόλης των Αθηνών, αφορά το *Παρόν*, τότε η κάτω στάθμη του, μαζί με τον *Ιλισσαίο Κήπο*, αφορούν το *Παρελθόν*: τον αρχαίο κόσμο και την οικειοποίησή του από τον σύγχρονο άνθρωπο. Γι' αυτόν το λόγο, οι εκθεσιακοί χώροι που περιλαμβάνει η κάτω στάθμη, συνδέονται με την ανάδειξη του *Παρελθόντος* του τόπου. Εδώ, την πρωτοκαθεδρία έχουν το χώμα, η πέτρα και το νερό. Θραύσματα αγαλμάτων, κιόωνων, επιγράφων, καθώς και διάφορα άλλα κινητά ευρήματα του *Παριλίσσιου Πεδίου* (που αυτή τη στιγμή είτε βρίσκονται διάσπαρτα στον αρχαιολογικό χώρο του *Ολυμπίου*, εκτεθειμένα στις καιρικές συνθήκες, είτε στους χώρους έκθεσης-αποθήκες του Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών), αποτελούν αντικείμενα ενδιαφέροντος για τους ημιυπαίθριους χώρους έκθεσης.

Η κάτω στάθμη, απαρτίζεται από μια τριμερή πορεία κίνησης: 1. την *Στοά / Νυμφαίον*, 2. το *Χάσμα «Δ»* και 3. το *Περιστύλιον*.

Στοά / Νυμφαίον

Αμέσως μετά το πέρας της ράμπας του Φωκιανού, βρίσκεται μια γραμμική στοά, η οποία καδράρει μεταξύ των κυκλικών της υποστυλωμάτων τον *Ιλισσαίο Κήπο*, προσφέροντας σκίαση και προστασία στους περιπατητές κατά τη διάρκεια των περιηγήσεών τους. Στην άλλη της πλευρά, κατά μήκος του τοίχου, ανοίγονται οριζόντιες και κατακόρυφες εγχοπές, οι οποίες διαμορφώνουν την εσωτερική όψη της στοάς και τον εκθεσιακό χώρο που αυτή περιέχει. Μερικές από τις εγχοπές, δεν περιέχουν προθήκες έκθεσης αλλά δημιουργούν κόγχες που περιλαμβάνουν *νυμφαία*²² –κρήνες με αγάλματα αφιερωμένα στη νύμφη Καλιρρόη και στις Ιλισσιάδες Μούσες. Το νερό που αναβλύζει από τα νυμ-

φαία, ενώνεται με μια υδρορροή που διατρέχει όλη την έκταση του *Χθόνιου Πόρου*, συνοδεύοντας τον περιπατητή στην πορεία του κάτω από το έδαφος.

Χάσμα «Δ»

Πρόκειται για ένα ενδιάμεσο πέρασμα, το οποίο ενώνει την *Στοά* με το *Περιστύλιον*. Η ονομασία του «*Χάσμα*», οφείλεται στον *μύθο του Δευκαλίωνα*, όπου ο ήρωας βλέπει τα νερά του *Κατακλυσμού* να χάνονται μέσα σε ένα χάσμα στο έδαφος κοντά στον *Ιλισσό*. Ηθελημένα σκοτεινό, με σημειακές σχισμές φωτός, οι οποίες βρίσκονται πάνω σε λοξό τοίχο με τη μορφή του σχήματος «Δ» σε τομή (*Δίας, Δευκαλίων*), το *Χάσμα* δημιουργεί μια ατμόσφαιρα αρχέγονη. Στην αρχή του κόσμου εξάλλου, πριν το φως, υπήρχε μόνο το σκοτάδι.

Περιστύλιον

Όντας το τελευταίο τμήμα της κάτω στάθμης του *Χθόνιου Πόρου*, το *Περιστύλιον* αποτελεί απόληξη της πορείας *Στοάς – Χάσματος*, όμως κανείς μπορεί να το προσεγγίσει και απευθείας μέσα από τον *Ιλισσαίο Κήπο*. Βρίσκεται ακριβώς κάτω από τον *Οφθαλμό του Διός*, την αιωρούμενη πλατεία• το αίθριο της οποίας έχει άμεση οπτική επαφή με την αυλή στο κέντρο του *Περιστυλίου*. Γύρω της, σε τετράγωνη στοά, διαμορφώνεται ημιυπαίθρια γλυπτοθήκη, με τα αγάλματα που κάποτε στόλιζαν τα *Παριλίσσια Ιερά*. Η τυπολογία του *Περιστυλίου*²³, ευδοκίμησε στην αρχαιότητα κατά την Ρωμαϊκή κυρίως εποχή, τότε που το *Παριλίσσιο Πεδίο* αναγεννήθηκε από τον αυτοκράτορα Αδριανό. Η επιλογή του, πέραν των συνθετικών αρετών που προσφέρει στην πρόταση, αποτελεί και ένα μικρό φόρο τιμής στον ομμανιστή Ρωμαίο αυτοκράτορα – ευεργέτη του τόπου.

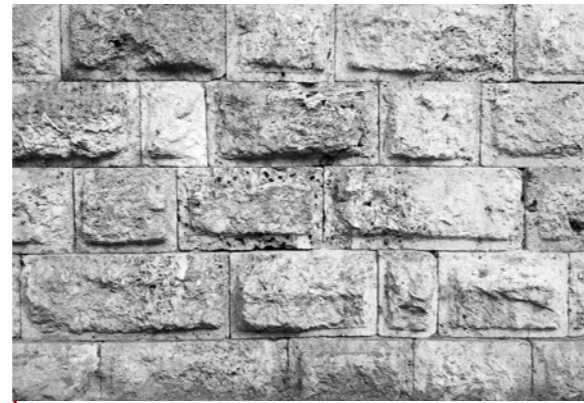
22. Περισσότερα για τα *Νυμφαία*: Tradii L., *Petrified Waters: The Artificial Grottoes of the Renaissance and Beyond*, άρθρο στην ιστοσελίδα *The Public Domain Reveiw*

23. *Περιστύλιον* (περί + στύλος) ή *περίστων* (περί τη στοά) ονομάζεται η σειρά κίωνων γύρω από ένα οικοδόμημα ή αυλή, που σχηματίζει στοά, καθώς και ο χώρος στον οποίο στεγάζεται η στοά. Περισσότερα για την τυπολογία του *Περιστυλίου*:

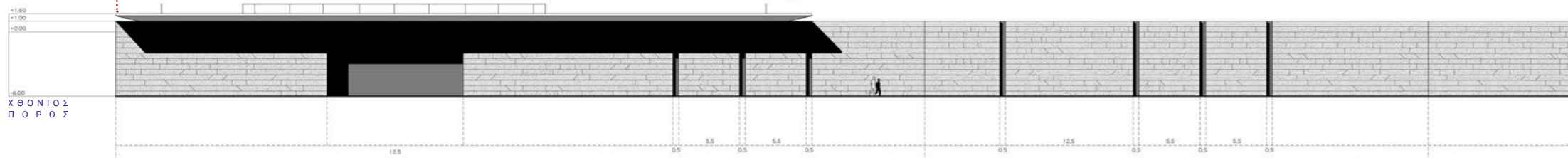
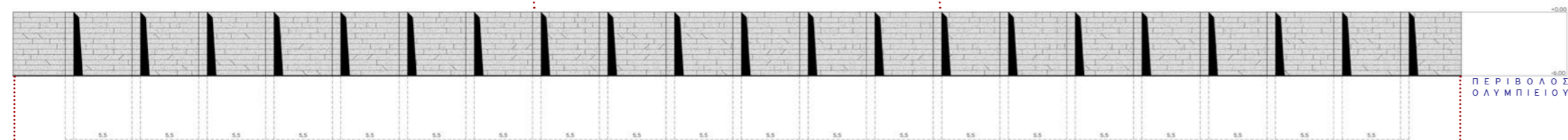
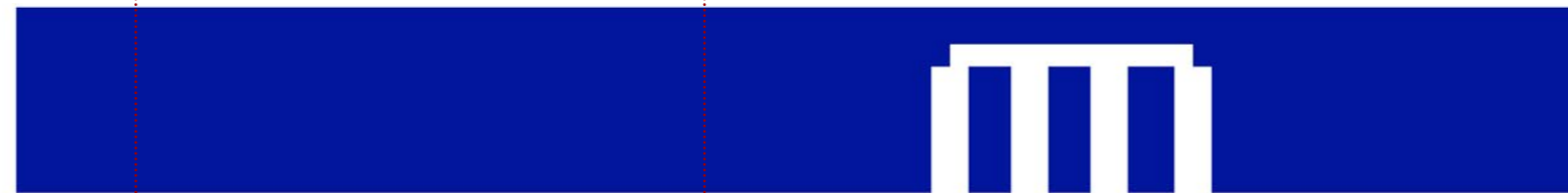
i.Βιτρούβιος, *Περί αρχιτεκτονικής* (Πρώτος Τόμος) βιβλία I-V, σελ. 352, εκδ. Πλέθρον, 2000

ii.Μπούρας Χ., *Μαθήματα Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής* (1ος τόμος), σελ. 488, εκδ. Συμμετρία, 1999

ΑΔΡΟΣ ΠΩΡΟΛΙΘΟΣ

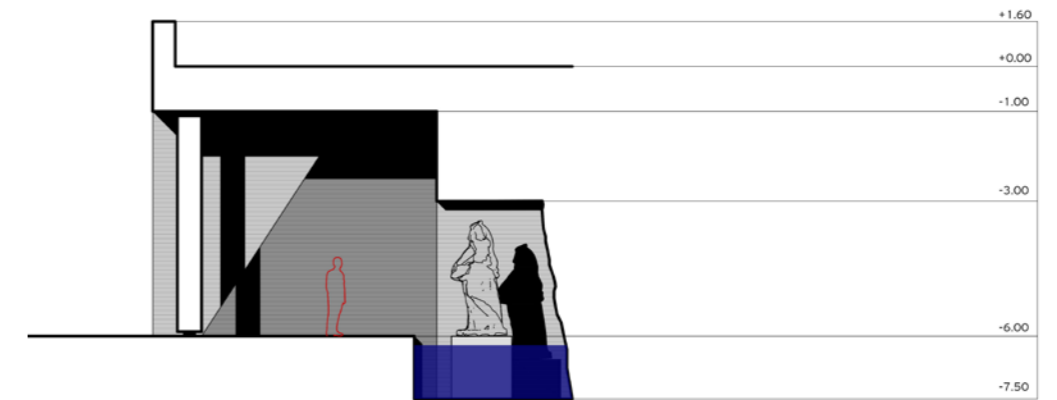

Σχέδιο 29. Αναπτύγματα Όψεων: Περίβολος Ολυμπίου και Χθόνιος Πόρος _ κλ. 1: 200

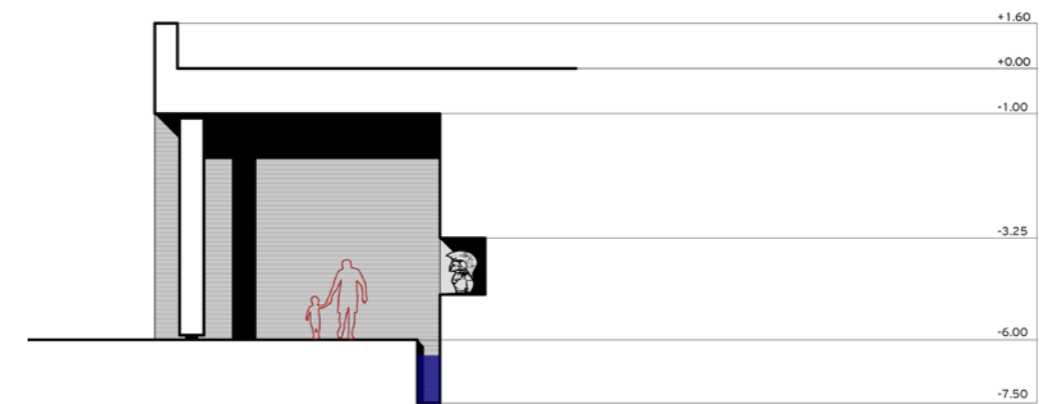

Εικόνα 66. Χθόνιος Πόρος _ Στοά / Νυμφαίον

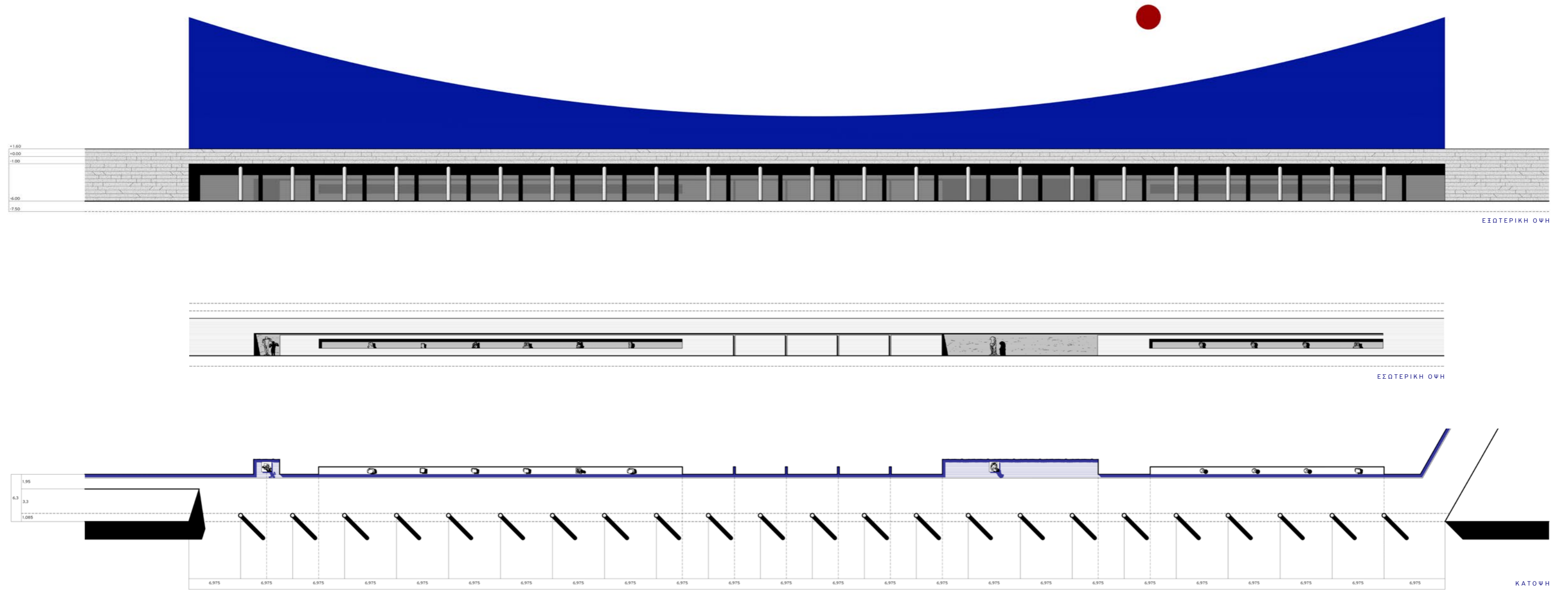
ΤΟΜΗ Α _ GROTTO

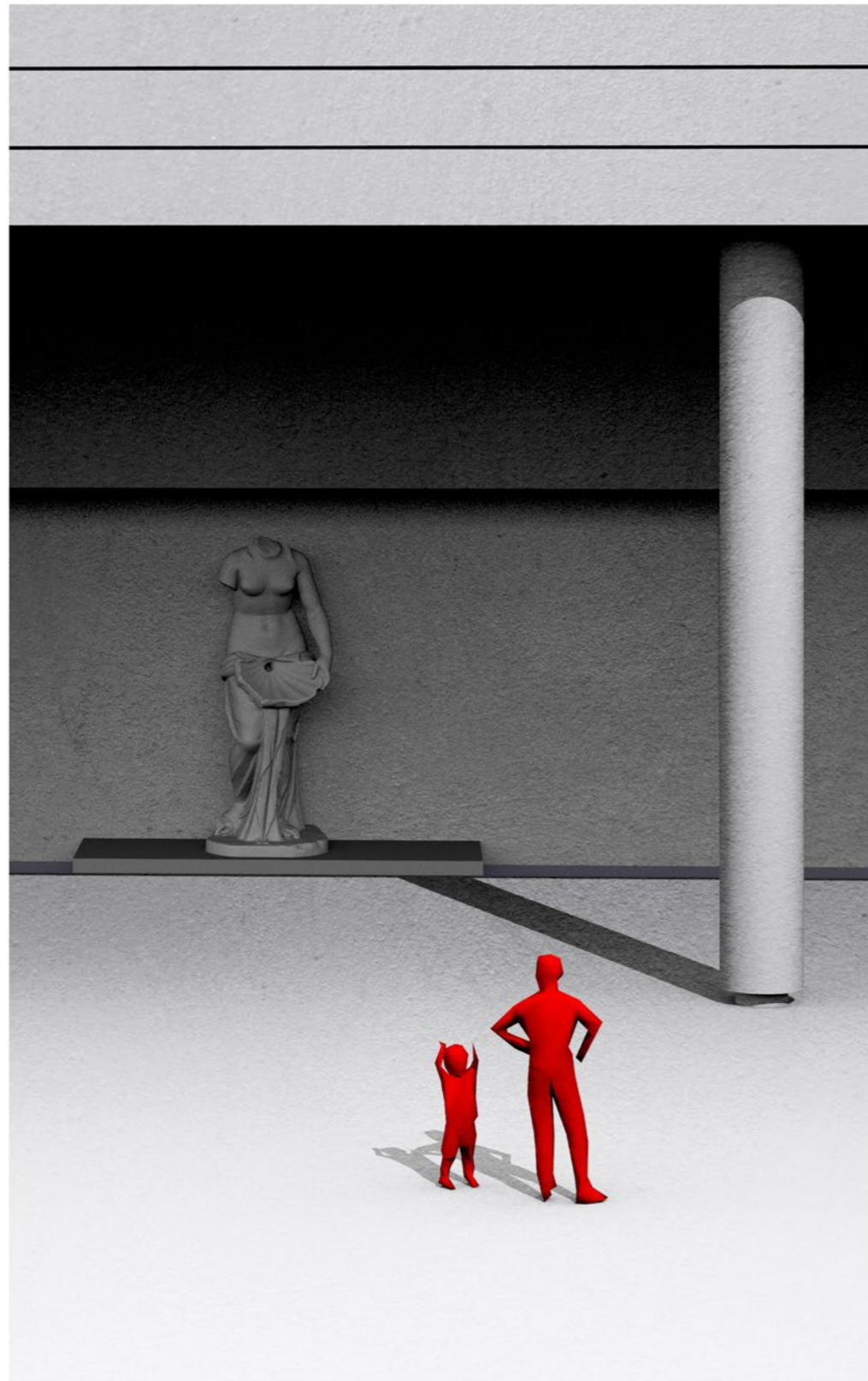
ΤΟΜΗ Β _ ΓΛΥΠΤΟΘΗΚΗ

Σχέδιο 30. Χθόνιος Πόρος _ Στοά / Νυμφαίον _ Εγκάρσιες Τομές _ κλ. 1:100

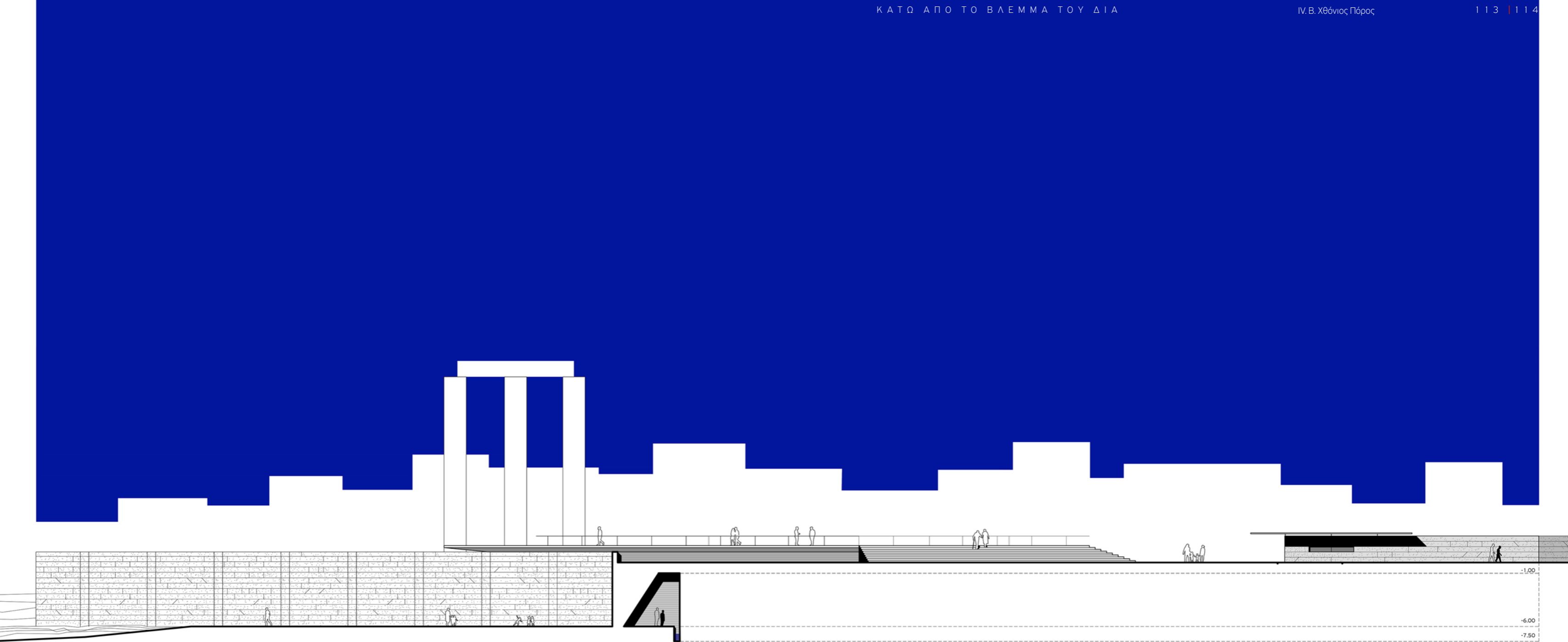

Εικόνα 67. Χθόνιος Πόρος _ Στοά / Νυμφαίον (II)

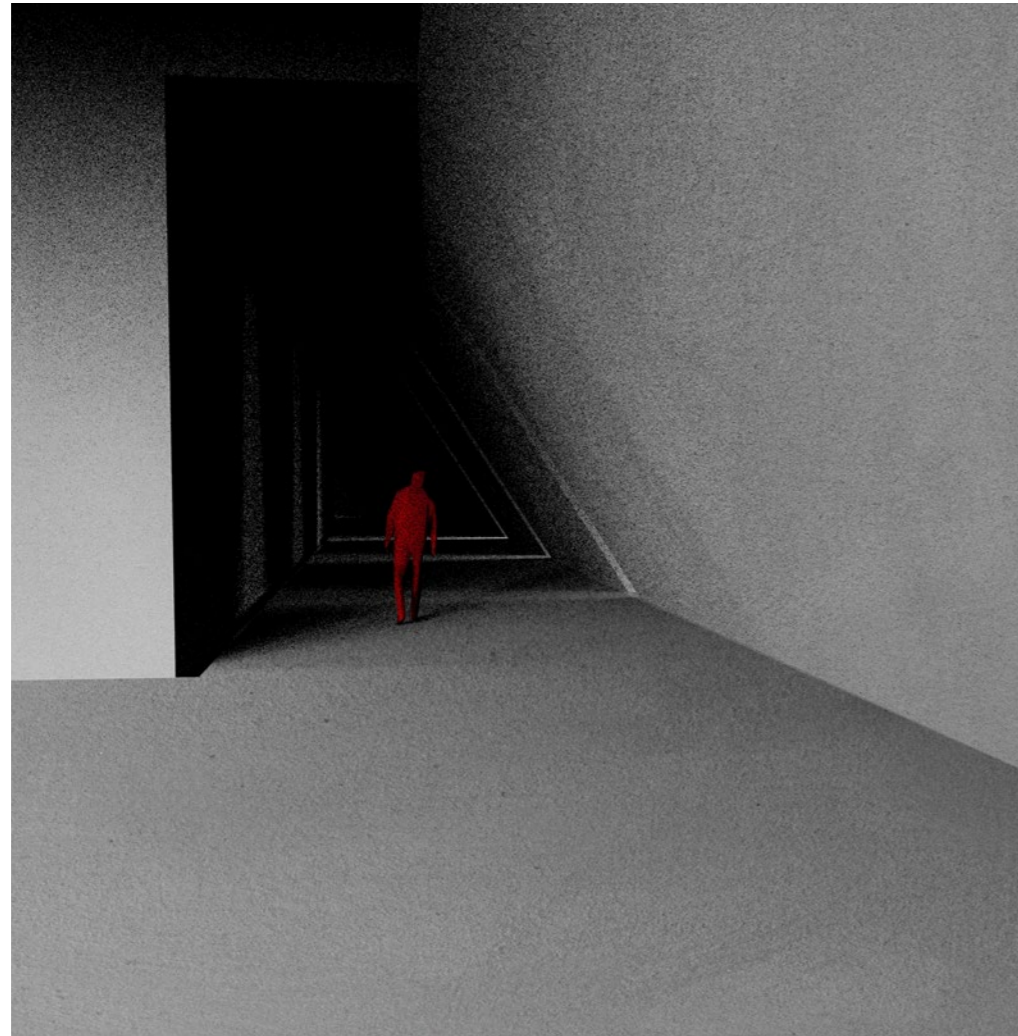

Εικόνα 68. Χθόνιος Πόρος _ Στοά / Νυμφαίον (III)

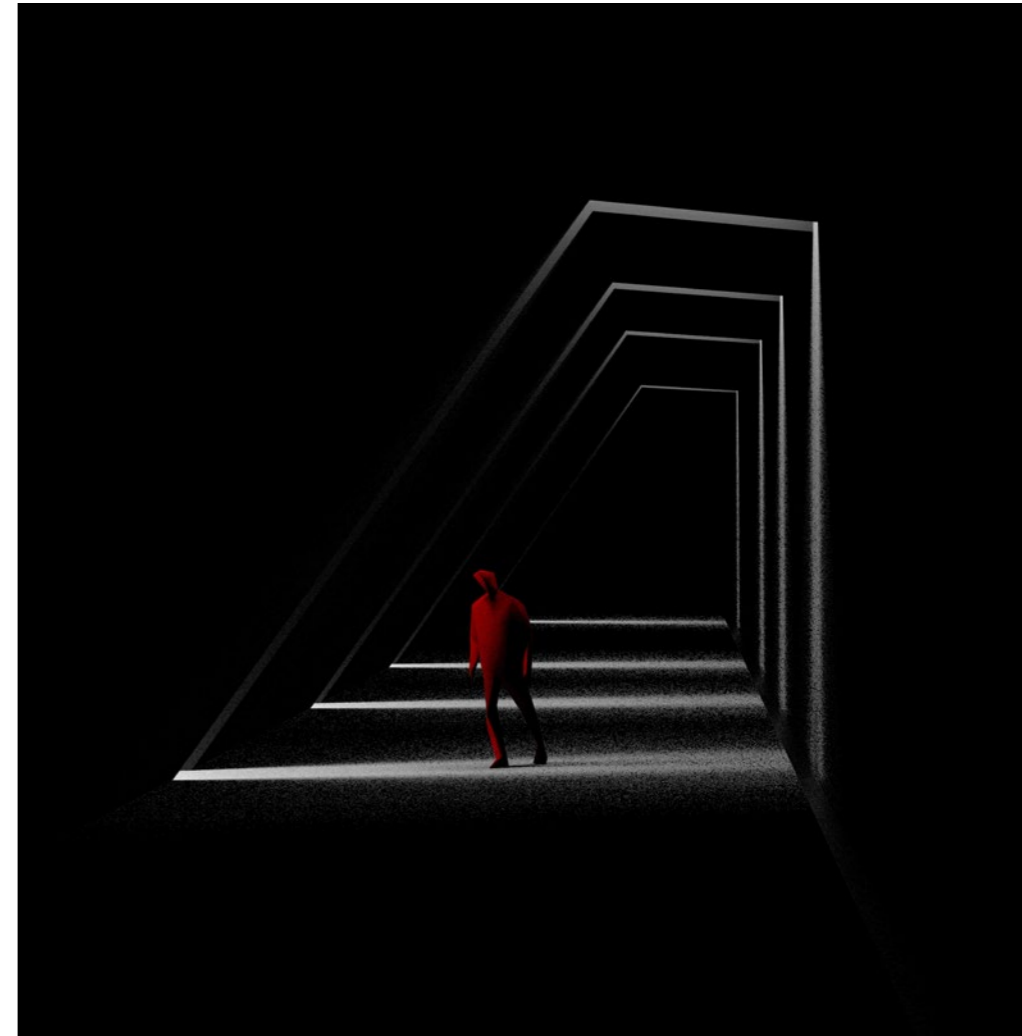

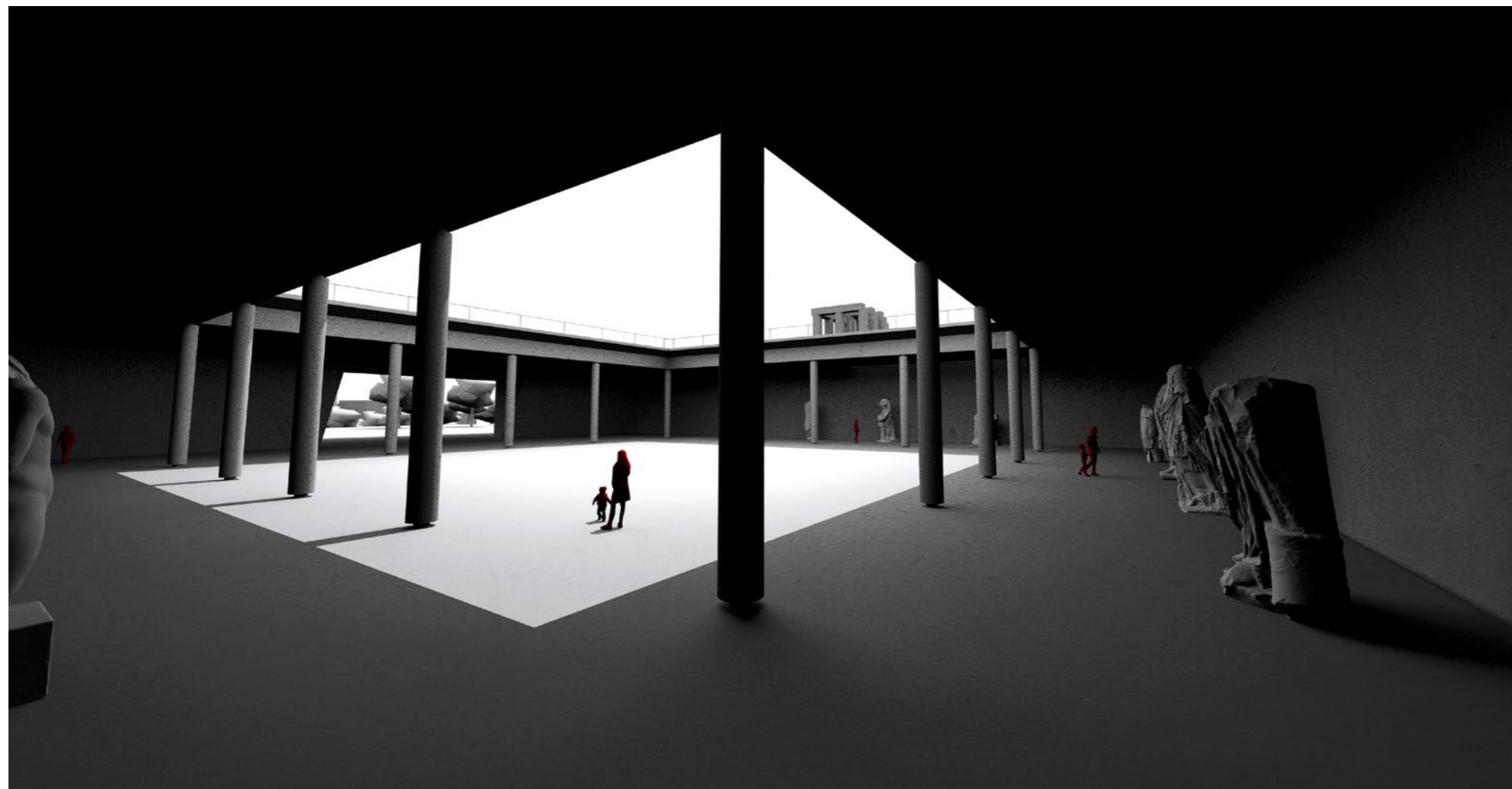

Εικόνα 69. Χθόνιος Πόρος _ Χάσμα «Δ»

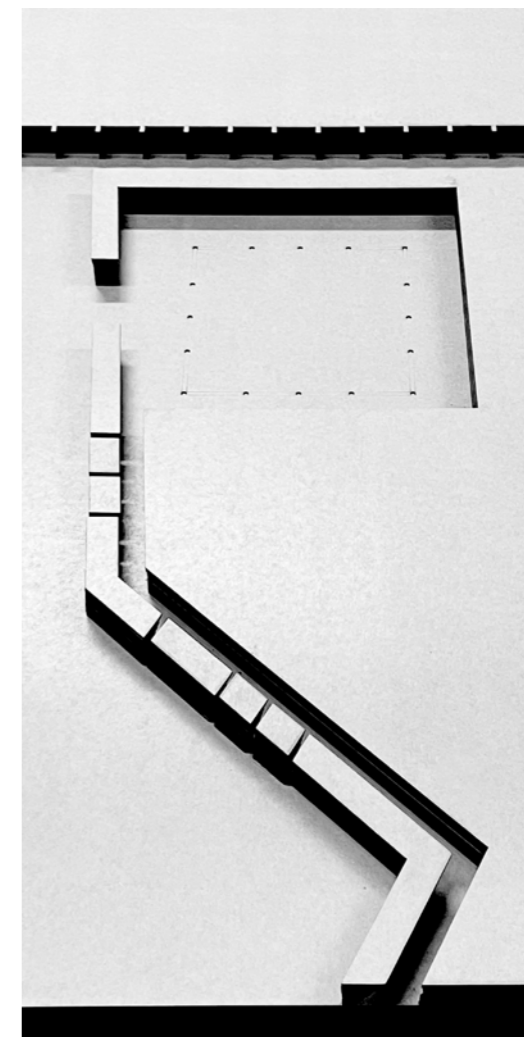

Εικόνα 70. Χθόνιος Πόρος _ Χάσμα «Δ» (II)

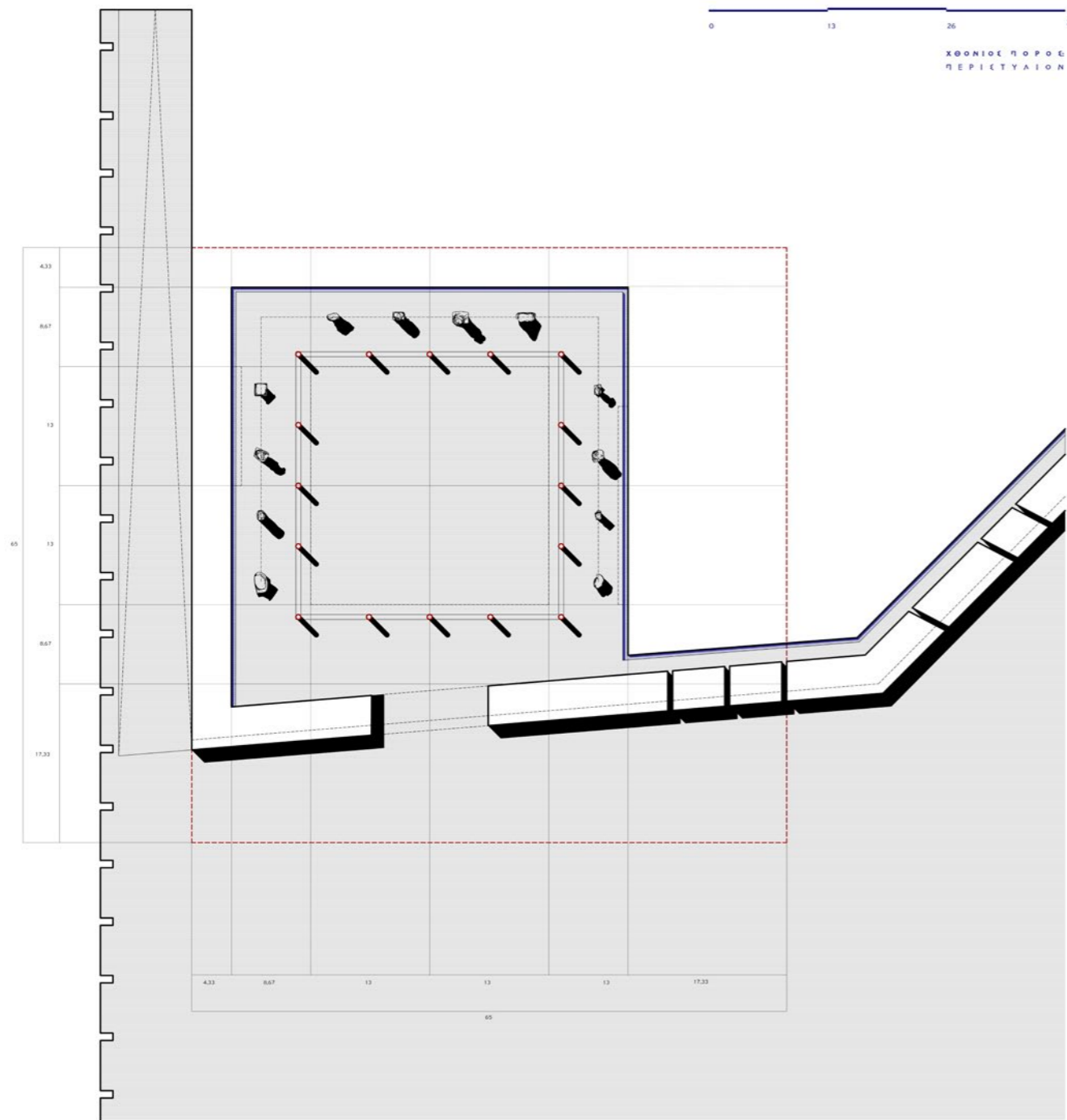

Εικόνα 71. Χθόνιος Πόρος _ Περισύλιον (II)

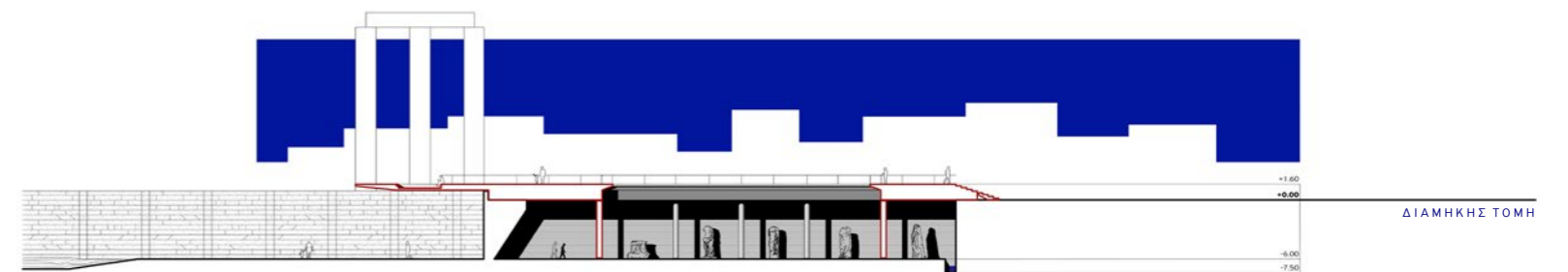
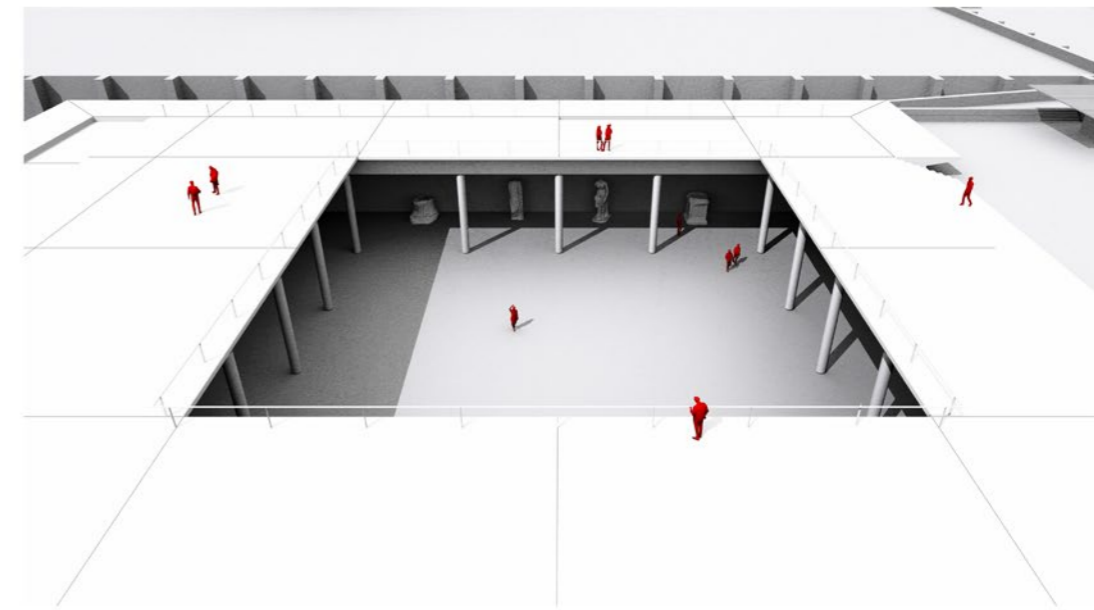

Πρόπλασμα 5. Χθόνιος Πόρος: Το Πέρασμα Κάτω από τη Γη _ κλ. 1:200

Σχέδιο 33. Χθόνιος Πόρος_Περισύλιον_Κάτοψη_ κλ. 1:200

Σχέδιο 34. Χθόνιος Πόρος_Περισύλιον_Άνοψη, Εγκάρσια και Διαμήκης Τομή_ κλ. 1:200

Εικόνα 72. Χθόνιος Πόρος _ Περιτύλιον (III)

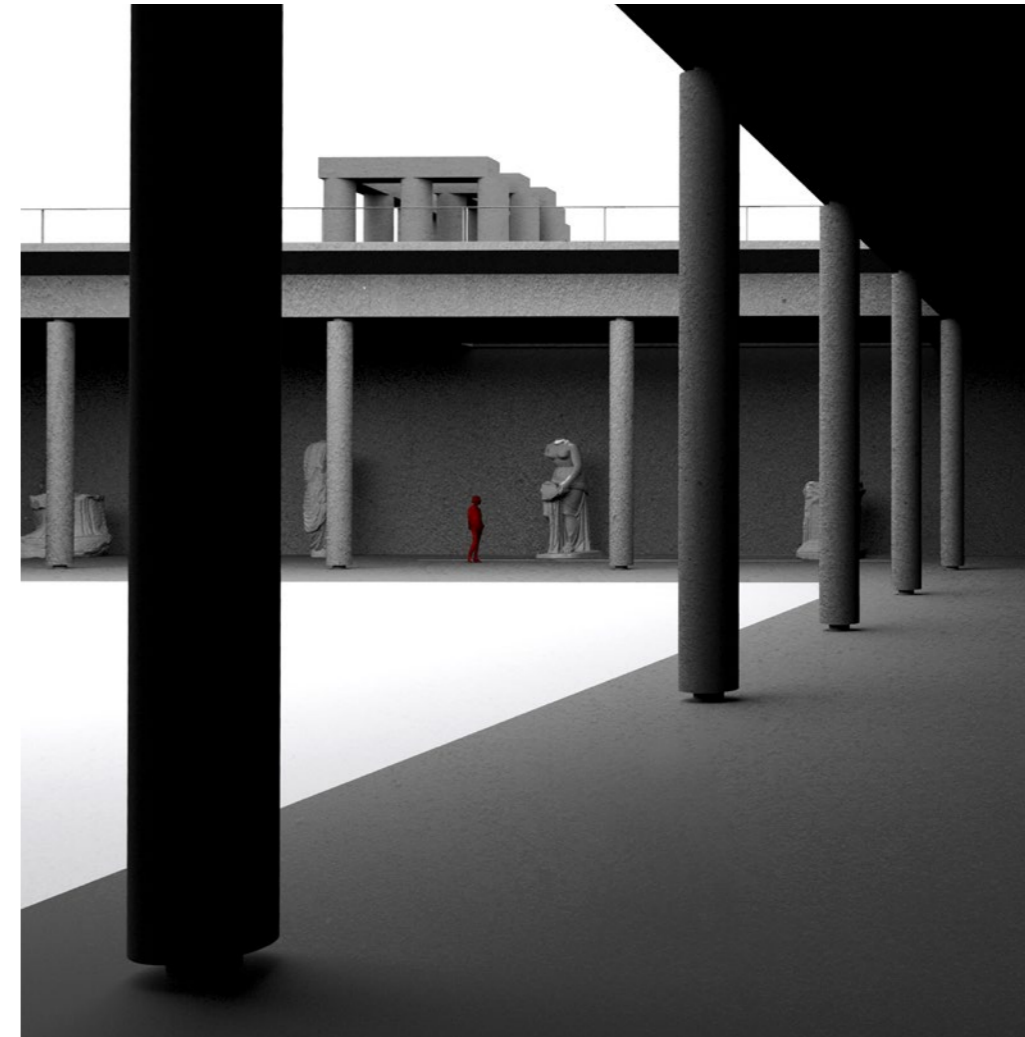

Σχέδιο 35. Χθόνιος Πόρος _ Περιτύλιον _ Εγκάρσια Τομή, Λεπτομέρεια

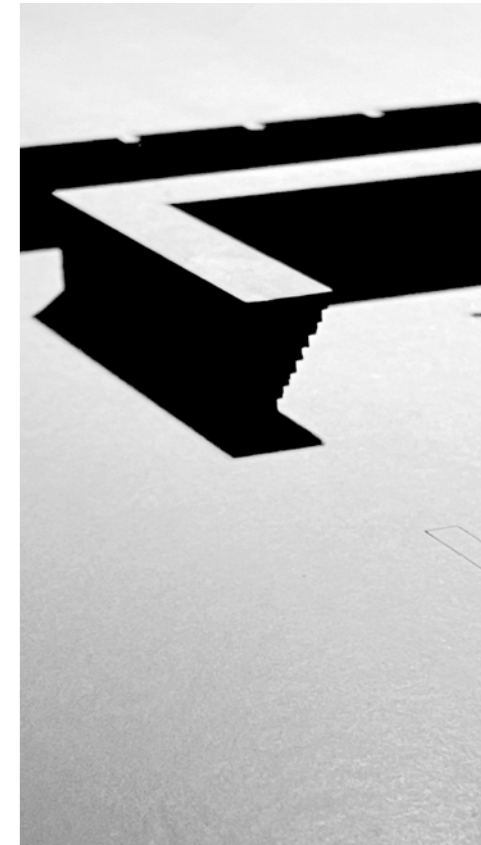
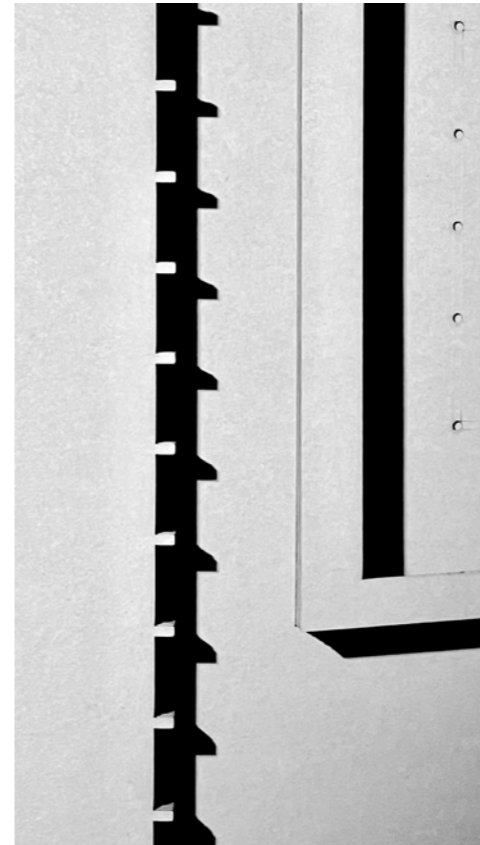
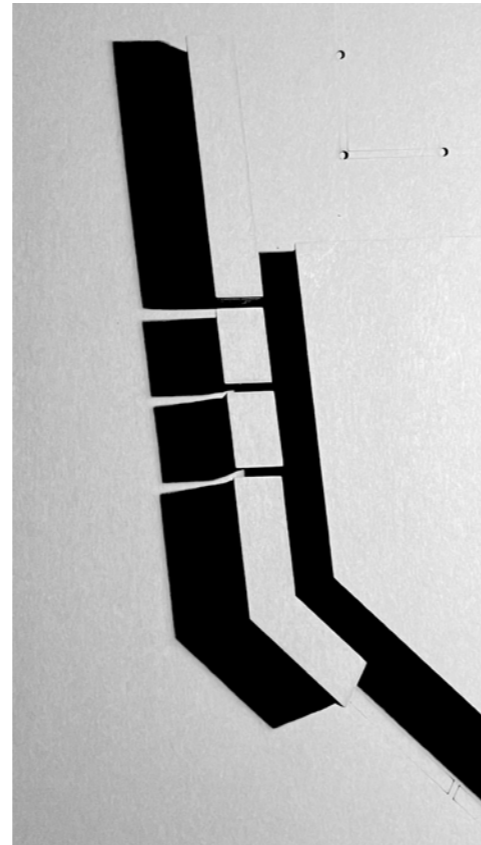
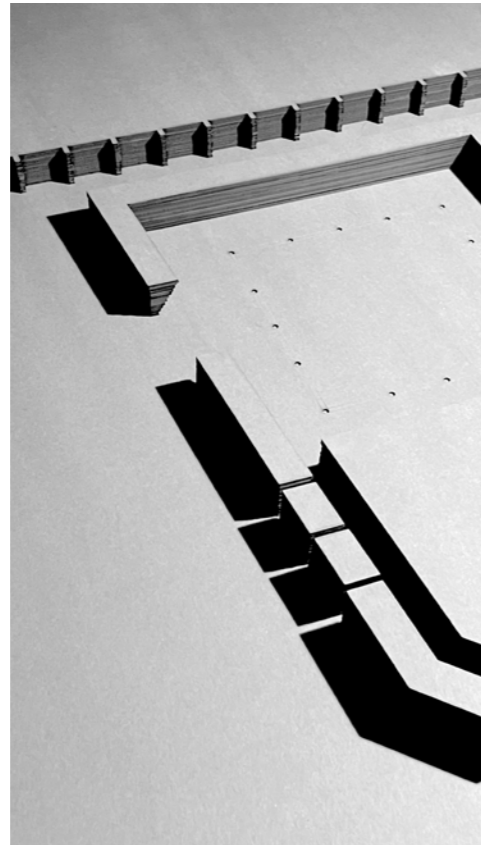

Εικόνα 73. Χθόνιος Πόρος _ Περιτύλιον (IV)

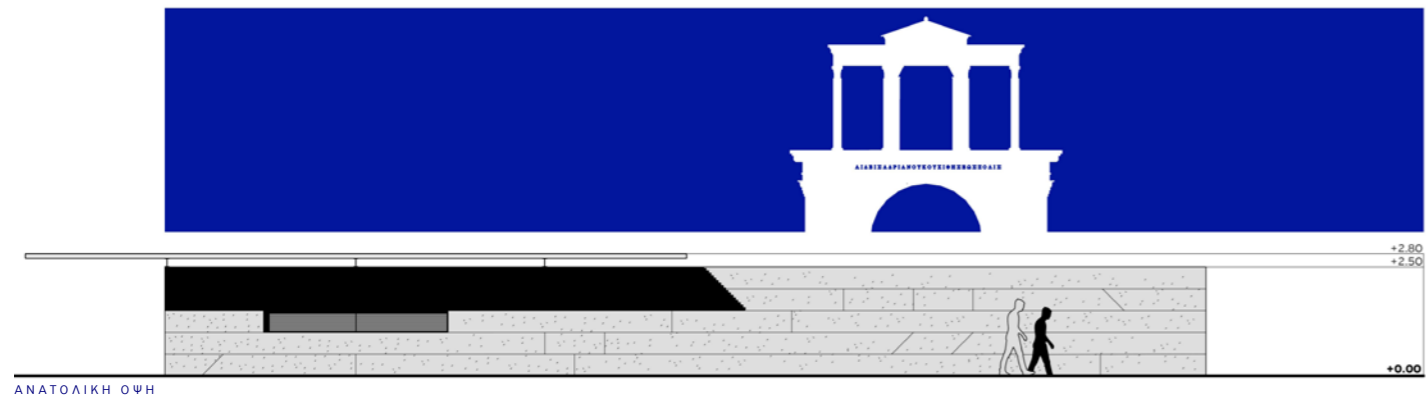
Εικόνα 74. Χθόνιος Πόρος _ Περιτύλιον (V)

Πρόπλασμα 5. Χθόνιος Πόρος: Το Πέρασμα Κάτω από τη Γη_ κλ. 1:200

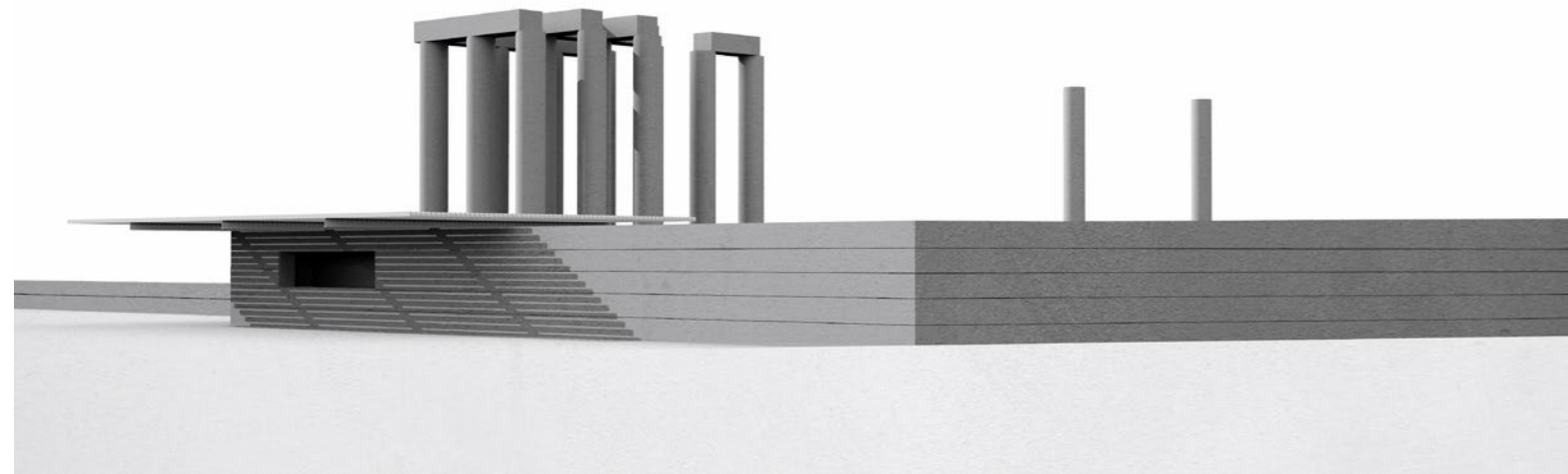

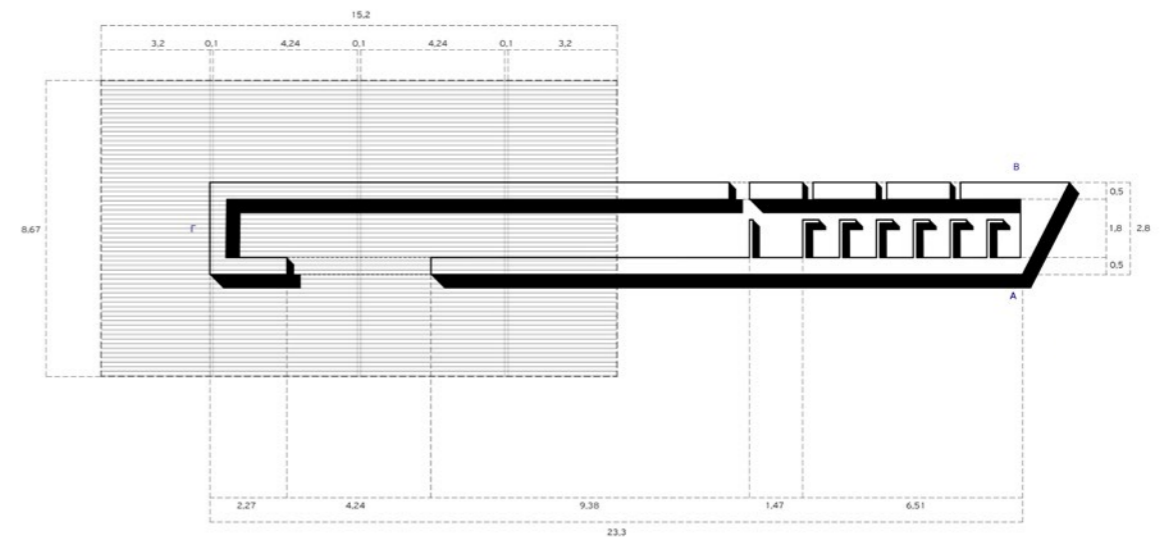
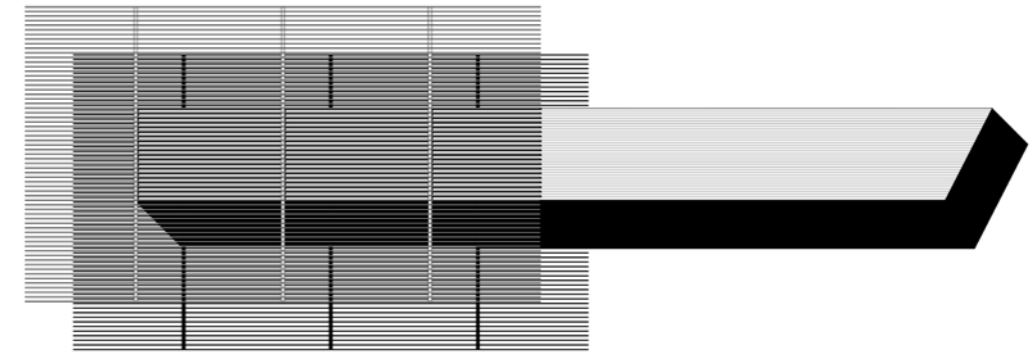
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

Σχέδιο 36. Χθόνιος Πόρος _ Περίτερο Πληροφοριών _ Διαμήκεις Όψεις και ΒΑ Άποψη_ κλ. 1:100

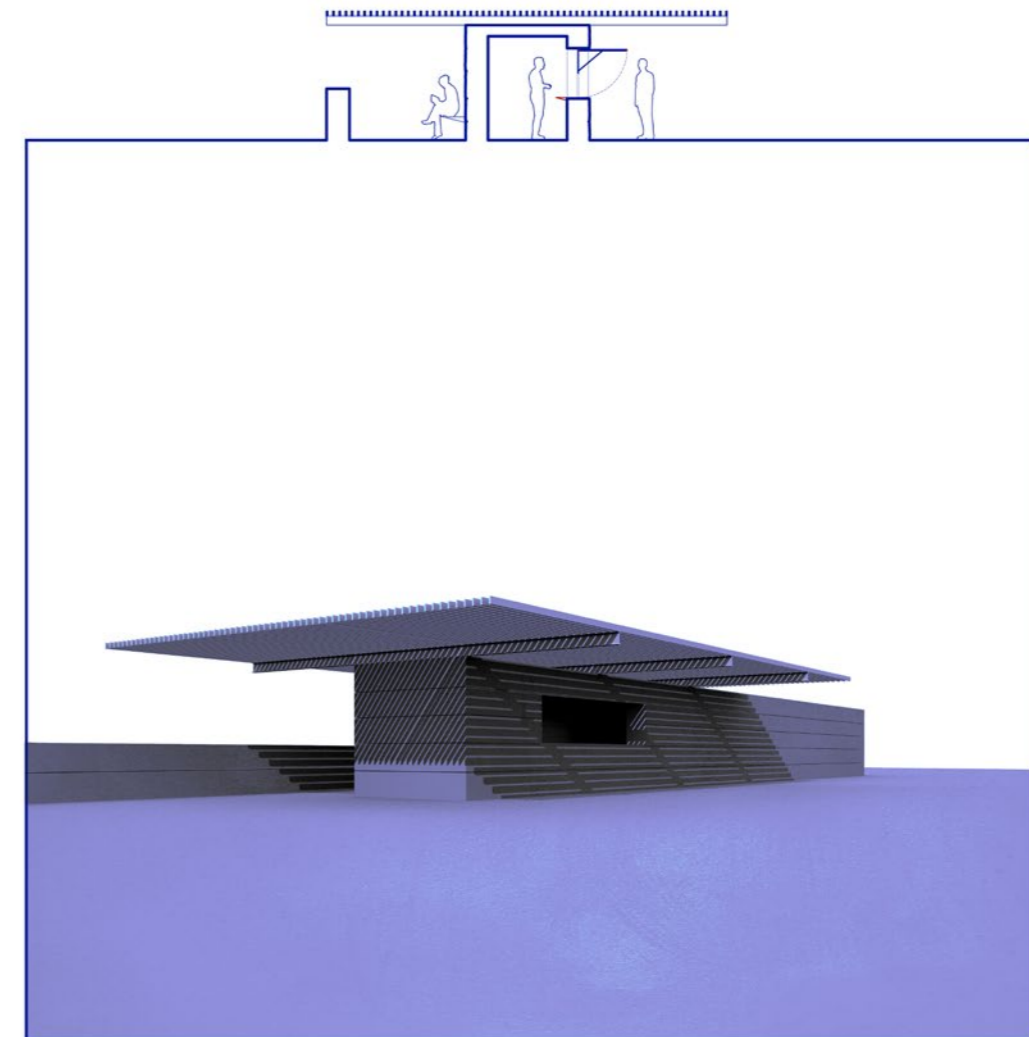

Σχέδιο 37. Χθόνιος Πόρος _ Περίτερο Πληροφοριών _ Άνοψη και Κάτοψη _ κλ. 1:100

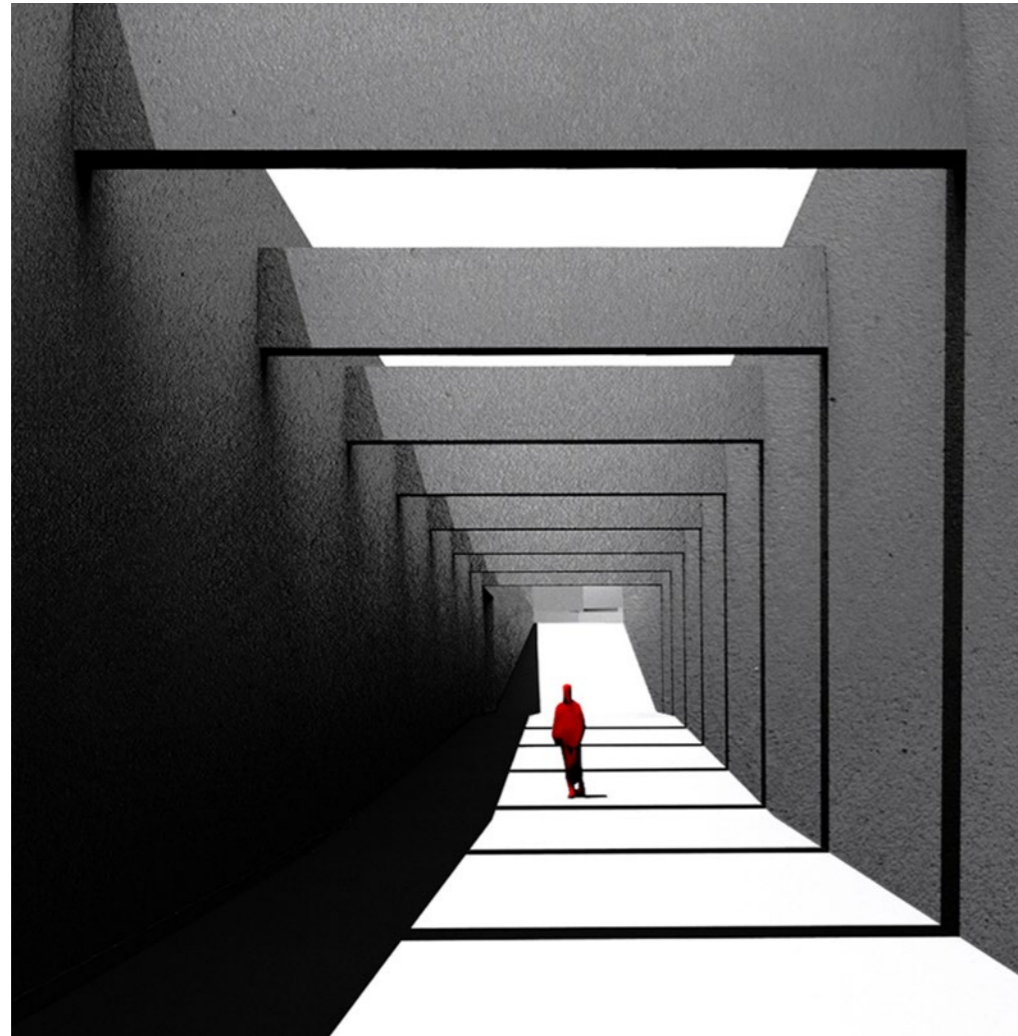

Σχέδιο 38. Χθόνιος Πόρος _ Περίπτερο Πληροφοριών _ Έγκαρσια Όψη _ κλ. 1:100

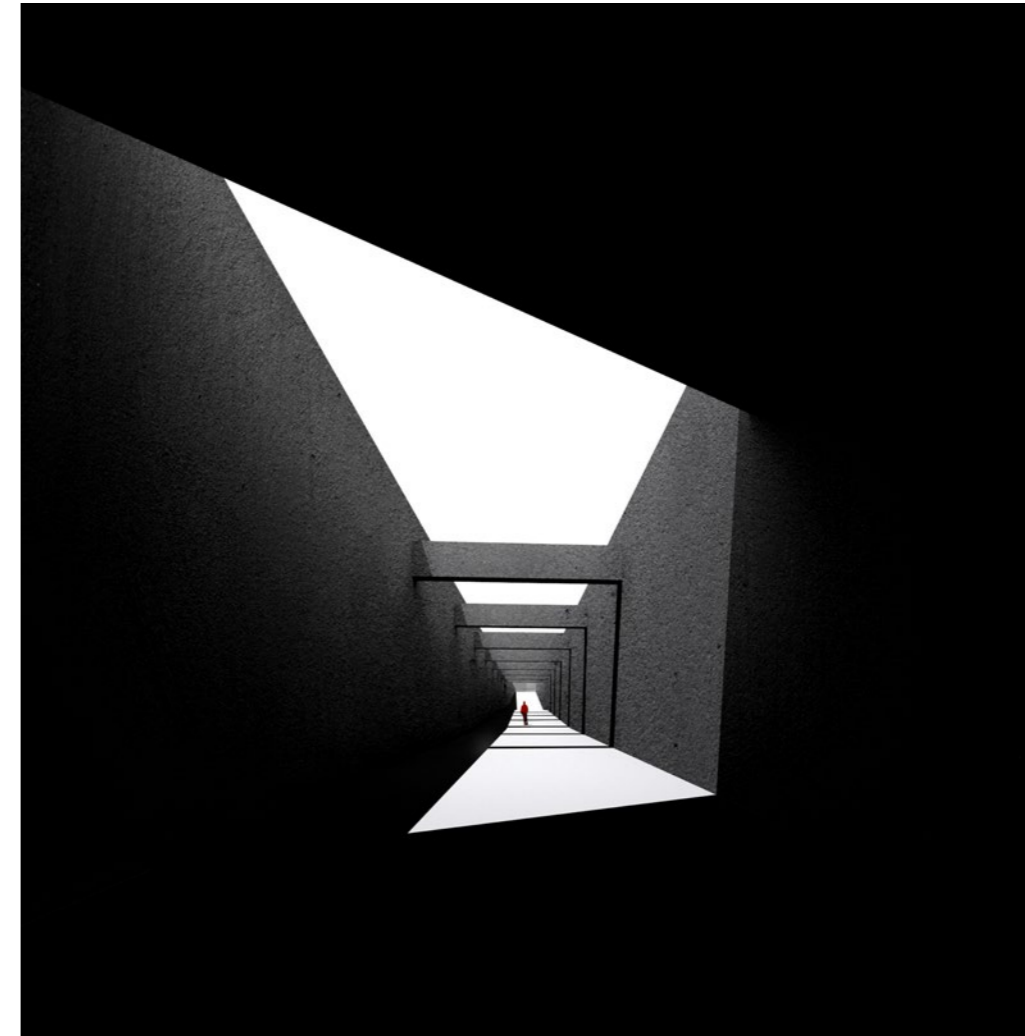

Σχέδιο 39. Χθόνιος Πόρος _ Περίπτερο Πληροφοριών _
Εγκάρσια Τομή και ΝΑ Άποψη _ κλ. 1:100

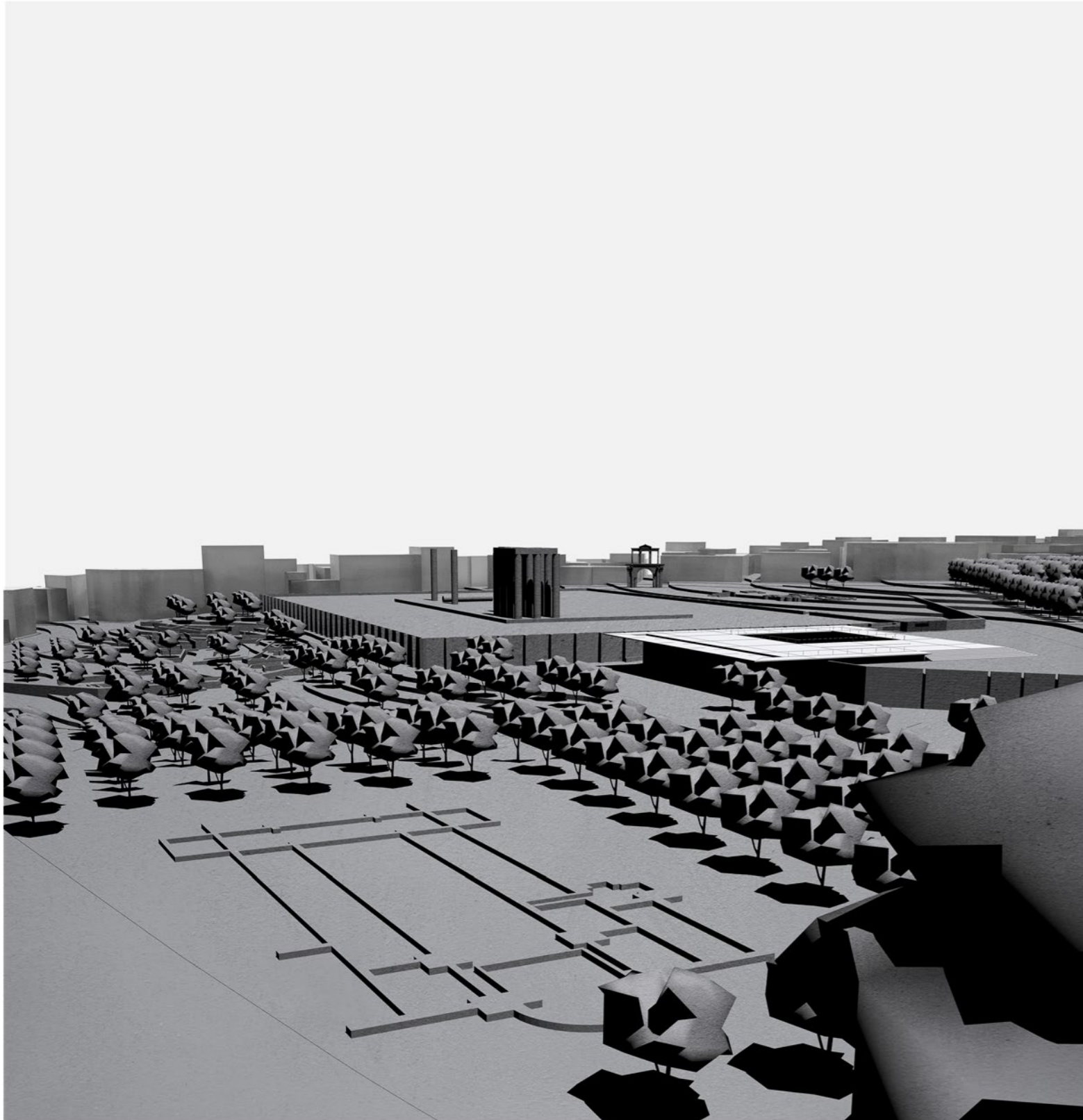

Εικόνα 75. Χθόνιος Πόρος _ Φωκιανού Κατάβασις (II)

Εικόνα 76. Χθόνιος Πόρος _ Φωκιανού Κατάβασις (III)

ΙV. Γ. Ιλισσαίος Κήπος

Στο ίδιο επίπεδο με την κάτω στάθμη του *Χθόνιου Πόρου* –έξι μέτρα χαμηλότερα από το Ζάππειο- διαμορφώνεται ο *Ιλισσαίος Κήπος*. Η έκτασή του, περιλαμβάνει την περιοχή που άλλοτε βρίσκονταν ο Εθνικός Γυμναστικός Σύλλογος και το Κολυμβητήριο, καθώς και τις περιοχές των Παριλίσιων Ιερών και της Αγ. Φωτεινής.

Πέραν της κατάβασης από την ράμπα του Φωκισνού, στον *Κήπο του Ιλισσού* μπορεί να φθάσει κανείς και από μια δεύτερη –υπαίθρια- ράμπα, η οποία βρίσκεται ανάμεσα στον περίβολο του *Ολυμπείου* και τον *Χθόνιο Πόρο*. Άλλη μια δυνατότητα πρόσβασης στο χώρο, είναι από την Αγ. Φωτεινή στο νότο, όπου ήδη βρίσκονταν σημείο εισόδου για την παλιό περιοχή.

Προκείμενου να αναδειχθεί το *παριλίσιο έδαφος*, ο *Κήπος* δεν φέρει έντονες τοπιακές παρεμβάσεις. Πρωταγωνιστές εδώ είναι τα αρχαία ίχνη: εμφανή (όπως εκείνα της Βασιλικής του Λεωνίδα, των Παριλίσιων Ιερών, του Λόφου της Πρώτης Κατοίκησης, της Εμφανής Κοίτης του Ιλισσού, του Σπήλαιου του Πανός), αλλά και θαμμένα, που ίσως δυνάμει αποκλυφθούν σε μια *μελλοντική εκσκαφή* στον τόπο.

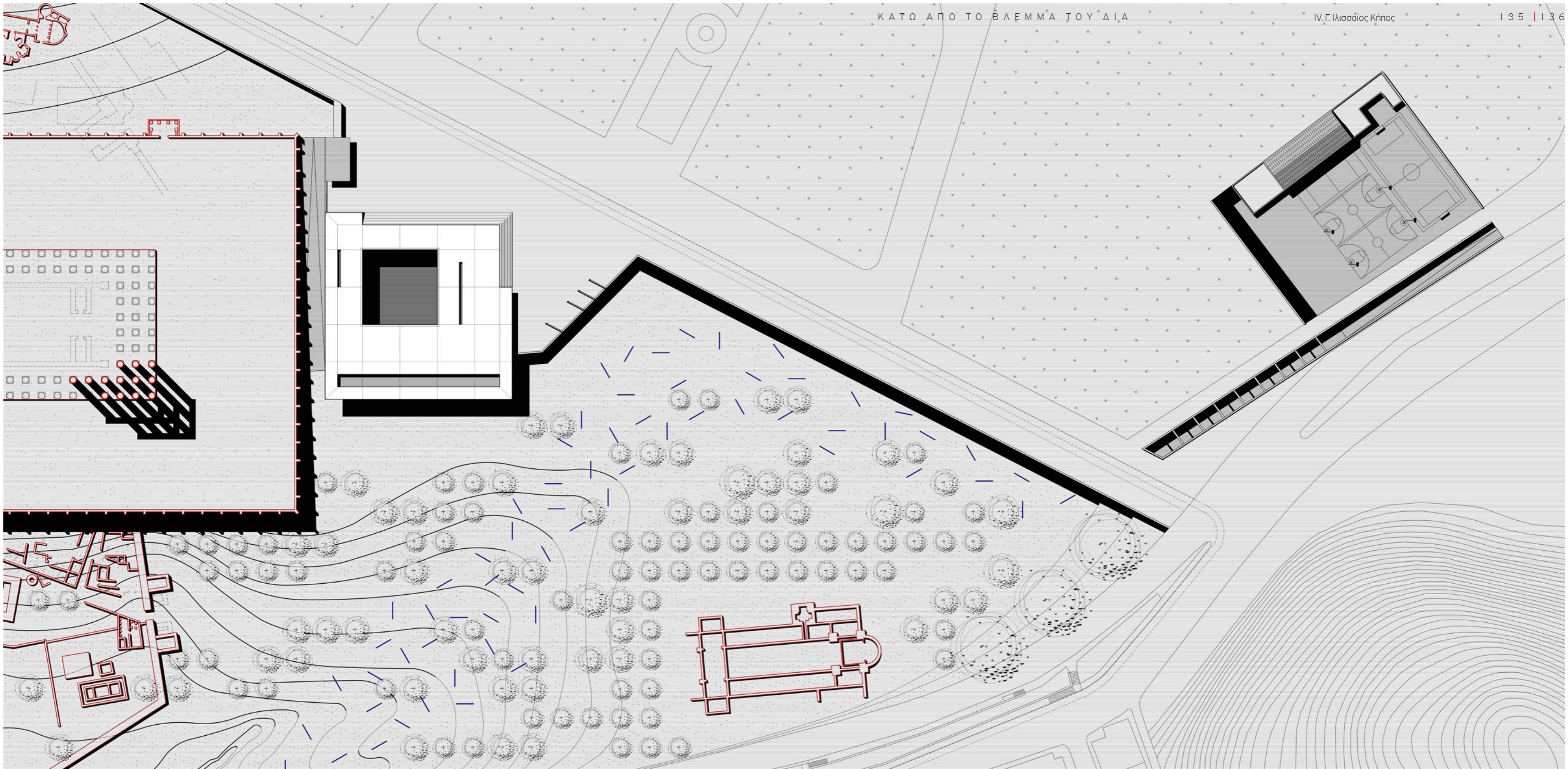
Η μνήμη του *Ιλισσού* επανέρχεται στο φως με την μορφή *σχισμών* στο έδαφος- άτακτα ερριμμένων πάνω στο ίχνος του ποταμού. Ο ήχος του νερού, που ρέει στις σχισμές, καθοδηγεί τον περιπατητή που θα τις ακολουθήσει μέχρι το σημείο της *Εμφανής Κοίτης*, εκεί όπου κάποτε βρίσκονταν η πηγή *Καλλιρρόη*.

Όσον αφορά στην φύτευση, εκτός από την φυσική κλωρίδα του *Ιλισσού*, που ευδοκιμεί γύρω από την κοίτη του, οργανώνονται *συστάδες οπωροφόρων-φυλλοβόλων δέντρων*, με ύψος έως 10 μέτρων, που ακολουθούν τον ορθοκανονικό κάρναβο του περιβόλου του *Ολυμπείου* και διατρέχουν τον *Κήπο* από άκρη σε άκρη. Η υψηλή φύτευση αποφεύγεται ώστε να τα ίχνη του τόπου να είναι εύκολα διακριτά. Το μοναδικό σημείο όπου συνειδητά επιλέγεται η φύτευση *τριών υψίκορμων πλατάνων*, είναι στο ανάχωμα που προστατεύει τον *Κήπο* από το όριο της Λεωφόρου Αρδηττού στ' ανατολικά.

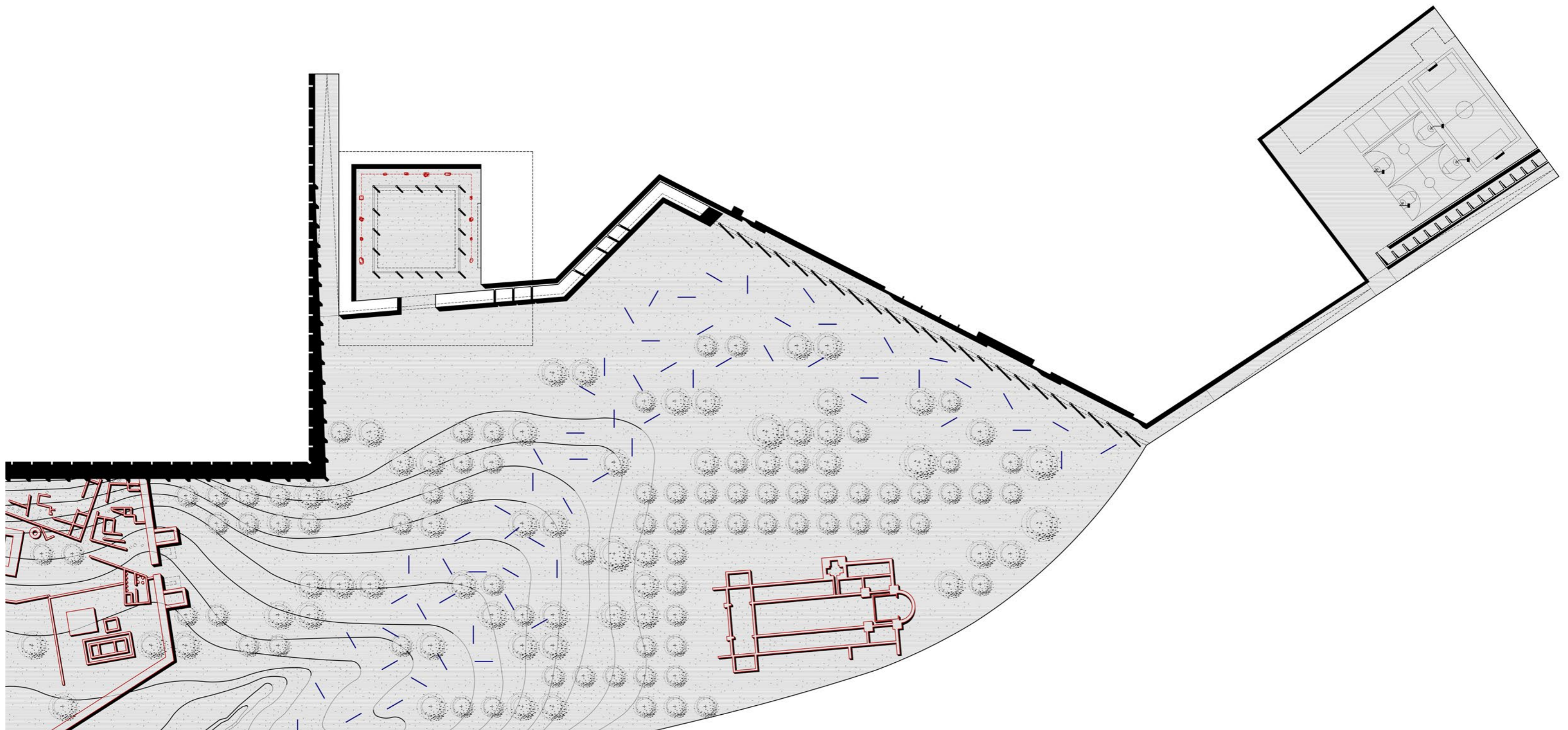

Εικόνα 79. Ιλισσαίος Κήπος _ Η Μνήμη του Ποταμού: Σχισμές στο Παριλίσιο Έδαφος

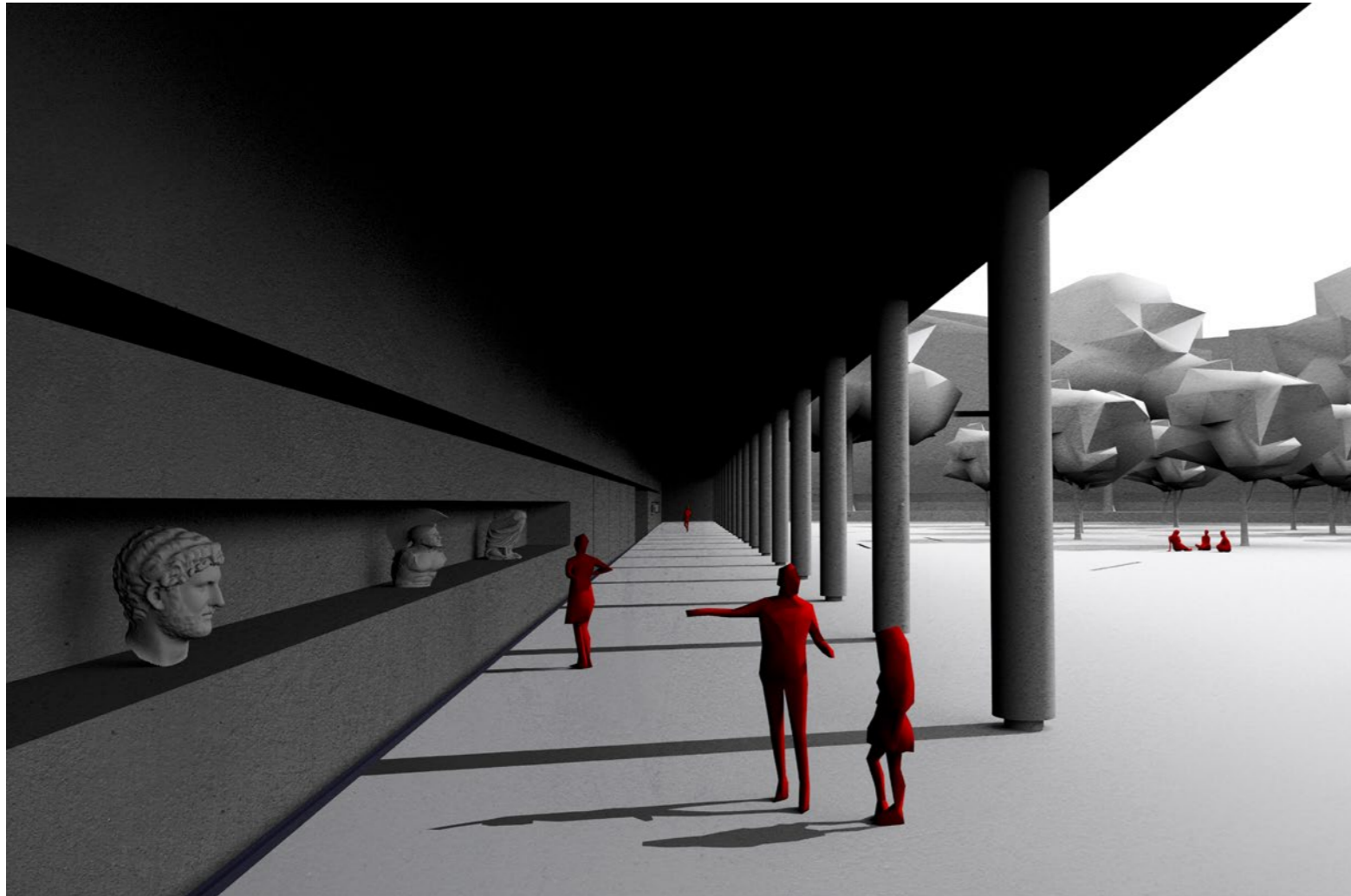

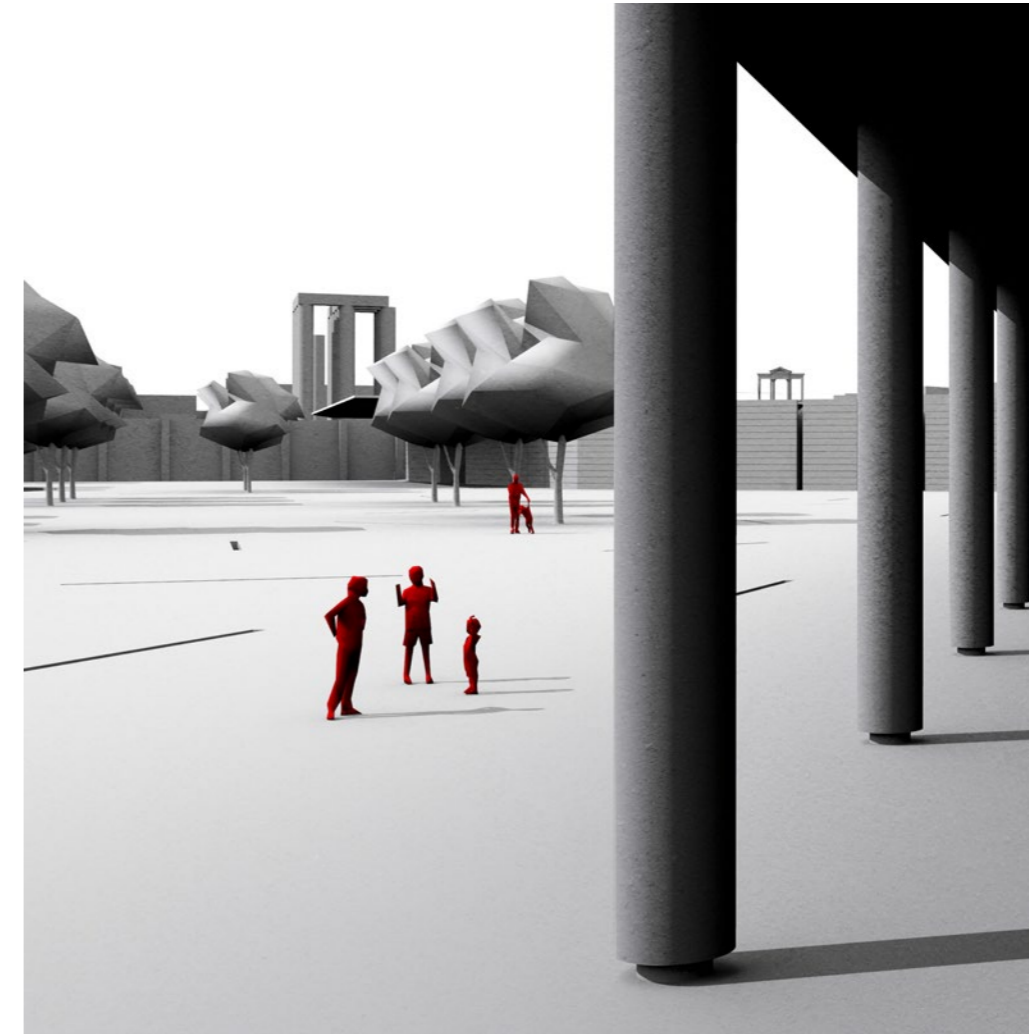

Εικόνα 80. Ιλισσαίος Κήπος και Στοά / Νυμφαίον _ Ανατολική Άποψη

Εικόνα 81. Ιλισσαίος Κήπος και Στοά / Νυμφαίον _ Δυτική Άποψη

Εικόνα 82. Παρουσίαση Διάλεξης, Φεβρουάριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο

Ε π ι μ ύ θ ι ο

08 Φεβρουαρίου 2022

Παρουσίαση Διάλεξης

Κάτω από το Βλέμμα του Δία
 Παριλίσιο Πεδίο: Μύθος και Τόπος

Αμφ. Χώρων, Κτίριο Τοσίτσα
 Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
 Ιστορικό Συγκρότημα Πατησίων

16 Φεβρουαρίου 2023

Παρουσίαση Διπλωματικής

Κάτω από το Βλέμμα του Δία
 Επανασχεδιασμός Δημοσίων Χώρων στο
 Παριλίσιο Πεδίο Αθηνών

Αιθουσα Α003, Κτίριο Αβέρωφ
 Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
 Ιστορικό Συγκρότημα Πατησίων

2 Παρουσιάσεις

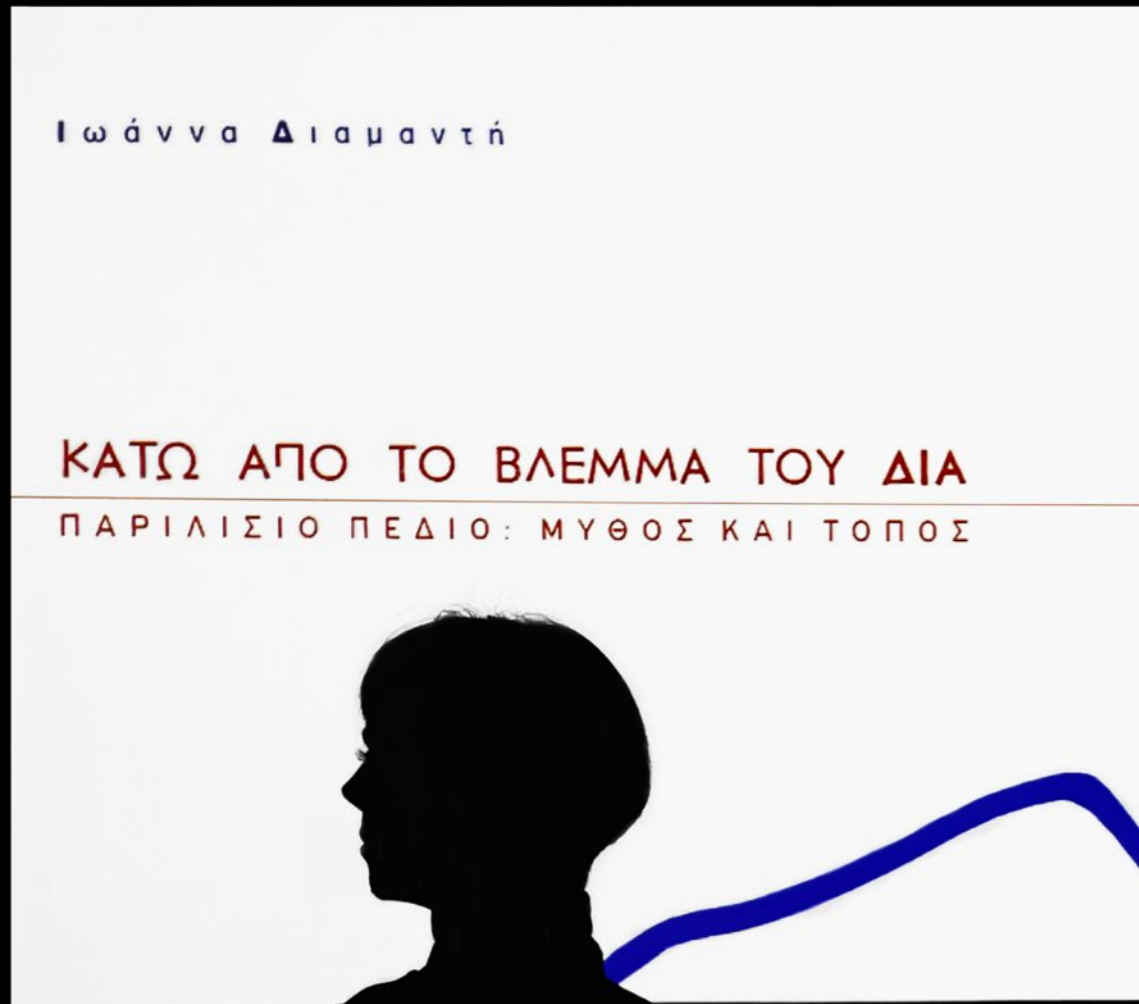

Εικόνα 83. Παρουσίαση Διάλεξης (II), Φεβρουάριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 84. Παρουσίαση Διάλεξης (III), Φεβρουάριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 86. Σελιδοδείκτες Διάλεξης, Φεβρουάριος 2022

Εικόνα 87. Παρουσίαση Διπλωματικής, Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 88. Παρουσίαση Διπλωματικής (II), Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 89. Παρουσίαση Διπλωματικής (III), Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 90. Παρουσίαση Διπλωματικής (IV), Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 91. Παρουσίαση Διπλωματικής (V), Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 92. Παρουσίαση Διπλωματικής (VI), Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 93. Τελευταίες Μέρες στο Πολυτεχνείο, Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

Ε υ χ α ρ ι σ τ ί ε ς

Με την παρούσα εργασία, κλείνει ο κύκλος των σπουδών μου στη Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ενώ παράλληλα ανοίγει ένας άλλος- ο τελικός προορισμός του οποίου είναι ακόμα άγνωστος, αλλά η πρόθεση του αποκρυσταλλωμένη: πρόκειται για την *έρευνα διαμέσω του σχεδιασμού*, και το πώς αυτή δύναται να συνδυαστεί με τις παραμέτρους της *ιστορίας*, της *αρχαιολογίας*, της *γεωμετρίας* και της *ποιητικής* ώστε να δημιουργήσει νέα εργαλεία κατανόησης του τόπου και κατ' επέκταση, της κατοίκησης.

Η *ερευνητική διάσταση της συνθετικής πράξης*, υπήρξε –έστω και ασυνείδητα αρχικά- αντικείμενο ενδιαφέροντος μου, ήδη από το πρώτο έτος στη Σχολή, επηρεάζοντας και καθορίζοντας την πλειοψηφία των εκάστοτε εργασιών καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου. Πολλές χαώδεις σκέψεις, προβληματισμοί και θεωρητικές αναζητήσεις, που προσπαθούσαν κάθε φορά να βρουν έναν ενιαίο τρόπο έκφρασης, επιτέλους απέκτησαν μέσα από την Διάλεξη και την Διπλωματική, ένα πλαίσιο ώστε να αρθρώσουν μια ολοκληρωμένη πρόταση. Ας είναι αυτές οι δύο εργασίες, οι πρώτες για πολλές ακόμα που έπονται.

Θα ήθελα πρώτα απ' όλα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κα Αριάδνη Βοζάνη, συνοδοιπόρο μου στη Διάλεξη και στη Διπλωματική, που με την καθοδήγηση και τη στήριξή της κατάφερα να φτάσω από το θεωρητικό υπόβαθρο μέχρι την τελική συνθετική πρόταση του θέματός μου. Οι συμβουλές και η συνεισφορά της ήταν πολύτιμες, και μόνο χαρούμενη θα μπορούσα να είμαι γι' αυτή την παραγωγική συνεργασία.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κο Γιάννη Ζαχαριάδη, τον πρώτο καθηγητή και δάσκαλο μου στη Σχολή, που όντας τότε ένα «tabula rasa», με

βοήθησε να θέσω σταθερές βάσεις και να κατανοήσω πολλά- σημαντικότερο ίσως αυτών, πως *αρχιτεκτονική σύνθεση σημαίνει κοσμογονία- δημιουργία του κόσμου από την αρχή*. Δε θα ξεχάσω ποτέ εκείνο το πρώτο μάθημα που μίλησε για τον Ησιόδειο Μύθο της Δημιουργίας: πρώτα το Χάος, έπειτα η Γη και τέλος ο Έρωτας... Ένας νέος κόσμος ανοίχτηκε τότε μπροστά μου, και ελπίζω να μη σταματήσω ποτέ να τον εξερευνώ.

Τέλος οφείλω ένα τεράστιο «Ευχαριστώ», σε όλους τους συγγενείς και φίλους, που στάθηκαν υπομονετικά και συμβουλευτικά στο πλάι μου, τους τελευταίους μήνες (και όχι μόνο).

Αυτή η εργασία είναι αφιερωμένη σ' εκείνους.

Στην οικογένεια μου, τους Χρήστο Δ., Ρίτσα Φ., Χριστίνα Δ. και Αναστασία Δ., που είναι οι μεγαλύτεροι μου υποστηρικτές, όσα χρόνια θυμάμαι τον εαυτό μου.

Στον Άγι Μ.

Στους Μαρίνα Φ. και Αντώνη Μ.

Στον Νίκο Κ.

Στους Γιώργο Κ., Γιάννη Σ. και Αλέξανδρο Γ.

Στον Κωνσταντίνο Κ.

Στη Μαριλένα Κ.

Στην Αναστασία Τ.

Στην Ερμίνα Γ.

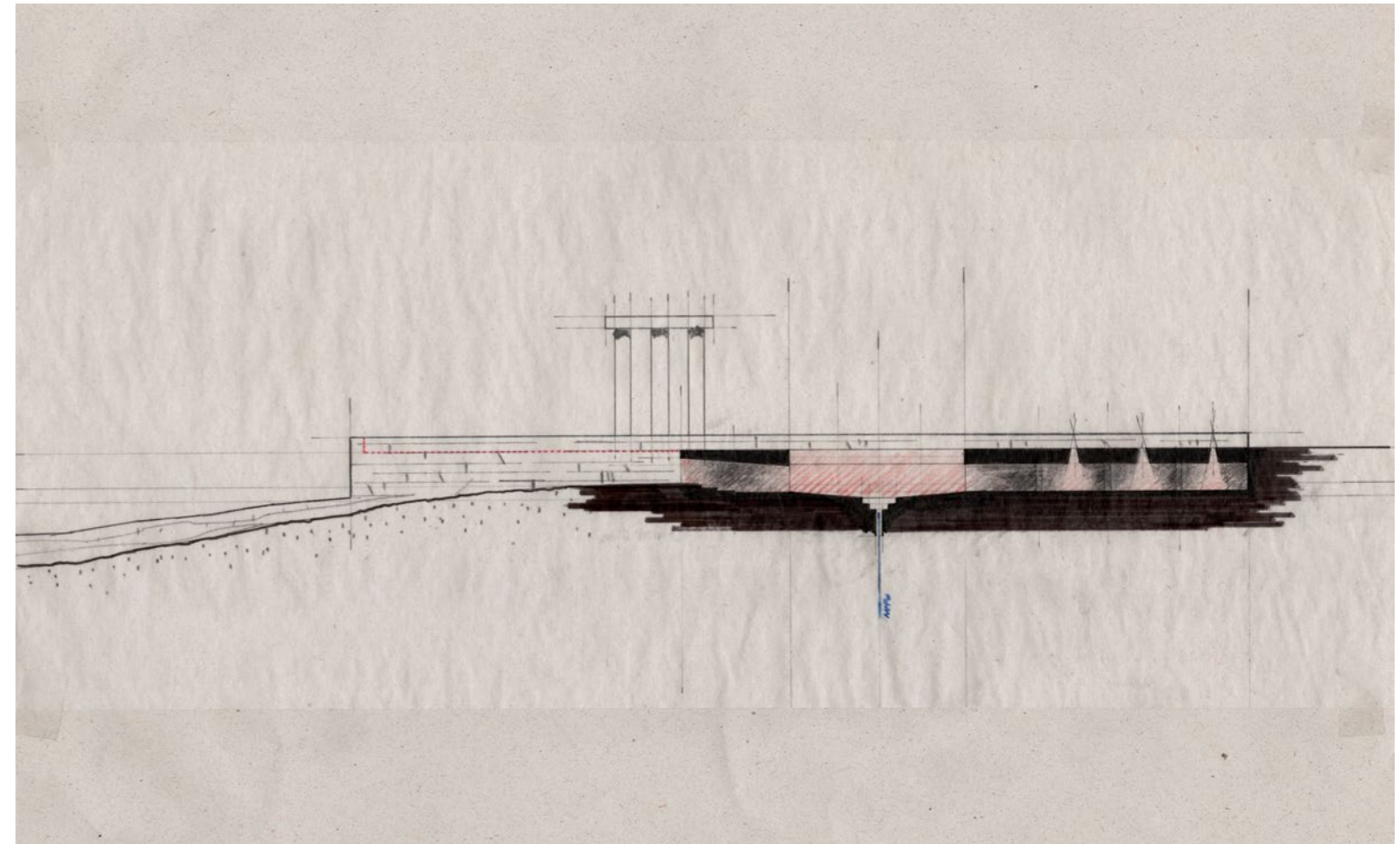
...Κάθε τέλος είναι και μια καινούργια αρχή.

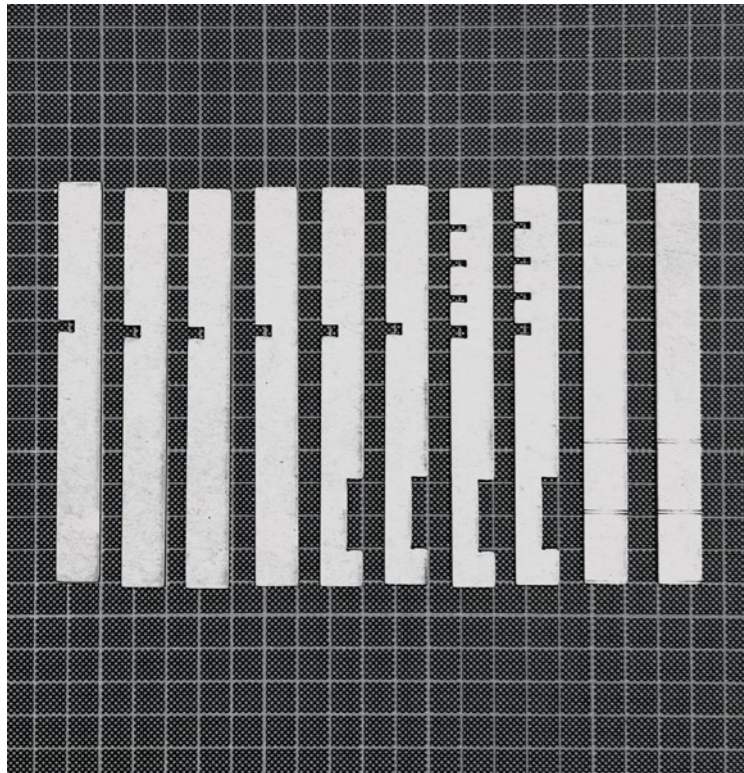
Σχέδιο 42. Διερεύνηση _ Χαράξεις και Γεωμετρίες _ κλ. 1:500

Π α ρ ά ρ τ η μ α

Σχέδιο 43. Διερεύνηση _ Τομή του (Νέου) Παριλίσσιου Εδάφους _ κλ. 1:500

Εικόνα 94. Υπό Κατασκευή, Δεκέμβριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο

Πρόπλασμα 6. Παναθηναϊκό Στάδιο και Αρδηπτός _ κλ. 1:1000

Εικόνα 95. Χάρτης Αρχαιοτήτων Αθηνών, Λεπτομέρεια, 1810

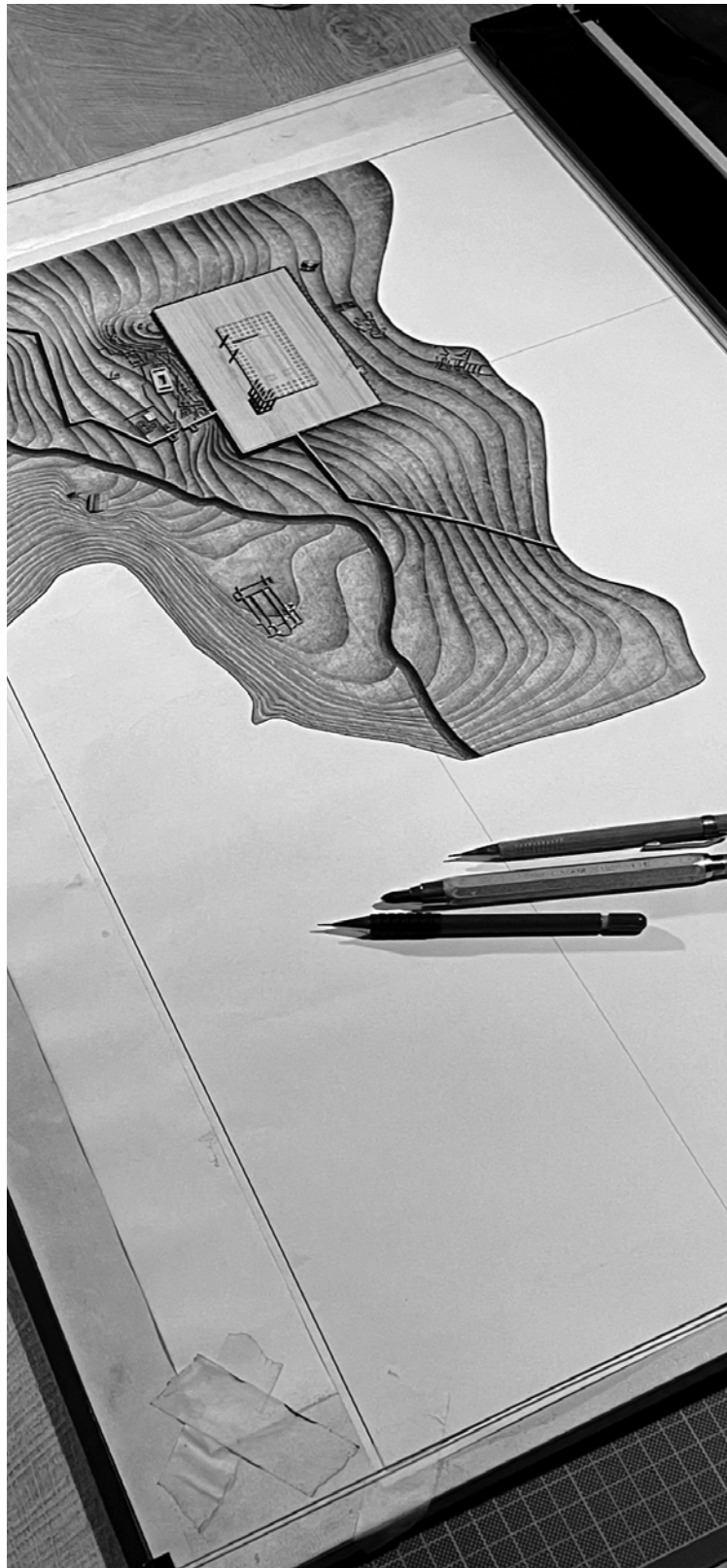

Εικόνα 96. Χάρτης των Αθηνών, 1890 _ Γ. Ψάλτης

Εικόνα 97. Διός Οφθαλμοί _ Δοκιμές, Ιανουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

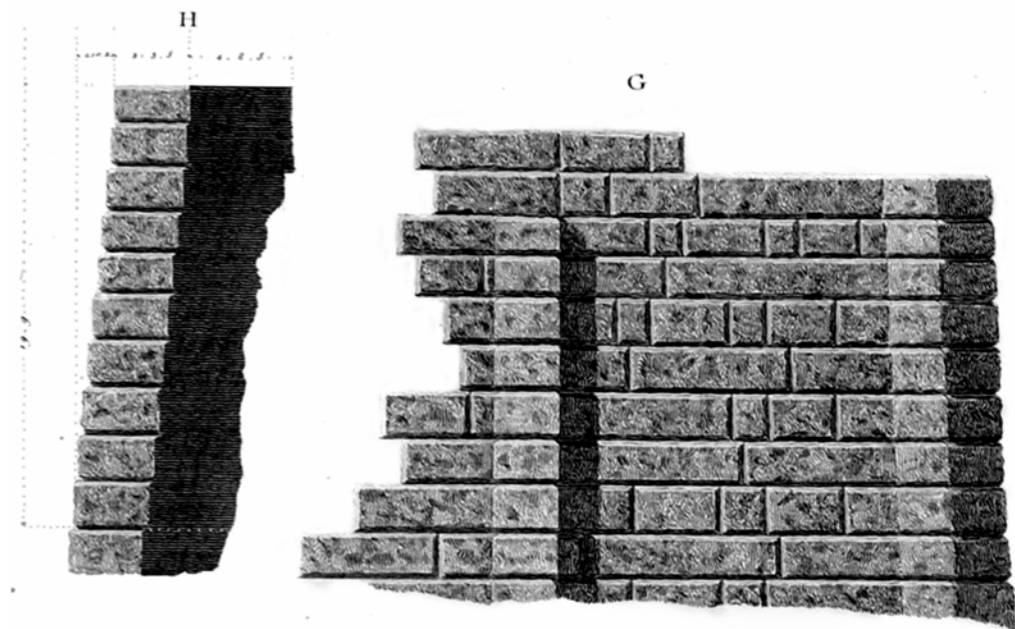

Εικόνα 98. Αποκαλύπτοντας το Αρχαίο Παρίσιαιο Έδαφος, Σεπτέμβριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 99. Αφίσα Παρουσίασης, Κτίριο Αβέρωφ, Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο

Σχέδιο 44. Περιβόλος Ολυμπείου _ Μελέτη Όψης _ κλ. 1:100

Yates A.F., *Τέχνη της Μνήμης*, εκδ. MIET, 2014

Vernant J.P., *Μύθος και Σκέψη στην Αρχαία Ελλάδα, Μέρος Α'*, εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, 1989

Marotta A., *Stratigraphies: Archaeology as a threshold and Passage*, άρθρο στην πλατφόρμα City, Territory and Architecture, 2014, στο <http://www.cityterritoryarchitecture.com/content/1/1/9>

A. Βοζάνη, *The Architectural Correspondence of Space and Speech in Tragedy*, Διδακτορική Διατριβή, 2003

Hugo V., *Η Παναγία των Παρισίων*, εκδ. Σμίλη, 2005

Heidegger M., «...Ποιητικά Κατοικεί ο Άνθρωπος...», εκδ. Πλέθρον

Norberg - Schulz C., *Το Πνεύμα του Τόπου: Για μια Φαινομενολογία της Αρχιτεκτονικής*, εκδ. Ε.Μ.Π. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 2009

Παυσανίας, *Ελλάδος Περιήγησις, Πρώτος Τόμος: Αττικά – Κορινθιακά – Λακωνικά*, εκδ. Κάκτος, 2005

Gruben G., *Ιερά και Ναοί των Αρχαίων Ελλήνων*, εκδ. Καρδαμίτσα, 2000

Μαστραπός Α., *Μνημειακή Τοπογραφία της Αρχαίας Αθήνας*, εκδ. Καρδαμίτσα, 1999

Ζήσης Β., *Η Μαγική Τοπογραφία των Αθηνών*, εκδ. Mundus, 2017

Τσαλκάνης Δ., Κανελλόπουλος Χ., Τσατσαρώνη Λ., *Εικονική Περιήγηση στον Χώρο του Ολυμπίου*, Θέματα Αρχαιολογίας [τ. 3.2], Μάιος - Αύγουστος 2019

Πανταζής Δ., *Κτιτορικόν του εν Αθήναις ναού του Ολυμπίου Διός*, χωρίς εκδόση, 1866

Θουκυδίδης, *Ιστορίαι, Δεύτερος Τόμος: Πελοποννησιακός Πόλεμος, Βιβλίο Β'*, εκδ. Ζήτρος, 2006

Αυγουστίνος Ι., *Η Πολιτεία του Θεού, Βιβλίο V*, εκδ. Αργοναύτης, 2014

Mattis K., *The Jewish Time Line Encyclopedia: A Year-by-Year History from Creation to the Present*, εκδ. Jason Aronson, Inc., 1993

Kerenyi C., *Η Μυθολογία των Ελλήνων*, εκδ. Εστία, 2012

Graves R., *Οι Ελληνικοί Μύθοι, Πρώτος Τόμος*, εκδ. Κάκτος, 1998

Β ι β λ ι ο γ ρ α φ ί α

Leeming D., *The Oxford Companion to World Mythology*, εκδ. Oxford University Press Inc, 2009

Κάλφας Β., Ζωγραφίδης Γ., *Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι*, εκδ. Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη, 2011

Πολυλάς Ι., *Ομήρου Ιλιάδα*, εκδ. Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, 1978

West M.L., *The East Face of Helicon: West Asiatic Elements in Greek Poetry and Myth*, εκδ. Clarendon Paperbacks, 1997

Απολλόδωρος, *Άπαντα, Πρώτος Τόμος*, εκδ. Κάκτος, 1999

Smith W., *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, εκδ. I.B.Tauris, 2007

Αριστοτέλης, *Μετά τα φυσικά, Βιβλίο Α*, εκδ. Ζήτρος, 2014

Le Goff J., *Ιστορία και Μνήμη*, εκδ. Νεφέλη, 1998

Λιάκος Α., *Δοκίμιο για μια ποιητική της ιστορίας*, στην περιοδική έκδοση ιστορικών σπουδών Τα Ιστορικά, εκδ. Μέλισσα, 1999

Κατσίκας Ν., *Συνοπτική Γεωλογική Θεώρηση της Αττικής*, κείμενο από το Αττικό Τοπίο και Περιβάλλον, Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα, 1989

Καρύδη Η., *Τοπία σε Μεταβολισμό: Η Τοπιακή Πολεοδομία και το Εδαφικό Ανάγλυφο*, Διδακτορική Διατριβή, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., Αθήνα, 2014

Βουγιούκα Μ., *Μεγαρίδης Β., Αρδηττός: Στάδιο - Μετς*, εκδ. Φιλιππούνη, 2017

Θεοδοσόπουλος Δ., Κόκκινος Θ., *Ο Ιλισσός στην Αθήνα του Σήμερα* στην ιστοσελίδα Γεωμυθική, https://geomythiki.blogspot.com/2018/09/blog-post_10.html

Θεοδοσόπουλος Δ., *Χωροθέτηση του Πλατωνικού Διαλόγου «Φαίδρος» στις Όχθες του Ιλισσού* στην ιστοσελίδα Γεωμυθική, https://geomythiki.blogspot.com/2016/09/blog-post_7.html

Θεοδωρακόπουλος Ι.Ν., *Πλάτωνος Φαίδρος: Εισαγωγή. Αρχαίο και Νέο Κείμενο με Σχόλια*, εκδ. Εστία, Αθήνα, 2013

Λεκατσάς Π., *Η Καταγωγή των Θεσμών, των Εθίμων και των Δοξασιών*, εκδ. Βιβλίο Νεοελληνικού Λόγου, 1951

Galt J., *Letters from the Levant, containing views of the state of society, manners, opinions and commerce in Greece*, εκδ. T. Cadell & W. Davies, 1813

Παντελίδου Μ., *Η Νεολιθική Αττική*, εκδ. Αρχαιολογική Εταιρεία, 1997

Harrison J. E., *Themis. A Study of the Social Origins of Greek Religion*, εκδ. Merlin Press, 1989

Λεκατσάς Π., *Η Καταγωγή της Βασιλείας: Μετάβαση από τη Μητριαρχική στην Πατριαρχική Κοινωνία*, εκδ. Καστανιώτη, 2006

Τραυλός Ι., *Πολεοδομική Εξέλιξις των Αθηνών*, εκδ. Καπόν, 1993

Καμπούρογλου Δ., *Αι παλαιά Αθήναι*, εκδ. Διονυσίου Νότη Καραβία, 1998

Rouqueville F.C., *Voyage de la Grèce, τόμος Ε΄*, εκδ. Firmin Didot père et Fils, 1827

Παντελίδου Μ., *Η Αθήνα την Προϊστορική Εποχή*, άρθρο στην ηλεκτρονική έκδοση της Αρχαιολογίας της Πόλεως των Αθηνών, http://archaeologia.eie.gr/archaeologia/gr/chapter_more_1.aspx

Παντελίδου Μ., *Αι Προϊστορικάί Αθήναι*, Διδακτορική Διατριβή, 1975

Κορρές Μ., *Ανεβαίνοντας στην Ακρόπολη*, Ομιλία στο πλαίσιο του κύκλου με τίτλο «Μαθήματα εμβασθύνσεως στην Ιστορία της Αρχιτεκτονικής - Διαλέξεις της Πέμπτης», του Εργαστηρίου Ιστορίας και Θεωρίας της Αρχιτεκτονικής, ΕΜΠ, <https://www.blod.gr/lectures/anebainontas-tin-akropoli-proti-omilia/>

Άγνωστου Συγγραφέα, *Η Παριλίτσια Περιοχή και ο Λόφος Αρδηττού*, άρθρο στην ιστοσελίδα Τα πάντα ρέει, http://www.tarantareinews.gr/2020/01/blog-post_10.html

Ραγκαβής Α.Ρ., *Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι, Τόμος Πρώτος*, εκδ. Τύποι Διονυσίου Κορομηλά, 1864

Σκιάς Α., *Ανασκαφές παρά τον Ιλισσόν* στο Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1893, εκδ. Αρχαιολογική Εταιρεία, 1998

Birley A., *Hadrian: The Restless Emperor*, εκδ. Routledge, 1997

Yourcenar M., *Αδριανού Απομνημονεύματα*, εκδ. Χατζηνικολή, 2012

Singh R., *Piranesi's Campo Marzio plan: the palimpsest of interpretive memory*, Thesis (M.S.), Massachusetts Institute of Technology, Dept. of Architecture, 1996

Reynolds L.D., Wilson N. G., *Αντιγραφείς και Φιλολόγοι*, εκδ. ΜΙΕΤ, 1981

Άγνωστου Συγγραφέα, *Βασιλική του Ιλισσού - Μαρτύριο του Αγίου Λεωνίδα*, άρθρο στην ιστοσελίδα Βυζαντινή Αθηνά, <http://www.byzantineathens.com/betaalphasigmaiotaalambdaiotaakappaeta-iotalambdaiotasigmastigmaomicronupsilon.html>

Άγνωστου Συγγραφέα, *Ιστορική Σπουδαιότητα του Ναού της Αγροτέρας Αρτέμιδος και της Τοποθεσίας*, άρθρο στην ιστοσελίδα Αρχαιολογικός Χώρος Αρτέμιδος Αγροτέρας, <https://www.artemisagrotera.org/?history=1>
Μπίρη Κ.Η., *Αι Αθήναι*, από τον 19ου εις τον 20ον αι., εκδ. Μέλισσα, 1999

Βιριράκη Κ., *Τα Παλαιά Ανάκτορα των Αθηνών 1836 - 1986*, εκδ. Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, 1994

Άγνωστου Συγγραφέα, *Κήποι Ζαππείου*, άρθρο στην ιστοσελίδα Ζάππειον Μέγαρον, <https://www.zappeion.gr/el/periigisi/kipos.html>

Άγνωστου Συγγραφέα, *Ιστορία του Εθνικού Κήπου*, άρθρο στην ιστοσελίδα Δήμος Αθηναίων, <https://www.cityofathens.gr/national-garden-history/>

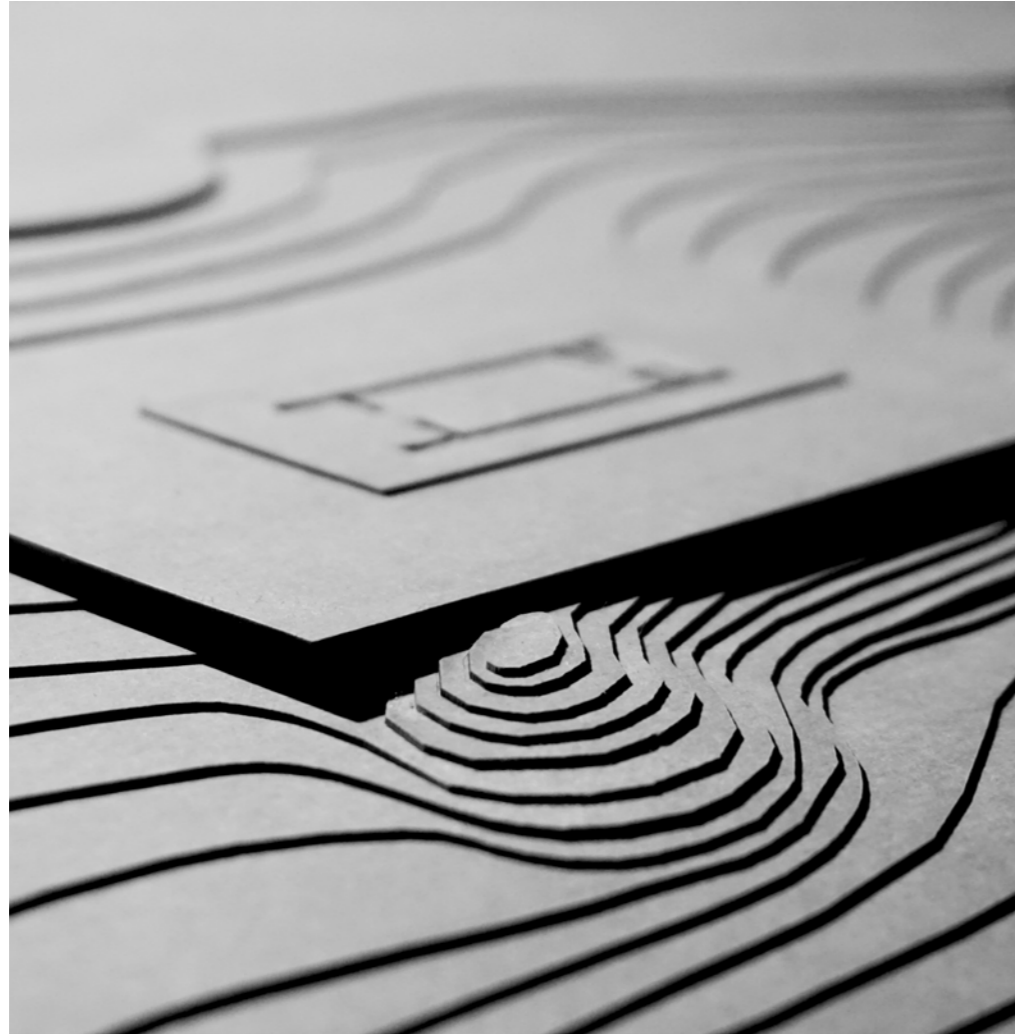
Tradii L., *Petrified Waters: The Artificial Grottoes of the Renaissance and Beyond*, άρθρο στην ιστοσελίδα The Public Domain Review, <https://publicdomainreview.org/essay/petrified-waters/>

Μπούρας Χ., *Μαθήματα Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής (1ος τόμος)*, εκδ. Συμμετρία, 1999

Εικόνα 101. Πρόπλασμα 4: Διος Οφθαλμός, Λεπτομέρεια _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 102. Πρόπλασμα 1: Αποκαλύπτοντας το Αρχαίο Παρίλσιο Έδαφος. Λεπτομέρεια _ Προσωπικό Αρχείο

Ε υ ρ ε τ ή ρ ι ο

Εικόνες

Εικόνα 1. Πανοραμική άποψη της περιοχής του Παρίλσιου Πεδίου, 1870 _ Πέτρος Μωραΐτης _ Πηγή: https://www.europeana.eu/en/item/2064140/local__default____1_1279?q=moraites#&gid=1&pid=1

Εικόνα 2. Άποψη από τον περίβολο του Ολυμπίου, 2021 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 3. Ο Νεφεληγερέτης Δίας αστράφτει πάνω από τον ναό του, Χαρακτικό, 1829 _ Hugh William _ Πηγή: <https://eng.travelogues.gr/item.php?view=48852>

Εικόνα 4. Κατάφυτη Παρίλσια Περιοχή με Ολυμπίο και Ακρόπολη, 1910_ Frédéric Boissopnas _ Πηγή: <https://www.nhmuseum.gr/en/departments/into-the-museum-s-collection/item/8504-athenstheareaofilissosriverinfrontoftheranathenaicstadiumphotographiccopyfromaglassplateoffredboissonnasc1903-1923theglassplateisatthemuseumofph>

Εικόνα 5. Η πηγή Καλλιρρόη και ο Ιλισσός, Λιθογραφία, 1844_ Harry John Johnson _ Πηγή: <https://apotis-4stis5.com/vintage/31716-25-ekpliktikes-fwto-grafies-palia-potamia-athina>

Εικόνα 6. Φανταστική Αναπαράσταση της Αθήνας της Αδριάνειας Εποχής, Χαρακτικό, 19ος αι. _ Jacob Von Falke _ Πηγή: <https://eng.travelogues.gr/item.php?view=57892>

Εικόνα 7. Ζεύς (Tornado-Zeus Battling Typhon), Χαρακτικό, 1795 _ William Blake _ Πηγή: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/383666>

Εικόνα 8. Ο Βιβλικός Κατακλυσμός (The Biblical Deluge),

Χαρακτικό, 1844 _ William Miller, John Martin _ Πηγή: https://editions.lib.umn.edu/openrivers/article/water-conflict-and-peace/biblical_deluge2-no-attrib-req-william-miller-wikimedia-commons/

Εικόνα 9. Γη Καρποφόρος Κατά Μαντεϊάν_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 10. Ωκεανός και Τηθύς στον γάμο του Πηλέα και της Θέτιδος, Λεπτομέρεια, Μελανόμορφο Αγγείο, 580 π.Χ. _ Σώφιλος (Αγγειογράφος) _ Πηγή: <https://smarthistory.org/sophilos-a-new-direction-in-greek-pottery/>

Εικόνα 11. Ο Μεγάλος Κατακλυσμός, Χαρακτικό, 1733 _ Thomas Stackhouse _ Πηγή: <https://scolarcadiff.wordpress.com/2014/05/27/building-noahs-ark-instructions-from-thomas-stackhouses-a-new-history-of-the-holy-bible-1733/>

Εικόνα 12. Γυναίκες στην Εννεάκρουνη, Υδρία, 5ος αι. π.Χ. _ Βρετανικό Μουσείο _ Πηγή: https://media.britishmuseum.org/media/Repository/Documents/2014_10/4_23/4b5f3e9d_190e_4185_8127_a3ba01885d11/mid_00275750_001.jpg

Εικόνα 13. Το Προσκύνημα των Αραπάδων στο Ολυμπίο, 1827 _ Louis Dupré _ Πηγή: <https://el.travelogues.gr/item.php?view=40751>

Εικόνα 14. Ο Βροχοποιός του Ιλισσού, Θραύσμα Αγγείου, 8ος αι. π.Χ. _ Πηγή: Ζήσης Β., Η Μαγική Τοπογραφία των Αθηνών, σελ. 432, εκδ. Mundus, 2017

Εικόνα 15. Ο ναός του Ολυμπίου υπό καταρρακτώδη βροχή, Χαρακτικό, 1882 _ Christopher Wordsworth _ Πηγή: Ζήσης Β., Η Μαγική Τοπογραφία των Αθηνών,

σελ. 68, εκδ. Mundus, 2017

Εικόνα 16. Παρίλισιο Πεδίο και πίσω ο Φαληρικός Όρμος, Λεπτομέρεια _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 17. Μαγεία της Βροχής, Σηπλαιογραφία, Προϊστορικοί Χρόνοι _Νότια Ροδεσία _Πηγή: Λεκατσάς Π., Η Καταγωγή της Βασιλείας: Μετάβαση από τη Μπτριαρική στην Πατριαρχική Κοινωνία, κεφ. Ο Πρωτόγονος Βασιλιάς Αναδέχεται Γυναίκες Λειτουργίες, σελ. 17, εκδ. Καστανιώτη, 2006

Εικόνα 18. Ναός του Ολυμπίου Διός και Ακρόπολη, 1862_ Francis Bedford _ Πηγή: <https://www.rct.uk/collection/2701017/acropolis-and-temple-of-jupiter-olympus-olympieion-athens>

Εικόνα 19. Χάσμα _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 20. Ζευς (εναντίον Τιφών), Λεπτομέρεια, Θραύσμα Αγγείου, 6ος αι. π.Χ. _Πηγή: <https://artology-mria.blogspot.com/2016/11/zeus-jupiter.html>

Εικόνα 21. Οι καταρράκτες του Ιλισσού, το Ολυμπείον, η Ακρόπολη και ο Λυκαβηττός, Λεπτομέρεια, 1805 _ Edward Dodwell _ Πηγή: <https://www.lifo.gr/now/athens/ta-thammena-potamia-tis-athinas>

Εικόνα 22. Αυτοκράτορας Αδριανός και Ολυμπείο _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 23. Πέτρωμα Δισσωθέντος Τμήματος του Λόφου της Πρώτης Κατοίκησης, 2021 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 24. Μνήμη (Memory), Λάδι σε ξύλο, 1870_Elihu Vedder _ Πηγή: <https://collections.lacma.org/node/225580>

Εικόνα 25. Η πηγή Καλλιρρόη και δεξιά ο Αμερικανός

ποδηλάτης William Sachtleben, 7 Μαρτίου 1891_ Thomas Gaskell Allen Jr. _ Πηγή: <https://www.lifo.gr/now/athens/ta-thammena-potamia-tis-athinas>

Εικόνα 26. Χάος (Chaos), Χαρακτικό, 1677_ Wenceslaus Hollar _ Πηγή: <https://www.rct.uk/collection/801674/chaos>

Εικόνα 27. Πύλη του Αδριανού, ΒΔ Πλευρά, 1865 _ Άγνωστος Φωτογράφος _ Πηγή: <https://gr.pinterest.com/pin/344243965253353506/>

Εικόνα 27. Πύλη του Αδριανού, ΝΑ Πλευρά, 1854 _ Αρχείο Martin Baldwin Edwards Πηγή:<https://www.facebook.com/geomythiki/posts/1348467965331679/>

Εικόνα 28. Σκαλωσιές στο Ναό του Ολυμπίου Διός, 2021 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 29. Αποτύπωση Παρίλισιας Περιοχής με την Βασιλική του Ιλισσού και τον Ναό της Αρτέμιδος, 1950 _ I. Τραυλός _ Πηγή: <http://2.bp.blogspot.com/-6IV6n-WuBH0/UeqkBTUYSI/AAAAAAAAABos/8r1D-QFQNIKY/s1600/002.jpg> και Παναγία στην Πέτρα, Γκραβούρα, 1753 _ J. Stuart και N. Revett _ Πηγή: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e5/Southward_side_of_the_Ionic_Temple_on_the_Issue_in_its_present_condition_The_figures_represent_the_Vaiwode%2C_or_Turkish_-_Stuart_James_And_Nicholas_Revelt_-_1762.jpg

Εικόνα 30. Εμφανή Ίχνη της Βασιλικής του Ιλισσού, 2022 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 31. Απομεινάρια Ψηφιδωτού του Νάρθηκα της Βασιλικής, 2022 _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 32. Ο Όθωνας Αμαλία μπροστά στο Ολυμπείο

_ Γραμματόσημο Εποχής _ Πηγή:<https://www.tovima.gr/2015/01/02/politics/othwnas-ta-parapatimata-toy-prwtou-basilia-tis-elladas/>

Εικόνα 33. Ο Φωκιανός τη δεκετία του 1950_ Άγνωστος Φωτογράφος _ Πηγή: <http://www.fsportspark.gr/fokianos-sports-park>

Εικόνα 34. Η Πριγκίπισσα Αλεξάνδρα πραγματοποιεί περίπατο στον Βασιλικό Κήπο το 1877, στο βάθος το Ολυμπείο, και η Πύλη του Αδριανού _Γκραβούρα Εποχής _ Πηγή: <https://el.travelogues.gr/>

Εικόνα 35. Σκαλωσιές στο Ολυμπείο, 2021_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 36. Όμιλος Αντισφαιρίσεως και Ναός του Ολυμπίου Διός, 2021_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 37. Η Παρίλισια Περιοχή με την Ακρόπολη στο βάθος, το 1920 και το 2020 αντίστοιχα _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 38. Πινακίδες _ Παρίλισιο Πεδίο 2023 _ Προσωπικό

Εικόνα 39. Λεπτομέρεια Επιγραφής, 2ος αι. μ.Χ., Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 40. Απομεινάρια Ρωμαϊκού Λουτρού, Κήποι Ζαπείου _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 41. Επιγραφή: Πρόπυλον, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 42. Σπήλαιο του Πανός, Παρίλισια Περιοχή Αγ. Φωτεινής_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 43. Εκακαφή εν Εξελίξει, Αρχαιολογικός Χώρος

Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 44. Μάρμαρο Πλατώματος Ναού του Διός, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο
Εικόνα 45. Γέφυρα του Όθωνα, Παρίλισια Περιοχή Αγ. Φωτεινής_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 46. Κρυστάλλινη Κατάβαση μεταξύ Αγ. Φωτεινής και Σηπλαίου του Πανός_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 47. Ίχνος: Βαλανείον (Ρωμαϊκό Λουτρό), Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 48. Κρύπτη: Μαρτύριο του Λεωνίδα, Βασιλική του Ιλισσού, 5ος αι. μ.Χ._ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 49. Θραύσματα Κιώνων, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 50. Επιγραφή: Κήποι Ζαπείου _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 51. Πωρόλιθος Εξωτερικού Περιβόλου Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 52. Θραύσματα Κιονόκρανων, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 53. Πέτρωμα του Πρώτου Λόφου Κατοίκησης, Περιοχή Παρίλισιων Ιερών_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 54. Ίχνος: Οδός που συνέδεε το Ναό του Διός με την Ακρόπολη, Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίου_ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 55. Απομεινάρια Ρωμαϊκού Λουτρού, Κήποι Ζαπείου _ Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 56. Απομεινάρια Ρωμαϊκού Λουτρού, Κήποι

Ζαππείου _ Προσωπικό Αρχείο	Εικόνα 72.Χθόνιος Πόρος _ Περιστύλιον (III)	2023 _ Προσωπικό Αρχείο	Εικόνα 101. Πρόπλασμα 4: Διος Οφθαλμός, Λεπτομέρεια _ Προσωπικό Αρχείο
Εικόνα 57. Θραύσματα Διερεύνησης Ιδέας _ Προσωπικό Αρχείο	Εικόνα 73.Χθόνιος Πόρος _ Περιστύλιον (IV)	Εικόνα 89. Παρουσίαση Διπλωματικής (III), Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο	Εικόνα 102. Πρόπλασμα 1: Αποκαλύπτοντας το Αρχαίο Παριλίσιο Έδαφος, Λεπτομέρεια _ Προσωπικό Αρχείο
Εικόνα 58. Πορτές του Πάσχα στο Ναό του Ολυμπίου Διός, Γκραβούρα, 1887 _ Amand Schweiger Lerchenfeld _ Πηγή: https://www.youmagazine.gr/2021/08/55190-oi-stylites-rou-zousan-se-mia-kalyva-rano-sto-nao-tou-olympiou-dios/	Εικόνα 74.Χθόνιος Πόρος _ Περιστύλιον (V)	Εικόνα 90. Παρουσίαση Διπλωματικής (IV), Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο	Εικόνα 103. Πρόπλασμα 4: Διος Οφθαλμός, Λεπτομέρεια _ Προσωπικό Αρχείο
Εικόνα 59. Γενική Άποψη της Πρότασης στο Παριλίσιο Πεδίο	Εικόνα 75. Χθόνιος Πόρος _ Φωκιανού Κατάβασις (II)	Εικόνα 91. Παρουσίαση Διπλωματικής (V), Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο	Σχέδια
Εικόνα 60. Γενική Άποψη της Πρότασης στο Παριλίσιο Πεδίο (II)	Εικόνα 76. Χθόνιος Πόρος _ Φωκιανού Κατάβασις (III)	Εικόνα 92. Παρουσίαση Διπλωματικής (VI), Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο	Σχέδιο 1. A Storm is Coming
Εικόνα 61. Αξονομετρικό Διάγραμμα Πρότασης	Εικόνα 78. Ιλισσαίος Κήπος _ Γενική Άποψη στο Παριλίσιο Πεδίο	Εικόνα 93. Τελευταίες Μέρες στο Πολυτεχνείο, Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο	Σχέδιο 2. Οι Τέσσερις Χάρτες του Παριλίσιου Πεδίου _ Διάγραμμα
Εικόνα 62. Κάτω από το Βλέμμα του Δία: Χαρακτηριστική άποψη πάνω στο πλάτωμα του Οφθαλμού	Εικόνα 79. Ιλισσαίος Κήπος _ Η Μνήμη του Ποταμού: Σχισμές στο Παριλίσιο Έδαφος	Εικόνα 94. Προπλάσματα σε Κατασκευή, Δεκέμβριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο	Σχέδιο 3. Ο Θεός Ιλισσός (Θραύσμα από το Δυτικό Αέτωμα του Παρθενώνα)
Εικόνα 63. Διός Οφθαλμός _ Δυτική Άποψη προς το Παναθηναϊκό Στάδιο και τον Αρδηπτό	Εικόνα 80. Ιλισσαίος Κήπος και Στοά / Νυμφαίον _ Ανατολική Άποψη	Εικόνα 95. Χάρτης Αρχαιοτήτων Αθηνών, Λεπτομέρεια, 1810 _ Edward Daniel Clarke _ Πηγή: https://www.flickr.com/photos/britishlibrary/11001681513/	Σχέδιο 4. Η Πρώτη Κατοίκηση και ο Χαμένος Λόφος
Εικόνα 64. Χθόνιος Πόρος _ Φωκιανού Κατάβασις	Εικόνα 81. Ιλισσαίος Κήπος και Στοά / Νυμφαίον _ Δυτική Άποψη	Εικόνα 96. Χάρτης των Αθηνών, 1890 _ Γ. Ψάλτης _ Πηγή: Εγκυκλοπαιδικό λεξικό Μπαρτ-Χιρστ, τόμος Α', 1899-1890, σελ. 213	Σχέδιο 5. Χάρτης Α: Ο Θεός Ιλισσός και οι Ιερές του Όχθες _ κλ. 1:5000
Εικόνα 65. Χθόνιος Πόρος _ Περιστύλιον	Εικόνα 82. Παρουσίαση Διάλεξης, Φεβρουάριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο	Εικόνα 97. Διός Οφθαλμοί _ Δοκιμές, Ιανουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο	Σχέδιο 6. Χάρτης Β: Γη Καρποφόρος Κατά Μαντεϊάν _ κλ. 1:5000
Εικόνα 66. Χθόνιος Πόρος _ Στοά / Νυμφαίον	Εικόνα 83. Παρουσίαση Διάλεξης (II), Φεβρουάριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο	Εικόνα 98. Αποκαλύπτοντας το Αρχαίο Παριλίσιο Έδαφος, εν Έξελίξει, Σεπτέμβριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο	Σχέδιο 7. Χάρτης Γ: Η Πρώτη Κατοίκηση και ο Χαμένος Λόφος _ κλ. 1:5000
Εικόνα 67. Χθόνιος Πόρος _ Στοά / Νυμφαίον (II)	Εικόνα 84. Σελιδοδείκτες Διάλεξης, Φεβρουάριος 2022	Εικόνα 99. Αφίσα Παρουσίασης, Κτίριο Αβέρωφ, Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο	Σχέδιο 8. Χάρτης Δ: Το Παριλίσιο Πεδίο της Αδριάνειας Εποχής _ κλ. 1:5000
Εικόνα 68. Χθόνιος Πόρος _ Στοά / Νυμφαίον (III)	Εικόνα 85. Παρουσίαση Διάλεξης (III), Φεβρουάριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο	Εικόνα 100. Αρχείο Σκίτσων Μελέτης και Διερεύνησης	Σχέδιο 9. Χάρτης Ο1: Οι Δύο Πρώτοι Συνοικισμοί των Αθηνών _ κλ. 1:7500
Εικόνα 69. Χθόνιος Πόρος _ Χάσμα «Δ»	Εικόνα 86. Παρουσίαση Διάλεξης (IV), Φεβρουάριος 2022 _ Προσωπικό Αρχείο		Σχέδιο 10. Χάρτης Ο2: Η Αδριάνεια Αθήνα _ κλ. 1:7500
Εικόνα 70. Χθόνιος Πόρος _ Χάσμα «Δ» (II)	Εικόνα 87. Παρουσίαση Διπλωματικής, Φεβρουάριος 2023 _ Προσωπικό Αρχείο		
Εικόνα 71. Χθόνιος Πόρος _ Περιστύλιον (II)	Εικόνα 88. Παρουσίαση Διπλωματικής (II), Φεβρουάριος		

Σχέδιο 11. Τοπογραφικό 1.0 Παριλίσσιου Πεδίου _ κλ. 1:7500

Σχέδιο 12. Τοπογραφικό 1.0 Παριλίσσιου Πεδίου _ κλ. 1:5000

Σχέδιο 13. Τοπογραφικό 2.0 Παριλίσσιου Πεδίου _ κλ. 1: 7500

Σχέδιο 14. Τοπογραφικό 2.0 Παριλίσσιου Πεδίου _ κλ. 1: 5000

Σχέδιο 15. Τοπογραφικό Υφιστάμενης Κατάστασης (2023) _ κλ. 1:1000

Σχέδιο 16. Αποκαλύπτοντας το Αρχαίο Παριλίσσιο Έδαφος _ Μολύβι σε Χαρτί, 80 x 60 cm

Σχέδιο 17. Διάγραμμα _ Συνθετικές Αφετηρίες Πρότασης

Σχέδιο 18. Τοπογραφικό Διερεύνησης _Χαράξεις και Γεωμετρίες _ κλ. 1:1000

Σχέδιο 19. Διάγραμμα _ Ιστορικά Ίχνη

Σχέδιο 20. Σκίτσο Διερεύνησης (I)

Σχέδιο 21. Σκίτσο Διερεύνησής (II)

Σχέδιο 22. Σκίτσο Διερεύνησης (III)

Σχέδιο 23. Σκίτσο Διερεύνησης (IV)

Σχέδιο 24. Σκίτσο Διερεύνησης (V)

Σχέδιο 25. Ένας Ενιαίος Αστικός Κήπος: Παριλίσσιο Πεδίο, Ζάππειο, Εθνικός Κήπος _Τοπογραφικό Πρότασης_ κλ. 1: 2500

Σχέδιο 26. Τοπογραφικό Πρότασης _ κλ. 1: 1000

Σχέδιο 27. Διός Οφθαλμός _ Ρυθμός και Αναλογίες _ κλ. 1:200

Σχέδιο 28. Διός Οφθαλμός _ Άνοψη _ κλ. 1:200

Σχέδιο 29. Αναπτύγματα Όψεων: Περίβολος Ολυμπιείου και Χθόνιος Πόρος _ κλ. 1: 200

Σχέδιο 30. Χθόνιος Πόρος _ Στοά / Νυμφαίον _ Εγκάρσιες Τομές _ κλ. 1:100

Σχέδιο 31. Χθόνιος Πόρος _ Στοά / Νυμφαίον _ Εξωτερική, Εσωτερική Όψη και Κάτοψη _ κλ. 1:200

Σχέδιο 32. Χθόνιος Πόρος _Χάσμα «Δ» _ Διαμήκης Τομή _ κλ. 1:200

Σχέδιο 33. Χθόνιος Πόρος _ Περισύλιον _ Κάτοψη _ κλ. 1:200

Σχέδιο 34. Χθόνιος Πόρος _ Περισύλιον _ Άνοψη, Εγκάρσια και Διαμήκης Τομή _ κλ. 1:200

Σχέδιο 35. Χθόνιος Πόρος _ Περισύλιον _ Εγκάρσια Τομή, Λεπτομέρεια

Σχέδιο 36. Χθόνιος Πόρος _ Περίπτερο Πληροφοριών _ Διαμήκεις Όψεις _ κλ. 1:100

Σχέδιο 37. Χθόνιος Πόρος _ Περίπτερο Πληροφοριών _ Άνοψη και Κάτοψη _ κλ. 1:100

Σχέδιο 38. Χθόνιος Πόρος _ Περίπτερο Πληροφοριών _ Έγκαρσια Όψη _ κλ. 1:100

Σχέδιο 39. Χθόνιος Πόρος _ Περίπτερο Πληροφοριών _ Εγκάρσια Τομή και ΝΑ Άποψη _ κλ. 1:100

Σχέδιο 40. Διός Οφθαλμός και Ιλισσαίος Κήπος _ Κάτοψη Στάθμης +/- 0.00 _ κλ. 1:500

Σχέδιο 41. Χθόνιος Πόρος και Ιλισσαίος Κήπος _ Κάτοψη Στάθμης - 6.00 _ κλ. 1:500

Σχέδιο 42. Διερεύνηση _ Χαράξεις και Γεωμετρίες _ κλ. 1:500

Σχέδιο 43. Διερεύνηση _ Τομή του (Νέου) Παριλίσσιου Εδάφους _ κλ. 1:500

Σχέδιο 44. Περίβολος Ολυμπιείου _ Μελέτη Όψης _ κλ. 1:100

Προπλάσματα

Πρόπλασμα 1. Αποκαλύπτοντας το Αρχαίο Παριλίσσιο Έδαφος _ κλ. 1: 1500

Πρόπλασμα 2. Συνθετική Ιδέα _ κλ. 1:1000

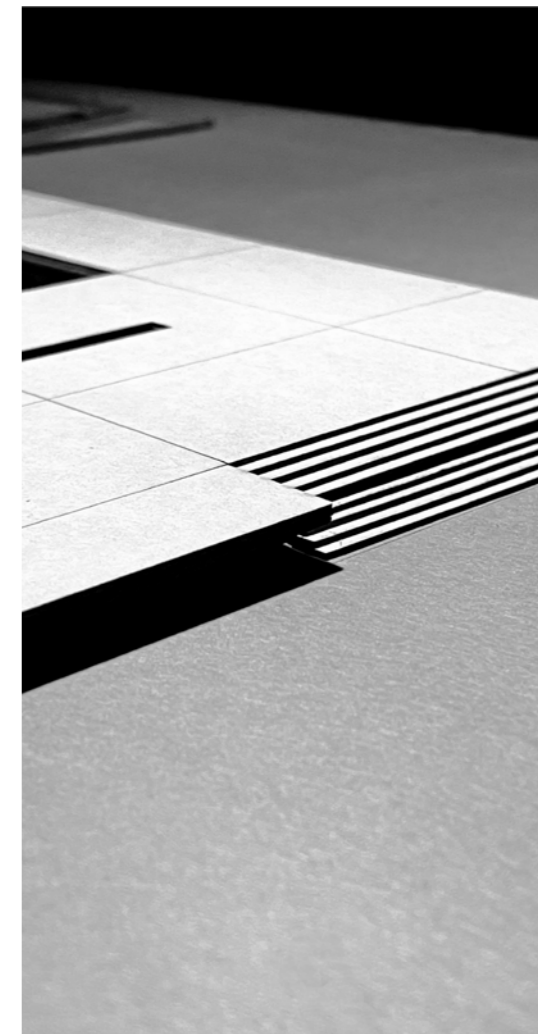
Πρόπλασμα 3. Η Πρόταση στον Σύγχρονο Αστικό Ιστό _ κλ. 1:1000

Πρόπλασμα 4. Διός Οφθαλμός _ κλ. 1:200

Πρόπλασμα 5. Χθόνιος Πόρος: Το Πέρασμα Κάτω από τη Γη _ κλ. 1:200

Πρόπλασμα 6. Παναθηναϊκό Στάδιο και Αρδηττός _ κλ. 1:1000

Εικόνα 103. Πρόπλασμα 4: Διός Οφθαλμός, Λεπτομέρεια _ Προσωπικό Αρχείο

I Ω A N N A
Δ Ι Α Μ Α Ν Τ Η

I Δ

Ι Ω Α Ν Ν Α
Δ Ι Α Μ Α Ν Θ Η

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
Φεβρουάριος 2023